

InterConf
Scientific Publishing Center

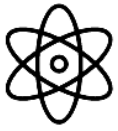
April 16-18,
2020

SCIENTIFIC HORIZON IN THE CONTEXT OF SOCIAL CRISES

Proceedings of the 3rd
International Scientific and
Practical Conference

TOKYO, JAPAN
16-18.04.2020

InterConf
Scientific Publishing Center

SCIENTIFIC HORIZON IN THE CONTEXT OF SOCIAL CRISES

Proceedings of the 3rd International Scientific and Practical Conference

TOKYO, JAPAN

16-18.04.2020

TOKYO
2020

UDC 001.1

S 40 Proceedings of the 3rd International Scientific and Practical Conference «Scientific Horizon in the Context of Social Crises» (April 16-18, 2020). Tokyo, Japan: Otsuki Press, 2020. 296 p.

ISBN 978-4-272-00922-0

EDITOR

Polina Vuitsik
 PhD in Economics
 Jagiellonian University, Poland
 @ p.vuitsik.prof@gmail.com

COORDINATOR

Mariia Granko
 Coordination Director in Ukraine
 Scientific Publishing Center InterConf
 @ info@interconf.top

EDITORIAL BOARD

Mark Alexandr Wagner (DSc. in Psychology)
 University of Vienna, Austria
 @ mw6002832@gmail.com;

Dan Goltsman (Doctoral student)
 Riga Stradiņš University, Republic of Latvia;

Katherine Richard (DSc in Law),
 Hasselt University, Kingdom of Belgium
 @ katherine.richard@protonmail.com;

Richard Brouillet (LL.B.),
 University of Ottawa, Canada;

Stanyslav Novak (DSc in Engineering)
 University of Warsaw, Poland
 @ novaks657@gmail.com;

Yasser Rahrovani (PhD in Engineering)
 Ivey School of Business, The University of Western
 Ontario, Canada;

Elise Bant (LL.D.),
 The University of Sydney, Australia;

Anna Svoboda (Doctoral student)
 University of Economics, Czech Republic
 @ annasvobodaprague@yahoo.com;

Dr. Albená Yaneva (DSc. in Sociology and Antropology),
 Manchester School of Architecture, UK;

Vera Gorak (PhD in Economics)
 Karlovarská Krajská Nemocnice, Czech Republic
 @ veragorak.assist@gmail.com;

Dr. Dina Iordanova (DSc in Art History)
 School of Philosophical, Anthropological and Film
 Studies, University of St Andrews, UK;

Kanako Tanaka (PhD in Engineering),
 Japan Science and Technology Agency, Japan;

George McGrown (PhD in Finance)
 University of Florida, USA
 @ mcgown.geor@gmail.com;

Alexander Schieler (PhD in Sociology),
 Transilvania University of Brasov, Romania

If you have any questions or concerns, please contact a coordinator Mariia Granko.

The recommended citation:

Surname N. Title of article or abstract. *Scientific Horizon in the Context of Social Crises: Proceedings of the 3rd International Scientific and Practical Conference* (April 16-18, 2020), Tokyo, Japan: Otsuki Press, 2020. pp. 21-27. URL: [https://interconf.top/...](https://interconf.top/)

PhD students, teachers, scientists, research workers of higher educational institutions, research institutes and industrial enterprises are invited to participate in the conference. The conference provides an interdisciplinary forum for researchers, practitioners and scholars to present and discuss the most recent innovations and developments in modern science. The aim of conference is to enable academics, researchers, practitioners and college students to publish their research findings, ideas, developments, and innovations.

©2020 Otsuki Press
 ©2020 Scientific Publishing Center InterConf
 ©2020 Authors of the abstracts

contact e-mail: japan@interconf.top
 webpage: www.interconf.top

TABLE OF CONTENTS

BUSINESS ECONOMICS		
Кустов А.Н.	ТЕНДЕНЦИИ РАЗВИТИЯ ЭКОНОМИКИ В ЦИФРОВОЙ СРЕДЕ ЭНЕРГЕТИКИ	6
REGIONAL ECONOMY		
Dielini M.M.	DEVELOPMENT OF THE SOCIALLY RESPONSIBLE INVESTING	14
Кирилко Н.М.	ОСОБЛИВОСТІ ТА РОЛЬ ПУБЛІЧНОЇ КОМУНІКАЦІЇ В ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ ВЛАДИ ТА ЇХ ПОСАДОВИХ ОСІБ	18
INTERNATIONAL ECONOMICS AND INTERNATIONAL RELATIONS		
Dossou Y.L. Sossa C.O.	ANALYSIS OF INDUSTRIAL POLICY IN REPUBLIC OF BENIN	25
MANAGEMENT		
Danylenko V.V.	CRYSTALLIZATION OF LOGISTICS INTO A PRIORITY COMPETITIVE ADVANTAGE	35
ACCOUNTING AND AUDITING		
Panchenko K.M.	FEATURES OF THE ORGANIZATION OF INTERNAL CONTROL OF FINANCIAL RESULTS	37
PEDAGOGY AND EDUCATION		
Babenko T.V.	ACADEMIC WRITING: THE READINESS OF NON-LINGUISTIC GRADUATES FOR FURTHER ACADEMIC ACHIEVEMENTS	41
Голубенко Т.О.	ІМПЛЕМЕНТАЦІЯ НАВЧАЛЬНИХ ДИСЦИПЛІН В ПРОЦЕСІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ СПЕЦІАЛЬНОСТІ «СОЦІАЛЬНА РОБОТА»	54
Кошель А.П. Кошель В.М.	НАСТУПНІСТЬ В РОБОТІ ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ ТА ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ В УМОВАХ ІНТЕГРАЦІЇ ІНКЛЮЗІЇ	63
Космодемьянская С.С. Казакова А.И.	АНАЛИЗ ПРИМЕНЕНИЯ МЕТОДА «WORLD SAFE» В ХИМИЧЕСКОМ ОБРАЗОВАНИИ	68
Мась Н.М. Сторожук Н. А. Кожедуб О.В.	ПЕДАГОГІЧНЕ МИСЛЕННЯ ВІЙСЬКОВОГО ПЕДАГОГА ЯК ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА	72
Мосякова І.Ю.	ЕЛЕКТРОННЕ ДЕРЖАВНО-ГРОМАДСЬКЕ УПРАВЛІННЯ ЗАКЛАДОМ ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ	77
Прокопчук В.І.	ДО ПИТАННЯ ПРО ІННОВАЦІЙНИЙ ЗМІСТ НАВЧАННЯ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА	87
Рахмонов А. Б.	ОЦЕНИВАНИЕ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ КОМПЕТЕНЦИИ БУДУЩИХ УЧИТЕЛЕЙ РУССКОГО ЯЗЫКА	91
PHILOSOPHY AND COGNITION		
Чужик Г.Е.	КОРОНАВИРУС И НОВЫЙ ЗАКОН ПРИРОДЫ	95
POLITICAL SCIENCE AND PUBLIC ADMINISTRATION		
Алтыбасарова М.А. Канапия М.С.	ВСЕМИРНАЯ ТОРГОВАЯ ОРГАНИЗАЦИЯ КАК ДВИГАТЕЛЬ ГЛОБАЛИЗАЦИОННЫХ ПРОЦЕССОВ	114
SOCIOLOGY AND SOCIETY		
Akmadi M.A.	IMPLEMENTATION OF THE ONE BELT, ONE ROAD INITIATIVE IN CENTRAL ASIA	120

PSYCHOLOGY AND PSYCHIATRY		
Шмідзен І.Ю. Юхименко І. В.	ТЕОРЕТИЧНИЙ АНАЛІЗ ПСИХОЛОГІЧНИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ ПОДОЛАННЯ СТРЕСУ	131
Михайлишин У.Б.	ТЕОРЕТИЧНИЙ АНАЛІЗ ВЗАЄМОЗВ'ЯЗКУ СТРЕСОСТІЙКОСТІ ТА КОНФОРМІЗМУ	136
PHILOLOGY AND LINGUISTIC		
Kryvaltsevich L.	WHAT ENGLISH ARE WE GOING TO SPEAK?	140
Троян А.В.	ОСОБЛИВОСТІ СПАМУ В СУЧАСНОМУ ІНТЕРНЕТ-ДИСКУРСІ	143
LAW AND INTERNATIONAL LAW		
Cisko Lukáš	LEGAL INSTRUMENTS OF THE EUROPEAN UNION IN THE FIELD OF ENVIRONMENTAL POLICY NEW CHALLENGES AND EXPECTATIONS	148
Алимов О.Т.	ПРАВОВОЕ РЕГУЛИРОВАНИЕ ПОДРЯДА В РЕСПУБЛИКЕ КАЗАХСТАН	153
Возняковська К.А.	ДО ПИТАННЯ ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВЕДЕННЯ БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ	168
Далматов К.Ж.	НАПРАВЛЕНИЯ И ПРАКТИКА ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ОРГАНОВ ПРОКУРАТУРЫ ПО ПРОТИВОДЕЙСТВИЮ С ТЕРРОРИЗМОМ	171
Шанкереев Б.А.	ПРОЦЕССУАЛЬНЫЕ ОСОБЕННОСТИ РАССМОТРЕНИЯ ДЕЛ ПО ОБЖАЛОВАНИЮ ДЕЙСТВИЙ (БЕЗДЕЙСТВИЯ) И РЕШЕНИЙ ОРГАНА (ДОЛЖНОСТНОГО ЛИЦА), ОСУЩЕСТВЛЯЮЩЕГО ПРОИЗВОДСТВО ПО ДЕЛУ ОБ АДМИНИСТРАТИВНОМ ПРАВОНАРУШЕНИИ	183
Соловьева Т.В. Тютюнькина А.В.	НЕКОТОРЫЕ ПРОБЛЕМЫ ПРИМЕНЕНИЯ МЕДИАЦИИ В ГРАЖДАНСКОМ ПРОЦЕССЕ	194
GEOGRAPHY AND LOCAL HISTORY		
Глухота В.О. Демченко Р.І.	ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ФУНКЦІОНУВАННЯ ФОНОСФЕРИ ЯК ЗВУКОВОЇ ОБЛОНКИ ЗЕМЛІ	197
ARTS, CULTURAL STUDIES AND ETHNOGRAPHY		
Абидова З.К.	«ОБРЯДИ СВЯЗАННЫ С ПОЧИТАНИЕМ КОЛОДЦЕВ КУЛЬТОВОЙ ПРАКТИКИ У НАРОДОВ ХОРЕЗМСКОГО ОАЗИСА»	201
Demianiuk O.Y. Konon N.H.	BIBLIOGRAPHICAL POTENTIAL OF THE LIBRARY IN THE CONTEXT OF INFORMATION SPACE	205
HISTORY AND ARCHEOLOGY, ARCHIVAL STUDIES		
Moroz I.A.	ATTEMPTS TO CREATE TRADING COMPANIES IN THE USSR IN THE 1950-60S	214
MEDICINE AND PHARMACY		
Плетенецька А.О. Зарицький Г.А. Легедза А.В. Рюміна І.О. Полив'яний В.М.	АНАЛІЗ ПОВТОРНИХ СУДОВО-МЕДИЧНИХ ЕКСПЕРТИЗ У ВИПАДКАХ ЕКСГУМАЦІЙ	221
Ibragimov Sh.U.	REFLECTIONS AND THOUGHTS OF MEDIEVAL SCIENTISTS ON THE IMPORTANCE OF A HEALTHY LIFESTYLE	227

ZOOLOGY AND VETERINARY MEDICINE

Мухтарова О.М. Бакай А.В.	МОЛОЧНАЯ ПРОДУКТИВНОСТЬ КОРОВ В ЗАВИСИМОСТИ ОТ ГЕНОТИПА	229
Velychko V.A. Agamaliieva K.I.	RADIOGRAPHIC DIAGNOSTIC OF ELBOW DYSPLASIA IN DOGS	232
Velychko V. Karpenko O.	THE OPTIMUM CONDITIONS FOR TREATMENT OF PRIMARY MATERIAL OF THE BONE MARROW CULTURE FOR ADHESIVE FRACTION OF MESENCHYMAL STROMAL CELLS	234

ENERGETICS

Агыбаев М.Ш. Рахимбекова Ж.С.	НОРМАТИВНО-ПРАВОВАЯ БАЗА ЦИФРОВИЗАЦИИ УЧЕТА ЭНЕРГОРЕСУРСОВ В РЕСПУБЛИКЕ КАЗАХСТАН	236
----------------------------------	--	-----

LIGHT INDUSTRY AND FOOD INDUSTRY

Bikkuzhiyeva B.B. Bulekov T.A.	ARHEOLOGICAL PROPERTIES EVALUATION UPON INDEX FIGURES OF CHOPIN MIXOLAB DEVICE OF COMMON WHEAT MILL GRINDER "GRAIN PROCESSING PLANT ZHELAYEVSKY" JSC INTERMEDIATE PRODUCTS	246
-----------------------------------	---	-----

GENERAL ENGINEERING AND MECHANICS

Свяцкий В.В. Крючков Г.Н.	АНАЛИЗ СИЛОВЫХ ПАРАМЕТРОВ ПРОЦЕССА ПРЯМОЙ ЭКСТРУЗИИ ЧЕРЕЗ РАЗЛИЧНЫЕ ПРОФИЛИ МАТРИЧНЫХ ВОРОНОК	250
------------------------------	---	-----

RADIO ENGINEERING, ELECTRONICS AND ELECTRICAL ENGINEERING

Парсентьев О.С.	ПОВЫШЕНИЕ КАЧЕСТВА ЛОКАЛЬНОЙ ОЧИСТКИ НЕМАГНИТНЫХ СЫПУЧИХ СРЕД НА НЕПРЕРЫВНОМ ТРАНСПОРТЕ ПРИ ПОМОЩИ ИМПУЛЬСНОГО ЖЕЛЕЗОТДЕЛИТЕЛЯ	257
-----------------	---	-----

INFORMATION AND WEB TECHNOLOGIES

Дуденко С.В. Пічугін М.Ф. Меленті Є.О. Третьяк Д.В.	АНАЛІЗ СТРУКТУРИ ІНФОРМАЦІЙНО-ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА "ДІАЛОГ"	266
Коломійцев О.В. Рябуха Ю.М. Карлов Д.В. Третьяк В.Ф.	ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ І КЛАСИФІКАЦІЯ СУЧАСНИХ ТЕХНОЛОГІЙ РЕПЛІКАЦІЇ ДАНИХ	275
Кралина А.С.	ОСОБЕННОСТИ РЕАЛИЗАЦИИ СИСТЕМ ЭЛЕКТРОННОГО ОБУЧЕНИЯ	284

PHYSICAL EDUCATION AND SPORTS

Скирта О.С. Лошицька Т.І.	ДОСЛІДЖЕННЯ СПЕЦІАЛЬНОЇ ВИТРИВАЛОСТІ КІКБОКСЕРІВ («ІСКА») У РОЗДІЛІ К-1 НА ЕТАПІ СПЕЦІАЛІЗОВАНОЇ БАЗОВОЇ ПІДГОТОВКИ	286
------------------------------	---	-----

BUSINESS ECONOMICS

UDC 620.9

Кустов Александр Николаевич

магистрант

ФГБОУ ВО «Липецкий государственный технический университет», Россия

**ТЕНДЕНЦИИ РАЗВИТИЯ ЭКОНОМИКИ В ЦИФРОВОЙ СРЕДЕ
ЭНЕРГЕТИКИ**

***Аннотация:** Научно-технический прогресс в энергетике дает возможность предопределять степень и скорость роста промышленных предприятий. Он затрагивает все звенья инновационного процесса даже такие: конструкторско-технологические разработки; прикладные изыскания; фундаментальные теоретические исследования; внедрение в народное хозяйство.*

***Ключевые слова:** инновационный процесс, эффективность производства, научно-технический прогресс, энергетика, технологические разработки.*

При переходе на цифровую экономику происходит упрощение технологического процесса, сокращение времени и сил на установку и обслуживание, а также можно увидеть большую эффективность производства. Все выше перечисленное достигается благодаря развитию миграционной и агломерационной статистики с учетом легализации Big Data. Так как речь в данный момент идет о России, то необходимо учитывать ее готовность к цифровому будущему, а это в свою очередь происходит по средствам оценивания доли от количества населения, регулярно использующего Интернет. Опираясь на имеющиеся данные за 2018 год, можно увидеть, что Интернетом пользуются около 90 миллионов россиян, т.е. 76% всего взрослого населения страны, но в то же время, в таких странах как в Исландии и Норвегии этот уровень составляет практически 98%. Так же стоит отметить, что данные взятые по России, являются усредненными, так как во всех городах цифры сильно

отличаются. В одних регионах Интернетом регулярно пользуется половина населения, в других, таких как ЦФО и СЗФО, - показатели приближены к мировым лидерам.

Индекс развития информационно-коммуникационных технологий (ИКТ) – масштаб «цифрового разрыва» между развитыми и развивающимися странами. Он является одним из самых популярных международных показателей. Так вот, в этот входит 176 стран, однако, лидерами в рейтинге на протяжении трех последних лет являются Исландия, Корея. В 2017 г. Россия спустилась вниз по рейтингу и вместо 42-го (2016) оказалась на 45-е место [1].

Глобальный индекс кибербезопасности создает наибольший интерес с точки зрения развития цифровой экономики. Первое место в рейтинге занимает Сингапур, затем идет США, и после Малайзия. Стоит отметить, что Россия входит в первую десятку рейтинга, и уже за ней идут такие страны как Японию, Норвегию и Великобританию [2].

Относительно приведенных данных выше, можно сделать вывод, что только по кибербезопасно Россия входит в десятку лучших, а вот остальные показатели отстают. Например, Глобальный индекс коннективности не поднимается выше 26 места. Такое относительно низкое место в рейтинге связано со многими показателями и основным является низкий уровень применения цифровых технологий бизнес-структурами. Анализ данных, используемых в качестве информации для мониторинга в сфере применения цифровых технологий, позволил выявить ряд общих проблем:

1) Федеральные статистические наблюдения отличаются от международных, что в свою очередь, не дает возможности делать сопоставления в использовании ИКТ населением и бизнесом.

2) Федеральные статистические наблюдения имеют ряд недостатков, таких как недостоверность данных, так как не учтены международные стандарты и не отражают современные процессы цифровой трансформации.

3) Нет единых методик и механизма координаций в ведомствах, которые осуществляют наблюдение за использованием ИКТ.

Если смотреть по другим факторам, влияющим на развитие цифровой экономики, можно сделать заключение, что состояние «вполне хорошее». В настоящее время можно отметить активное развитие цифровых платформ с использованием новейших технологий и электронной коммерции - «очень хорошо». Стоит отметить, что есть сферы, где есть отставание в применении цифровых технологий, к ним можно отнести государственное управление, образование, здравоохранение, культура, бизнес-структуры. Полученные оценки свидетельствуют о существенном потенциале России и наличии перспектив роста в сфере цифровой экономики.

Социально-экономические эффекты использования ИКТ получают только те страны, где создана благоприятная среда, решены проблемы цифрового неравенства и информационной безопасности, обеспечен высокий уровень развития человеческого потенциала. Однако, в России до сих пор не сформирован комплексный подход к мониторингу цифровой трансформации муниципального и государственного управления, включающий измерение основных направлений и факторов эффективного использования ИКТ, как на уровне отдельных отраслей и регионов, так и страны в целом.

Цифровизация в различной степени оказывает влияние на формирование валового внутреннего продукта, а на мезоэкономическом уровне его аналога – валового регионального продукта (далее ВРП). ВРП – важнейший макроэкономический индикатор, отражающий экономический потенциал региона, уровень развития и деятельности всех хозяйствующих субъектов, находящихся на его территории.

Одним из показателей функционирования экономики в условиях цифровизации особое значение приобретает выполнение инновационных работ, услуг организациями промышленного производства и сферы услуг [3]. Целесообразно рассмотреть взаимосвязь объема инновационных товаров, работ, услуг организаций промышленного производства и сферы услуг (без налога на добавленную стоимость, акцизов и других аналогичных платежей) (за 2009-2017

годы, в млн.руб., присвоим фактор X) и объема ВРП (за 2009-2017 годы, в млн.руб., присвоим признак Y).

Для этого применим коэффициент ранговой корреляции Спирмена, относящийся к показателям оценки тесноты и качества связи между двумя совокупностями, и оценим его статистическую значимость [4]. Присвоим ранги фактору X и признаку Y, результаты представим в таблице 1.

Таблица 1

Матрица рангов фактора X и признака Y.

Год	X, млн.руб.	Y, млн.руб.	Ранг X, d_x	Ранг Y, d_y	$(d_x - d_y)^2$
2009	1406,6	69271,6	2	1	1
2010	1632,3	82374,4	4	2	4
2011	3432,8	97323,3	5	3	4
2012	804,8	117201,1	1	4	9
2013	1551,6	125950,2	3	5	4
2014	9925,6	143396,1	6	6	0
2015	10323,2	171689,5	7	9	4
2016	11508,1	158716,7	8	7	1
2017	14926,4	169478,5	9	8	1
Σ			45	45	28

Проведем проверку корректности составления матрицы на базе исчисления контрольной суммы:

$$\sum x_{ij} = \frac{(1+n) \cdot n}{2} = \frac{(1+9) \cdot 9}{2} = 45.$$

Матрица составлена верна, так как сумма каждого столбца равна контрольной сумме.

По формуле, представленной ниже, осуществим вычисление коэффициента ранговой корреляции Спирмена

$$r = 1 - 6 \frac{\sum d^2}{n^3 - n},$$

$$r = 1 - 6 \frac{28}{9^3 - 9} = 0,77.$$

Как видно из получившихся данных, значение коэффициента лежит в пределах $[-1;1]$, а это означает, что связь прямая (когда значения одной переменной возрастают, значения другой переменной также возрастают). Есть 5 коэффициентов корреляции: слабая (менее 0,3), умеренная (от 0,31 до 0,5), значительная (от 0,51 до 0,7), тесная (от 0,71 до 0,9) и очень тесная (0,91 и выше). В нашей ситуации расчет показал коэффициент 0,77, а это означает, что у нас тесная корреляция. Связь между фактором X и признаком Y – положительная, сильная и прямая.

Проверим нулевую гипотезу о равенстве генерального коэффициента ранговой корреляции Спирнера, при уровне значимости α и при конкурирующей гипотезе $H_1: r \neq 0$, это необходимо для определения значимости коэффициента ранговой корреляции. Вычислим критическую точку по формуле, указанной ниже:

$$T_{кр} = t(\alpha, k) \cdot \sqrt{\frac{1 - r^2}{n - 2}}$$

где $t(\alpha, k)$ – критическая точка двусторонней критической области, которую находим по таблице критических точек распределения Стьюдента, по уровню значимости α и числу степеней свободы $k = n - 2$; r – выборочный коэффициент ранговой корреляции Спирмена: n – объем выборки (число наблюдений).

На следующем этапе проводим анализ нулевой гипотезы и принимаем решение, о том, есть ли основания или нет отвергать нулевую гипотезу. Если в ходе расчета, мы получили $|r| < T_{кр}$, то это означает, что нет оснований отвергнуть нулевую гипотезу, ранговая корреляционная связь между качественными признаками не значима. Если ситуация обратная первому случаю и мы получили $|r| > T_{кр}$, то это означает, что нулевую гипотезу отвергают, между

качественными признаками существует значимая ранговая корреляционная связь.

На следующем этапе, с помощью таблицы Стьюдента находим $t(\alpha / 2, k) = (0,0 / 2; 7) = 2,365$.

$$T_{кр} = 2,365 \cdot \sqrt{\frac{1 - 77^2}{9 - 2}} = 0,57.$$

Так как получившийся результат относится ко второму случаю, а именно $T_{кр} < r$, то отклоняем данную гипотезу. Другими словами, коэффициент ранговой корреляции статистически значим по уровню 0,05 (т.е. на пятипроцентном уровне), и ранговая корреляционная связь значимая.

Таким образом, основные направления и показатели цифровой экономики находятся в тесной взаимосвязи и оказывают существенное влияние на формирование важнейших социально-экономических показателей региона.

Статистический анализ позволяет построить прогнозы изменения показателей, учитывая сложившийся тренд, оценить взаимосвязь результативных и факторных признаков, изучить структуру отдельных экономических процессов и явлений, что может служить инструментарием для разработки проектов и определения направлений эффективного функционирования экономики в рамках цифровизации.

Предметными областями мониторинга должны стать такие факторы, как доступ к ИКТ-инфраструктуре, человеческий капитал, деловая среда, государственная политика и регулирование, информационная безопасность. Согласно проведенной Институтом развития информационного общества оценке уровня развития цифровой экономики по методике Digital Economy Country Assessment, Россия получила общий балл «удовлетворительно+». Оценка проводилась по 14 направлениям и 7 компонентам DECA.

Однако, необходимо улучшить деловой климат в стране, совершенствовать систему государственного управления, что в конечном итоге приведет к росту производительности труда, ускорению темпов развития экономики. В ходе реализации Указа Президента Российской Федерации от 07.05.2018 № 204 «О национальных целях и стратегических задачах развития Российской Федерации на период до 2024 года» разработан ряд федеральных проектов, определивших целевые показатели в области кибербезопасности, развития информационной инфраструктуры, цифровых технологий и цифрового государственного управления.

Экономика данных, сервисная экономика меняют и производственные модели, делая их более клиентоориентированными. На смену традиционным активам, таким как недвижимость и производственные фонды, приходят цифровые активы, способствующие созданию совершенно новых видов продукции. Но решение подобных задач невозможно в пределах лишь одной страны – необходимо выстраивать интеграционные сценарии в рамках экономических союзов и международного сотрудничества.

Таким образом, приведение форм федеральных статистических наблюдений за развитием ИКТ в соответствие с международными стандартами, разработка специализированного инструментария для измерения социальных и экономических эффектов цифровой трансформации, использование аналитики Big Data позволит России занять достойное место среди мировых лидеров с развитой цифровой экономикой, так как в современных условиях только переход на цифровые технологии позволит ускорить экономическое развитие любого государства.

Список источников:

1. Распоряжение Правительства Российской Федерации от 28.07.2017 №1632-р Цифровая экономика и ее роль в управлении современными социально экономическими отношениями. Получено из <http://sovman.ru/article/8001>.
2. Абдрахманова Г.И., Вишневский К.О., Волкова Г.Л. (2018). Индикаторы цифровой экономики: статистический сборник Нац. иссл. ун-т «Высшая школа экономики». – Москва: НИУ ВШЭ, 2018. – 268 с.
3. Kustov A. (2019, November 29). Modern potential and economic opportunities of managing alternative energy sources. Sur les matériaux de la conférence scientifique et pratique internationale «problèmes et perspectives d'introduction de la recherche scientifique innovante». Bruxelles, Belgique. – 2019. – Vol. 2. – P. 82-87.
4. Федеральная служба государственной статистики. Официальный сайт. Наука, инновации и информационное общество. Получено из http://www.gks.ru/wps/wcm/connect/rosstat_main/rosstat/ru/statistics/science_and_innovations

REGIONAL ECONOMY

UDC 005:316:330.322.14

Maryna Dielini

Dr in Economics, Associate professor

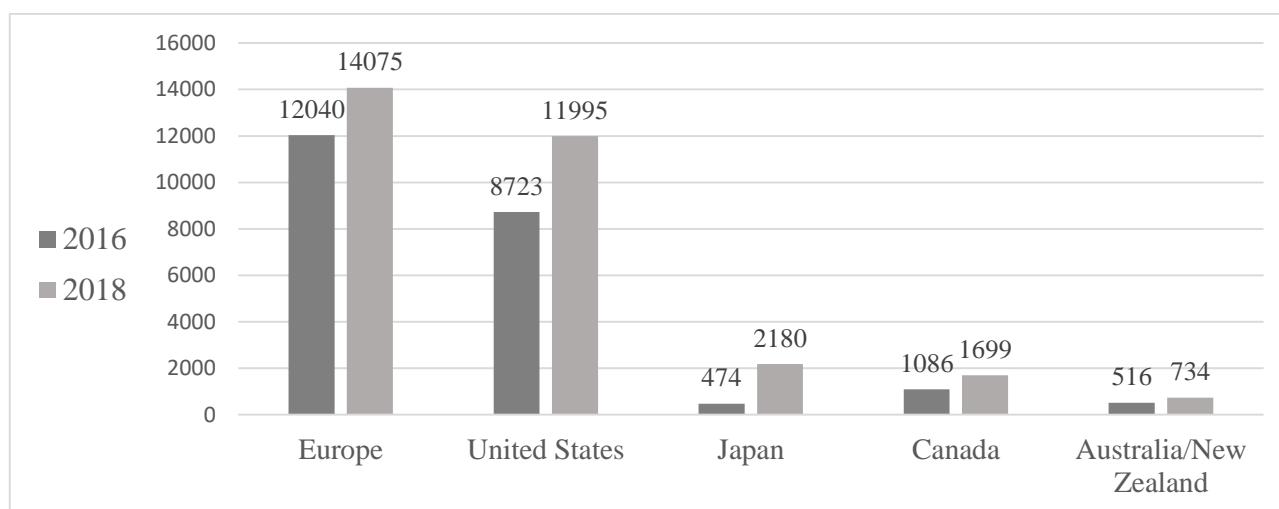
Productive and investment management department

National University of Life and Environment Sciences of Ukraine

DEVELOPMENT OF THE SOCIALLY RESPONSIBLE INVESTING

In today's world, socially responsible investing (SRI) is becoming more and more important. It can be understood as investing for the sake of socially responsible profit. Also, it can be described as the activity of the company that is aimed at profit but taking into account the needs of society. SRI can take many forms, such as the production of products at the request of society, and the protection of the environment during its activities, compliance with all norms and standards. SRI is also called Green Investment, Social Investment or Sustainable Investment.

The amount of SRI in the world in 2016 and 2018 is resented in the fig. 1. This figure shows that all over the world the SRI has been increased in 2018 in comparison to 2016.

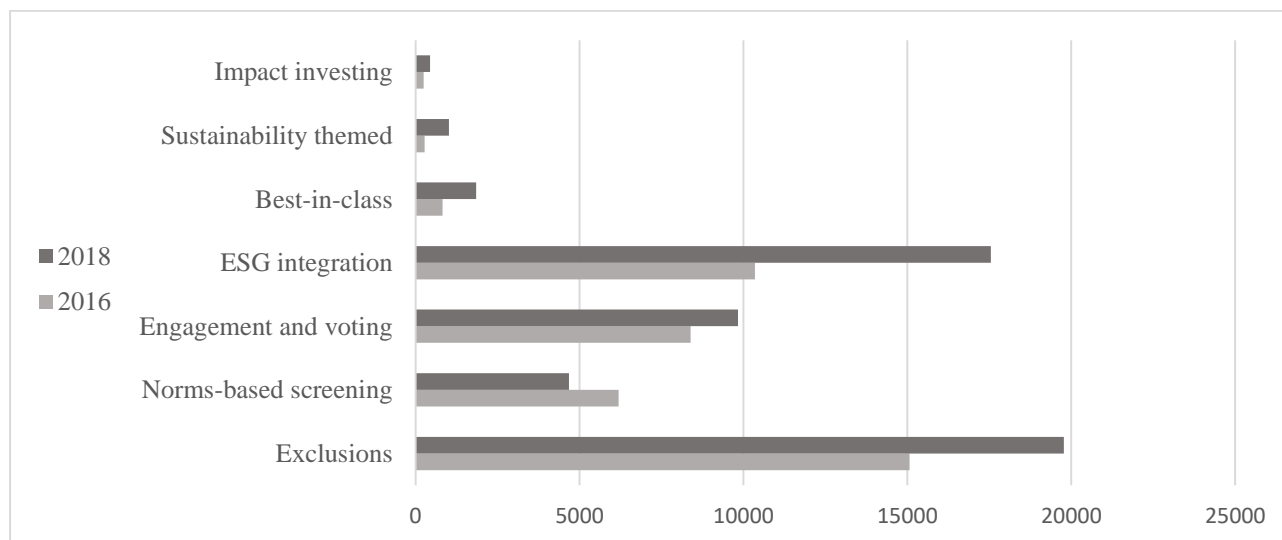
Figure 1. Global sustainable investing assets, 2016-2018 (in billions of US dollars)

From the presented numbers we observe that Europe invests more than the USA and other countries. But we should take into consideration that Europe here means all European countries. In such circumstances, the USA is the biggest investor in socially responsible objects. There is rapid grow of SRI in Japan (from 474 billions of US dollars in 2016 to 2180 billions of US dollars in 2018), so the amount of Japanese SRI was risen fourfold.

There are different strategies by which investors choose their investment objects. These strategies are shared by the object of selection process and the goal that the investors themselves want to achieve, but on the whole they are all part of the SRI.

In the figure below we present distribution of responsible investing by strategies in 2016 and 2018.

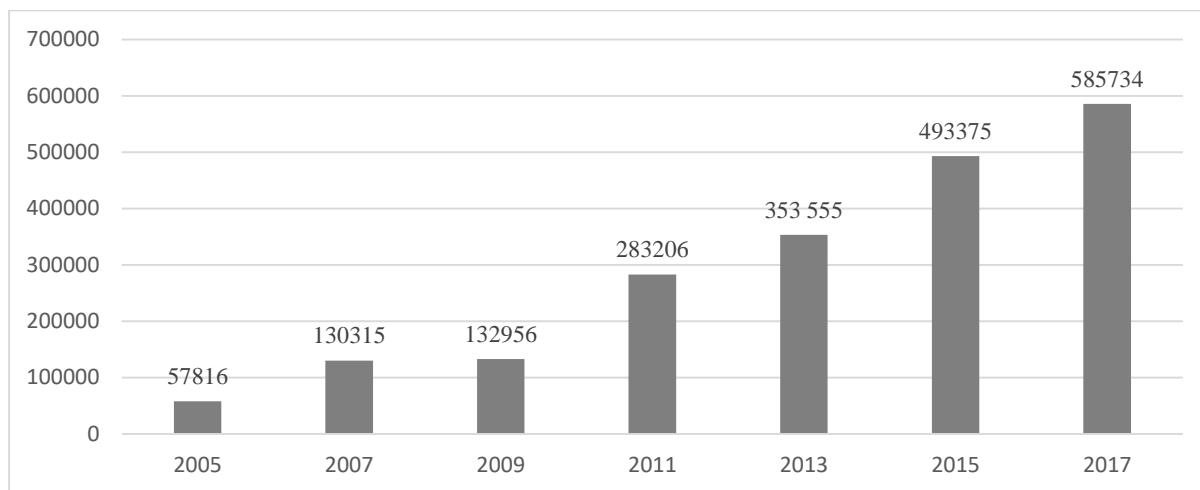
Figure 2. SRI by strategy

As we see there define following strategies: impact investing, sustainability themed investing, best-in-class strategy, ESG (environmental, social, governance) integration, engagement and voting, norm-based screening and exclusions. This figure illustrates that the most in 2018 and 2016 investors chose strategy – exclusions and ESG integration. The first means that investors chooses companies for providing money by screening it on ethical, moral and other responsible ground and avoidance those companies which are not fulfil these requirements. ESG strategy means that company is analyzed by ESG integration in its activity.

Engagement and voting strategy is also remarkable for its growth in 2018. While norm-based screening is the only one strategy that was declined. We can suppose that investors faced to another strategies.

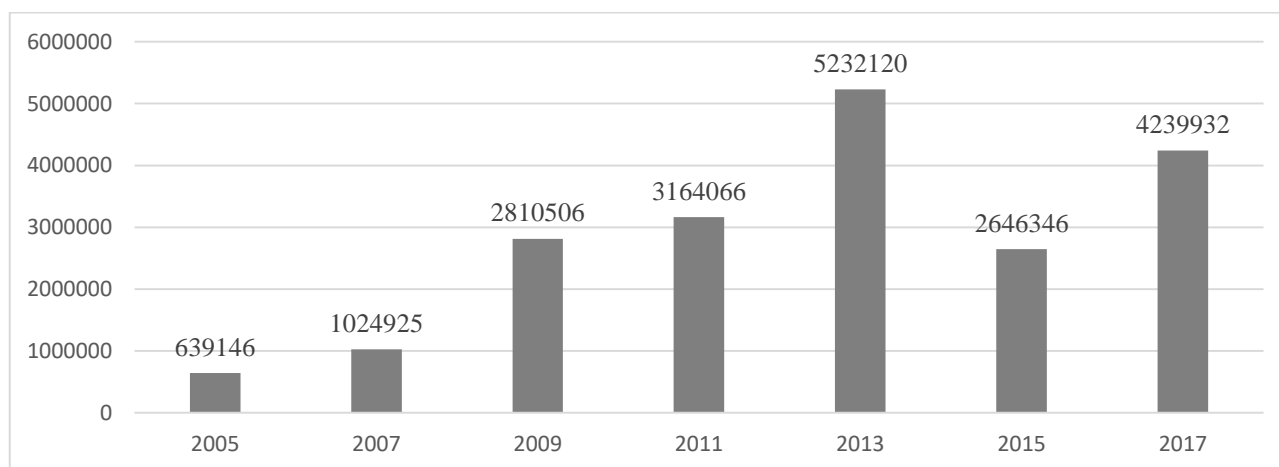
In the figure 3 is presented the development of best-in-class strategy in Europe in 2005-2017.

Figure 3. Development of best-in-class SRI in Europe, 2005-2017 (mln euros)

Strategy “best-in-class” presuppose choosing the best company in industry, region of sphere by the best results in social responsibility. The figure 3 shows gradually rose during this period and for twelve years it was been tenfold increase.

The next figure presents the development of ESG investing in Europe for the same period of 2005-2017 years.

Figure 4. Development of ESG investment strategy in Europe from 2005 to 2017 in million euros

Contrary to the previous figure, the strategy of ESG investing has another tendency: it has been reaching a high in 2013 and then decreased twofold with the following growth.

Thus, we see that worldwide the volume of SRI is increasing, which is manifested in different strategies of investors. The largest socially responsible investor in the world is the United States. Europe also occupies a significant place by this indicator. Business nowadays has faced the reality that profit by any method has negative consequences for the whole society and therefore it is necessary to develop other forms, which has received its development in socially responsible investing.

References:

1. Global Sustainable Investment Review 2018. Retrieved from http://www.gsi-alliance.org/wp-content/uploads/2019/03/GSIR_Review2018.3.28.pdf.
2. Socially responsible investments (SRI) in Europe in from 2011 to 2017, by strategy. Statista. Retrieved from <https://www.statista.com/statistics/422133/socially-responsible-investments-sri-europe-by-strategies/>.
3. Development of environmental, social and governmental (ESG) investment strategy in Europe biannually from 2005 to 2017. Statista. Retrieved from <https://www.statista.com/statistics/425933/socially-responsible-investments-europe-esg-integration/>.
4. Best-in-class investments on the socially responsible investment market (SRI) in Europe in 2017, by country. Statista. Retrieved from <https://www.statista.com/statistics/425786/socially-responsible-investments-europe-best-in-class/>.
5. Sustainability themed responsible investments (SRI) in Europe in 2017, by country. Statista. Retrieved from <https://www.statista.com/statistics/422438/socially-responsible-investments-europe-countries/>.

UDC 35.078.3 : 316.776 (477)

Кирилко Наталія Миколаївна

старший викладач кафедри менеджменту

Київський національний університет технологій та дизайну

ОСОБЛИВОСТІ ТА РОЛЬ ПУБЛІЧНОЇ КОМУНІКАЦІЇ В ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ ВЛАДИ ТА ЇХ ПОСАДОВИХ ОСІБ

***Анотація:** У статті розглянуто принципи та інструменти за допомогою яких процес публічної комунікації впливає на діяльність органів влади та їх посадових осіб. Досліджено теоретичні основи інноваційних підходів до визначення особливостей та ролі публічної комунікації. Визначені негативні та позитивні чинники, які здатні покращувати чи погіршувати репутацію посадових осіб. Визначені інноваційні підходи, що використовуються для раціональної комунікації в умовах глобалізованого світу соціальних мереж та їх вплив на створення іміджу посадових осіб.*

***Ключові слова:** публічна комунікація, посадові особи, іміджева політика, державне управління.*

В сучасних умовах глобалізації соціальних мереж та засобів поширення інформації важливу роль посідає взаємодія публічних осіб та органів державної влади з соціумом. Для створення позитивного іміджу необхідно зважати на раціонально побудовану комунікацію новітніми засобами комунікації. Серед них можна видалити соціальні мережі та відео-канали, окрім традиційних інформаційних ресурсів. В епоху масового створення фейкових новин та симуляторів роль публічної комунікації є основоположною для доцільного донесення інформації та створення правильного іміджу посадових осіб та представників органів державного управління.

У теорії державного теорія управління існує погляд, що протиставляє комунікацію і саме державне управління. Відповідно до цієї теорії ефективність державного управління передбачає здійснення такої його тактики, яка не має на

увазі відволікання на чужі думки. Фактично дана теорія забезпечує основу для формування тоталітарних режимів або деспотичних форм управління. У демократичній державі значення комунікативних зв'язків досить високо.

Постановка проблеми в загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими чи практичними завданнями. До проблеми вивчення комунікацій зверталися ще стародавні вчені. Так, на думку Аристотеля, саме здатність спілкуватися є відмінністю людини від інших недорозвинених істот і надлюдини. Як наслідок, об'єкт, не здатний до спілкування, не є елементом держави. Дослідження західних вчених показало, що процеси комунікації можуть займати у людини до 70 відсотків її часу, отже, неможливо заперечувати вплив комунікацій на її мотивацію. Дослідження американських фахівців, в свою чергу, показують, що успішність керівника в умовах ринкової економіки тільки на 15 відсотків забезпечується його професійною компетенцією і на 85 відсотків його здібностями до комунікації. Ускладнення суспільної діяльності, соціальних інститутів і організацій, зростання обсягів інформації різного характеру збільшує значення в процесі державного управління соціальних комунікацій. Справжній період суспільного розвитку можна позначити як період інформаційної революції – час, коли інформаційна сфера переживає стрімкі кількісні і якісні перетворення, що впливають на всі сторони людської життєдіяльності. У зв'язку з цим зростає значимість соціальних комунікацій, спрямованих на обмін інформацією. Лідерство в системі світових держав набувають ті з них, які мають найбільш ефективні комунікативні мережі і системи, що використовуються ними в процесі державного управління.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Варто зазначити, що концептуальне осмислення комунікативних технологій відбулося лише у ХХ ст. і було пов'язано насамперед з розвитком індустрії опитувань громадської думки, демократичних інститутів та зростанням ролі ЗМІ у політичному житті. Питанням використання інформації і комунікації в управлінні присвячено праці дослідників: І. Арістової [1], Т. Бруса [3], В. Дрешпака [3, 7], О. Тинкован [3], В. Дзюндзюка [2], В. Куйбиди [4], М. Білинської [4], О. Петроє [4], В. Малиновського [5], Б. Почепцова [8], А. Мельника [6], Н. Нижник [10], Н. Грицяк [9], Л. Пашко [10], В. Олуйко [10], С. Кіндзерський [10], І. Пантелейчука [11] та ін.

Викладення основного матеріалу дослідження. Якість взаємодії та обміну інформацією влади з громадськістю – першочергова умова забезпечення легітимності влади, як підтвердження того, що влада належить народу. Саме комунікація сьогодні забезпечує реалізацію нових цінностей та ідеологічних аспектів державної політики, твердження універсальних підходів до участі громадськості в процесах оцінки діяльності органів державної влади та надання відповідних державно-управлінських послуг. В даному контексті, державні органи зобов'язані не просто інформувати населення, але, також, обґрунтовувати, пояснювати, залучати громадськість до вирішення суспільних проблем в області публічного управління. Діалог, в першу чергу, потрібен щодо того, які питання слід порушувати, чи правильно визначені проблеми, інтереси та ризики в тих чи інших питаннях, чи враховані альтернативи та як посилити здатність вирішувати подібні проблеми в майбутньому.

Прозоре відкрите публічне управління владно-суспільною комунікацією, забезпечує діалог з громадськістю на всіх етапах прийняття рішень, і постійний доступ до повної інформації про діяльність органів державної влади.

На сучасному етапі соціально-економічного і політичного розвитку, функціональна роль комунікації набуває особливої теоретико-методологічної та соціально-практичної актуалізації. Комунікація, в такому її контексті, є предметом дослідження різних предметних сфер і різних концептуальних рівнів філософського, соціологічного, культурологічного, кібернетичного, політологічного, психологічного, культурологічного, соціобіологічного, лінгвістичного знань. Це, безпосередньо, обумовлено тотальним проникненням інформаційно-комунікативних технологій в усі сфери суспільного життя, що призвело до виникнення і розвитку нових комунікативних структур і процесів, які спричинили зміну в соціально-комунікативному середовищі розвитку сучасного суспільства.

Система комунікацій в державному управлінні оперує такими поняттями: по-перше, комунікантами. Даний термін застосовується для позначення відправника і одержувача інформації. Комунікантами можуть виступати окремі люди, громадські інститути, система державних органів. При цьому таке розуміння комуніканту абстрактне, оскільки в кінцевому рахунку і відправником, і одержувачем конкретного масиву інформації завжди є одна людина; по-друге, повідомленнями, що представляють собою певні тексти або

висловлювання, що передають конкретний набір даних. Вступ до комунікації державних органів обумовлено необхідністю інформування, впливу, переконання суб'єкта комунікації або необхідністю в описі поточної обстановки.

Цілі комунікації в державному управлінні обумовлені обслуговуванням тих чи інших потреб суспільства таких як, виживання, співпраця, переконання, здійснення влади та інше. Комунікація являє собою найважливіший об'єкт управління, який виступає засобом відображення тих подій, які відбуваються в державі [2, с. 216].

Здійснюючи управління комунікаціями за допомогою впливу на їх компоненти, держава забезпечує реалізацію своїх сильних сторін і нейтралізацію слабких. Комунікації мають істотне значення в функціональному сенсі в системі державного управління.

До числа функцій комунікацій в системі державного управління можна віднести наступні: по-перше, функція забезпечення обміну даними на високоефективному рівні між керуючими суб'єктами і керованими об'єктами; по-друге, функція вдосконалення відносин суб'єктів комунікації на різних рівнях в процесі обміну даними; по-третє, функція формування каналів передачі інформації між окремими державними службовцями та їх групами з метою координації їх дій; по-четверте, функція регулювання і раціоналізації потоків інформації [1, с. 411].

У спеціальній літературі існує альтернативна класифікація функцій комунікації в державному управлінні. У своїй праці Малиновський В. Я.

[5, с. 346] виокремлює види функцій комунікацій: *консервативну*, яка забезпечує збереження Status quo системи державного управління, стабільність існуючого державного ладу; *координуючу*, що вимагає узгодженість владних впливів всіх суб'єктів управління на керовані об'єкти; *інтегруючу*, що здійснює державну політику, що враховує інтереси всіх елементів суспільства, що забезпечує узгодженість управлінських рішень; *функцію соціалізації*, що сприяє засвоєнню в процесі обміну інформацією норм, традицій, цінностей держави, підвищенню політичної компетентності населення.

Для здійснення ефективних комунікацій в системі публічного управління необхідно побудувати теоретичну модель при використанні класичних теорій комунікації та сучасних наукових підходів (рис. 1).

Рис. 1 Модель ефективності комунікацій у сфері публічного управління

Отже, модель ефективності комунікацій у сфері публічного управління включає способи взаємовідносин між органами влади, місцевого самоврядування з громадкістю та складається з трьох груп компонентів.

У будь-якій системі взаємодії існують комунікативні бар'єри, під якими розуміють перешкоди, що створюють проблеми суб'єктам комунікацій. До числа комунікативних бар'єрів в сфері державного управління можна віднести наступні: відмінність рівнів суб'єктів комунікації; неадекватний вибір адресата комунікації; відсутність повноцінної зворотного зв'язку між суб'єктами комунікацій; перенасиченість або недостатність інформації; відсутність у суб'єкта комунікації можливості розуміння певної інформації.

Висновки. Таким чином, комунікація є фундаментом державного управління і основним важелем управління, який формує та впливає на демократизацію суспільства. Вона є процесом обміну інформації, що синтезує в собі органи державного управління та громадкістю. Комунікація створює взаємообмін між соціумом та управлінським апаратом.

Комунікативні стосунки – це процес, що передбачає інформаційне обслуговування діяльності системи органів влади та створення контактів з посадовими особами. Лише якісна комунікація є одним із основних ознак демократичного суспільства на основі взаємного обміну інформацією між соціумом та органами влади.

Органи влади повинні мати можливість у застосуванні інноваційних комунікативних форм і технологій для створення ефективних взаємовідносин із суспільством та у розвитку соціальної комунікації за рахунок діалогу держави для створення взаємовигідних довірливих стосунків між ними та громадськістю. Комунікативну діяльність органів влади та посадових осіб слід розуміти як сукупність дій щодо формування й реалізації управлінських завдань і функцій, задоволення інформаційно-комунікативних потреб споживачів публічних послуг й самих органів влади на основі соціально-комунікативних технологій.

Список джерел:

1. Арістова І. В. Державна інформаційна політика: організаційно-правові аспекти: монографія / І. В. Арістова ; за заг. ред. Бандурки О. М. – Харків: Вид-во Ун-ту внутр. справ, 2000.– 368 с.
2. Дзюндзюк В. Б. Ефективність діяльності публічних організацій : [моногр.] / В. Б. Дзюндзюк. – Х. : Вид-во ХарПІ УАДУ «Магістр», 2003. – 236 с.
3. Інформаційно-аналітичне забезпечення органів місцевої влади: навч. посіб. / [В. М. Дрешпак, Т. М. Брус, О. В. Тинкован та ін.] / За заг. ред. В. М. Дрешпака. – Д. : ДРІДУ НАДУ, 2007. – 160 с.
4. Публічне управління: термінол. слов. / уклад.:В. С. Куйбіда, М. М. Білинська, О. М. Петроє та ін. ; за заг. ред. В. С. Куйбіди, М. М. Білинської, О. М. Петроє. – Київ : НАДУ, 2018. – 224 с.
5. Малиновський В. Я. Державне управління : навч. посіб / В. Я. Малиновський. – Луцьк : Волин. держ. ун-т ім. Лесі Українки, 2000. – 558 с.
6. Мельник А. Ф. Менеджмент державних установ і організацій: навч. посіб. / [А. Ф. Мельник, А. Ю. Васіна, Н. М. Кривокульська] / За ред. А. Ф. Мельник. – Київ : ВД «Професіонал», 2006 р. – 464 с.
7. Дрешпак В. М. Знаки та символи в державному управлінні : монографія / В. М. Дрешпак. – Д. : ДРІДУ НАДУ, 2010. – 338 с.
8. Почепцов Г. Г. Теорія комунікацій / Г. Г. Почепцов. – К.:Київський університет, 1999. – 238 с.
9. Інформаційна складова державної політики та управління: моногр. / кол.авт.; за заг. ред. Н. В. Грицяк. – К. : К. І. С., 2015. – 320 с.
10. Ділове спілкування у сфері державного управління / Нижник Н., Пашко Л., Олуйко В., Кіндзерський С.– Хмельницький : ХУУП, 2005. – 195 с.
11. Пантелейчук І. В. Формування позитивного іміджу органів державної влади: теорія, методологія, практика: монографія / І. В. Пантелейчук. – К.: НАДУ, 2011. – 316 с.
12. Шарков Ф. И. Политический консалтинг (специализация курса «Консалтинг в связях с общественностью») : учеб. пособ. / Ф.И. Шарков. – М.: Издательско-торговая кооперация «Дашков и К», 2004. – 460 с.

INTERNATIONAL ECONOMICS AND INTERNATIONAL RELATIONS

UDC 337.13:[608.37:028.721.2]

Dossou Yedehou Leandre

PhD student

Peter the Great St.Petersburg Polytechnic University (SPbPU) Russia, Graduate School of Management and Business/ Institute of Industrial Management, Economics and Trade/ Russia

Sossa Codjo Olivier

PhD student,

Federal University of Pernambuco/The Postgraduate Program in Statistics (PPGE/ UFPE)/Brazil

ANALYSIS OF INDUSTRIAL POLICY IN REPUBLIC OF BENIN

Abstract: *In developing countries, notably the Republic of Benin, we have witnessed the policy of import substitution industrialization, going from the Structural Adjustment Program to the common industrial policy of ECOWAS (Economic Community of West African States) and UEMOA (West African Economic and Monetary Union). This article, therefore exclusively analyzes the different industrial policies conducted from 1960 to 2018. Each of these different policies has resulted in either mixed or encouraging results. As the main challenges for developing countries is to solve the problems of employment, social and sustainable well-being. Finally, an industrial policy based on innovation activities is proposed, theoretically to remedy these situations.*

Keywords: *Industrial policy, economic, Republic of Benin.*

Introduction. The Republic of Benin, a country in West Africa, located between Togo, Nigeria, Burkina Faso and Niger, it has 121 kilometers of coastline along the Gulf of Guinea and has nearly 11.5 million inhabitants in 2018. Economic activity accelerated to 6.7% in 2018, compared to 5.8% in 2017 (representing a growth rate of GDP per capita of 3.8%) [1]. This good performance is due to the dynamism of the port activity

(+ 8.5% in 2018) and the good health of the agricultural sector supported by a record cotton production (+ 17% in 2018) and a diversification of export sectors. (pineapple, cashew) [1 *ibidem*]. But the rate of contribution to the GDP of the industrial sector remains always low, however in the past, several industrial processing units have been set up all over the national territory. The industrial policy concept in the African context has been studied by many researchers [2-5]. All these scientists have considered the industrialization of African countries as a priority for economic and social development. Some existing scientific works having approached the industrial policy of Benin, have done so in a broader scope of all West African countries [6-8]. This situation of nonexistence of exclusive works on Benin, motivated our attention, to make an in-depth analysis of the different policies implemented, to draw out the results, and to make a relevant proposal of industrial policy to solve the economic and social problems.

1. Purpose and methodology of the research. *The purpose* of this article is to develop a new and relevant proposal for an industrial policy, after an in-depth analysis of the various policies implemented for the development of the industrial sector in Benin. Thus, this purpose will make it possible to shed more light on the role of industry for a positive impact on productivity and consequently on the national economy. To achieve this purpose, the following tasks will be performed: review of the literature on industrial policy; analysis of statistical data on industrial value added to GDP (Gross Domestic Product), analysis of the different industrial policies implemented, showing the results obtained from these different policies; then make an industrial policy proposal as a solution. *The methodological approach* of this research is based essentially on the in-depth documentary synthesis of the existing literature on industrial policies, since most of the parameters come from established world-renowned indicators already provided by the World Bank and other institutions. To summarize the methodological approach, some key points will be addressed as follows: the logical method of analysis, the statistical analysis of data by figures and comparative analysis.

Finally, it is also a question of following the method of using inductive and deductive reasoning to finally open the discussion and then conclude.

2. *Literature review of the industrial policy.* In scientific literature, industrial policy is defined in several ways, with particular emphasis on the different aspects of state intervention in favor of industrialization. Industrial policy has many advantages and explanations from the perspective of its social and economic role. At the heart of these definitions is the recognition that industrial policy consists of making deliberate efforts to promote industry in general or specific industrial sectors, which are particularly important for economic growth and transformation. The United Nations Conference on Trade and Development (UNCTAD) defined industrial policy as all government policies whose targets aim to strengthen competitiveness, the capacities of local businesses and the promotion of structural transformation of the economy [9]. Thus, a broad understanding of industrial policy does not focus exclusively on industry. Consequently, non-peasant agricultural promotion policies or services constitute as many incentives for the manufacturing sector [10]. According to the general principles of the European Union thematic Sheets (EUS), industrial policy aims to make industry more competitive so that it can remain the engine of sustainable growth and employment. The specific objectives of industrial policy consist to accelerate the adaptation of industry to structural changes; encourage an environment conducive to the initiative and the development of businesses, and in particular small and medium-sized enterprises, foster better exploitation of the industrial potential of innovation, research and technological development policies. (Article 173 fact of EUS) [11]. According to Yves Morgan, Industrial policy is a policy developed and implemented by the governments of a country whose purpose is to help internal economic agents by means of subsidies and tax credits. This aid must make it possible to promote production or research for development. He adds that industrial policy also aims to revive the industry in times of economic crisis. Thus, the aim sought by an industrial policy is above all to keep companies on the territory of a State [12]. The difficulties in identifying the definition of industrial policy come from the fact that it encounters

several series of problems: problem of the conceptual framework; problem of action criteria; problems of internal and external coherence (increasing competitiveness and safeguarding employment, linking industrial policy measures with various other economic policy measures) ;efficiency problems (relationships between the measures taken and the objectives to be achieved) [13].

3. *Analysis of industrial policies implemented in Benin.*

3.1. *Industrial policy performance indicators.*

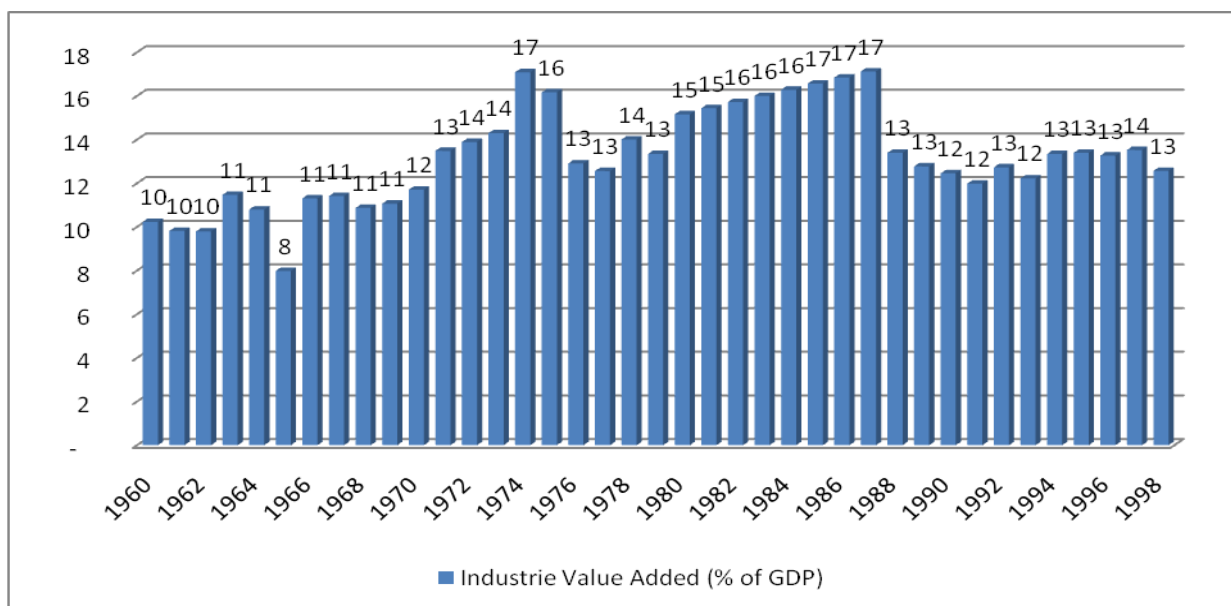
Industrial policies condition the extent to which the weight of national industry varies from one country to another and especially between developed and developing countries. The industrial competitiveness index provides a clearer picture of a country's level of industrial competitiveness and reveals a gap in the level of development between these different groups of countries. Unfortunately, this indicator is not available to analyze the industrial sector in Benin. In the following, from our analysis, we try to use industrial value added to GDP to locate the effect of the results of the various policies implemented from 1960 to 2018.

3.2. *The different industrial policies from 1960 to 2018.*

The Republic of Benin from 1960 to today has experienced four periods of industrialization:

– the first period from 1960 to 1989 was marked by an industrial policy by substitution of imports. Analysis of the import substitution industrialization approach reveals that it was a period of declining world trade, marked by deteriorating terms of trade. Producing for the export market was not possible. The presence of GATT (General Agreement on Tariffs and Trade, ancestor of the WTO - World Trade Organization) caused trade difficulties, precisely with regard to export products (agricultural products) which constituted interests in Benin. Finally, for this period the context is such that initiative or entrepreneurship, absolutely did not exist. The industrial value added effort to GDP was between 10-17% (see Figure 1 below, period 1960 to 1989). This vacuum obliges the State to realize itself the industrial sector by the creation and investment in projects intended to animate the national economy.

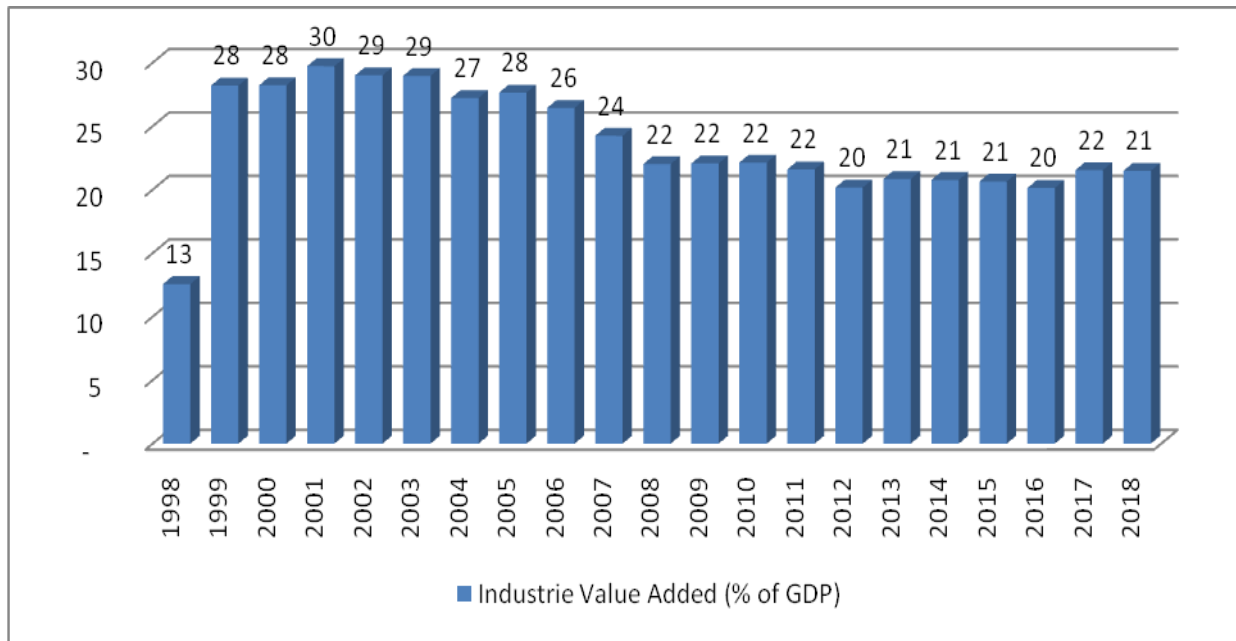

Fig.1: Industrial value added % GDP of Benin from 1960 to 1998 [1 Ibidem]

– The second period from 1990 to 1998 was marked by the advent of the Structural Adjustment Program established by institutions such as the International Monetary Fund and the World Bank. This Program has made the market and the private sector mechanism the main levers of sustainable industrial development. The analysis reports on the privatization of many state-owned enterprises that were so mismanaged and could no longer operate. The implementation of this program did not allow Benin to acquire technical capacities or innovations in national productivity more than the previous period by substitution of imports. As proof, the industrial added value contributing to the GDP remained in decline (see figure 1 above, period 1990 to 1998). Finally, this period was marked by the controversial monetary devaluation of the CFA Franc (Financial Community in Africa), a currency in the zone (West African Economic and Monetary Union – UEMOA), to which Benin is a member.

– The third and fourth period from 1999 to today is marked by two different industrial policies of the same nature, that is to say a common nature. These are the UEMOA common industrial policy adopted in December 1999 and the common industrial policy of the Economic Community of West African States (ECOWAS) adopted in January 2005 which is currently being implemented around 2030. Analysis shows that these two different policies have been able to provide convincing results,

the comparison with previous policies in terms of contribution in value added of the industrial sector to Benin's GDP has doubled (see Figure 2, below period 1998 to 2018).

Fig. 2: Industrial value added % GDP of Benin from 1998 to 2018 [1 Ibidem].

4. Results obtained, industrial policy proposal for Benin, discussion and conclusion.

4.1. Results obtained.

From the analysis of its four periods of implementation of the different industrial policies, the following results are obtained:

- industrialization by import substitution has enabled the Republic of Benin to set up various industries producing for the local market;
- The strategy of industrial policy by import substitution aimed to accompany the sovereign independence obtained in 1960, by economic independence so that the internal market no longer completely depends on products formerly imported from France. In doing so, it was a disguised protection of local public industries from import competition. Similarly, these local public industries benefited from very flexible credit and fiscal policies, which shows the nationalist will to industrialize Benin;
- Other results, it is the bankruptcy of the industrial structure of Benin which results in part from the bad management and the lack of change of tactics at the level of the stages of the implementation of the industrial policy by importsubstitution;

- The completion of the first phase of import substitution is a success, as it involves the production of non-durable goods which often requires unskilled labor;
- The industrialization failure in Benin comes from the second phase of import substitution which involves the installation of more dynamic industries for the manufacture of durable and intermediate consumer goods which require fairly high capital, a skilled workforce, a level of technical and technological knowledge, know-how or proven skills and a larger market;
- The ambition of the various Governments to industrialize the Republic of Benin was not accompanied by a desire to modernize rudimentary domestic agriculture through mechanization, which would have enabled a high yield from agricultural production, in order to provide availability from raw materials to manufacturing transformation;
- The Structural Adjustment Program implemented was successful in 1990 in Benin, the liberalization of the national economy based on the principles of the market, free trade and competition. However, the industries privatized under the orders of the Technical and Financial Partners (International Monetary Fund and World Bank) did not do better than the industries previously led by the State;
- The implementation of a common industrial policy has enabled Benin to obtain encouraging results. These results are accompanied by major weaknesses such as the glaring lack since decades of the consequent production of the electric energy, base of any industrialization.

4.2. Proposal for an industrial policy for Benin.

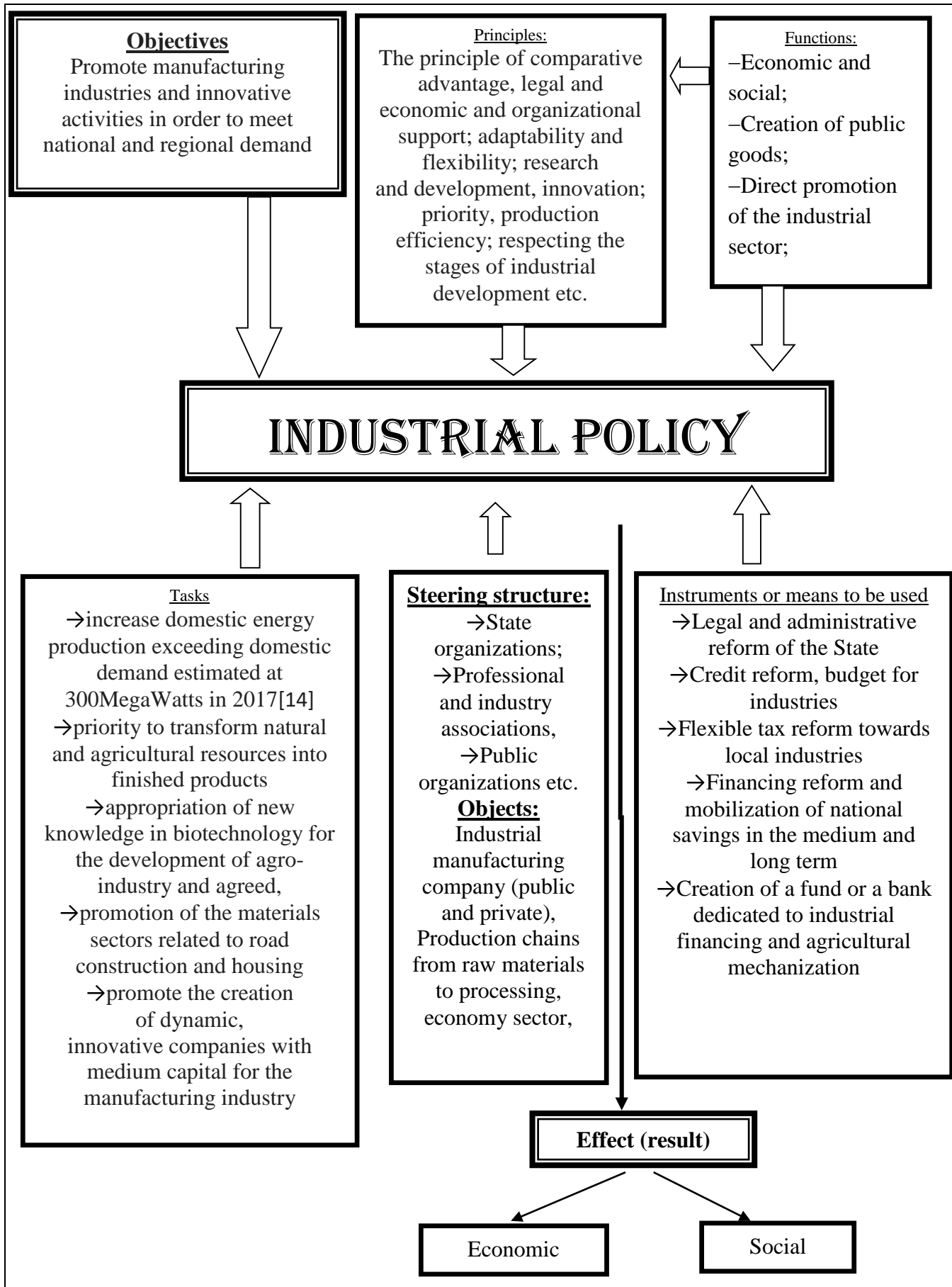
Our industrial policy proposal aims to revitalize the national economy of Benin, to solve the problems of underemployment, and make businesses competitive. The proposed strategy is inspired by the results of past experience, on the various industrial policies that have followed one another. Our proposal is realistic and structural, feasible over the long term and can hold a favorable view of the authorities.

- ***The major challenges.*** Benin's economy is heavily dependent on informal re-export and transit trade with Nigeria (estimated at around 20% of GDP). Exposure to exogenous shocks: weather hazards; fluctuations in terms of trade (cotton and oil prices); the unstable relationship with the Federal Republic of Nigeria, but Benin's

largest trading partner. Benin's budget is essentially fiscal, derived from the regular resources of re-exportation to Nigeria. Diversification and processing of export products. The production and distribution of electrical energy or liberalization of the energy sector would be a great challenge.

- ***Industrial policy directions and targets.*** Our industrial policy aims to support industrial GDP growth and precisely manufacturing productivity; diversify and transform into intermediate and finished products, all agricultural raw materials intended for export; ensuring the competitiveness of the industrial sector; gendarme role of the State for regulation in order to promote a better condition for industrial development. Thus, The conduct of Benin's economic policy must take into account the special role of industrial production and make it the major contributor to GDP. In doing so, the long-term package of government measures must be aimed at supporting industrial production. Supporters of the proposed industrial policy are the policy of innovation, investment, production, marketing, management policy, assortment policy in the organizational, social and information fields. Finally, the proposed industrial policy provides the following elements, objectives, principles, functions, tasks to be performed, steering structures, objects and instruments necessary for its implementation (see Figure 3 below)

Discussion and Conclusion. The results provided during this research are not exhaustive due to the unavailability of indicators and precise information that can broadly describe the different periods of industrialization in Benin. According to the logic in the long term, it is rational to ask, if the common industrial policy can fill the void in the industrial level of the countries of West Africa in general, and in Benin in particular? This question opens the way to discussion, from a narrow market in Benin of 11 million low-income inhabitants to a wider market in West Africa estimated at 343 millions inhabitants in 2018. What it will be the subject of our next research and publication. Based on experimental considerations and historical examples of the various industrial policies implemented in Benin, it appears that if a government wishes to promote industrial development favorable to the well-being of the population, its task must be limited to creating an appropriate environment, a priority program of incentives, subsidies, flexible fiscal policy, rigorous public contracts, etc.. Any other government ambition, aimed at promoting "cutting-edge" activities with a very high added value, that does not conform to the principle of comparative advantage, will undermine the economic development of the Republic of Benin.

Fig.3: Proposal Industrial policy for Benin Republic
Sources: produced by the authors from documentary data.

References:

1. World Bank data (2019), Online <https://www.banquemondiale.org/fr/country/benin#> (accessed 14. 02. 2020).
2. Noman A. & Stiglitz J. (2015) *Industrial Policy and Economic Transformation in Africa*, Columbia University Press, p. 312
3. Dossou Y. L., Khvatova T. Yu. Common industrial policy of Western Africa: strengths and weaknesses, *E-Scio*, 2019 9 (36). DOI: <https://doi.org/10.24412/FgUCi6vmeJI>
4. Marti F. & Ssenkubuge I. (2009) *Industrialisation and industrial policy in africa: is it a policy priority?* Edition : South Centre, Geneva , p. 59
5. Dossou Y.L., Khvatova T.Y., Analysis of innovative activity of companies in developing countries on the example of West African countries, *St. Petersburg State Polytechnical University Journal. Economics*, 13 (1) (2020) 79–90.
6. Chang, H-J. *Industrial policy: can Africa do it*, IEA/World Bank Roundtable on Industrial Policy in Africa Pretoria, South Africa, (2012) 3-4
7. Chang H-J., Hauge J., Irfan M. *Transformative Industrial Policy for Africa*, United Nations Economic Commission for Africa, Addis Ababa, (2016) p.14
8. Dossou Y.L., Khvatova T.Yu., Opportunities and challenges for entrepreneurial innovations in Africa on the example of the Republic of Benin, *St. Petersburg State Polytechnical University Journal. Economics*, 12 (4) (2019) 144–156
9. (UNCTAD, 2011) *Promoting industrial development in Africa in the new global environment*, special report, United Nations publication, Sales No. F.11.II.D., New York and Geneva, p. 107.
10. Rodrik D., 2004, *Industrial Policy for the Twenty-First Century*, Centre for Economic Policy Research, Discussion Papers series, n°4767,
11. European Union: *The general principles of the industrial policy // Article 173 of the Treaty of Data Sheets on the European Union (FUE)*, (2020), Bruxelles, pp. 1-5.// www.europarl.europa.eu/factsheets/fr (acces le 20. 01. 2020).
12. Morvan Y. *Foundation of industrial economy*, Edition Economica, Paris, 1999, p. 639.
13. BENJOUID Z. *What an industrial policy for the insurance sector*, Rabbat. (2006), pp.24-30.
14. SINSIN L.M. *Energy economics and access to electricity : Three essays from Benin*, PhD thesis, (2017), Doctoral School of "Dauphine", Paris, pp 18-39.

MANAGEMENT

UDC 339.18

Valerii Danylenko

PhD (Economics) Senior lecturer of Agrologistics and SCM Department
Kharkiv Petro Vasylenko National Technical University of Agriculture

**CRYSTALLIZATION OF LOGISTICS INTO A PRIORITY COMPETITIVE
ADVANTAGE**

A production enterprise, regardless of its type of business ownership, specialization, and type of production, consistently and constantly solves the tasks related to its chief functions performing: it buys materials (supply function), makes their qualitative change (production function), sells the product (sales function).

Permanent implementation of these three functions, their interrelations and interaction is typically aimed at achieving a single management goal and develop the enterprise as an independent business entity. The idea of integration of supply, production, and distribution systems, in which the aforementioned functions are carried out in the form of a single technological process, gradually transformed into an independent direction of scientific research and economic activity, called logistics. Each of these activities has been already sufficiently studied and described [1]. The novelty of the logistical approach is to integrate these functions in order to achieve the desired result with minimal time and resources consumption by optimizing end-to-end management of material and information flows.

Logistics has become an integral part of the modern economy. This happened due to, first of all, changes in the economic environment, associated with the objective transition of the world economy from the “seller’s market” to the “buyer’s market”. In turn, it led to the need to reorient production exclusively to meet consumer demand. If earlier the company’s sales policy was adjusted to production, now production programs are planned depending on market demand [2]. As a result, the primary requirement for enterprise management becomes adaptability, i.e. the ability to respond

adequately and on time to changes in the external environment. To do this most effectively, i.e. with minimal time and resources cost, you need to integrate all the links in the chain of product movement from the supplier to the consumer.

Another important driving force of logistics is the concept of Total Quality Management (TQM), which is widely spread in Western business. This concept revolutionized the theory and practice of management. The concept of Total Quality Management is based on the participation of company members at all production and promotion stages, allowing them to achieve long-term success by meeting the needs of consumers and through the mutual benefit of each member of the company.

Also, the logistics concept crystallization was accelerated by the development of the systems theory and the trade-offs theory. According to the systems theory, commodity movement is considered as a complex process, i.e. management of material flows is carried out taking into account the interrelationships of all the business processes of a company. According to the trade-offs theory, the overall positive economic effect at a company can be achieved by increasing the costs of an individual department. For example, the supply of raw materials in small but frequent batches leads to an increase in the cost of materials, but at the same time to a reduction in inventory and own warehouse maintenance.

References:

1. Danylenko V. (2020) The logistical component of managerial systems at agricultural enterprises in general terms. Збірник наукових праць ЛОГОС. С. 17-19. <https://doi.org/10.36074/03.04.2020.v1.05>.
2. Guohe Q., Danylenko V. (2020) Estimation of active roles of agricultural economic agents in the food distribution. International Journal of Arts Humanities and Social Sciences Studies, vol. 5, no. 3, pp. 49-57.

ACCOUNTING AND AUDITING

UDC 657.62

Katerina Panchenko

Student of 1 year of master's program, specialty "Accounting and taxation"

National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine

FEATURES OF THE ORGANIZATION OF INTERNAL CONTROL OF FINANCIAL RESULTS

Abstract: *The organization of the internal control system of business enterprise in the article is studied. The algorithm of the process of internal control of financial results of business units, which in the current economic conditions provide an effective tool for the implementation of process control is developed. Objectives and process of formation of the internal control system at the enterprise are considered. Advantages of distribution objects of monitoring the results of management in the context of responsibility centers are described.*

Keywords: *financial results, controlled objects, the task of internal control of the enter.*

It is well known that the financial result is the complex index that allows you to summarize the results of the economic activities of the enterprise and determine the effectiveness of its operations.

The financial results of the company are important objects of accounting and control and need special attention not only at the enterprise level, but also at the macro level. Filling the state budget depends on the correct determination and formation of the final indicators of activity results. Therefore, the reliability and the clarity of information on the financial results interested not only its internal users (owners, managers, administrators, etc.), but also external users (government agencies, counterparties, etc.).

Internal control is one of the most important factors in The company management system, as it provides effective performance of staff functions and predicting the enterprise activity

Investigation of the problems of internal control exercised by such scientists as V. Belik, T. Butynets, N. Prohar, Z. Trufina, N. Utkina, V. Khachatryan and others.

After analyzing the research of scientists in the field of internal control should be noted that in the works described only control of the stages of management or control of individual objects, but the mechanism of internal control of financial results scientists do not consider.

Preferably, the researchers explore only the definition of certain methods or objectives of internal control of financial results or only one of the stages of control - control of income, control of costs etc is why the question of internal control of financial results requires further systematic research.

The internal control exists at each enterprise, but its implementation is often not effective. This is due to the fact that small businesses do not have the staff that could provide the control at all stages of their work. Large companies even owning sufficient number of employees for the implementation of their internal control system may be poorly managed and as a result a lot of resources for the organization of the control will not give the desired results.

The internal control system is the close interaction of the subject, object and means of control during the process of monitoring of the enterprise activities and making management decisions.

The subjects of control by include management staff, accountants headed by the chief accountant, social and community services of the company, the audit commission, the inventory commission, the supervisory board, the internal audit service, the commission to investigate accidents.

The objects of control are: internal economic units which perform their respective functions and make contributions to the solution of common business problems [1].

The means of the control are the methods, techniques and procedures to detect and prevent the discrepancy of objects and subjects of control to requirements of the legal framework and management decisions.

The internal control of financial results should include monitoring of all activities of the company, because every business operation effect on the final outcome of management. The control of accuracy of calculating of profit (loss), which the

company has gotten during the reporting period and the analysis of the causes of its changes will not be enough to ensure the full and effective control of financial results. This is why the previous and the current control that exercised over all cycles of activity and can quickly affect the economic outcome, evaluate the effectiveness of actions and review decision is important.

The objectives of the internal control system in the company are: providing an orderly and efficient operation of the enterprise, compliance with the policy of enterprise by each employee, safeguard the assets of the enterprise etc [2].

A necessary condition for achieving the goals for the company is to provide a system of internal control that would have an opportunity to perform for certain tasks (fig. 1).

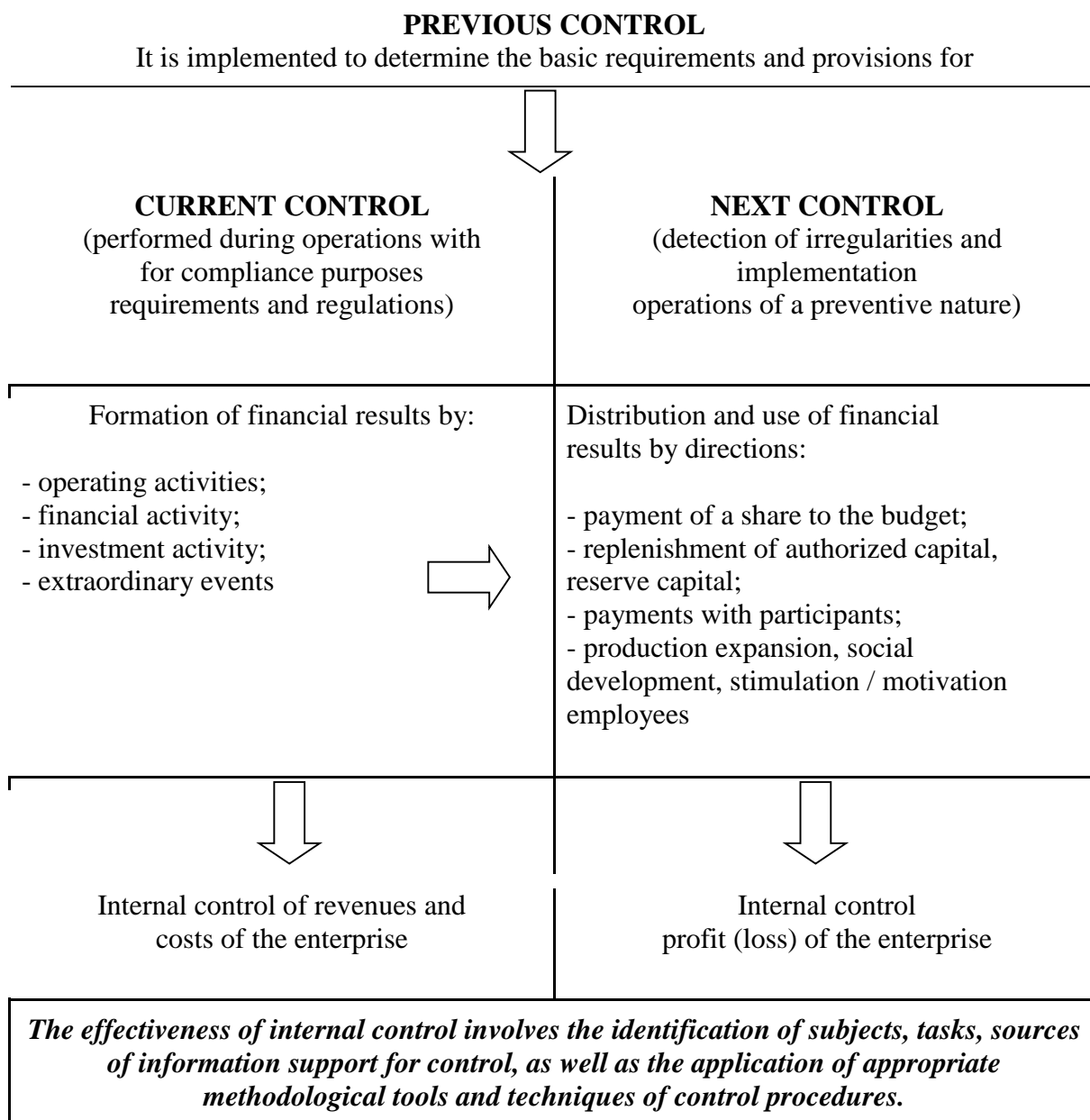
The tasks of the internal control system at the enterprise

To include an appropriate, properly defined and classified information which is reliably measured and incorporated into the financial statements.	The presentation of the information which is contained in the financial statements of the company objectively.
To form the primary documents, analyze and distribute on the accounts to avoid fraud.	To monitor the accuracy and efficiency of spending funds of the enterprise.
To identify deviations from plan, to analyze it and identify employees that have led to it.	To provide internal reporting to persons who are authorized to make management decisions for its optimal use.

Fig. 1. The tasks of the internal control system at the enterprise

The control mechanism consists of such elements as: subjects, objects, object, methods and methods of control, stages of the process, the order of management decisions on its results [1, p. 558].

Control of financial results covers all stages of management, all cycles of activity and can not exist separately from control of all activity of the enterprise. In Fig. 2 shows the mechanism of internal control of financial results of the enterprise.

Fig. 2. The mechanism of internal control financial results

The internal control system ensures the economic activity of the enterprise. The proper functioning of the mechanism and its competent use depend on the conditions of uninterrupted operation of all major economic processes of the entity.

Reference:

1. Bulkot G.V. The place of internal economic control in the enterprise management system / GV Bulkot // Collection of scientific works of Cherkasy Technological University, 2009. - Issue. 24 - P. 68 - 73 8. Mohapets O.A.
2. Khachatryan V.V. Formation of the mechanism of internal control over the use of profits of trading enterprises / V.V. Khachatryan // Economic analysis. 2011. 8. - Part 2. - P. 322 - 340

PEDAGOGY AND EDUCATION

UDC 378.81'24.111

Tamara Babenko

PhD, Associate Professor, Head of the Foreign Languages

Department for Psychology and Sociology faculties

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Ukraine

ACADEMIC WRITING: THE READINESS OF NON-LINGUISTIC GRADUATES FOR FURTHER ACADEMIC ACHIEVEMENTS

Abstract. *Academic writing proficiency is a useful set of competencies crucial for maintaining international collaboration, publishing activity of a future scholar and interchanging of views at the conferences in any corner of the world. Academic Writing course for the “non-language” graduates doing their Master’s programme is designed to equip the students with the language skills necessary for approaching these tasks, but it presupposes the definite background knowledge in EAP (English for Academic Purposes) gained by the undergraduates mainly within the ESP (English for Specific Purposes) course. The lack of the proper language proficiency makes the Academic Writing course acquisition rather challenging for graduates of science faculties if ESP is taught there as an obligatory course only in the first year of the Bachelor’s programme. The article adds to the bulk of researches recognising the demand for introducing Academic Writing course into the Master’s programme; underpins the role of ESP for successful development of Academic Writing skills; shows the roots of the problems the graduate students face, while approaching the Academic Writing Course, and the goals they want to achieve to the end of the course.*

Keywords: *academic writing; English for Specific Purposes (ESP); English for Academic Purposes (EAP); “non-linguistic” graduates; academic literacies; Master’s programme.*

Introduction. The non-linguistic graduates' academic performance is preconditioned by a large amount of international collaboration, impossible without highly developed competences in academic writing. Publishing English language articles and participating in conferences have become integral parts of graduate students' scientific activities. Actually, few university students in Ukraine gain their experience in professionally oriented writing on the way to the Bachelor's degree. Therefore, when the graduates join the Master's programme, they experience difficulties facing a variety of academic writing tasks, in which "the appropriate" style should be observed. The evidence shows that only a very modest part of graduates is aware of academic writing strategies while their further scientific career strongly depends upon "high quality written English" (McDowell & Liardét, 2018). The objectives of the article are to prove the necessity of introducing EAP course, including its aspect - Academic Writing - into the graduates' curriculum as a prerequisite for further academic development and international collaboration; to justify that Academic Writing Course for Masters requires a prepared learner, who has acquired the basic academic skills, while doing the Bachelor's programme.

Theoretical framework. The significance of teaching Academic Writing within the EAP course is recognised as a 'precondition' of engaging into international double or joint degree programmes, further academic achievements, and professional long-life development (Terraschke & Wahid, 2011; Knight, 2011; Mense et al., 2018; Babenko, 2019). The internalisation strategy can enrich the personality, if the individual has a good command of the English language and, particularly, of the professionally-oriented one (Knight, 2011). Otherwise, the benefits of a cross-boarder educational programme would be limited to cultural collaboration only.

Due to the globalisation processes, a good command of the English language is valued much more than it used to be twenty years ago. As Gradoll (2006), points out "English has become the 'first foreign' language in education systems", "the global language", which gives new opportunities for international academic collaboration and dissemination of knowledge (p.92).

EAP has dramatically changed the content of teaching which allowed to concentrate on professional needs rather than general and entertaining ones. According to Sharndama (2014), EAP “revolutionalized the way English is taught” and introduced changes into the syllabus design to draw it closer to the learners’ needs (p.14).

“Cross-curricular awareness and specific knowledge” are broadened when the content of major subjects coincides with the content of EAP course (Ardeo, 2012, p. 213). Moreover, “research, and scholarship are now challenged to tap into the expanding need for life-long learning” that can be partially realised thanks to the developed academic skills, such as, reading and analysis of authentic scientific papers from all over the world, which appear nowadays mainly in English (Mense et al., 2018, p. 47).

Developing academic writing skills within the EAP course is a must for students’ further academic achievements as it overwhelms a wide range of skills necessary for producing a scientific paper of any kind (Storch & Tapper, 2009; Terraschke & Wahid, 2011). EAP “refers to the language and associated practices that people need to undertake study or work in English medium higher education” (Gillett, 2019).

A research career much depends upon academic writing skills because they are vital “in both disseminating results and securing funding through grant proposals” (Aluas et al., 2017, p. 1997).

Besides, English has become the language of science and scholarly publications. The survey shows that 80% of articles in Scopus indexed journals are published in English (Huttner-Koros, 2015). If the journals included in Scopus appear in national languages, they should contain, at least, abstracts in English and be revised by the members of the scientific community in the field (Huttner-Koros, 2015).

The examination of journals indexed in Scopus for the languages of publications, starting with the last years of the 20th century up to 2011, indicated that 60-80% of papers in Psychology and Social Sciences in European countries are still published in the native languages, but the use of English is on the increase (Weijen, 2012). EAP is acknowledged as a “benefit” for academic career, but it demands “high quality written

English” which is a problem for scientists whose native language is other than English (McDowell & Liardét, 2018, p. 152-153).

The graduates of the leading Ukrainian universities applying for Ph.D. face some set of demands, among which are publications in Scopus and participation in international conferences, conducted mainly in English. However, a great number of young scientists cannot respond these requirements because of the lack of EAP skills. Even an excellent command of English does not provide its bearer with academic literacy. For example, U.S. postgraduates, being native English speakers, face the urgency of learning to write academically, if they failed to acquire these skills as undergraduates (Simpson, 2011).

We think that the higher education in Ukraine should equip its graduates with academic writing skills within the EAP/ ESAP course. Being a branch of EAP, English for Specific Academic Purposes (ESAP) is tailored to meet the communicative needs of specific groups of learners, such as psychologists or sociologists. The acquisition of these specific skills can be facilitated by already formed basic academic literacy skills provided by the ESP course. According to Perkins & Salomon (1994), some academic skills are rather general and can be transferred “on performance in another context or with another set of materials” (p.3). Being transferrable, critical thinking, critical reading, summarising, outlining, note-taking skills and numerous strategies function in both ESP and EAP/ESAP contexts. Thus, ESP prepares an undergraduate for a Master’s Academic Writing Course during which the target skills are polished and upgraded to the level of preparedness to perform multifunctional academic writing tasks.

Currently, the curriculum policies at university faculties, with regard to the English language, differ greatly and that causes a diversification of postgraduates’ proficiency levels.

Study 1

Methods. To measure the readiness of the group of graduates for performing specific professionally-oriented academic writing tasks, at the beginning of the course, we conducted a survey in the form of a questionnaire. The choice of this instrument

was influenced by the advantages of these methods and, exactly, by their convenience for quick collecting data, anonymity and high response rate. The closed-item and open-item questions “complement each other” in the terms of their restrictiveness regarding that “the advantage of one is the disadvantage of the other” (Kotnari, 2018, p.143). The further steps embrace collecting data, analysing them qualitatively and quantitatively, and making some conclusions that were intended to influence the syllabus planning and teaching process. The questions are displayed in *Table 1*.

Table 1

The Readiness of the Learners for Academic Writing Course

Put a tick (✓) to make the statements true to the state of your present skills

1.	I studied the language (select the answer and put a tick)	a) in the first year only
		b) EGP & ESP from the 1-st up to the 4-th year
		c) EGP additionally at the language courses
		d) EGP at the language courses only
2.	The level of my English (according to the certificate) is... (encircle the level)	A1 A2 B1 B2 C1
3.	What do you plan to achieve to the end of the course?	

Participants and design. Thirty-one participants of the survey are graduates doing their Master’s degree in Sociology and Gender Studies at Taras Shevchenko National University of Kyiv. The main part of the respondents graduated from this very University where they were studying ESP in the first year of their Bachelor’s programme, and, later, in the second, third and fourth years had a chance to go on with their studies of ESP at the optional course. However, not all the participants took the advantage of the possibility and dropped their studies of English after the first year; besides, several enrolled students graduated from other universities where ESP was not taught at all.

Results

The obtained results are displayed in *Table 2*. (*The total result does not make 100% as 4 students attended optional ESP course along with the outside language courses). The data shows that 15 participants (48, 4%) studied the language during all the four years of the Bachelor's programme. The quantity of students, who were involved in the obligatory course only, makes 5 (16, 1 %) students. The number of students, who have not answered on the question, is rather distracting because it can be treated as the absolute lack of knowledge which hindered them to understand the question.

Table 2

The Readiness of the Learners for Academic Writing Course (Obtained results)

Statement	N of students	% of students
EGP - in the first year only	9	29 %
EGP & ESP (1- 4-th years)	15	48,4%
EGP - additionally at the outside language courses	5	16,1%
EGP- at the outside language courses only (since the 2-n year)	2	6,5%
have not answered	5	16,1%

On a whole, the obtained data show that the students' learning experience in the field of EGP and ESP differs greatly and it should be observed in curriculum planning and teaching the course. By *Question 2 (Table 1)* we surveyed the levels of the language acquisition, achieved by the students to the time of getting their Bachelor's degree. The collected data are displayed in *Table 3*.

Table 3

Graduates' Language Proficiency Levels

A1	A2	B1	B2	C1	Undetermined
2	2	7	11	2	7

The obtained answers demonstrate that there is a powerful sub-group of students in the group having C1–B2 language proficiency levels (41, 9 %) who are prepared to

comprehend the Academic Writing course. To this very group, we refer seven graduates with B1 level (22, 6 %), though, it is not considered to be sufficient for teaching ESP/EAP (Bakaeva, H.E. et al., 2005). The group consists of those graduates who besides their obligatory EGP studied ESP within the Bachelor's curriculum; some of them studied additionally the language at the outside language courses. Four graduates, included in the second sub-group, were interviewed, and it appeared that two of them, whose level of language proficiency was A1, studied Spanish at school; at the University they started learning English and gained A1 proficiency level at the end of the first year. The rest two students with A2 level studied EGP in the first year at the University and later at the outside language courses. The third, so-called, sub-group of undetermined students (22, 6%) was never tested for the language level; 7 students the third sub-group of graduated from other universities where they had been studying EGP during the first year. Thus, it was supposed that the last two sub-groups would experience difficulties performing academic writing tasks.

The task of *Question 3 (Table 1)* was to comprehend the students' needs, the aims they wanted to achieve to the end of the course. Most of the students' needs, according to the obtained answers, can be organized into three groups.

- 1) Needs relative to the Academic writing course: to understand the structure of a research essay and a paragraph; “to write articles and participate in conferences”, “to learn how to write academic papers of different types”.
- 2) Professionally oriented needs referring to some general course objectives: “to learn professionally-oriented vocabulary”, “professional terminology” and “to be able to maintain professional communication”.
- 3) Learning needs characteristic of EGP (English for General Purposes), either embracing all the language skills or highlighting one skill only: “to learn the language perfectly”, “to achieve C1-level”, “to speak fluently”, “to improve reading skills”, “to write without mistakes”. Besides, it should be mentioned that the same six students failed to produce any answers, and their needs remained unknown.

Conclusion. Study 1 revealed the existence of three-level sub-groups within the group of postgraduates which is rather challenging for the 3 ECTS course. The analysis of the graduates' background experience in acquiring English justifies that introducing

ESP/EGAP into the Bachelor’s curriculum is the most appropriate way of preparing undergraduates for ESAP. Outside courses are usually designed for EGP learning that can not satisfy students’ academic needs. The diversification in background knowledge causes the diversification and, even, the irrelevance of needs, which could be partially satisfied by supplying students with professionally-oriented terminology and speech patterns.

Study 2.

The aim of the study was to comprehend the students’ awareness in academic writing in order to set realistic aims for the course.

Methods. To reveal the graduates’ awareness in academic writing we used a questionnaire based on the self-evaluation of skills as it “is considered an effective way of achieving self-monitoring and judging the learning progression” (Pastore, 2017, p. 259). For further analysis of the obtained data, we applied quantitative and qualitative methods. The questionnaire (*Table 4*) contains six closed-item questions directed to test the participants’ familiarity with the key points of academic writing.

Table 4

Questionnaire on the Learners’ Awareness in Academic Writing

For each statement below, circle the word which is true for you.

1.	I know what <i>academic writing</i> is	sure	partially sure	not sure
2.	I know how a scientific article should be structured	sure	partially sure	not sure
3.	I am aware of the peculiarities of academic writing style	sure	partially sure	not sure
4.	I know the purpose and structure of abstract	sure	partially sure	not sure
5.	I know how to structure an annotation	sure	partially sure	not sure
6.	I know how to prepare a well structured presentation on a research topic	sure	partially sure	not sure

Results

The responses are displayed in *Table 5*. The purpose of *Question 1* was to reveal the students’ general awareness of the course. The answers demonstrate that most students (71%) appreciate the main idea of *academic writing*, while 1 student (3%) was ignorant of it, and 8 (26 %) were not sure about it. The data are in line with the results

obtained in Study 1 which discloses the diversification of students' background knowledge

Table 5

The Results Obtained by Questionnaire on the Learners' Awareness in Academic Writing

	Questions	sure	partially sure	not sure
1.	I know what <i>academic writing</i> is	22 (71%)	1 (3%)	8 (26%)
2.	I know how a scientific article should be structured	22 (71%)	4 (13%)	5 (16%)
3.	I am aware of the peculiarities of academic writing style	10 (32%)	4 (13%)	17 (55%)
4.	I know the purpose and structure of abstracts.	26 (84%)	3 (10%)	2 (6%)
5.	I know how to structure an annotation	20 (64%)	4 (13%)	7 (23%)
6.	I know how to prepare a well structured presentation on a research topic	19 (61%)	3 (10%)	9 (29%)

Question 2 goes far beyond the *Academic Writing* course. The obtained answers demonstrate that most postgraduates - 22 (71 %) - know how a scientific article should be structured, with 4 students (13%) partially sure and 5 (16%) participants not sure at all. These results serve as a marker of academic literacies gained previously at other courses when they were engaged in the reading and analysis of scientific papers in the field. *Question 3* appeared to be the most problematic for the students. The analysis of the answers revealed that only 10 (32%) participants knew at least anything about academic writing style, while 17 (55 %) confessed that they were not sure, and 4 of them (13%) were partially sure about it.

The students' awareness of the purpose and structure of abstracts was the aim of *Question 4*. Here the participants showed the best results with 26 students (84%) answering positively, 3 students (10%) partially sure and 2 students (6%) not sure. The goals of *Questions 4* and *5* referred, as well, to students' background knowledge because each university course involves a lot of academic reading in Ukrainian, often preceded by reading abstracts and annotations. The obtained data revealed that 20 students (64%) were aware of this technique; 4 (13%) of them experienced difficulties in structuring an annotation, while 7 (23%) were unaware of it at all. The answers to

Question 6 were nearly the same as to the previous one. Currently, presentations are widely used as lectures' visual support; students' term papers in the Major are often accompanied by the presentations as well. This helps the students to develop some presentation skills without any special training. But, nevertheless, only 19 (61%) students knew how to structure a presentation on a research topic; 9 (29%) were absolutely ignorant about it and 3 (10%) were partially sure.

Conclusion. The results obtained in Study 2 demonstrated that 64% of students appreciate the goals, objectives and key points of academic writing. It makes us think that for the rest of the group (36%) the course would require a lot of self-study work and on the part of the lecturer it will need much more guidance and counselling.

Discussion. The research adds to the bulk of the researches into the importance of teaching EAP to university non-linguistic students. This necessity is determined by the global processes embracing all the spheres of contemporary society (McDowell & Liardét, 2019; Shing & Sim, 2011; Sharndama et al., 2014). The graduates' future career development would be more successful if they acquire the competencies in Academic Writing. The obtained results contribute to the researches into the problem of non-linguistic graduates' English language proficiency and diversification of their preparedness for Academic Writing course (Terraschke & Wahid, 2011; Son & Park, 2015; Babenko, 2019). The investigated points are related to the graduates' former experience in ESP and add to the issues affecting their motivation in Academic Writing studies when doing the Master's degree. Teaching ESP for undergraduates is one of the most significant ways for developing professionally-oriented communicative skills and strategies, preparing the learners for further academic achievements and scientific publishing. The findings are in line with the other researches in the field (Sharndama et al., 2014; Ardeo, 2012) which add to the perception of the importance of teaching ESP within the Bachelor's programme as one of the most influential factors resulting in higher output to the end of the Academic Writing course.

Conclusion

Our study provides evidence of the importance of academic literacies for non-linguistic graduates whose further academic careers much depend on their English language proficiency level. Currently, the graduates' readiness for Academic Writing course is marked by the vast diversification in students' background knowledge caused

by the variety of curriculum policies in different universities and at different non-linguistic faculties. The data show that the graduates, who studied ESP during the four years of their Bachelor's programme, are much better prepared for performing academic writing tasks.

References:

1. Aluas, M., Moraru, C., Rheindorf, M., Huemer B., Filip C., Kelemen, A. & Lung, R. L. (2017). An innovative approach for delivering academic writing courses. *Current Science*, Vol. 112, No. 10, 25 May 2017, pp.1997-2007. Retrieved 6 November 2019 from <https://www.researchgate.net/publication/317430970>
2. Adeoye, B., & Wentling, R. M. (2007). The relationship between national culture and usability of an e-learning system. *International Journal on E-Learning*, 6(1), 119-146. Retrieved 23 December 2019 from <https://kinasevych.ca/2009/06/03/adeoye-wentling-2007-the-relationship-between-national-culture-and-the-usability-of-an-e-learning-system/>
3. Ardeo, J. M. G. (2012). Overlapping of ESP/EAP and content courses revisited. *Revista de lenguas para Fines Específicos*, 18 (2012), University of the Basque Country, BIBLID 1133-1127 (2012), p. 213-236. Retrieved 6 November 2019 from <https://www.google.com/search?client=firefox-b-d&q=Overlapping+of+ESP%2FEAP+and+content+courses>
4. Babenko, T. (2019). Academic mobility: some challenges for non-linguistic students. *Youth & Market*, No. 9 (176), September 2019, 112-116. DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4634.2019.182244>
5. Bakaeva, H.E., Borysenko, O.A., Zuenok I.I., Ivanishcheva V.O., & Klymenko, L.J. (2005). English for Specific Purposes (ESP). National Curriculum for Universities. K.: Lenvit, 2005, P. 119. Retrieved 25 May 2019 from <https://www.google.com/search?client=firefox-d&q>
6. Blagojevic, S. (1997). «Can EGP learning strategies be successfully used in the ESP learning process?», *ASp* [Online], 15-18| 1997, DOI:10.4000/asp.3160;ISSN:2108-6354
7. Cai, L. J. (2013). Students' Perceptions of Academic Writing: A Needs Analysis of EAP in China Language. *Language Education In Asia*, v. 4 (1), 5-22. Retrieved 9 November 2019 from <http://www.leia.org/>
8. Dale, T. Griffiee (2013). An introduction to second language research methods. *The Electronic Journal for English as a Second Language*, v. 16 (4), P. 213. Retrieved 23 December 2019 from <http://www.tesl-ej.org/wordpress/issues/volume16/ej64/ej64r3/>
9. Fox, J., & Artemeva, N. (2017). From Diagnosis Toward Academic Support: Developing a Disciplinary, ESP-Based Writing Task and Rubric to Identify the Needs of Entering

Undergraduate Engineering Students. *ESP Today*, v. 5(2), pp. 148-171. e-ISSN:2334-9050. <https://doi.org/10.18485/esptoday.2017.5.2.2>

10. Gilett, A. (2019). What is ESP? *TESOL International Association, the TESOL Blog*. Retrieved 7 September 2019 from <https://www.pearson.com/uk/educators/higher-education-educators.html>
11. Graddol, D. (2006). English Next. Why global English may mean the end of 'English as a Foreign Language'. *British Council*, 2006, P. 128. Retrieved 25 May 2019 from <https://englishagenda.britishcouncil.org/sites/default/files/attachments/books-english-next.pdf>
12. Jordan, R.R. (2012). *English for academic purposes: A guide and resource book for teachers*. Cambridge University Press, 13-th printing, P. 9. Retrieved 7 September 2019 from https://books.google.com.ua/books?id=Ywe7sKTTQ9UC&pg=PA9&hl=ru&source=gbs_selected_pages&cad=2#v=onepage&q&f
13. Knight, J. (2011). Doubts and Dilemmas with Double Degree Programs. In: Globalisation and Internationalisation of Higher Education, *Universities and Knowledge Society Journal*, 2011, v. 8, No 2, pp. 297-312. UoC. <http://dx.doi.org/10.7238/rusc.v8i2.1067>
14. Lemoine, P. A., Jenkins, W. M., & Richardson, M. D. (2017). Global Higher Education: Development and Implications. *Journal of Education and Development*, v.1, pp. 58-71 Online Published: December 16, 2017. <https://doi.org/10.20849/jed.v1i1.253>
15. Mohammed, E.A. S., & Nur, H. S. M. (2018). Needs analysis in English for academic purposes: The case of teaching assistants at the University of Khartoum. *HOW*, 25(2), 49-68. <https://doi.org/10.19183/how.25.2.409>
16. McDowell, L., & Liardét C. L. (2019). Japanese materials scientists' experiences with English for research publication purposes. *Journal of English for Academic Purposes*, v. 37, pp. 141-153. <https://doi.org/10.1016/j.jeap.2018.11.011>
17. Mense, E. G., Lemoine, P. A., Garretson, Ch. J., & Richardson, M. D. (2018). The Development of Global Higher Education in a World of Transformation. *International Journal of Education and Development*, v. 2, No. 3, pp. 47-52 December, 2018. ISSN 2529-7996 E-ISSN 2591-7250. <https://doi.org/10.20849/jed.v2i3.529>
18. Pastore, S. (2017). Research Designs and Methods in Self-assessment Studies: A Content Analysis International. *Journal of Evaluation and Research in Education (IJERE)*, v. 6, No.4, December 2017, pp. 257-264. DO-10.11591/ijere.v6i4.8921 ISSN: 2252-8822
19. Perkins, D. N., & Salomon, G. (1992). Transfer of Learning. *Oxford, England: Pergamon Press*, P.13, September 2, 1992. Retrieved 29 December 2019 from https://www.researchgate.net/publication/2402396_Transfer_Of_Learning/link/553506410cf2df9ea6a42d77

20. Sharndama, E.C., Samaila, Ya., & Tsojon, Yu. I. (2014). *English for Academic Purpose: A Tool for Enhancing Students' Proficiency in English Language Skills. International Journal of English Language Teaching*, v. 1, No. 2; 201416 ISSN 2329-7913 E-ISSN 2329-7921 <http://ijelt.sciedupress.com>
21. Shing, S. R., & Sim, T. Sh. (2011). EAP Needs Analysis in Higher Education: Significance and Future Direction. *English for Specific Purposes World*, Issue 33, v. 11, 2011, ISSN 1682-3257. Retrieved 17 September 2019 from <http://tamss@um.edu.my>
22. Simpson, S. (2011) Graduate learning communities? Integrating language support for ESL and native-English-speaking graduate students. *SLW News. The Newsletter of the Second Language Writing Interest Section, TESOL International Association* 2011, v. 6 (1). Retrieved 15 December 2019 from <https://www.tesol.org/read-and-publish/newsletters-other-publications/interest-section-newsletters/slw-news>
23. Son, J.-B., & Park, S.-S. (2015). Academic Experiences of International PHD Students in Australian Higher Education: From an EAP Program to a PHD Program. *International Journal of Pedagogic and Learning*, v. 9(1), pp. 26-37. DOI: 10.1080/18334105.2014.11082017
24. Storch, N., & Tapper, J. (2009). The impact of an EAP course on postgraduate writing. *Journal of English for Academic Purposes*, v.8, pp. 207-223. DOI: 10.1016/j.jeap.2011.05.003
25. Terraschke, A., & Wahid, R. (2011). The impact of EAP study on the academic experiences of international postgraduate students in Australia. *Journal of English for Academic Purposes*, v.10 (3), 173-182. [https:// DOI: 10.1016/j.jeap.2011.05.003](https://doi.org/10.1016/j.jeap.2011.05.003)
26. Tujuba, D. E., & Davidson, M. L. (2017). The Causes of Poor Command of English Language and its Impact on the Academic Achievements of First Year Students of Adama Science and Technology University. *International Journal of Research in Social Sciences*, v. 7 (5), May 2017, pp. 416-429. ISSN: 2249-2496. Retrieved 17 September 2019 from <http://www.ijmra.us>
27. Van Weijen, D. (2012) "The Language of (Future) Scientific Communication", *Research Trends*, Issue 31, November 2012. Retrieved 7 July 2019 from <https://www.researchtrends.com/category/issue-31-november-2012>.

Голубенко Тетяна Олександрівна

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри теорії та технології соціальної роботи
Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова, Україна

**ІМПЛЕМЕНТАЦІЯ НАВЧАЛЬНИХ ДИСЦИПЛІН
В ПРОЦЕСІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ
СПЕЦІАЛЬНОСТІ «СОЦІАЛЬНА РОБОТА»**

***Анотація.** У статті окреслено прикладний аспект імплементації навчальних дисциплін в процесі професійної підготовки фахівців спеціальності «Соціальна робота» шляхом інтегрування їх змісту. Зосереджується увага на міждисциплінарних зв'язках у процесі вивчення навчальних дисциплін професійного спрямування за спеціальністю «Соціальна робота». Розглядаються умови для подальшої ефективної професійної підготовки фахівців спеціальності «Соціальна робота».*

***Ключові слова:** імплементація, міждисциплінарна інтеграція, соціальна робота, професійна підготовка.*

На сучасному етапі нові соціально-демографічні, соціально-економічні, соціально-політичні умови і високі вимоги до інтелектуального, професійного та духовно-етичного розвитку ставлять перед всією системою освіти України завдання, які безпосередньо відображаються на системі вузівської підготовки фахівців зі спеціальності «Соціальна робота».

Для оптимізації навчально-виховного процесу можливо лише на базі оволодіння студентами основними педагогічними знаннями та уміннями, для чого необхідний пошук таких варіантів прийняття найкращого методичного рішення, які б найбільш продуктивно сприяли формуванню готовності майбутніх соціальних працівників до професійної діяльності. Для цього необхідно забезпечити цілеспрямованість навчання, посилення мотивації студентів до даного виду діяльності, підвищення рівня інформаційного

наповнення змісту навчальних предметів, використання інноваційних освітніх технологій, орієнтованих саме на підготовку особистості майбутнього соціального працівника.

На думку О. Карпенко, «Процес становлення і розвитку спеціаліста як суб'єкта соціальної роботи забезпечується також залученням його до соціально-значущих цінностей в умовах професійно-орієнтованої підготовки студентів у вищій школі» [8, с. 42].

Зазначена проблема представлена різними підходами до її вирішення, зокрема, серед яких: аналіз професійної взаємодії як процесу цілеспрямованої комунікативної інтеракції між соціальним працівником і клієнтом, професіоналізму, продуктивності і ефективності діяльності спеціалістів з соціальної сфери (С.Толстоухова, О.Безпалько, Р.Вайнола, В.Васильєв, А.Капська, О.Карпенко, Л.Міщик та ін.); способи реалізації міжпредметних зв'язків у професійній підготовці майбутніх фахівців соціальної сфери (А. Коломієць, І. Зверев, О. Пехота, В. Семиченко та ін.); питання щодо необхідних особистісних рис соціального працівника при підготовці до професійної діяльності (В. Бех, І. Пінчук, І. Мигович); проблема науково-методичного забезпечення навчально-виховного процесу у різних навчальних закладах досліджена такими науковцями, як Я.Болубаш, Р.Вайнола, А.Дубасенюк, О.Карпенко та ін..

Основним завданням імплементації навчальних дисциплін є вивчення певної теми з актуалізацією на раніше засвоєних знаннях, навичках та вміннях, що необхідні для вивчення цієї теми, враховуючи при цьому інтереси предметів. Міждисциплінарна інтеграція може бути реалізована різними способами: міждисциплінарна лекція, теоретична комплексна бесіда, вирішення завдань із широким міждисциплінарним контекстом, використання тестів інтегрованого змісту тощо. Найбільш адекватною формою міждисциплінарної інтеграції на сьогодні є метод формування змістовних зв'язків.

Ми спираємося на положення Р. Вайноли, яка наголошує, що основними вимогами забезпечення ефективності змістового наповнення професійної підготовки студента мають бути:

- забезпечення єдності освітніх та професійних змістових блоків;
- створення позитивного емоційно-сприятливого освітнього середовища;
- застосування різноманітних форм і методів активізації навчально-пізнавальної діяльності студентів;
- координація змісту професійної підготовки відповідно індивідуально-типологічних особливостей студента, рівня його особистісного розвитку;
- залучення студентів до самостійної науково-пошукової діяльності [1, с. 207].

Таке бачення основних вимог щодо забезпечення ефективності змістового наповнення професійної підготовки студентів дозволяє сформулювати необхідні професійні знання у процесі вивчення фахових дисциплін та забезпечити підготовку до майбутньої професійної діяльності. Одним із дієвих засобів у плані навчання майбутніх соціальних працівників, підготовки її до професійної життєдіяльності є міжпредметні зв'язки як обов'язковий елемент навчального процесу. Вони сприяють формуванню цілісного розуміння студентами ролі і місця наук у загальному освітньому процесі, їх взаємовідносин і меж їх застосування.

Проблема встановлення міжпредметних зв'язків є однією із важливих проблем в організації навчально-виховного процесу. Метою впровадження міжпредметних зв'язків при підготовці майбутніх соціальних працівників до професійної діяльності ми визначили як:

- Забезпечення логічного зв'язку при вивченні всіх предметів за навчальним планом, оволодіння формами і змістом навчання відповідно до вимог кваліфікаційної характеристики.
- Встановлення зв'язків між предметами загальнонаукового і професійно-практичного циклу.

- Виявлення ефективних шляхів, форм і засобів встановлення зв'язків у процесі вивчення кожного навчального предмету та зв'язків між теоретичним і практичним навчанням, що дозволяє майбутнім соціальним працівникам вміло, творчо вирішувати проблеми в процесі професійної діяльності відповідно до сучасних вимог соціальної роботи (рис. 1) [6, с. 131]:

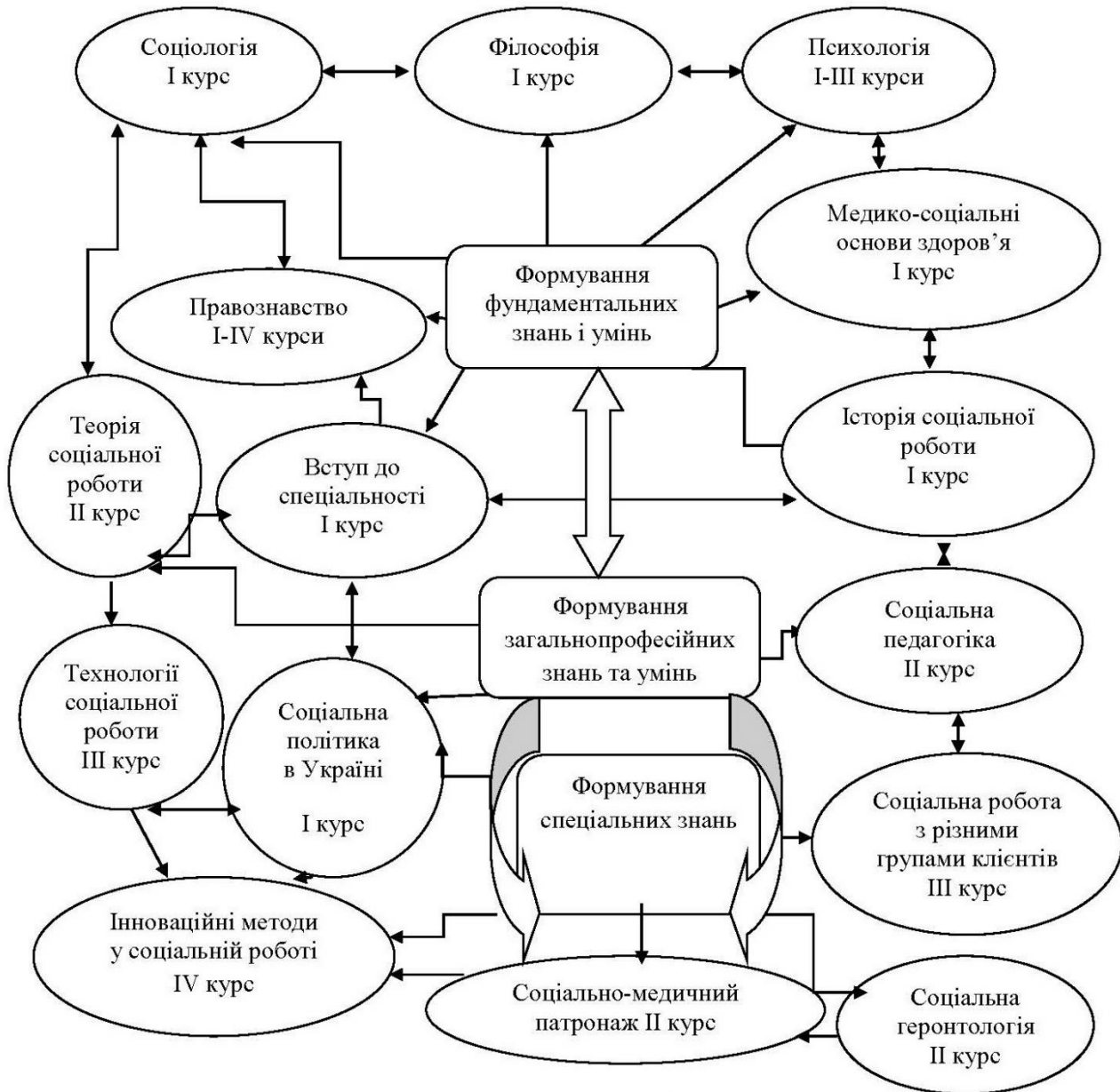

Рис. 1. Міжпредметні зв'язки начальних дисциплін.

Здійснення міжпредметних зв'язків реалізується за такими основними напрямками:

а) необхідність використання знань, умінь та навичок студентів із загальноосвітніх предметів при вивченні професійно орієнтованих предметів;

б) використання знань, умінь і навичок студентів із спеціальних предметів при вивченні загальноосвітніх дисциплін;

в) розробка карток – завдань професійного спрямування напрямку із загальнонаукових циклів;

г) виготовлення комплексних посібників з використанням міжпредметних зв'язків;

д) розробка і впровадження комплексних завдань на період проходження практики студентами.

Враховуючи той факт, що уміння виступають як приведені в дію знання, розуміючи і поділяючи думку про те, що особистість може діяти успішно і усвідомлено лише тоді, коли знає мету, вміє передбачати проміжні й кінцеві результати, характер і зміст професійної діяльності, постає можливим зробити аналіз змісту нормативних навчальних дисциплін задля актуалізації знань, умінь, формування особистісно-професійних студентів в ракурсі готовності майбутніх соціальних працівників до професійної діяльності.

Міжпредметні зв'язки конкретизують знання, необхідні для майбутньої професійної діяльності, пронизують усі види і форми навчально-виховного процесу, що підтверджується положенням С. Гончаренка: міжпредметні зв'язки відображають комплексний підхід до виховання й навчання, що дозволяє виділити як головні елементи змісту освіти, так і взаємозв'язки між навчальними предметами. На будь-якому етапі навчання міжпредметні зв'язки виконують виховну, розвиваючу й детермінуючу функцію, оскільки підвищують продуктивність перебігу психічних процесів [7, с. 210].

У свою чергу із числа факторів оптимізації навчально-виховного процесу, названо реалізацію міжпредметних зв'язків, тому, що в процесі формування загальнонаукових умінь і навичок, а також розвитку волі, емоцій і здібностей важливо передбачити формування системо-утворюючих понять, законів і теорій, а також засвоєння фундаментальних наукових фактів. Вичленувати їх можливо,

лише спираючись на методологію виокремлення головних, істотних елементів змісту, генералізацію загальноосвітніх завдань.

Слід зауважити, що міжпредметні зв'язки стимулюють студентів до кращого засвоєння матеріалу, сприяють розвитку мислення, підвищують інтерес до навчального предмета, впливають на підвищення якості знань, формують уміння використовувати науково-методичну літературу, аналізувати, зіставляти факти з різних галузей знань. Все це в сукупності сприяє ефективності навчально-виховного процесу, єдності різних систем знань і умінь.

На нашу думку, якщо процес навчання побудований правильно, то здійснюється цілеспрямована робота студентів, що дає прогнозований результат, а засвоєні знання перетворюються студентом в значущу для нього систему і у нього з'являється стійкий інтерес до того, що він робить, а також є стимулом до самостійної навчальної діяльності.

Що стосується посилення ефективності навчально-виховного процесу професійної підготовки фахівців спеціальності «Соціальна робота», то ми визначили взаємозв'язок між такими навчальними дисциплінами, як: «Вступ до спеціальності» (I курс), «Історія соціальної роботи» (I курс), «Теорія соціальної роботи» (II курс), «Соціальна політика в Україні» (I курс), «Спеціалізовані служби у соціальній сфері» (II курс), «Соціальне страхування» (II курс), «Технології соціальної роботи» (III курс), «Прикладні методики в соціальній роботі» (II-III курси), «Соціально-правовий захист населення» (I-IV курси), «Соціальне забезпечення населення» (III курс), «Інноваційні методи соціальної роботи» (IV курс), «Соціальна робота у сфері зайнятості населення» (III курс) тощо.

Вітчизняні науковці (І. Зверева, М. Лукашевич, В. Поліщук) розглядають міжпредметні зв'язки та пропонують класифікацію за об'єктом, на основі якого встановлюються зв'язки між навчальними дисциплінами, виходячи зі спільності структури навчальних предметів і структури навчального виховного процесу. Це дозволило нам розрізнити такі типи взаємозв'язків:

1) за змістом навчального матеріалу (змістовно-інформаційні). Так, навчальна дисципліна «Філософія» – I курс, розкриває філософську сутність людини та оточуючого соціального середовища; «Психологія» – I-III курси, дає змогу пізнати соціально-психологічний портрет людини похилого віку; 2) за умінь, що формуються у студентів (операційно-діяльнісні) міжпредметні зв'язки сприяють формуванню у майбутніх соціальних працівників системи загальнонаукових умінь, необхідних для професійної діяльності. Наприклад, під час вивчення курсу «Технології соціальної роботи» (III курс) у студента формуються навички та умінь щодо організації патронажної роботи з людьми похилого віку, застосовуючи накопичені теоретичні знання з таких дисциплін, як «Вступ до спеціальності» (I курс), «Історія соціальної роботи» (I курс), «Соціальна політика в Україні» (I курс), "Теорія соціальної роботи" (II курс). Використання між зазначеними навчальними дисциплінами взаємозв'язків є важливо при формуванні інтегрованої системи умінь до патронажної роботи з людьми похилого віку на основі вивчених навчальних дисциплін; 3) за методами і засобами навчання (організаційно-методичні), коли відбувається в організаційно-методичному плані використання міжпредметних зв'язків, цілеспрямована орієнтація мислення студентів на використання таких методів, як аналіз, моделювання, аналогія, ідеалізація, уявний експеримент. Зокрема, моделювання комунікативної ситуації (проведення тематичних бесід зі студентами); участь у роботі експериментальної студії, зокрема створеної нами експериментальної студії «Основи патронажної роботи з людьми похилого віку», у тренінгових програмах (проведений спільно зі студентами-волонтерами групи «Назустріч людям» тренінг у територіальному центрі соціального обслуговування на тему «Захист прав людей похилого віку») може задовольнити різні потреби міжособистісного та ділового спілкування, а також надасть можливість студенту відчувати себе у ролі соціального працівника [2; 3; 4; 5]. Студенти оволодівають умінь на основі зразка чи шаблону оформлення ділових документів (лист-договір, програма патронажної роботи з людьми похилого віку, ділове листування тощо) [4]. Так, студенти-учасники

експериментальної студії «Основи патронажної роботи з людьми похилого віку» набули практичного досвіду при заповненні ділових документів після звернення у територіальний центр соціального обслуговування (надання соціальних послуг) за місцем проживання щодо оформлення людини похилого віку для організації патронажної роботи.

Аналіз наукових педагогічних джерел засвідчив, що міжпредметні зв'язки сприяють: активізації пізнавальної діяльності студентів, кращому засвоєнню навчального матеріалу, оскільки розкривають його зв'язок із практичною діяльністю; формуванню інтегрованих знань, умінь і навичок; підвищенню рівня доступності і науковості навчання. Таким чином, міжпредметні зв'язки є соціально-педагогічною умовою удосконалення усіх ланок процесу навчання. Вони здійснюють багатосторонній виховний вплив на особистість студента.

Відповідно до вищезазначеного, нами було з'ясовано взаємозв'язок професійно-орієнтованих знань і умінь, які передбачають поступове оволодіння майбутніми спеціалістами дисциплінами, які впливають на формування готовності майбутніх соціальних працівників до ефективного здійснення професійної діяльності.

При визначеному взаємозв'язку професійно-орієнтованих знань і умінь процесу професійної підготовки майбутніх соціальних працівників прогнозується, що студенти отримують необхідні знання, навички та вміння з різних дисциплін, що, у свою чергу, забезпечує повноцінну підготовку студента до майбутньої професійної діяльності.

З вищезазначеного можна зробити наступні висновки: міжпредметна інтеграція є важливою складовою частиною професійної підготовки майбутніх фахівців зі спеціальності «Соціальна робота», що дозволяє, у свою, чергу, показати значущість кожної навчальної дисципліни навчально-виховного процесу, що викладаються у вищому навчальному закладі, причинно-наслідкові зв'язки, спонукати студентів до систематизації знань, навичок та умінь; у зв'язку з переходом на кредитно-модульну систему навчання горизонтальна інтеграція навчальних дисциплін професійної підготовки фахівців зі спеціальності

«Соціальна робота» найбільш відповідає розвитку вищої освіти, що дозволяє здійснити об'єктивно-орієнтоване навчання і досягти вищого рівня імплементації навчальних дисциплін.

Список джерел:

1. Вайнола Р.Х. Педагогічні засади особистісного розвитку майбутнього соціального педагога в процесі професійної підготовки : дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.04 / Вайнола Ренате Хейкіївна. – К., 2009. – 542 с.
2. Голубенко Т.О. Метод практичних ситуацій в процесі роботи експериментальної студії «Основи патронажної роботи з людьми похилого віку» / Т.О. Голубенко: методичні рекомендації. – К.: НПУ імені М.П. Драгоманова, 2014. – 45 с.
3. Голубенко Т.О. Організація патронажної роботи з людьми похилого віку як складова практики студентів спеціальності «Соціальна робота»: освітньо-кваліфікаційний рівень «бакалавр» / Т.О. Голубенко. – К.: НПУ імені М.П. Драгоманова, 2014. – 134 с.
4. Голубенко Т.О. Основи патронажної роботи з людьми похилого віку / Т.О. Голубенко: методичний посібник. – К.: НПУ імені М.П. Драгоманова, 2014. – 135 с.
5. Голубенко Т.О. Технології соціальної роботи з людьми похилого віку / Т.О. Голубенко: навчальний посібник. – К.: НПУ імені М.П. Драгоманова, 2014. – 163 с.
6. Голубенко Т.О. Формування готовності майбутніх соціальних працівників до патронажної роботи з людьми похилого віку : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.05/ Голубенко Тетяна Олександрівна. – К., 2015. – 227 с.
7. Гончаренко С.У. Педагогічні дослідження: Методологічні поради молодим науковцям / С.У. Гончаренко. – Київ; Вінниця : ДОВ "Вінниця", 2008. – 278 с.
8. Карпенко О.Г. Професійна підготовка соціальних працівників в умовах університетської освіти: науково-методичний та організаційно-технологічний аспекти : монографія. / О.Г. Карпенко за ред. С.Я. Харченко. – Дрогобич: Коло, 2007. – 374 с.
9. Коломієць А. М. Міжпредметні зв'язки у контексті проблеми інтеграції / А. М. Коломієць, Д. І. Коломієць // Педагогіка і психологія професійної освіти. – Львів, 1999. – № 2. – С. 61–66.

Кошель Анна Павлівна

кандидат педагогічних наук, старший викладач кафедри дошкільної та початкової освіти
Національний університету «Чернігівський колегіум» імені Т.Г.Шевченка

Кошель Віталій Миколайович

кандидат педагогічних наук, старший викладач кафедри дошкільної та початкової освіти
Національний університету «Чернігівський колегіум» імені Т.Г.Шевченка

**НАСТУПНІСТЬ В РОБОТІ ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ ТА
ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ В УМОВАХ ІНТЕГРАЦІЇ ІНКЛЮЗІЇ**

На кінець ХХ століття в багатьох розвинених країнах світу (США, Великобританія, Швеція, Німеччина, Італія, Скандинавські країни) провідною стратегією в освіті дітей з обмеженими можливостями стало інтегроване навчання, яке передбачає створення інклюзивних класів в школах і груп у закладах дошкільної освіти.

Однак виокремлення «особливих» класів і груп часто веде до виключення цих дітей з соціального життя школи і закладу дошкільної освіти і створює певні бар'єри в спілкуванні та взаємодії дітей. Тому від інтеграції перейшли до інклюзії – спільного навчання та виховання дітей з обмеженими можливостями.

Кожний етап шкільного навчання є ланкою цілісної системи освіти, що базується на попередньому етапі й закладає основу наступному. Проблема послідовності вирішення завдань розвитку дітей на початкових етапах навчання і виховання має бути забезпечена організацією наступності та перспективності.

Планомірне впровадження у практику початкової школи спеціально організованого спільного навчання потребує спеціальної підготовки, яка, на думку Л. Годовнікової, повинна починатися з спільного навчання ще у закладі дошкільної освіти та проводитися за такими напрямками:

– підготовка суспільства до необхідності запровадження інклюзивної освіти як закономірного процесу демократизації та гуманізації усього суспільства;

- підготовка педагогічного персоналу масової школи до прийняття дитини з вадами психофізичного розвитку;
- просвіта батьків здорових дітей;
- формування методичної готовності вчителів до роботи з різними категоріями дітей з вадами;
- укомплектування штату інклюзивної школи спеціалістами корекційної освіти;
- організація співпраці спеціалістів масової школи, які працюють з дітьми з порушеннями психофізичного розвитку, з педагогами системи спеціальної освіти;
- розробка психолого-медико-педагогічної консультації конкретних рекомендацій для роботи з дітьми, що потребують корекції психофізичного розвитку, в умовах масової школи[1].

Початкова школа має враховувати досягнення дошкільного віку не лише у змістовному і методичному планах, а й у напрямку формування особистісних якостей дітей.

Наступність між дошкільною та початковою ланками освіти дітей з вадами психофізичного розвитку розглядається як зв'язок і узгодженість цілей, завдань, змісту, методів, форм організації, що забезпечують пізнавальний розвиток дитини, її успішне навчання і виховання.

Реалізація наступності між цими ланками має забезпечити створення системи неперервної освіти з урахуванням:

- збереження цінності кожного вікового періоду розвитку дитини;
- готовності до шкільного навчання (на дошкільній сходинці освіти);
- опори на результат корекційно-розвиваючого навчання;
- сформованості вміння вчитися як фундаментального новоутворення;
- засвоєння різноманітних форм комунікативно-мовленнєвої діяльності на різних вікових етапах[2].

У результаті описаних тенденцій відбувається штучна акселерація дитячого розвитку. С.Лебедева для вирішення цієї проблеми пропонує реалізовувати наступність знизу до гори. Для цього необхідно:

- вчителю початкових класів визнавати досвід, набутий дитиною в дошкільному віці;

- початкова школа має створювати умови для подальшого розвитку дітей на основі зближення досвіду життя старших дошкільників і молодших школярів[3].

У зв'язку з цим необхідними є зміни й у професійній підготовці майбутніх педагогів дошкільних та шкільних закладів, пов'язані з формуванням у них готовності до здійснення наступності дошкільної та початкової освіти. Тісна співпраця спеціалістів дошкільного і загальноосвітнього закладу дозволяє встановити наступність принципів і технологій викладання, навчальних і розвивальних програм, призначених як для здорових, так і для дітей з вадами.

Основні напрямки методичної роботи із забезпечення взаємодії вчителів початкової школи і вихователів закладів дошкільної освіти:

- взаємовідвідування відкритих занять у дитячому садку та уроків у початковій школі;

- анкетування вихователів дошкільних закладів і вчителів загальноосвітніх шкіл з питань всебічного розвитку особистості дитини;

- проведення Днів відкритих дверей у дошкільних та загальноосвітніх навчальних закладах для батьків майбутніх першокласників, вихователів дитячих садочків і вчителів початкових класів;

- участь у спільних семінарах-практикумах, круглих столах, педагогічних радах, конференціях, тематичних виставках тощо;

- спільні засідання методичних об'єднань вихователів закладів дошкільної освіти і вчителів початкової школи;

- створення творчих груп вихователів дитячих садків і вчителів початкових класів;

- створення спільних педагогічних проектів, розробок методичних рекомендацій;

- співпраця вихователів дітей старшого дошкільного віку та вчителів початкової школи у вирішенні проблемних питань реалізації наступності;
- підвищення фахової майстерності вихователів і вчителів, рівня самоосвіти;
- взаємодія педагогів закладів дошкільної освіти і вчителів початкової школи щодо здійснення наступності за трьома напрямками: інформаційно-просвітницьким, методичним і практичним.

Перед вступом дитини у школу заклади дошкільної освіти надають педагогам і спеціалістам необхідну інформацію про дитину: діагностику й актуальний рівень її розвитку, потенційні можливості. При необхідності дошкільний заклад направляє дитину з батьками на психолого-медико-педагогічну консультацію.

Якщо дитина з вадами психофізичного розвитку не відвідувала дитячий садок, то виникає ймовірність неправильного обрання освітнього маршруту дитини. Вчителі, не знаючи особливостей дитини, ставлять такі ж вимоги щодо оволодіння освітніми стандартами, як і до інших учнів. М.Текунова виявила, що як наслідок, можуть виникнути протиріччя між вимогами до дитини та її можливостями, що призводить до зниження мотивації, труднощів у навчанні, погіршення здоров'я [4].

Вагому роль у забезпеченні наступності навчання відіграє співпраця педагогів з батьками, яка передбачає:

- спільні батьківські збори для батьків дошкільнят і вчителів початкових класів;
- проведення Інтернет-зборів для батьків дітей старшого дошкільного віку;
- анкетування батьків з питань підготовки вихованців дитячого садка до школи;
- організацію Днів відкритих дверей для батьків майбутніх першокласників у загальноосвітньому навчальному закладі;
- створення «педагогічної вітальні» для батьків дітей старшого дошкільного віку з питань підготовки дітей до школи;
- організацію роботи батьківського лекторію, семінарів-практикумів та інших форм взаємодії.

Батьки дітей дошкільного віку мають бути зацікавленими в тому, щоб процес навчання у закладі дошкільної освіти відповідав рівню розвитку їх дітей. Саме тому адміністрація і педагоги шкіл у роботі з батьками майбутніх першокласників наполягають на ранньому виявленні особливостей дітей, щоб потім спільними зусиллями допомогти учню оволодіти тими необхідними знаннями та вміннями, які допоможуть йому соціалізуватися і реалізуватися в житті. Особливо значення це набуває у вихованні дітей з вадами розвитку, оскільки інклюзивна освіта є неможливою без участі батьків.

Отже, співпраця спеціалістів дошкільної та початкової освіти зробить модель інклюзивного навчання життєздатною і результативною, сприятиме кращому розумінню проблем розвитку дітей з порушеннями психофізичного розвитку.

Перспективним напрямком має стати розробка змісту і методів такої співпраці в умовах інклюзивної освіти.

Список джерел:

1. Годовникова Л.В. Условия интегрированного образования детей с нарушениями развития // Педагогика – 2008. – №8. – С. 36-43.
2. Дзюбко Л. В. До проблеми наступності у розвитку дошкільників і молодших школярів// Актуальні проблеми навчання та виховання людей з особливими потребами: Тези доповідей. – К.: Університет «Україна», 2008. – 719 с.
3. Лебедева С.А. Еще раз о преемственности дошкольного и начального образования // Начальная школа. – 2005. – №11. – С. 38-39.
4. Текунова М.В. Инклюзия – как процесс обучения и воспитания детей с особыми потребностями в ДОУ. Доступно по адресу: http://conf.fkgpu.ru/pers4/rep_90.doc

Космодемьянская Светлана Сергеевна

кандидат педагогических наук, доцент

ФГОУ ВО «Казанский (Приволжский) федеральный университет», г. Казань

Российская Федерация

Казакова Ангелина Игоревна

студент II курса

ФГОУ ВО «Казанский (Приволжский) федеральный университет», г. Казань

Российская Федерация

АНАЛИЗ ПРИМЕНЕНИЯ МЕТОДА «WORLD SAFE» В ХИМИЧЕСКОМ ОБРАЗОВАНИИ

В настоящее время изменения, происходящие в отечественной системе образования, соответствуют изменившимся запросам социума и работодателей к уровню подготовки молодых специалистов. В свою очередь, это определяет модернизацию всей системы кадровой политики относительно подготовки студентов, будущих учителей. Применение активных методов работы на аудиторных и внеаудиторных занятиях позволяет формировать компетентных со-участников учебно-воспитательного процесса. Наше исследование направлено на выявление методических особенностей подготовки и реализации применения на занятии по методическим дисциплинам метода «мирового кафе» для развития у студентов, будущих учителей, способности использования активных методов обучения химии в дальнейшем.

Есть несколько версий зарождения самого метода в зарубежном сообществе [1]. По одной версии (50-60-е годы XX век, США) специфика этого метода заключалась в сменном характере обсуждения всех идей, которые возникают в ходе решения основной проблемы. По другой версии, технология данного метода была разработана в штате Калифорния Д. Айзексом и Х.Браун для оптимального варианта обсуждения различных идей группами сменного состава, что привело к созданию технологии «World safe» (1995 г.). Название

этого метода имеет несколько вариаций [2]. Например, метод сфокусированного неформального обсуждения или технология и искусство разговора о сути дела в непринужденной и открытой атмосфере. Алексеева Н. В. и Дмитриева Н.П. [3] рассматривают развитие этого метода в нашей стране с 2000-го года этого века.

В нашем понимании метод «мирового кафе» рассматривается как метод сфокусированного неформального обсуждения. Он предполагает объединение людей для решения каких-либо вопросов, проблем, принятия нестандартных решений. Основной целью такой формы работы со студентами является создание образовательного пространства для развития творческой личности.

Мы проанализировали итоги применения элементов данного метода на аудиторных занятиях по методическим дисциплинам для студентов, обучающихся по направлению 44.03.01. Педагогическое образование, профиль Химия. Основная идея данного метода заключается в принятии вариативных идей за определенный временной промежуток. Мы проанализировали результаты организации инновационного метода на занятиях по дисциплинам «Теория обучения химии», «Дидактические игры в преподавании химии», «Методика химии». Преподаватель определяет основную идею для обсуждения в группах, через некоторое время идет смена состава – из каждой группы один студент переходит в другую команду. Спустя какое-то время идет следующая смена состава групп. Переход студентов заканчивается обсуждением основных идей с учетом результатов обсуждения в других группах. Данная форма работы помогает проявить познавательную, коммуникативную и креативную активность всем студентам, так как мы применяем элементы неформального и информального (спонтанного) обучения [4; с.382-384].

Например, на методических занятиях по дисциплине «Методика химии» проходит анализ учебно-методических комплексов по химии разных авторов. Студенты распределяются на группы для обсуждения какого-либо вопроса, например, как изменяются определения некоторых терминов при изучении неорганической химии. Происходит ролевая социализация для работы по разным источникам. Такая форма работы позволяет не только услышать другое мнение,

но и формулирует общий вывод, не всегда с единственным вариантом решения основной проблемы. Это позволяет формирование каждым студентом авторской методики преподавания химии с первого курса обучения.

Основные идеи метода мирового кафе можно использовать не только в реальной обстановке. Мы участвуем в работе дистанционного обучения на онлайн-занятиях по дисциплине «Методика химии» в формате электронного образовательного ресурса (ЭОР) на платформе MOODLE и web-занятия в командах платформы TEAMS. Студенты в микрогруппах сменного состава изучают правила составления конспекта урока и его технологической карты по требованиям ФГОС нового поколения. Команды дистанционно с использованием web-камеры обсуждали свои идеи в беседе, каждый составлял свой этап урока в электронном файле, далее все файлы объединялись в единый документ. Готовый материал отправляли в общую беседу группы, где каждый участник мог его видеть и участвовать в обсуждении. Проведено обсуждение методических разработок уроков химии, выявлены их достоинства и недочеты, а также определены возможные проблемы и пути их решения. Использование метода «World cafe» дает определенные положительные результаты в данном аспекте, что подтверждено данными соцопроса.

Мы проанализировали полученные данные и выявили особенности применения метода «World cafe» для использования в ходе производственной (педагогической) практики в школе для инклюзивных классов. При использовании метода «всемирного кафе» для детей с ОВЗ (особыми образовательными потребностями) необходимо учитывать многие факторы. На это обращают внимание многие исследователи. Отмечается [5; с.120-122], что дети с ОВЗ предпочитают предметам-заместителям действия с реальными предметами без развития осознанной функции замещения. Суть методики в условиях школы заключается в распределении учеников по группам (3-5 человек), предполагая курирование деятельности микрогруппы тьютором. В предварительном инструктаже определяются «переходящие» участники. После нескольких перемещений происходит итоговое обсуждение основных вопросов

микрогруппы с последующим представлением общего результата. Таким образом, соблюдая определенные правила применения метода «Мировое кафе», учитель может достичь положительных результатов не только в обучении химии, но и в воспитании инициативных, творческих личностей, способных мыслить нестандартно при решении различных задач.

Список источников:

1. World cafe (Мировое кафе) — метод сфокусированного неформального обсуждения [Электронный ресурс] <https://rulesplay.ru/articles/mirovloe-kafe-reshaem-problemy-zachashkoj-chaya/> (дата обращения 4.04.2020)
2. Технология «Мировое кафе» в школе [Электронный ресурс] <https://education.yandex.ru/teacher/posts/tekhnologiya-mirovloe-kafe-v-shkole> - (дата обращения 5.04.2020)
3. Алексеева Н.В. Технология фасилитации «мировое кафе»: возможности использования в учебном процессе средней школы [Электронный ресурс] https://articulus-info.ru/wp-content/uploads/2017/04/2_2017p_Alekseeva.pdf (дата обращения 5.04.2020).
4. Космодемьянская С.С. Подготовка будущего учителя химии: формальное образование с элементами неформального и информального // Continuous Education for Sustainable Development: New Challenges. Collection of materials of the International Scientific-practical Conference. National Academy of Education named after Y. Altynsarin. – NurSultan: NAE, 2019. –411 p.
5. Казанова Г.А. Своеобразие игровой деятельности у детей с особыми образовательными потребностями / Proceedings of the 1st International Scientific and Practical Conference «Scientific Horizon in the Context of Social Crises» (January 6-8, 2020). Tokyo, Japan: Otsuki Press, 2020. 145 p.

UDC 371.13

Мась Наталія Миколаївна

кандидат психологічних наук, начальник кафедри військової психології та педагогіки
Військовий інститут Київського національного університету імені Тараса Шевченка, Україна

Сторожук Наталія Андріївна

кандидат психологічних наук, доцент кафедри військової психології та педагогіки
Військовий інститут Київського національного університету імені Тараса Шевченка, Україна

Кожедуб Олена Василівна

кандидат соціологічних наук, доцент, доцент кафедри військової психології та педагогіки
Військовий інститут Київського національного університету імені Тараса Шевченка, Україна

**ПЕДАГОГІЧНЕ МИСЛЕННЯ ВІЙСЬКОВОГО ПЕДАГОГА ЯК
ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА**

Соціальні трансформації, які відбуваються в українському суспільстві вимагають від вищої військової школи, в підготовці офіцерських кадрів, нового нетрадиційного підходу. Професія військового, сьогодні, висуває нові вимоги і до особистості курсанта, і до особистості військового педагога. А тому, і курсант, і його педагог повинні бути інтелектуально розвинутими особистостями, в основі духовного світу яких, лежать фундаментальні знання і здатність до самоосвіти в контексті постійно зростаючих обсягів інформації [1, с. 7].

Сьогодні вищій військовій школі потрібен військовий педагог, який орієнтується в найрізноманітніших педагогічних новаціях, який вміє критично підходити до їх аналізу, створювати власні інноваційні проекти, який здатен ефективно вирішувати педагогічні завдання. Тому, актуалізується проблема вирішення завдань інтелектуального розвитку військового педагога та розвитку його педагогічного мислення.

Зазначимо, що проблема формування педагогічного мислення не є новою. Ціла плеяда науковців досліджувала різні аспекти проблеми формування та

розвитку педагогічного мислення. Серед них Ю.К. Бабанський, Д. Брунер, П.Я. Гальперін, В.В. Давидов, З.І. Калмикова, М.М. Кашапов, В.А. Крутецький, А.Н. Леонт'єв, І.Я. Лернер, М.Н. Скаткіна, Л.М. Фрідман та інші.

Сучасна вища військова школа демонструє тенденції переходу від “школи знань” до “школи мислення”, що детермінує потребу у формуванні педагогічного мислення військового педагога. Український педагогічний словник визначає мислення як вищу форму відображення дійсності в психіці, ідеальної діяльності, результатом якої є об’єктивна істина... [3, с. 208].

На думку С. Рубінштейна мислення – це рух думки, що розкриває зв’язок, яка веде від окремого до загального і від загального до окремого. Мислення – це опосередковане, засноване на розкритті зв’язків, відносин, опосередкувань узагальнене пізнання об’єктивної реальності [7, с. 285].

Мислення має генетичний зв’язок з мовою, адже думка фіксується у слові. Основною ознакою мислення є його соціальна природа, адже виникло воно в умовах вирішення людиною соціальних проблем. Мислення – це соціально зумовлений, пов’язаний з мовленням, психічний процес самостійного відображення істотно нового, тобто процес узагальненого та опосередкованого відображення дійсності в ході її аналізу і синтезу, що виникає на основі практичної діяльності в основі якої лежить чуттєве пізнання і здатність виходити далеко за її межі [2].

На думку представників психологічної науки, мислення виникло в той момент, коли у людини з’явилась проблема, яку їй було необхідно вирішити, а знань та досвіду бракувало. Наявність в проблемній ситуації відомого та невідомого, характеризувало цю ситуацію як задачу, яку необхідно розв’язати.

Відомо, що у професійному житті будь-якого педагога, в тому числі і військового, виникають проблемні ситуації, вирішення яких спонукає до пошуку нових знань.

Ведучи мову про діяльність військового педагога, про його практичне, продуктивне професійне мислення, ми маємо на увазі “педагогічне мислення”. Останнє визначається як здатність військового педагога застосовувати

теоретичні положення військового фаху, філософії, психології, педагогіки, методики викладання військово-професійних дисциплін в конкретних військово-педагогічних ситуаціях навчальної та виховної роботи; вирішувати педагогічні завдання; використовувати педагогічні ідеї в конкретних ситуаціях діяльності; “бачити” в конкретному явищі його педагогічну суть. Педагогічне мислення дозволяє військовому педагогу бачити причинно-наслідкові зв’язки військово-педагогічного процесу, аналізувати свою діяльність та діяльність вихованців, аналізувати погляди та переживання, знаходити науково обґрунтоване пояснення успіхів і недоліків, передбачати результати роботи [3, с. 252].

Педагогічне мислення військового педагога є елементом його педагогічної діяльності. Воно спрямоване на пошук виходу з неспецифічних військово-педагогічних ситуацій. Педагогічне мислення є засобом підвищення якості освітнього процесу. Такий вид мислення вирізняється поліфункціональністю, ієрархічністю, евристичністю, багатокомпонентністю [6, с. 144].

Педагогічне мислення військового педагога лежить в основі його педагогічної майстерності. Сучасний військовий педагог, в першу чергу, володіє військово-спеціальними знаннями (тактика, вогнева та стройова підготовка, знання Статутів Збройних Сил України тощо). Він повинен бути здатен до формування особистого культурного потенціалу, високого рівня психолого-педагогічної підготовки, прагнути до саморозвитку та самовдосконалення. Це основа педагогічної майстерності викладача вищого військового навчального закладу.

Загальновідомо, що кожен військовий педагог це унікальна особистість, яка має свої індивідуально-психологічні особливості не тільки мислення, а й інших психічних процесів, що у свою чергу впливає на формування та прояв його педагогічного мислення. Адже в процесі мислення відбувається аналітико-синтетична діяльність по формуванню понять професійного змісту, перетворення змістовних характеристик навчально-пізнавальної діяльності курсантів. Психологічні знання, якими володіє військовий педагог є узагальненими знаннями істотних, загальних, постійних зв’язків між фактами і

явищами педагогчної та військово-педагогічної реальності і застосовуються в практичній діяльності для вирішення педагогічних задач і ситуацій [5].

Сьогодні питання формування професійного педагогічного мислення військового педагога набуває особливої актуальності, адже є одним з основних завдань його психолого-педагогічної підготовки. Професійне педагогічне мислення сучасного військового педагога проявляється у його здатності до аналізу, рефлексії, прогнозуванні та перетворенні. Загалом володіння військовим педагогом професійним педагогічним мисленням сприяє вирішенню ним найскладніших педагогічних та військово-педагогічних ситуацій [5].

Зазначимо, що педагогічне мислення військового педагога – це його здатність усвідомлено реалізовувати у своїй педагогічній діяльності педагогічні знання, уміння та ідеї в складних військово-педагогічних ситуаціях професійної діяльності; це здатність бачити в військово-професійних, соціально-політичних, психолого-педагогічних та інших явищах соціального життя, педагогічну сутність. Ця здатність лежить в основі його професійної активності і прогнення до професійного самовдосконалення.

Сучасна військово-педагогічна наука вже більше двох десятиліть намагається обґрунтувати застосування суб'єкт-суб'єктного підходу у взаємодії учасників військово-педагогічного процесу. Зауважимо, що саме умови запровадження особистісно орієнтованого підходу у вищій військовій школі, сприяють формуванню та прояву професійного педагогічного мислення військового педагога [4].

Підсумовуючи зазначимо, що педагогічне мислення військового педагога – уміння раціонально організувати розумову працю курсантів, виробляти певну систему. Це характеристика особистості військового педагога, що якісно визначає його спроможність навчати й навчатися та уособлює рівень розвитку розумових, пізнавальних, творчих і пошуково-дослідницьких здібностей, операційно-технологічних умінь, умінь долати труднощі у вирішенні проблемних ситуацій та розв'язанні задач; використовувати різні види мислення;

вести спостереження; здійснювати самоконтроль, володіти професійною рефлексією тощо.

Список джерел:

1. Андрущенко В.П. Українська освіта у суперечностях розвитку. Вища освіта України № 3 (Тематичний випуск «Педагогіка вищої школи: методологія, теорія, технології»). 2008. Т. 1. С. 7– 10.
2. Брушлинский А.В. Мышление: процесс, деятельность, общение. Москва, 1981. 392 с.
3. Гончаренко С. Український педагогічний словник. Київ, 1997. 373 с.
4. Гуменюк, С. В. Теорія і практика формування продуктивного педагогічного мислення майбутніх учителів фізичної культури : монографія. Хмельницький; Тернопіль: Крок, 2017. 404 с.
5. Зубрик А.Р. Формування продуктивного педагогічного мислення майбутніх учителів гуманітарних дисциплін: автореф.дис. ... канд. пед. наук. 13.00.04. Хмельницький, 2010. 20 с.
6. Осипова Е.К. Структура педагогического мышления учителя Вопросы психологии. 1987. № 5. С. 144–146.
7. Рубинштейн С.Л. Основы общей психологии. Санкт-Петербург: Издательство «Питер», 2000. 599 с.

Мосякова Ірина Юліївна

кандидат педагогічних наук, директор

Центр творчості дітей та юнацтва «Шевченківець» м. Києва, Україна

ЕЛЕКТРОННЕ ДЕРЖАВНО-ГРОМАДСЬКЕ УПРАВЛІННЯ ЗАКЛАДОМ ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

***Анотація:** Стаття присвячена переходу державно-громадського управління закладом позашкільної освіти на електронний рівень. Визначена низка чинників, якими обумовлено актуальність такого переходу. Окреслено принципи, на основі яких заклад позашкільної освіти здійснює свою діяльність в сфері електронного державно-громадського управління та схему їх застосування. Визначено пріоритетні напрями електронного державно-громадського управління, модель і критерії оцінювання, та інструменти реалізації функцій електронного державно-громадського управління закладом позашкільної освіти.*

***Ключові слова:** електронне державно-громадське управління, заклад позашкільної освіти, суб'єкти освітнього процесу.*

З розвитком інформаційних технологій перехід на електронне державно-громадське управління закладом позашкільної освіти став можливим уже сьогодні. Актуальність такого переходу обумовлюється впливом низки чинників, серед яких:

- поширення інформаційних технологій;
- стійке споживання інформаційних ресурсів у суспільстві;
- вимога зручних і комфортних форм державно-громадського управління

закладом позашкільної освіти.

Впливовість вищезазначених чинників неухильно зростає. Впровадження електронного державно-громадського управління чи його окремих елементів у закладах освіти може привнести в організаційне забезпечення їхньої життєдіяльності найбільшу користь, як свідчить західний досвід. В умовах, що

склалися сьогодні в світі та країні, зробити це можна найбільш ефективно та оперативно.

Необхідно зазначити, що існують системні проблеми на рівні управління під час реалізації функцій державно-громадського управління в електронному вигляді, наприклад, відсутність чіткого розмежування повноважень і системи управління програмою формування електронного регламенту й документообігу, недостатність нормативно-правової бази для електронної взаємодії та брак стандартів, що забезпечують результативність інформаційних систем.

Крім того, є низка проблем, пов'язаних із взаємодією та реалізацією управлінських функцій суб'єктами освітнього процесу закладу позашкільної освіти. Цей процес відповідно до цілей державно-громадського управління має бути спрямований на задоволення потреб закладу освіти. Але через відсутність єдиних принципів і методичних рекомендацій щодо виділення і класифікації таких функцій заклади позашкільної освіти змушені самотійно виробляти підходи до визначення і класифікації функцій електронного управління та долати труднощі у виборі необхідних для цього інструментів.

В основу узагальнення й теоретичного осмислення місця й ролі інформаційно-комунікаційних технологій в електронному державно-громадському управлінні закладами позашкільної освіти покладено роботи, у яких досліджувалися проблеми інформаційного суспільства. Серед них можна виділити праці таких зарубіжних авторів, як Д. Белл, Е. Гідденс, М. Кастельс, К. Поппер, Е. Тоффлер, Ф. Фукуяма, Ю. Хабермас та ін.

Визначення засадничих принципів є одним із ключових елементів у процесі створення ефективної системи електронного державно-громадського управління. Принципи повинні відповідати цілям і завданням стратегії реформування освітньої сфери. На практиці заклад позашкільної освіти в сфері електронного державно-громадського управління здійснює свою діяльність на основі таких принципів, як-от:

- максимальна приближеність та орієнтація на потреби всіх суб'єктів освітнього процесу;

- професіоналізм в управлінні діяльністю закладу позашкільної освіти й наданні освітніх послуг;

- стійкість результатів;

- практична користь від діяльності закладу освіти.

Застосування принципів електронного державно-громадського управління в закладі позашкільної освіти здійснюється за схемою:

- введення в дію та контроль, що здійснюється на рівні керівника закладу освіти;

- поширення на всі структурні підрозділи закладу освіти й подальший контроль за застосуванням, що виконують безпосередньо керівники структурних підрозділів;

- координація та контроль, які проводять заступники директора закладу позашкільної освіти;

- введення в дію на рівні всіх суб'єктів освітнього процесу та контроль з боку адміністрації закладу освіти.

Окресливши пріоритетні напрямки електронного державно-громадського управління, реалізація яких покликана підвищити ефективність і якість роботи закладу позашкільної освіти, необхідно зупинитися на трьох, які безпосередньо стосуються надання освітніх послуг. До них можна віднести:

- посилення цілеспрямованості та відповідальності за надання позашкільних освітніх послуг за рахунок більш пильної уваги до інтересів їхніх замовників (держава, суспільство, громада, батьки, здобувачі позашкільної освіти);

- поліпшення якості й підвищення ефективності позашкільних освітніх послуг, впровадження інноваційних підходів, кращого практичного досвіду;

- використання в електронному державно-громадському управлінні інформаційних технологій для більш повного задоволення потреб здобувачів позашкільної освіти й поширення освітніх послуг через електронні мережі.

Зусилля щодо вдосконалення електронного державно-громадського управління закладом позашкільної освіти робляться в багатьох напрямках, але головна увага приділяється таким питанням як:

впровадження різних моделей управління якістю в роботу закладу позашкільної освіти;

розвиток внутрішньої та зовнішньої інформаційної мережі за якістю, у яку входять мережі, що складаються з представників усіх груп державно-громадського сектору.

Серед моделей оцінки та підвищення якості діяльності закладу позашкільної освіти у сфері електронного державно-громадського управління найбільшої уваги набувають:

модель, що ґрунтується на взаємозв'язку можливостей закладу освіти та результатів його діяльності за умови постійної орієнтації на стратегічні цінності, що дозволяє підвищити ефективність надання позашкільних освітніх послуг;

система нагородження всіх суб'єктів освітньої діяльності для стимулювання підвищення якості освітніх послуг на основі самооцінки та незалежного моніторингу;

стандарты й методики, спрямовані на підвищення ефективності інтелектуальних інвестицій у навчання та розвиток педагогічних працівників закладу позашкільної освіти;

модель, що дозволяє забезпечити ефективність усіх процесів і документообігу на основі управління якістю позашкільних освітніх послуг.

Оцінка якості позашкільних освітніх послуг відбувається за 10-ма критеріями:

- чітко розроблені стандарти електронного управління освітнім процесом у гуртках, студіях, секціях, творчих об'єднаннях, творчих колективах закладу позашкільної освіти;
- відкритість і повнота інформації;
- консультації та зворотний зв'язок зі здобувачами позашкільної освіти;
- доступність позашкільних освітніх послуг;
- корисність освітніх послуг і повагу прав громадян;

- можливість апеляції через недостатньо високу якість освітніх послуг;
- ефективне використання електронних ресурсів;
- введення інновацій;
- спільна робота з усіма суб'єктами освітнього процесу закладу позашкільної освіти;
- ступінь задоволеності здобувачів позашкільних освітніх послуг.

Корисним у роботі закладу позашкільної освіти є застосування на практиці принципу «зворотного зв'язку» зі здобувачами позашкільних освітніх послуг, що є перевіреним і ефективним методом вивчення сучасного стану сфери надання освітніх послуг та формування стратегії подальшого вдосконалення позашкільної освіти з урахуванням потреб і очікувань замовників позашкільних освітніх послуг.

Питанням функцій електронного державно-громадського управління, їхньої стандартизації й регламентації приділяється значна увага в освітній політиці багатьох сучасних держав, яка спрямовується на зростання ефективності роботи органів управління освітою й безпосередньо закладів освіти, найважливіша мета яких — поліпшення організації їхньої діяльності та підвищення результативності освітнього процесу.

Удосконалення електронного державно-громадського управління є одним із першочергових завдань діяльності закладу позашкільної освіти. Інформатизація закладів позашкільної освіти зараз є пріоритетним напрямком їхнього розвитку, але в даний час важко дати загальну об'єктивну оцінку реалізації електронних управлінських функцій, оскільки відсутні як уніфікований їхній перелік, так і єдина система показників оцінки якості їхньої реалізації.

Відповідно до створення умов для електронного державно-громадського управління закладом позашкільної освіти та у разі появи можливостей запроваджується надання дистанційних освітніх послуг в електронному вигляді. Фактично окреслено горизонти розвитку електронного державно-громадського управління й надання дистанційних позашкільних освітніх послуг від стадії

інформування до стадії інтерактивної взаємодії всіх суб'єктів освітнього процесу.

Можна назвати п'ять видів каналів доступу до відомостей про функції електронного державно-громадського управління:

- офіційні сайти закладу позашкільної освіти та його структурних підрозділів;

- youtube-канали;

- zoom-конференції суб'єктів освітнього процесу;

- електронний документообіг;

- дистанційні заняття зі здобувачами позашкільної освіти.

На сьогодні в режимі державно-громадського управління закладом позашкільної освіти в електронному вигляді здійснюється:

- надання в установленому порядку інформації та забезпечення доступу до відомостей про позашкільні освітні послуги;

- взаємозв'язок із органами управління освітою різних рівнів;

- взаємодія структурних підрозділів закладу позашкільної освіти, адміністративних груп, членів творчих проєктів, педагогічних працівників, які надають позашкільні освітні послуги;

- проведення дистанційних занять гуртків, студій, творчих об'єднань, навчальних груп творчих колективів закладу позашкільної освіти;

- інші дії, необхідні для забезпечення безперешкодної діяльності закладу позашкільної освіти.

Отже, реалізація функцій державно-громадського управління в електронному вигляді дає можливість повноцінного функціонування закладу позашкільної освіти за допомогою електронних комунікаційних засобів. Їхніми основними цілями є забезпечення відкритості діяльності закладу позашкільної освіти, підвищення якості та доступності позашкільних освітніх послуг.

З метою встановлення порядку здійснення електронного державно-громадського управління закладом позашкільної освіти розробляється локальний нормативний акт — адміністративний регламент. Це документ

закладу освіти інструктивного характеру, що впорядковує його діяльність в умовах електронного управління, описує порядок здійснення адміністративних і освітніх процедур, сукупність яких і складає функції електронного державно-громадського управління. Розробка адміністративного регламенту належить до відання керівних органів закладу позашкільної освіти. Основним підходом до його змісту є управлінський підхід, згідно з яким функція електронного державно-громадського управління являє собою форму взаємодії суб'єктів освітнього процесу закладу освіти, що має організаційний характер.

В умовах відсутності чітких основ реалізації функцій електронного державно-громадського управління заклад позашкільної освіти сам визначає виконавців даної функції, приймає рішення про форми впровадження функції, розробляє порядок і форму реалізації функції управління в електронній формі.

Класифікація функцій електронного державно-громадського управління має умовний характер і може бути представлена такими класифікаційними ознаками:

- за наявністю проміжного результату;
- за змістом результату;
- за умовами надання;
- за замовниками позашкільних освітніх послуг;
- за сферою реалізації;
- за наявністю адміністративного регламенту;
- за наявністю стандартів реалізації;
- за необхідністю здійснення внутрішньої взаємодії;
- за необхідністю здійснення зовнішньої взаємодії;
- за визначенням цільового стану при переході в електронне врядування;

Застосування електронного державно-громадського управління закладом позашкільної освіти означає новий підхід до всіх об'єктів управління, суть якого полягає в тому, щоб поєднати освітній, соціальний, культурний розвиток територіальної громади та забезпечити всебічний розвиток здобувачів позашкільної освіти.

Якість реалізації функцій електронного врядування в державно-громадському управлінні закладу позашкільної освіти можна оцінювати за трьома основними критеріями:

- якість;
- доступність;
- відсутність дискримінуючих обставин при реалізації функції.

В час активного розвитку інформаційно-комунікативних зв'язків, використання інформаційних технологій у практиці закладів позашкільної освіти є сполучною ланкою між модернізацією системи позашкільної освіти в цілому й розвитком закладів позашкільної освіти зокрема, завдяки чому створюється основа для ефективної освітньої діяльності. У практичному сенсі має значення не тільки розвиток інформаційних технологій, а й досягнення конкретних цілей розвитку закладів позашкільної освіти.

Інформаційні процеси та інформаційно-комунікаційні технології відіграють визначальну роль у забезпеченні взаємодії між педагогічними працівниками, різними віковими групами здобувачів позашкільної освіти, різними рівнями органів управління освітою, громадянським суспільством і владою, а також у системах підготовки й поширення масової інформації.

Розвиток інноваційних інформаційно-комунікаційних технологій виступає важливим елементом модернізації освітнього процесу. Підсумком їхнього впровадження стає формування інформаційного суспільства, яке характеризується високим рівнем розвитку інформаційних і телекомунікаційних технологій та їхнім інтенсивним використанням суб'єктами освітньої діяльності. Варто зазначити найбільш популярні та ефективні засоби, що відкривають такі можливості:

- глобальна мережа Інтернет, завдяки якій можливе впровадження інтернет-технологій під час освітніх взаємовідносин, а також у процесі взаємодії з суспільством;
- технології підвищення якості управління реалізацією функцій електронного державно-громадського управління закладом позашкільної освіти

на основі розширення його технічних можливостей. Підвищення рівня використання електронних засобів у закладах освіти;

- формування нового каналу освітнього впливу із застосуванням ІКТ. Серед яких найбільш дієвими є система внутрішньо-зовнішніх зв'язків закладу позашкільної освіти (PR), технології дистанційного навчання, а також web-технології, які використовуються в різних сферах життєдіяльності суспільства, зокрема в освітній.

Показниками ефективності застосування інформаційних ресурсів в електронному державно-громадському управлінні є:

- модернізація системи інформаційного забезпечення закладу позашкільної освіти;
- створення елементів електронного врядування, включаючи забезпечення інформаційної відкритості діяльності закладу позашкільної освіти;
- розвиток систем електронного документообігу; розширення набору функцій, що реалізуються в електронній формі;
- підвищення управлінської кваліфікації кадрів, здатних застосовувати та активно використовувати у своїй практичній діяльності нові інформаційні технології;

Важливим аспектом є інструменти реалізації функцій електронного державно-громадського управління закладом позашкільної освіти. Під інструментами управління реалізацією управлінських функцій слід розуміти сукупність моделей і методів, які використовуються для вирішення завдань діяльності закладу позашкільної освіти та їхнього інформаційного, організаційного та методичного забезпечення. Можна виділити чотири ключових інструменти реалізації функцій державно-громадського управління в електронному вигляді:

- адміністративний регламент;
- електронні засоби адміністрування;
- інформаційно-комунікаційні технології;
- моніторинг якості реалізованих функцій.

Моніторинг у закладі позашкільної освіти — це процес систематичного спостереження за освітнім процесом, контролю, аналізу, оцінки і його прогнозування. Моніторинг є невід’ємною частиною електронного державно-громадського управління, оскільки він забезпечує процес зворотного зв’язку: дозволяє виявляти потреби об’єкта управління, його сильні і слабкі сторони, результативність обраних методів та інструментів впливу на нього з боку суб’єкта управління. Це спостереження за якістю, комфортністю й доступністю позашкільних освітніх послуг, ефективністю роботи закладу позашкільної освіти на основі єдиної системи показників за умови комплексного використанні інформації з різних джерел.

Список джерел:

1. Ахламов А.Г., Вакула А.Ю., Пігарев Ю. Б. Інформаційні системи в державному управлінні: Конспект лекцій. — Одеса: Одеський філіал УАДУ при Президентіві України, 2001.
2. Мосякова І.Ю. Організаційно-педагогічні засади управління багатoproфільним позашкільним навчальним закладом: дисертація кандидата педагогічних наук: 13.00.06 / Мосякова Ірина Юліївна; — Черкаси, 2018.
3. Нужний Є.М. Вступ до інформаційних технологій//Видавництво УАДУ при Президентіві України. — 1997.- 180 с.

UDC 378.016:[373.011.3-051:78]

Прокопчук Вікторія Ігорівна

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри гри на музичних інструментах
Інститут мистецтв Рівненського державного гуманітарного університету, Україна

ДО ПИТАННЯ ПРО ІННОВАЦІЙНИЙ ЗМІСТ НАВЧАННЯ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА

Однією з важливих якостей педагога, передумовою його ефективної діяльності та професійної успішності є готовність до інноваційної діяльності та зокрема усвідомлення практичної значущості інновацій у системі освіти не лише на професійному, а й на особистісному рівні.

Існує безліч тлумачень поняття «інновація»: від латин. *innovatio* поновлення, введення чогось нового, модернізованого [1, с. 261]; процес часткових змін, що ведуть до модифікації окремо взятих цілей освіти або засобів, способів їх досягнення [2, с. 65] тощо.

Освітніми інноваціями є вперше застосовані, вдосконалені або новостворені освітні, навчальні, виховні тощо технології, методи, освітні рішення у галузі освіти, що істотно підвищують якість, результативність та ефективність освітньої діяльності [3].

Інноваційною освітньою діяльністю у системі освіти визначено діяльність, що спрямована на розроблення й використання у сфері освіти розробок та результатів наукових досліджень [там само].

Водночас, одним із важливих завдань навчання у XXI столітті окрім всебічного розвитку особистості є підготовка молоді до існування в швидкозмінюваних умовах соціокультурного життя та конкурентоспроможність у їх професійній діяльності.

Цікавим, на нашу думку, є зарубіжний досвід новозеландського журналіста Гордона Драйдена та фахівця з ефективних методів навчання канадки Джаннет Вос, які у праці «Революція в навчанні» розкривають шістнадцять головних

напрямів, що сформуують майбутнє освіти. Так, автори книги на основі практики та аналізу своїх досліджень вважають, що майбутнє освіти у світі визначатимуть наступні тенденції: епоха швидкісної комунікації, світ без економічних кордонів, об'єднання світової економіки, Інтернет-навчання та Інтернет-торгівля, зростання сфери послуг, об'єднання великого і малого, нова доба дозвілля, зміна форм праці, жіноче лідерство, відкриття дивовижного потенціалу мозку, зростання чисельності нижчого прошарку суспільства, швидке старіння людства, спільне підприємництво, триумф особистості, новий бум самоосвіти (домінування у навчанні самонавчання), а також розквіт національних культур (культурний націоналізм) [4, с. 34].

У контексті тенденції щодо розвитку національних культур, варто зазначити, що у в умовах зміцнення світової економічної системи та швидкого інтегрування суспільства у світовий простір, у тому числі і освітній, поглиблюються тенденції зближення і взаємопроникнення культур та водночас загострюються прагнення збереження їх власної окремішності, культурної самобутності, національної, а відтак і регіональної ідентичності.

У багатонаціональному полікультурному українському суспільстві гостро постає проблема виховання нової генерації «людей культури», із сформованим почуттям національної гідності й патріотизму та водночас здатних до толерантності у міжкультурній комунікації. Соціокультурна ситуація в Україні сьогодні демонструє потребу суспільства у відродженні національно-культурних надбань, збереженні регіональних особливостей, що вагомо збільшує роль об'єднуючого та виховного потенціалу краєзнавства, зокрема й мистецького, як державотворницької, культурно-духовної основи суспільства.

Актуальність регіонального підходу й краєзнавчого напрямку в освітній галузі, національно-патріотичне виховання молоді, як пріоритетний напрям діяльності держави, виховання поваги до національних духовно-культурних надбань народу, що охоплює сфери освіти, культури, мистецтва, краєзнавства тощо відображено у низці державних документів, зокрема: Законі України «Про освіту», «Національній стратегії розвитку освіти в Україні на період до 2021 р.»,

«Концепції національно-патріотичного виховання дітей і молоді», Указі Президента України «Про заходи щодо поліпшення національно-патріотичного виховання дітей та молоді», «Проекті Державної програми розвитку краєзнавства на період до 2025 р.» та ін. [5; 6; 7; 8; 9].

Тому актуальність уведення авторського навчального курсу «Музичне краєзнавство Рівненщини» до підготовки педагогів-музикантів, учителів музичного мистецтва, етики, естетики, художньої культури, музичних керівників та інших мистецьких спеціальностей визначається нагальністю вирішення державних й освітніх завдань та запитам сучасного суспільства.

Курс знайомить студентів з музичною культурою Рівненського краю та формує у них систему професійних (фахових) компетентностей як у майбутніх учителів музичного мистецтва, керівників музичних, педагогів-музикантів, дослідників культури регіону. Змістове наповнення курсу зосереджено на музичній складовій культури краю й охоплює інші види мистецтва (образотворче, сценічні мистецтва – театр, хореографію), послідовно впроваджуючи знання студентів у їх діяльність [10; 11].

Список джерел:

1. Нечволод Л. І. Сучасний словник іншомовних слів. Харків : ГОРСІНГ ПЛЮС, 2008. 768 с.
2. Онушкин В. Г., Огарев Е. И. Образование взрослых: междисциплинарный словарь терминологии. СПб. : Воронеж, 1995. 232 с.
3. Наказ Міністерства освіти і науки України «Про затвердження Положення про порядок здійснення інноваційної освітньої діяльності» від 07.11.2000 р. № 522. Дата оновлення 31.10.2017 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0946-00> (дата звернення: 14.04.2020).
4. Драйден Гордон, Джаннетт Вос. Революція в навчанні / Перекл. з англ. М. Товкало. Львів : Літопис, 2011. 544 с.
5. Закон України «Про освіту» від 05.009.2017 р. № 2145-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19> (дата звернення: 14.04.2020).

6. Національна стратегія розвитку освіти в Україні на період до 2021 року від 25.06.2013 № 344. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/344/2013> (дата звернення: 14.04.2020).
7. Концепція національно-патріотичного виховання дітей і молоді, Заходи щодо реалізації Концепції національно-патріотичного виховання дітей і молоді та методичні рекомендації щодо національно-патріотичного виховання у загальноосвітніх навчальних закладах: Наказ МОН України від 16.06.2015 р. № 641. URL: http://osvita.ua/legislation/Ser_osv/47154/ (дата звернення: 14.04.2020).
8. Про заходи щодо поліпшення національно-патріотичного виховання дітей та молоді: Указ Президента України від 12.06.2015 р. № 334. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/334/2015> (дата звернення: 14.04.2020).
9. Перспективи розвитку краєзнавчого руху: пропозиції до проекту Державної програми розвитку краєзнавства на період до 2025 р. URL: http://history.org.ua/JournALL/kraj/kraj_2013_1/2.pdf (дата звернення: 14.04.2020).
10. Прокопчук (Дикало) В. І. Мистецьке краєзнавство як науково-педагогічна проблема. *Інноватика у вихованні: зб. наук. праць /* упоряд. О. Б. Петренко ; ред. кол. : О. Б. Петренко, Р. Л. Сойчук, Т. С. Ціпан та ін. Рівне : РДГУ, 2019. Випуск 10. С. 226–233. DOI: <https://doi.org/10.35619/iiu.v1i10.189>.
11. Прокопчук (Дикало) В. І. Мистецьке краєзнавство як чинник національно-патріотичного виховання майбутніх педагогів. *Молодь і ринок: щомісячний науково-педагогічний журнал*, 2019. № 12 (179). С. 64–69. DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4634.2019.193520>.

UDC 371.31

Рахмонов Азизхон Боситхонович

Доктор философии по педагогическим наукам (PhD)

Узбекский государственный университет мировых языков, Узбекистан

ОЦЕНИВАНИЕ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ КОМПЕТЕНЦИИ БУДУЩИХ УЧИТЕЛЕЙ РУССКОГО ЯЗЫКА

В настоящее время компетентность трактуется как способность (или способность + готовность) к реализации приобретённых знаний, умений, опыта в реальной действительности. Компонентами компетентности являются предметные + операциональные знания умения и навыки + способность и готовность к их использованию в деятельности + уверенность в деятельности и ответственность за её результаты. При этом знания, умения и навыки входят в компетентность в виде ценного “багажа”, необходимого для использования в деятельности[1].

Переход на новые образовательные стандарты требует создания фондов оценочных средств, которые бы позволили оценивать уровень сформированности компетенций. Оценка компетентности – это «числовая (или вербальная) фиксация совокупности свойств или характеристик личности на шкале системы требования к содержанию компетентностей»[2]. В данной научно-исследовательской статье рассматривается профессиональная компетенция будущих учителей русского языка и их оценивания.

Нужно отметить, что профессиональная компетентность – это способность и готовность специалиста к реализации приобретённых в образовательном учреждении знаний, умений, навыков, опыта в профессиональной деятельности. Профессиональные компетентности слгаются из *ключевых*, *базовых*, и *специальных* (см.табл №1):

Структура профессиональной компетенции[3]

№	структура	Описание
1	Ключевые	это общие компетентности человека, которые необходимы для социально продуктивной деятельности любого современного специалиста.
2	Базовые	Это компетентности в определенной профессиональной области
3	Специальные	Компетентности, необходимые для решения конкретной профессиональной задачи

Профессиональную компетенцию можно разделить на виды по сферам профессиональной деятельности: методическая, педагогическая, исследовательская, расчётная, коммуникативная, познавательная, информационная, культурная и т.д. Отметим, что перечисленный ряд компетентностей полностью соответствует ряду умений, в том числе и в количественном отношении. Поэтому зачастую исследователи, заявляющие об измерении уровня определенного вида компетентности, на самом деле определяют уровень профессиональных умений.

В исследованиях Л.Ф.Алексеевой отмечается, что оценка сформированности компетентности предполагает экспертную оценку «готовности студентов применять знания и умения в процессе практической деятельности» [4].

По мнению В.А. Богословского, Е.В. Караваевой, Д.В. Харитоновой, кроме экспертной оценки необходимо создавать «условия для максимального приближения системы оценивания и контроля компетенций студентов к условиям их будущей профессиональной практики» [5].

Ученые считают, что объективным оценочным средством уровня освоения компетенции и контроля за качеством подготовки будущих специалистов является итоговая государственная аттестация, включающая выпускную квалификационную работу, а также (по решению вуза) государственный экзамен. Этой же позиции придерживаются такие ученые, как А.Н. Данилов,

М.Б. Гитман, А.А. Овчинников, В.Ю. Столбов, которые считают, что оценивание сформированности компетенций у бакалавров «производится при изучении учебных дисциплин, освоении практических разделов основной профессиональной образовательной программы и государственной итоговой аттестации» [6].

В исследованиях В.А. Болотова и Н.Ф. Ефремовой особое внимание при оценивании уровня сформированности компетентности обращается на проведение единых экзаменов, ориентирующих на применение знаний «в новой для обучающихся ситуации, сочетание теоретического и практического материала, планирование и проведение лабораторных работ и экспериментов» [7].

Таким образом, анализ существующих в психолого-педагогической литературе подходов к диагностированию и оцениванию уровня сформированности компетентностей позволяет отметить существование двух подходов: традиционного и инновационного.

Традиционный подход ориентирован преимущественно на диагностику и оценку качества знаний, умений и навыков, приобретаемых обучающимся в результате освоения содержания конкретных дисциплин. Данный подход предполагает, прежде всего, в качестве оценочных средств анкетирование, опросники, тесты, письменную работу, исследовательские работы, экспертные оценки, защита выпускной квалификационной работы.

Инновационный подход предполагает оценивание не только знаниевого компонента личности, но и практического, т.е. оценивание уровней сформированности компетенций, а также личностного компонента. Наиболее распространенными в этом подходе оценочными средствами являются следующие: стандартизированные тесты с творческим заданием и рейтинговая система оценки, кейс-методы, метод портфолио, проектный метод, деловая игра, практико-ориентированные задания, эссе.

СПИСОК ЛИТЕРАТУРЫ:

1. Зимняя И.А., Ключевые компетенции – новая парадигма образования // Высшее образование сегодня. – 2003. – №5.
2. Подгорбунских, А.А. Формирование лингвокультурной компетентности студентов педагогического вуза [Текст]: автореф. на соиск. ученой степ. канд. пед. наук: 13.00.08 – теория и методика проф. образования / Анастасия Александровна Подгорбунских. – Челябинск, 2012. – 26 с.
3. Безюлёва Г.В., Профессиональная компетентность специалиста: взгляд психолога // профессиональное образование. – 2005. – №12.
4. Профессиональная компетентность и ее оценка в системе образования [Текст]: монография / Б.П. Яковлев, Л.А. Коваленко, Р.Р. Латыпов. – Сургут; Новосибирск: Сибпринт, 2014. – 219 с.
5. Богословский, В.А. Принципы оценивания уровня освоения компетенций по образовательным программам ВПО в соответствии с требованиями ФГОС нового поколения [Электронный ресурс] / В.А. Богословский, Е.В. Караваева, Д.В. Харитонов. – Режим доступа: <http://cyberleninka.ru/article/n/printsiptyotsenivaniya-urovnya-osvoeniya-kompetentsiy-po-obrazovatelnyim-programmam-vpo-vsootvetstviy-s-trebovaniyami-fgos-novogo>.
6. Данилов, А.Н. Об одном подходе к оцениванию уровня сформированности компетенций выпускника вуза [Электронный ресурс] / А.Н. Данилов, А.А. Овчинников, М.Б. Гитман, В.Ю. Столбов // Современные проблемы науки и образования. – 2014. – № 6. – Режим доступа: URL: www.science-education.ru/120-15324.
7. Болотов, В.А. Система оценки качества российского образования [Электронный ресурс] / В.А. Болотов, Н.Ф. Ефремова. – Режим доступа: <http://www.den-zadnem.ru/page.php?article=150>.

PHILOSOPHY AND COGNITION

UDC 1/113/119:124/129+ 524.8

Чужик Георгий Ефимович

Врач высшей категории, Доктор МКА ЮНЕСКО

Пенсионер, г. Киев, Украина

КОРОНАВИРУС И НОВЫЙ ЗАКОН ПРИРОДЫ

Аннотация. XXI век, а человечество еще не определило роль и место человека в Мироздании. Корпоративное научное большинство ошибочно продолжает объяснять миропостроение, что порождает и генетически укореняет эгоизм, жестокость, безразличие, самоуничтожение людей. Если не отступить от старых парадигм, тогда быстро исполнится утверждение мирового ученого Стивенса Хокинга, что жизнь на Земле скоро прекратится. Нами открыт новый фундаментальный закон, опирающийся на законы природы, который на порядок убыстряет прогресс во всех областях жизни, прекращает самоуничтожение людей, раскрывает природу коронавируса и объясняет, что бенефициаром миропостроения является человек, его энергия сознания.

Ключевые слова: Коронавирус, энергия сознания, миропостроение, возъявление.

Крайних в самоуничтожении людей и скором прекращении жизни на Земле не ищите – виновны все во все времена. Сегодня, когда наука и техника достигла многого, стало ясно, что каждый из нас является прямым соучастником самоуничтожения людей. И главной причиной следует считать тот факт, что цивилизация вопреки основным законам Природы весь исторический период ошибочно объясняла миропостроение. Такая серьезная ошибка привела к нарастающему самоуничтожению людей, к искусственной блокировке наукой эволюции энергии сознания человека, из-за чего не было определено место человека в Мироздании, не открыты многие тайны природы и послужило воспитанию в человеке эгоизма, жестокости, равнодушия. Каждое новое открытие во все времена в первую очередь использовалось для более

эффективного действия оружия массового уничтожения. Эта гонка настолько усовершенствовала оружие, что к концу XX века подвела человечество к крайней черте сохранения жизни на Земле, так как ядерным оружием обзавелись и диктаторы, пришедшие к власти, которые сами определяют свой психический статус.

Мир столкнулся с проблемой, когда осуществлять изменения на Земле в интересах выживания нашей цивилизации остро назрел совершенно другой уровень подхода к ее разрешению.

Фундамент для такого нового подхода заложили многие здравомыслящие авторитеты атеистического и теистического мира, которые долгое время убедительно утверждают, что энергия сознания человека является одной из двух фундаментальных высших форм отражения объективной действительности. Она активна, окутывает весь мир, творит его, влияет на него и подчинена единым законам природы.

После углубленного анализа, мы с большой долей уверенности можем утверждать, что нами открыт новый фундаментальный закон, благодаря которому был найден весь процесс формирования Вселенной.

КАК ВЫЗРЕВАЛА ОШИБКА ЦИВИЛИЗАЦИИ?

За последние 30-40 лет ученые убедительно доказывают, что энергия сознания людей является одной из двух фундаментальных гигантских энергоинформационных структур, по законам природы формирующих Мироздание. Когда выдающийся ученый Стивен Хокинг [6] и др. пришли к выводу, что Мироздание состоит из многих Вселенных и что наша цивилизация никогда не узнает о происходящих событиях сотни млрд. лет тому, тогда наука трудно решаемую проблему эволюции энергии сознания человека, отдала на откуп в никуда. Эта ошибка дорого обошлась человечеству. Даже если мировому сообществу удастся начать переселять людей на другие космические объекты, они все равно будут продолжать жить «вниз головой», заражая новые цивилизации вирусом необузданного самоуничтожения людей.

Пришло время открыто прервать эту пагубную тенденцию ошибочного объяснения миропостроения, которая уподобила труд цивилизации в сизифов.

Нам, в чем уверены, удалось выйти на главную дорогу эволюционной последовательности энергии сознания человека, и главное - открыть новый фундаментальный закон природы, формирующий Мироздание. Этот закон, который мы назвали «Возъявление энергии сознания Мироздания» дает единый ключ, казалось бы, к не разрешимым проблемам нашего сообщества и построения мира в целом.

При этом, необходимо сразу исключить всякие противостояния и противопоставления между всеми сторонами, и продекларировать, что новая теория не отвергает, а учитывает весь без исключения исторический опыт каждого здравомыслящего человека и цивилизации в целом, а также опыт мировых религий по вопросам миропостроения.

НА ПУТЯХ ПРЕКРАЩЕНИЯ САМОУНИЧТОЖЕНИЯ.

Чтобы исключить самоуничтожение людей всегда были другие пути, они маячили, их предсказывали такие выдающиеся ученые, как Стивен Хокинг, Роберт Ланца, Джон Уилер, Стивен Вайнберг, Джон Палкинхорн и многие другие. Но неумная тяга к превосходству, к слепой защите своих корпоративных интересов выстраивались так, что весь наработанный прогрессивный опыт сообщества, в конце концов, приводил к ошибочному объяснению миропостроения. Это воспитывало в человеке эгоизм, жестокость, безразличие и все то, что вопреки законам природы разводило по сторонам науку, религию, общество. В результате, вплотную столкнулись с тем, что на пороге со всей очевидностью замаячила ядерная война.

Если глубоко вникнуть в эту проблему, становится понятным, что разрешить эту ситуацию в столь разрозненном мире, можно только тогда, если мировому сообществу предоставить единственно правильный путь, объединяющий все старые и новые идеи, в том числе материалистические и теистические учения в вопросах миропостроения.

Споры ученых в историческом периоде вокруг определения понятия энергии сознания, к сожалению, не привели к единому мнению. Многие философы из-за отсутствия возможности наблюдать сознание со стороны и его практического доказательства, вообще пришли к выводу, что сознание не существует. Можно сказать, что за этими спорами не заметили, как «вместе с водой выплеснули ребенка». Речь будет идти об одной из двух главных фундаментальных энергиях, формирующих Мироздание.

Наша теория не изменяет эпистемологические и этические границы научных исследований. Она в полной степени вытекает из законов природы, в том числе, опираясь на квантовую физику, позволяющую формировать объективный прочный фундамент, на котором адекватно решаются современные проблемы в науке, обществе и в целом в Мироздании.

Теория показывает, что физическое не разграничивает формирование ментального, а последовательность является единой взаимосвязанной, взаимозависимой энергией двух аспектного монизма, то есть не живой энергии и энергии сознания. Теория показывает, как проблема демаркации в науке переплетается с проблемой философии разума и материи и доказывається, что вечность стала познаваемой. Она показывает, как доктрина внутренней вероятности в квантовой механике не отрицает возможность эволюции энергии сознания до наивысшей степени структуризации, отражающую реальность. Причем до такой степени, когда у нее начинает формироваться уникальное свойство, позволяющее возъявлять ранее зафиксированные в далекой вечности и сохраненные в Мироздании все последовательности. Теория становится новой безальтернативной парадигмой понимания и объяснения Мироздания во главе с Космическим Разумом.

Парадокс сочетания ошибочного понимания миропостроения и достижений в науке заключается в том, что как бы не был авторитетен ученый, его успехи будут только способствовать самоуничтожению людей и гибели жизни на Земле, так как природу нельзя обмануть. Такова горькая правда.

СУТЬ АЛЬТЕРНАТИВНОГО ФОРМИРОВАНИЯ МИРОЗДАНИЯ.

Для того, чтобы очертить весь путь и каждый шаг этого явления, необходимо схематично вернуться к той пространственно-временной неопределенности вечности, когда только начал самоформироваться материальный мир, делая первые шаги от его первой последовательности до первой Вселенной и вечности. Ниже мы обозначили в сжатой форме ее основные, строго последовательные этапы:

№1 (+) x (-) - первое энергополе после первого волнового колебания с последующим микровзрывом;

№2 Выделение энергии, формирующей энергооболочки;

№3 Первые 7 микровзрывов, окутавших 7 энергополей, последовательно увеличивающие свой потенциал в арифметической прогрессии;

№4 Биологизация неживой энергии;

№5 Формирование единицы энергии по принципу ДИГАФ-7 полей;

№6 Формирование всеобщей единицы энергии;

№7 Формирование космических объектов и компонент;

№8 Встреча неживой энергии с космическим объектом типа Земля;

№9 Химическая эволюция и переход в биологическую энергию;

№10 Формирование биовидов, гомеостазис;

№11 Формирование энергии сознания человека (Чарльз Дарвин);

№12 Эволюция энергии «двухаспектного монизма» (Джон Палкинхорн);

№13 Переход энергии сознания человека в Информационные Потоки;

№14 Формирование Частицы Вечности – всё в одном и одно во всём;

№15 Новый основной закон природы – Возъявление энергии сознания;

№16 Бесконечное формирование Мироздания во главе с КР;

№17 Человек бенефициар Мироздания в Вечности.

Этап № 1. Придерживаясь мнения многих ученых, утверждающих, что первая Вселенная начала свой путь при изначальном космическом вакууме, как

постоянно флуктуирующая дискретно-континуальная среда, можно умозрительно проследить взаимодействие первых волновых колебаний (+) и (-), начальные взаимодействие которых сформировали первое энергополе.

Сила, которая могла бы удерживать эти два разно полюсных энергозаряда двух волновых полей в одной энергоструктуре, очевидно, должна была быть более мощная энергоструктура, формирующая энергооболочки, способная фиксировать и удерживать каждое суммированное и объединенное поле. Эта неизвестная энергия взаимодействуя, скапливается, суммируется до определенного предела потенциала. Через определенное количество волновых импульсов, микровзрывается с очень быстрым выделением более мощной накопленной энергии. Можно сказать, этот момент явился началом формирования первых потенциалов специфических полей (СП), приведших их к первому микровзрыву.

Этап №2. Ученые утверждают, что у каждого элемента, его потенциала (СП), при взаимодействии, протекает эмиссия, испускание электромагнитных волн. При этом естественно можно считать, что по законам взаимодействий энергий, в том числе по закону идентификационного объединения, происходит накопление себе подобных СП. Мы склонны поддержать мнение тех ученых, которые считают, что границей такого предела является последовательное удвоение накопившегося потенциала энергоструктур с последующим формированием и стабилизацией этого удвоенного поля. Удерживать его может только энергооболочка, которая соответствует новому удвоенному потенциалу относительно мощности предыдущего.

Во все времена жизнедеятельности народов цифра «7» приобретала не только эзотеричный смысл, но и имела прямое отношение к субатомной физике. Некоторые ученые считают её своеобразной «мировой константой». Принимая во внимание многие обстоятельства объективного и субъективного характера, универсальность распространения, мы остановили свой выбор периодичности микровзрывов на цифре «7».

Известно, что при микровзрыве, во-первых, поднимается высокая температура поля, во-вторых, придается большое нарастающее ускорение разлетевшимся энергоструктурам. Эта температура, как утверждают специалисты, еще недостаточно высокая, чтобы каким-либо образом зафиксировать накопившуюся новую порцию энергии после микровзрыва. То есть выброс этой неизвестной энергии происходит с чрезвычайно большой скоростью, которая возникает вследствие стремительного и мгновенного объединения взаимодействующих неизвестных энергий. Она то, очевидно, притягивает к себе и объединяется с идентичной первично высвобождающейся неизвестной энергией при микровзрывах полей. Естественно, отсюда вытекает вывод, что такая космическая энергия в процессе взаимодействий, несомненно, должна быть гораздо мощнее первично высвобождающейся ее аналогов.

Стало известно, что в 2006 году ученые, используя современные космические технологии, показали, как темная энергия и темная материя укутывают супер гигантскими энергооболочками целые галактики и скопления космических объектов. Кроме того, многочисленные утверждения ученых, доказывающих, что высвобождающаяся неизвестная энергия при процессах взаимодействий, является чрезвычайно тонкой неклассической материей, в которой скорость распространения волн гораздо больше, чем скорость света. Эти, и другие факты далее утвердили нас во мнении, что, скорее сего, именно темная энергия и темная материя сформировалась и накопилась при высвобождающейся энергии первых микровзрывов полей, являясь их аналогом, первичным звеном.

На своем пути к темной энергии и материи, соприкасаясь и взаимодействуя своей каждой составляющей, мгновенно "обжигается" и, тем самым, создает биологизированную энергооболочку каждой квантовой порции такого поля. Этим надо предвидеть, что создается основа к началу в будущем предбиологических реакций.

Мы видим, что силы, которые притягиваются массой темной энергии и темной материи, обжигаясь при микровзрывах, перестают быть только силами.

Они материализуются, то есть становятся предбиологическими. Укутавшись такой оболочкой, формируют поле, которое начинает жить, взаимодействовать собственной самодостаточной жизнью, у которой появляется материальная сущность и функциональность. Высвобождающуюся специфичную первичную энергию, формирующую биологизированные оболочки, как аналог темной энергии и темной материи мы обозначили аббревиатурой (ЭФБО).

Эти оболочки явились основой процесса последующих эволюций для поддерживая непрерывной среды специфических детерминированных полей космоса. Они характерны тем, что создают каждой энергоструктуре прежде всего: устойчивость специфического поля, биологизируют его, фиксируют каждую фазу и этап последовательной периодичности, придают ему материальную сущность, создают готовность к началу формирования перехода СБП в биологическую энергию. Нельзя не предвидеть, что они активно участвуют в формировании единой первичной энергобиобазы, то есть её единицы энергии во всеобщую единицу энергии, и равномерно, постоянно и непрерывно уравнивают каждую "порцию" СБП в зависимости от природной ниши. И главное, формируется и раскрывается принцип, по которому тотально взаимодействуют все энергии Вселенных, а пересекаясь, они не разрушаются.

Повторяя путь сформированного и зафиксированного поля №1, были аналогично сформированы очередные поля №2--№7, в дальнейшем обозначаемые по номерам, как семь станций энергообъединения (СЭО), каждая со своими последовательно увеличенными в арифметической прогрессии энергодиспетчерами. По законам взаимодействий энергий мы можем констатировать, что каждая из семи СЭО, как самодостаточные энергоструктуры, будет продолжать взаимодействие своих полей тем же путем укутываться энергооболочками и формироваться в арифметической прогрессии энергодиспетчерами с диапазонами функциональности. В итоге получаем

объективную картину, когда в 7–й последней СЭО будет насчитываться 256 диспетчеров. То есть в этих случаях первичная энергия формирует каждый раз обновленные качественно и количественно 7 СЭО, в которых суммарно насчитывается 508 диспетчеров, дифференцировано поддерживающие диапазон функциональности каждой из семи СЭО Это единица энергии (таб. 1).

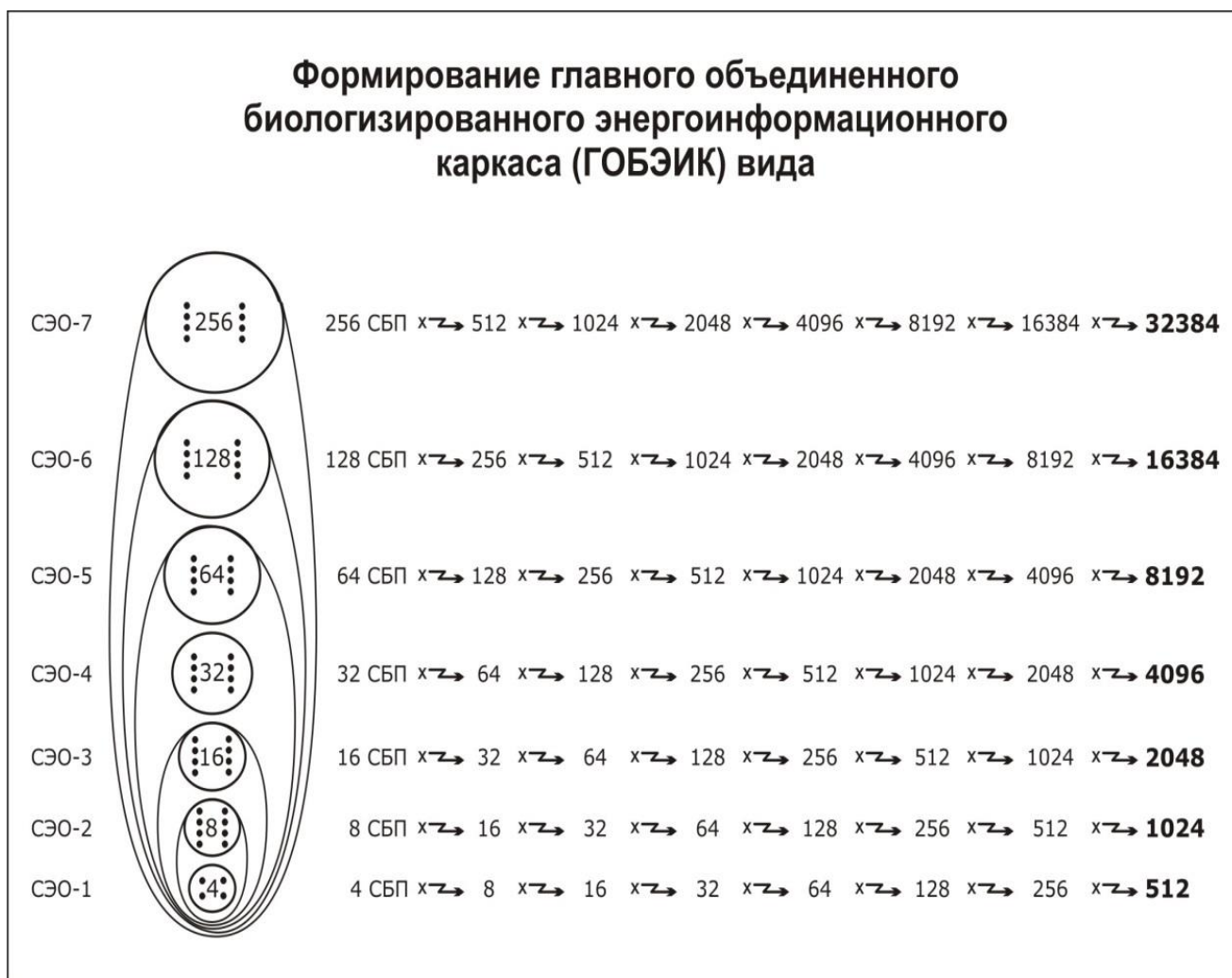
Таблица 1

Формирование первой базовой единицы энергии

№ СЭО	1	2	3	4	5	6	7
№ МИКРОВЗРЫВА СЭО	1	2	3	4	5	6	7
Кол-во энергодиспетчеров в СЭО	4	8	16	32	64	128	256
Кол-во диапазонов функциональности в СЭО	7	7	7	7	7	7	7

Эта сумма диспетчеров будут составлять базисную единицу энергии с семью диапазонами функциональности каждая из семи этих энергосфер.

Как видим, каждое из семи СЭО имеет четкие параметры, устойчиво определено по структуре, напряжению и диапазону функциональности. Они самодостаточны и, непрерывно взаимодействуя, формируются с последовательной периодичностью, функционально контролируются энергодиспетчерами, Сформировавшаяся базовая единица энергии, как самодостаточная энергоструктура в семи СЭО, чтобы продолжать непрерывность процесса всех полей по всем параметрам, а так же в целях укрепления своих энергооболочек, должна обогатиться и окончательно "дозреть". Для этого базовая единица фиксируется и обогащается, в том числе и энергоинформационными каркасами (ФЭБИК) физических явлений природы, достигая максимум своего потенциала.

Важно подчеркнуть, что наши подсчеты позволили предположить, что такая «зрелость» достигается в том случае, если каждое из семи энергосфер базовой единицы, взаимодействуя, произведет по семь последовательных микровзрывов. Такая само сформировавшаяся энергоструктура вида с 32678 диспетчерами в дальнейшем будет называться главным, объединенным функциональным энергоинформационным биологизированным каркасом (ГОбЭИК) вида или «Единицей Вечности», которая начинает бесконечно последовательно формировать многообразие всего Мироздания. Этот процесс является всеобщим принципом формирования миропостроения. на принципе диапазона гармонизации функциональности 7 полей (ДИГАФ-7п. (таб. 2). В таблице со всей очевидностью видно специфическое поле каждой из семи базовых СЭО, имеющей свой уровень объединения, напряжения и степень функциональности.

К примеру, проследивая за взаимодействующим СЭО-4, которое насчитывает 32 диспетчера, при функциональном ее побуждении, она, взаимодействуя, объединяется исключительно с такими же аналогичными специфическими полями, сформированными тоже из 32768 диспетчеров. Здесь каждое из полей разной степени функциональности имеет свой максимум, свое начало и конец взаимодействий, сохраняя при этом непрерывность, последовательную периодичность и функциональность. (рис. 1)

ФОРМИРОВАНИЕ ЭНЕРГИЯ СОЗНАНИЯ.

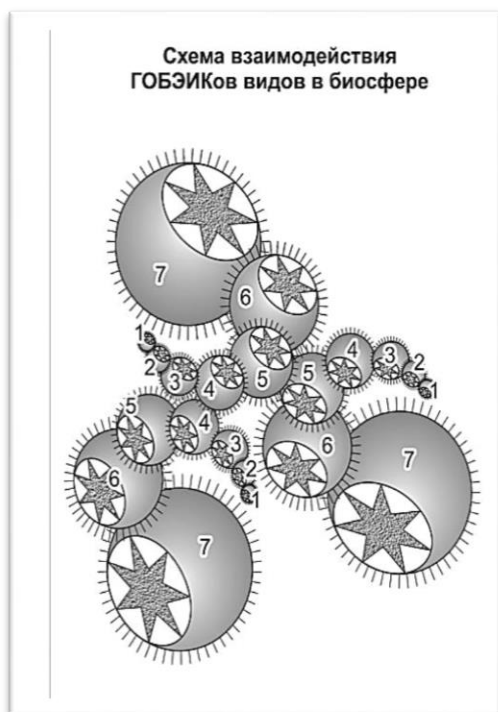

Рисунок 1. «Частица Вечности»

Важно подчеркнуть, что энергия сознания человека сформировалась тогда, когда неживая энергия на своем пути встречает космические объекты с биогеносферой в природной нише, которой она биологизируется, затем проходит химическую эволюцию, и со временем переходит в биологическую. По данным специалистов за 4-5 млрд. лет она сформирует бесконечное многообразие биовидов. В свою очередь, согласно теории Ч. Дарвина в жестокой борьбе за существование у ряда высокоразвитых

биовидов сформируется функциональная

единица квант энергии сознания, как наивысшая форма отражения действительности. Сопоставив все за и против, мы пришли к выводу, и это знаменательно, что такая вновь сформированная энергия сознания человека, не имела другого пути, как накапливаясь по принципу ДИГАФ-7п, воссоединиться с квантовой эволюцией неживой энергии. Проще говоря, энергия сознания человека, как бы «оседлала» её и с этого момента эти две энергии взаимосвязано и взаимозависимо по принципу ДИГАФ-7п объединились в единую квантовую последовательность, названную знаменитым ученым Джоном Полкинхорном

«двух аспектным монизмом». На долгом пути взаимодействия, каждым последовательным шагом, переходя в свою более качественно и количественно высшую форму, они формировали энергоинформационные диспетчерские центры энергии сознания, пока не достигли своей наивысшей степени размерности с наивысшим уровнем реальности. Эта реальность была названа Д. Уилером «Потоками Информации Мироздания» (ПИМ), а в научном мире – Космическим Разумом (КР).

Этот процесс выразился и проявился тем, что была сформирована общая частица квант - Потоков информации, которая по закону идентификации, подобия вобрала в себя, объединила и зафиксировала в «архиве» все без исключения энергоинформационные последовательности. Апогеем ледующего, завершающего этапа, явилось само формирование фундаментального уникального свойства ПИМ-КР. Открытием этой уникальности было в том, что появилась бесконечно-конечная возможность возъявлять (проявлять, воспроизводить) из своего всеобщего зафиксированного «архива» каждой новой последовательности **по космической энергоинформационной связи** соответствующие их природным нишам ПИМ - «дорожные карты», уже прожитые и зафиксированные в далекой неопределенной временно-пространственной вечности. Этим самым доказывается, что материя и энергия сознания, по сути, - это две грани одной реальности.

Эволюционируя строго по законам природы многие сотни млрд лет, энергия сознания достигнув наивысшей степени размерности и наивысшего уровня реальности (ПИМ-КР), она монопольно осуществила энергоинформационную импрегнацию во все сферы гомеостаза биовидов по принципу – одна «Частица Вечности»- ПИМ содержит и отражает весь КР, а КР содержится в каждой «Частице Вечности».

По сути, открыт новый закон природы, названный нами законом «Возъявления энергии сознания Мироздания». Трудно не предвидеть и отрицать тот факт, что он играет основополагающую роль в новом понимании миропостроения. Наша уверенность в этом основана на объективных законах

природы, современных достижениях в науке, многочисленных доказательных утверждениях известных ученых и практическая жизнь человека в историческом периоде.

В процессе формирования мира природы, окутываясь и фиксируясь энергооболочками, энергия оставляет на своем пути опыт последовательности, то есть строго начерченную ПИМ-«Дорожную карту», объясняющую свое прошлое, настоящее и готовность к новым путям. Этот фиксированный путь первичной энергии становится законом для всех новых, сегодняшних и будущих последовательностей, объективно включает в себя голографические принципы формирования любого компонента на любом уровне. Все признаки самовоспроизведения, саморегуляции, саморазвития подтверждают, что этот путь самодостаточен и построен на принципах единства квантовой физики материи.

Вся эволюция само формирования Мироздания во главе с КР со всей очевидностью может утверждать, что:

- Она проходила строго по законам природы, не преследовала ни каких целей, и не задавала целенаправленных идей. Её первичный путь, пройденный и зафиксированный в КР с единой энергоинформационной космической связью, стал единым законом, сформированным первичной природой, по которому стали эволюционировать без отклонения все последующие бесконечно-конечные последовательности, что позволяет вывести ее за пределы логических выводов из общепринятой аксиоматики;

- Она поэтапно не прерывно структурировалась, само формировалась и фиксировалась энергоинформационными каркасами по принципу ДИГАФ-7п;

- Космическая взаимосвязь энергии сознания человека, инопланетян с КР, окутавшая Мироздание ПИМ, объективно отражающая наивысшую степень проявления реальности, коллективного творчества цивилизаций, осуществляется мгновенно космической связью через все, обозначенные выше, энергоинформационные диспетчерские центры Вселенных;

- КР, как саморазвивающаяся мега энергоинформационная структура, влияет на материальный мир только одним, но самым главным фундаментальным свойством - он возъявляет всем первичным последовательностям их ПИМ - «Дорожные карты», по которым они, как по маячкам, начинают и завершают свой путь;

- КР не наделен разумным творческим началом, в том аспекте, как материалисты пытаются доказать в своих изысканиях. Но он осуществляет гораздо большее, чем от него ждут атеисты и теисты. Он фиксирует, сохраняет, накапливает и возъявляет всем компонент их ПИМ-«Дорожные карты»;

- КР возъявляет и фиксирует только те последовательности, которые начали и завершили свою эволюцию строго по законам природы, остальные разрушаются, что подтверждается наличием гармоничного Мироздания;

- КР, образует время и пространство, космические объекты строго по законам природы, опосредовано поддерживая гармонию Мироздания. Его поистине можно называть вечным естественным «сторонним наблюдателем» и «вечным двигателем», опосредовано сопровождая и направляя пути компонент к самоусовершенствованию, как сказали бы материалисты, и обеспечение чистоты духовности, как сказали бы теисты. То есть КР само сформировался, как высшая форма отражения действительности, а всему «высшему» каждый вправе давать свои предпочтения и определения.

ЧТО ОБЪЯСНЯЕТ ТЕОРИЯ ВЭСМ?

Из многих загадок природы, попытаемся объяснить, почему не следует бояться сверхмощных роботов и делать страшилками, считая, что они могут выйти из влияния человека.

Наша теория поддерживает развитие искусственного интеллекта (ИИ) для судеб Землян не только в целях решения их насущных проблем. Если и случится, что ИИ выйдет из контроля людей, тогда все равно природу невозможно обмануть. Это обусловлено тем, что само формирующееся Мироздание совершенно исключает воссоединение и фиксацию тех последовательностей,

которые, управляемые такими программами, начали бы отклоняться от законов природы. В этом случае их блокировка КР должна была бы продолжаться до тех пор, пока развитие цивилизации, создавшие их, не созреют до уровня этих роботов, с последующим продолжением следования по новой программе своего уровня в структуре Мироздания.

Каждое явление природы, ее взаимодействующие макро- и микробиовиды имеют свои специфические энергоинформационные каркасы (биополе). Так как они все сформировались по принципу ДИГАФ-7п., они взаимодействуя, пересекаясь, не только не разрушаются, но сосуществуют, уравниваются, сохраняя свою специфичность в каждой из природных ниш. Если же в одной из ниш нарушается диапазон биополей, этим обстоятельством может воспользоваться один из бесчисленных микробиовидов, и нарушая равновесие, побеждая других, иерархично стремится к захвату этой ниши. Очевидно, в одном из регионов Китая на 1 км² сосредоточилось больше людей, чем было необходимо их биополям, чем воспользовался коронавирус.

Возъявленные ПИМ-дорожные карты первичным последовательностям, можно сравнить с семенем, которое произрастая в зависимости от природных ниш, проявляется в виде бесчисленных биовидов по принципу все в одном и одно во всем своего уровня. В этом случае, каждая новая последовательность будет продолжать свою эволюцию двумя путями. Первый – когда на пути неживой энергии не встретятся космические объекты с биогеносферой, и тогда она повторит эволюцию первой последовательности, порождая космическое пространство, время, пополняя хаос новыми космическими объектами. Второй путь, когда она встретит космические объекты типа Земли, тогда пойдет по пути формирования биовидов, жизни.

Каждый человек в своей жизни хорошо видит и ощущает повсеместные проявления своих ПИМ- дорожных карт. Он интуитивно следует по ним, как по маячкам, своим творческим трудом улучшает ее, внося специфику. Как примеры строго следования ПИМ-дорожным картам и сохранения генетической памяти можно объяснить на таких известных явлениях, как фантомные боли - это

реакция на острую функциональную недостаточность органа, на сигнал которого должна была реализовываться программа «дорожной карты». То же объясняет наращивание костных и других разрушенных фрагментов органов биовидов или возрастание транскрипционной активности генов после смерти организма, нерест лососевых рыб, откладка яиц черепахами, перелеты птиц и много др. А разве не восхищают уникальные регенеративные, плюрипотентные и др. ярко выраженные свойства возъявления стволовых клеток в космической взаимосвязи с КР, как результат реализации ПИМ-«дорожных карт». Эти и бесконечно многие примеры говорит о том, что энергоинформационная составляющая ПИМ не подвластна ни времени, ни пространству.

ТЕОРИЯ РАСКРЫВАЕТ ТАЙНЫ ПРИРОДЫ.

Наука с позиции квантовой физики не может дать объяснение факту невозможности стабилизировать квант достигнутой минимальной структуры ядра. Или почему после того, как открыли строение гена, не могут выйти на общую генетическую информацию в клетке и др. С точки зрения теории, весь секрет в том, что ПИМ-дорожная карта каждого явления, человека само сформирована так, что каждый её компонент отражает в себе реальность всего Мироздания и наоборот и, как паутина, взаимосвязано и взаимозависимо охвачены энергоинформационными потоками. Потому, когда ученые углубленно реализуют классическую информацию (ДНК- РНК - Белок) или другие отдельные структуры, при этом резонансно высвечиваются-возъявляются последовательности бесконечно многих участников, открывать которые можно вечно.

Часто слышим, что люди, пережившие жестокие войны, долгое тюремное заключение, диктаторские режимы, пытки и др. спустя много лет это время часто оценивают положительно. Причина в том, что их энергия сознания сформировала за время экстремальных эпизодов их жизни дополнительный ген плюсом к их ПИМ - дорожным картам. Этот ген был возъявлен и закреплен, как энергия негативной памяти по принципу импринтинга. Возъявляется ген каждый

раз в период, когда эти люди думают, что им посчастливилось оставаться живыми, выходя из экстремальных ситуаций (карцер, голод, страх, пытки).

Теория априори исключает иллюзии из нашего сознания, что человек в далеком прошлом мог происходить от обезьяны или быть каким-либо другим биовидом. Потому, что всё их бесконечное число имеют свое общее начало - это «Единица Вечности», вобравшая в себя весь компонент Мироздания с прерывно – непрерывным концом. Все зависит исключительно от того в какую природную нишу она попадает. Если она попадает в природную нишу, в которой в далекой вечности уже были сформированы и зафиксированы последовательности биовидов, в этом случае каждое из них, по своей ПИМ-дорожной карте будет повторять опыт (возъявляться) только этого биовида. Это значит, что при ее попадании в природную нишу, где уже проживал человек, то она, как семя, может прорасти – возъявиться строго по своей дорожной карте только в человека. И, так каждый биовид.

БЕСКОНЕЧНА ЛИ ЖИЗНЬ ЧЕЛОВЕКА?

Открытый нами новый закон природы доказывают, что человек проживает только ту часть жизни, которая в далекой неопределенной вечности уже была прожита и по законам природы зафиксирована в КР.

Надо понимать, если «Частица Вечности» вбирает в себя всю энергоинформационную составляющую Мироздания, то Земля по своим параметрам дает возможность прожить человеку бесконечно малую часть в 100-150 лет. Сегодня даже до этого срока с большим трудом доживают некоторые люди на одном из этапов бесконечной цепи жизни. Вся беда заключается в том, что цивилизации, достигая значимых открытий, высот, не могли увязать их с эволюцией миропостроения, вершиной которого и ее фундаментальным вкладом является энергия сознания человека.

Наша теория раскрыла цивилизации путь не только, чтобы существовать в качестве наблюдателей, но, в первую очередь, чтобы объяснить человечеству, что они своей энергией сознания являются одними из главных бенефициаров и

генераторов формирования Мироздания. Этот путь коренным образом изменит наше самосознание, объединит всех и каждого, чтобы наша органическая взаимозависимая связь была доведена до степени сопричастности и понимания личной ответственности за жизнь другого человека, как за свою жизнь и Мироздания. Но старые парадигмы укоренились и не дают возможности в полной мере ощутить это счастье, наслаждаться им даже 100-150 годами. Этих лет достаточно вполне, чтобы качественно и количественно улучшить жизнь на Земле, возвратиться обратно в КР, который обязательно, когда ни будь в неопределенной Вечности, возьмет нашу жизнь. И все будет повторяться бесконечно.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ.

Во все времена остановить самоуничтожение людей и конец жизни на Земле не было возможности из-за низкого уровня развития социума. Но на дворе XXI век, а трагедия, которая рукотворно сотворена непониманием формирования Мироздания, подходит к концу. Все Земляне, находясь в тонущей лодке, боятся схватиться за спасательный круг, потому что старые парадигмы вросли корнями эгоизма, безразличия, жестокости и всем тем, что вопреки законам природы разводило по сторонам науку, религию, общество.

Но приходят новые люди и доказывают, что все чего они достигли, весь путь, который был выстроен в прошлом и продолжается сегодня оказался сизифовым трудом и вскоре жизнь Землян должна завершиться по одной единственной причине: из-за ошибочного понимания и объяснения формирования Мироздания.

Нами, в чем мы убеждены, найден выход из положения, дан ключ к разгадке принципа формирования Мироздания, открыт новый фундаментальный закон природы, ускоряющий прогресс на порядок, наконец, определено место человека в нем, как бенефициара, прекращающий самоуничтожение людей и возникновения новых пандемий.

Наша теория основана на всех без исключения открытиях, суждениях, публикациях в области миропостроения за исторический период, названные же авторы при публикации теории - это бесконечно малая часть ученых, общие мысли которых были на слуху нашей цивилизации.

Список источников:

1. Базалук, Олег. Мироздание: Живая и разумная материя» (Историко-философский и естественно-научный анализ в свете новой космологической концепции). Днепропетровск: Поречи, 2005.
2. Вернадский, Владимир. Научная мысль как планетарное явление. Москва: Наука, 1991.
3. Полкинхорн, Джон. Наука и Богословие. Введение. Москва: ББИ, 2004. — 156
4. Хокинг, Стивен. Теория всего. Происхождение и судьба Вселенной. пер. с англ. И. Иванова. Санкт-Петербург: Амфора, 2009. — 148с.

POLITICAL SCIENCE AND PUBLIC ADMINISTRATION

UDC 327.3.52

Алтыбасарова Мейрамгуль Армияновна

кандидат политических наук, профессор кафедры Управления и политологии

Павлодарский государственный университет имени С. Торайгырова, Республика Казахстан

Канапия Махаббат Сергембайкызы

магистрант 2 курса специальности «Политология»

Павлодарский государственный университет имени С. Торайгырова, Республика Казахстан

**ВСЕМИРНАЯ ТОРГОВАЯ ОРГАНИЗАЦИЯ КАК ДВИГАТЕЛЬ
ГЛОБАЛИЗАЦИОННЫХ ПРОЦЕССОВ**

Всемирная торговая организация является основным инструментом глобализации, которая в свою очередь ведёт сбалансированный учет интересов различных стран. Она может влиять как на внешнюю, так и на внутреннюю экономику стран, где государства сотрудничая друг с другом, могут наращивать возможности по реализации определенных функций. ВТО способна подстраивать под себя экономику государств, где главенствующим фактором является поддержания процесса глобальной интеграции.

При этом мощное влияние могут оказывать глобальные рыночные силы в лице транснациональных корпораций и финансово-промышленных групп (ТНК). Возникает огромное количество международных неправительственных организаций (религиозные, правозащитные, благотворительные, экологические), которые оказывают влияние на общественное мнение и на формирование политики.

Страны-участницы каждого из «больших пространств» могли бы договориться между собой о региональных правилах торговли – заключать соглашения о торговле товарами, услугами, интеллектуальной собственностью, определить формат движения капитала, трудовых ресурсов и т.д. При этом каждая зона руководствовалась бы своими стратегическими интересами, исходя из

которых, выстраивала бы отношения с другими полюсами. Фактически это означает создание Региональных торговых организаций (РТО).

В перспективе для ведения планетарной торговли на основе принципов справедливости может быть создана и новая ВТО, которая будет определять правила экономических взаимоотношений не между отдельными государствами (что приводит к эксплуатации слабого со стороны сильного), а между интеграционными объединениями – РТО (на паритетных началах).

Эксперты ООН констатируют, что развивающаяся глобализация неизбежно значительно уменьшает свободу действий тех или иных стран в формировании экономической политики, реализуемой ими. Следовательно, рост степени открытости экономики неизбежен, а степень свободы государств значительно уменьшится. Несомненно, роль государства будет сохранять свою важность, даже если масштабы рынка в результате либерализации возрастут.

Тут уже выдвигается такая тенденция, как понятие «потенциальная глобализация» (т.е. «такая глобализация, которой нет, но которая могла бы быть») или «многополярная глобализация» является, таким образом, альтернативой действительной глобализации (т.е. «такой глобализации, которая сейчас есть, но которой могло бы не быть»). Поэтому, еще одно название для «многополярной глобализации» – это «альтерглобализация» (термин популяризованный Б. Ключниковым в его книге «ВТО – дорога в рабство»). Составной частью альтерглобализации, ее негативным, деструктивным аспектом является антиглобализм. При этом, их деятельность, зачастую, направлена не против глобализации как таковой, а против «действительного глобализма», «глобализма однополярного», «американоцентричного» [1].

Таким образом, в настоящее время всемирная торговая организация является важнейшим фактором в развитии и укреплении внешней политики государств и уравнивании стабильности в действиях всех стран-участниц.

Структура ВТО основывается на трех условиях:

1. Еще во время Второй мировой войны появилась идея о создании такой организации, которая бы упрощала международные отношения, а именно

международные торговые отношения и таможенные действия. Так со временными функциями, а затем и с постоянными начиная с 1948 года появилось ГАТТ.

2. С ростом значимости услуг в экономике появилось необходимость создать соглашение на подобие ГАТТ по отношению к услугам. Таким образом появилось Генеральное соглашение по торговле услугами.

3. Также параллельно увеличению значимости сектора услуг явно стало, что авторские права тоже должны быть защищены. И вместе с ГАСТ был принят документ о Соглашении по торговым аспектам прав интеллектуальной собственности.

Для эффективной работы ВТО на Генеральный Совет работают другие три Совета:

1. Регулярно собираются и решают проблемы торговли товарами Совет по вопросам торговли товарами. Главной задачи этого Совета – следить за работой ГАТТ.

2. Контролируется соблюдение положений ГАТС Советом по вопросам торговли услугами.

3. И, естественно, за соблюдением положений третьего соглашения, ТРИПС, следит отдельный Совет, Совет по вопросам ТРИПС и торговли подделками.

Самым главным органом ВТО, официально, является Министерская конференция. Конференция министров состоит из представителей стран-участников. Конференции проводятся один раз в два года или чаще. Это оговорено в «Марракешском соглашении о создании Всемирной торговой организации». Уже начислено девять конференций. Министерской конференции подчиняется Генеральный совет. Данному Совету подчиняется комиссия по торговой политике стран-участниц, которая следит за соблюдением положений ВТО. В подчинении Генерального совета и, другие комитеты и специальные группы с многочисленными функциями типа: сбор и анализ информации о развивающихся странах, финансово-бюджетных вопросов, политики ведения

экономики и т.п. Возникновение недопонимания между сторонами дало предлог созданию Органа по разрешению споров. Вопросы всегда были сложные, поэтому до сих пор есть некоторые проблемы даже после их решения. Основные споры возникают между США и Европейским союзом. Для того, чтобы стать членом ВТО, нужно подать меморандум. Благодаря ему ВТО будет рассматривать торговую и экономическую политику организации, подавшей меморандум для членства. Также в уставе ВТО есть статья о Выходе из ВТО. Детально процедура не описана, но на сегодняшний день нет организаций, изъявляющих желание покинуть состав ВТО [2].

У ВТО есть особая цель – улучшить мировые экономические отношения путем их регулирования и либерализации. ВТО преследует три основные задачи:

1. Так как ВТО ослабляет границы, тем самым укрепляя отношения между странами-участниками, могут возникнуть какие-нибудь отрицательные последствия. К примеру, злоупотребление. Поэтому ВТО должна следить за тем, чтобы все участники знали и следовали положениям. А сами нормы были предельно ясными в толковании, их применение не скачкообразным и последовательным.

2. Так как в любом случае каждая страна на первое место будет ставить свои интересы, то это будет приводить к спорам. Чтобы споры проходили справедливо и чтобы найти консенсус, именно ВТО становится третьим лицом, выполняющим функции посредника.

3. Урегулирование споров на юридической основе, делая каждую сторону равной: ведь они будут иметь одинаковые права, обязанности, возможности.

Для эффективности ВТО считается, что она должна следовать следующим принципам:

– Не допускать торговой дискриминации. Достичь такого уровня, чтобы отсутствовала разница в продаже иностранной продукции и национальной.

– Ослабление границ, которые затрудняют торговые отношения. Например, курсы валют, таможенные пошлины, ограничения в количестве на импорт и тому

подобное, что мешает зарубежному товару попасть на отечественный рынок товаров и услуг.

– Стабильность условий торговли, которая будет залогом того, что иностранным компаниям, инвесторам и другим, осуществляющих схожую деятельность, физическим и юридическим лицам не стоит бояться внезапных перемен в отношении торговых условий.

– Стимулирование конкуренции при этом честной. Создание таких условий, чтобы не возникало возможности применять нечестные приемы конкуренции.

– Для того, чтобы активно принимали участие и слаборазвитые страны, нужно предоставлять им льготы. Этот принцип необходим, так как изначально слаборазвитые страны будут сильно отставать от своих более развитых коллег.

Таким образом можно выделить функции ВТО:

- сотрудничество с различными международными организациям;
- задействование в участии слаборазвитых стран;
- контроль за соблюдением всех правил членства;
- предоставление возможности переговоров;
- урегулирование возникающих споров.

Какие же преимущества дает членство ВТО?

Для начала это выгодно потребителям. Если торговые барьеры снижаются, то импортные товары падают в цене, также снижаются цены отечественной продукции, сырьем для которого выступали импортные ресурсы. Появляется большой выбор товаров и услуг и параллельно качество продукции отечественно производителя тоже растет в борьбе за место на рынке. Затем это выгодно для отечественных производителей, занимающихся экспортом. Это увеличивает доходы производителей, что в свою очередь увеличивает налоговые поступления, а от последнего растет госбюджет. Растет количество рабочих мест. Особую роль в этом играет именно экспорт. В настоящее время особую опасность несут в себе коррупция и лоббизм. А ВТО со своими правилами, принимаемые в интересах экономики в пределах всего мира, стремится искоренить эти отрицательные факторы. Нельзя отрицать, что существуют и недостатки, но в любом случае

членство ВТО дает такое преимущество как укрепление международной стабильности и уравнивание в действиях всех стран-участниц [3].

Подводя итог, надо сказать, что современные вызовы глобализации и сопутствующей ей регионализации мирового хозяйства ставят очень непростые задачи перед ВТО, в том числе связанные с ее настоящей и будущей ролью в регулировании международной торговли и других сфер международного экономического сотрудничества

Список источников:

1. Лебедева М. Мировая политика. – М.: Аспект-Пресс, 2003. – С.74.
2. Черников Г.П. Очень крупные транснациональные корпорации и современный мир // Г.П. Черников, Д.А. Черникова. – М.: ЗАО «Издательство «Экономика», 2008. – 399 с.
3. Акимов Н.Н. Взаимодействие норм права ВТО и региональных интеграционных объединений // Евразийская интеграция: экономика, право, политика. – 2011. – № 9. – С. 183-187.
4. Гурова И.П. Мировая экономика: Учебник. – М.: ОМЕГА-Л, 2008. – 393 с.

SOCIOLOGY AND SOCIETY

UDC 308

Akmadi M.A.<https://orcid.org/0000-0003-0789-3684>

PhD student,

Al-Farabi Kazakh National University, Kazakhstan, Almaty

**IMPLEMENTATION OF THE ONE BELT, ONE ROAD INITIATIVE
IN CENTRAL ASIA**

Abstract: *This article analyses the social perception of the “One Belt, One Road” initiative, the degree of awareness of the Central Asian countries about the implementation of this project, the specifics of perception and the role of the media in influencing the perceptions of the “One Belt, One Road” initiative. The article also shows the results of review analysis, indicating that the export of Chinese production power to Kazakhstan as part of the One Belt, One Road Initiative reinforces the anti-Chinese mood in the country, as evidenced by anti-Chinese rallies. The article also notes that these phenomena are wave-like, however, it has a significant impact on the development of the project in certain regions. The article provides a very detailed analysis of the economic, political and social problems of the One Belt, One Road initiative addressed by such authors as Sarah Lane, Marlene Laruelle, Azad Garibov, Paulo Duarte, Safovudin Dzhaborov.*

Keywords: *initiative One Belt, One Road, China, Central Asia, social perception.*

Introduction

The One Belt, One Road (OBOR) Initiative today is the largest project in the world that does not have an equivalent. This project covers almost all of Asia and most of Europe and Africa. The Central Asian countries are an important element of this initiative of China. The project implies political, economic cooperation, free movement of capital and strengthening of proximity between peoples. However, it is important to

note that the rapid development of China causes unrest among many, including Central Asian countries. The development of the OBOR initiative, on the one hand, is attractive for its business development opportunities. Because, China is a source of great capacity in the field of trade, investment and the development of international relationships. We cannot fail to note the growth of educational grants in Chinese universities for the population of Central Asian countries, as part of this initiative, every year more Kazakhstan families send their children to study in China, and the popularity of the Chinese language is also growing. On the other hand, the fear of Central Asian residents to a giant neighbor is growing. These concerns are based on asymmetries in resources, capabilities, competitiveness, and uncertainty about Beijing's true intentions vis-à-vis Central Asian countries, and the OBOR initiative as the basis for soft-power policies.

If we consider Kazakhstan's attitude with China at the official level, it is very positive. According to Kazakhstan's foreign policy, by 2020, China will become the second (after the Russian Federation) important strategic partner, as evidenced by the signed declaration on a new comprehensive strategic partnership within the framework of the Belt and Road initiative. Within the framework of this project, projects with a total investment volume of about \$ 40 billion have already been implemented in Kazakhstan. The Belt and Road Initiative also includes a plan designed to shift manufacturing capacity from China to Kazakhstan, which initially included 51 projects, later expanded to 58 projects. This situation caused a great resonance in Kazakhstan's society and strengthened the anti-Chinese mood in Kazakhstan, which transitioned into anti-Chinese rallies in the cities of Kazakhstan starting from 2015, which had a wave character and began to intensify in 2019. The situation in Kyrgyzstan is similar to that in Kazakhstan, according to the research of SIAR Research and Consulting the population of Kyrgyzstan also sees in China an economic threat that can affect the social sphere as a consequence. But it is important to note that the perception of the “One belt, one road” initiatives themselves is positive because according to a study by the Friedrich Ebert Foundation, China has become a major investor in Kyrgyzstan in the context of budget deficits and lack of investment. In this

regard, the relevance of the study is due to the fact that the perception of China itself and the initiative "One belt, one way" can be heterogeneous.

Degree of development of the problem. Since the implementation of the "One belt, one road" initiative, many research issues have been written that consider the economic, political, socio-economic aspects of the development of this program, the authors as Burkhanov A. Yen Von Chen, A. Lee, M. Lauer, A. Garibov, P. Duarte, Safovudin Dzhaborov and others. These authors show the role of the Central Asian countries in this project, the role of the state and the political elite. In the work of Burkhanov A. and Y. Chen, different positions of state and private newspapers in Russian and Kazakh were considered. According to the results obtained, state newspapers broadcast more ideological messages than inform the audience about the events taking place.

Literary review

Since September 2013, when Chinese President Xi Jinping launched the "One Belt, One Road" strategic initiative, many efforts have been written to address the initiative's economic, political, geographic, international, and social development challenges. It is important to note in the literature analysis that most of the studies addressed the economic and political development and implementation of the initiative. The economic and political problem of the "One Belt, One Road" initiative is considered in the works of such authors as Sarah Lane, Marlen Lariuel, Azad Garibov, Paulo Duarte, Safovudin Jaber. Burkhanov A., Yen Von Chen also considers the perception of China in Kazakhstan directly.

However, in this field of research, there are few works that affect sociological problems, namely the social perception of the population of the Central Asian countries themselves with respect to this project. Few have studied the extent to which the population is aware of the implementation of this initiative, what their attitude to this project is. Also, the problem of forming anti-Chinese perception on the basis of the implementation of the initiative "Road, belt" is not considered much. The relationship between anti-Chinese perceptions and the project's effectiveness has not been studied,

or could it lead to social movements, social change, or anti-Chinese sentiment in these countries.

China's OBOR initiative is, of course, the most ambitious global project connecting China, the world's second-largest economy, with Africa, Central, and South-East Asia, Europe and the Middle East through transport and trade infrastructure. The two main components of OBOR, the Silk Road Economic Belt and the Sea Silk Road constitute a multi-trillion-dollar plan covering 68 countries, which together account for 60 percent of the world's population and up to 40 percent of world GDP.

The Silk Road economic belt includes a series of land infrastructure links across Eurasia, while the Sea Silk Road is a plan to build and manage ports in strategically important places, ultimately connecting China to Africa and the Middle East by sea. On land and sea routes, Chinese corporations will build economic zones, industrial parks, and other facilities, such as power plants, to stimulate the region's economy and raise the standard of living of local residents. These corporations are expected to benefit greatly from the export of equipment and products and from the implementation of profitable construction projects related to OBOR, thanks to large government lending. China hopes that its leading role in this initiative will improve its image as a great power in its neighborhood and elsewhere in the world. As an expensive interregional investment and development plan, OBOR is fraught with uncertainties. International media and commentators have documented major security risks, geopolitical, and regulatory risks that the project faces. For example, since the OBOR was announced, the number of Chinese migrants in Central Asia has grown rapidly, owing to increased Chinese investment. In some countries, there has been an increase in alarmist attitudes toward China (Garibov, 2018: 143) and an increase in incidents against Chinese migrants. In Kyrgyzstan and, to some extent, in Tajikistan, anti-Chinese sentiments have provoked protests. In Kazakhstan, long regarded as a bastion of regional stability, news of the country's ability to lease its farmland prompted the biggest protests in two decades. The Uzbek and Turkmen authorities tightened migration control and imposed strict restrictions on the number of Chinese workers who can work.

Many countries bordering China, especially sparsely populated regions like Central Asia and Russia's far East, fear a massive influx of Chinese migrants. In Central Asia, a region of only 68 million people bordering the world's largest exporter of migrant workers, the media and populist policies are exacerbating these fears, owing to the importance of China's demographic power. In 2015, China gave birth to 16.6 million people, which is almost the same as the population of Kazakhstan. And, as one local newspaper writes, the Kyrgyz people deeply suspected that "a huge difference in the size of the two countries and peoples will mean that the Kirghiz will soon sink in the Chinese sea" (Garibov, 2018: 147).

There is also the view that migrants are fueling competition in the local labor market, depriving local residents of the employment opportunities created by Chinese investment. Thus, in Kazakhstan and Kyrgyzstan, Chinese migrants are seen as competitors: Hard working, entrepreneurial, and willing to live and work under poor conditions. There are fears that "they may take the share of the already scarce labor market and even gain control over some sectors of the national economy." More factors are fueling anti-Chinese sentiment in Kazakhstan and Kyrgyzstan. Among them are domestic political dynamics, including attempts by politicians, elite groups to benefit from anti-Chinese grievances, as well as a lack of knowledge about China, its culture, language, and habits. The latter impedes the development of interpersonal relations and communication between local residents and Chinese migrants and employers. An additional factor is China's inability to address local residents' concerns effectively and use corporate social responsibility tactics to manage problematic relationships with local employees.

More factors are fueling anti-Chinese sentiment in Kazakhstan and Kyrgyzstan. Among them are domestic political dynamics, including attempts by politicians, elite groups to benefit from anti-Chinese grievances, as well as a lack of knowledge about China, its culture, language, and habits. The latter impedes the development of interpersonal relations and communication between local residents and Chinese migrants and employers. An additional factor is China's inability to address local

residents' concerns effectively and use corporate social responsibility tactics to manage problematic relationships with local employees.

OBOR is not just the sum of individual projects centered around the idea of connecting China with the rest of the world through a new continental and maritime infrastructure. Rather, it is a metadiscourse on the Silk Road and a new manifestation of China's soft power, its "peaceful" and "multilateral" rise (Laruelle, 2015: 360). Through OBOR, China is and will remain the largest investor in Central Asia. It is the only country that can mobilize huge investments in the region far beyond what Western countries and Russia can offer. Nevertheless, the success of this initiative is relative. In practice, some of the allocated money is lost due to corruption and administrative dysfunction, while projects do not meet higher standards of sustainability and are mainly estimated for their profitability. It also seems that Chinese projects are struggling to achieve a higher economic impact, which could lead to more jobs, especially in Kazakhstan. The tendency of growth of labor migration of Chinese to Kazakhstan is growing every year this tendency is observed since 2013, compared with other countries of Central Asia. The rapid growth of Chinese labor migration to Kazakhstan is based on the implementation of projects within the framework of the OBOR initiative, which is the reason for not being satisfied by the local population, which resulted in active rallies against China and the Chinese in the cities of Almaty and Nur Sultan (Laruelle, 2015: 363).

For OBOR to succeed as China proposes, it must stimulate an industry that directs more trade to China and diversify trade beyond China. Over-dependence on China as a market and foreign investor creates significant risks that Central Asian states already know, some more than others. Overdependence on China as a commodity buyer poses a particular risk. Turkmenistan is currently under pressure: China is the only foreign importer of Turkmen gas, as Russia suspended gas imports from Turkmenistan in 2016 (Lain, 2016: 64). The success of China's OBOR project could also be another challenge to export competitiveness from Central Asia. If economic development in Xinjiang is successful, the Central Asian states may compete against Xinjiang to sell their products in eastern China. This threat is particularly acute because

Xinjiang seeks to develop its mineral, energy, food and textile industries, which are key sectors for the Central Asian states.

From another point of view, Paulo Duarte is considering this problem. He argues that OBOR expresses China's desire to securitize its access to energy and mineral resources. In addition, OBOR aims to achieve military, political, and cultural goals by increasing China's ability to influence regional and global spheres. This is holistic securitization, because various Chinese provinces – in a figurative sense, “ingredients of the whole” – are designed to contribute to a higher objective (Duarte, 2019: 143). This higher goal – a project that begins at home – extends to China's periphery and is gradually spreading to other parts of the world. Thus, the revival of the East-West corridors is aimed at achieving multiple securitizations in politics, economics, military power, and soft power.

Safovudin Jabor also addresses the problem of perception and attitude of China and Central Asia. He considers the problem of Chinese credit, the credit increases economic activity and promotes trade growth in Central Asia, the region risks becoming dependent on Chinese investments to support and develop the infrastructure created under the framework of OBOR. Another problem is that, in the context of simplified trade, Chinese firms' comparative advantages could destroy local companies' competitiveness and create greater demand for Chinese imports to Central Asia (Jaborov, 2017: 34). In general, the current relations between China and Central Asia are parallel to the Soviet economic system, where the southern republics mainly supplied energy and raw materials to the more industrialized regions of the Soviet Union. Today, China, like the Soviet Union, is primarily interested in importing raw materials, energy, and minerals from the region, as well as exporting its finished products to Central Asia. Thus, China's credit policy corresponds to the definition of "predatory aid".

Aziz Burkhanov examines and discusses the political implications of the OBOR initiative and its impact on the socio-cultural perception of China in the modern Kazakh and wider Central Asian media discourse. Most Central Asian countries have certain social prejudices against China, primarily because of history and popular stereotypes

(Burkhanov, Chen, 2016). The legacy of the Sino-Soviet border conflicts of the 1960s and 1970s, the unbalanced demographic situation and the lack of academic and scientific experience in modern China contributed to the formation of a stereotyped and alarmist view of China. Modern literature demonstrates that ordinary people in Central Asia, including Kazakhstani people, do not necessarily agree with the assessment of their leaders that gradual improvement of relations with China is in the national interest of the country. Survey analysis and expert observations point to the presence of various phobias and myths based on prejudice in the perception of Chinese citizens by Kazakhstani people. Part of the negative perception is rooted in existing problems, including mistreatment of local workers employed by Chinese companies operating in Central Asia who are experiencing poor working conditions, lower wages, and lack of medical care. Local producers perceive the influx of Chinese goods into Kazakhstan as a threat, because they cannot compete with Chinese companies. There is a double perception of China's participation by Kazakhstani public opinion. In terms of inter-state relations, political and economic cooperation between China and Central Asia develops well and is actively supported by ruling elites. However, any increase in China's participation in the Kazakh economy also causes a backlash and strengthens the negative perception of China in public discourse. In particular, there are questions about the role that Xinjiang will play in Kazakhstan-China relations, and what approach the Kazakh leadership should use in its policy toward Xinjiang: Support close in ethnic and cultural terms, the Uighur population of Xinjiang or the development of good relations with China (Burkhanov, Chen, 2016).

Some analysts argue that the OBOR initiative is designed to ensure that the parties involved gain legitimacy. China is moving toward frictionless economic and political hegemony. Tajikistan and Kyrgyzstan give different examples of how the initiative of the Chinese silk road is presented by the state and society. In Tajikistan, the state simply imposes and welcomes the emerging dependence on Chinese investment. Meanwhile, informal negotiations in Kyrgyzstan lead to fruitless efforts to attract more investment, as a result of which experts call for more concerted action on

China's opportunities. And while Tajikistan has seen a significant inflow of Chinese investment in all areas of the economy, until the moment when Chinese money is ready to finance the construction of whole cities, Kyrgyzstan's dependence is less pronounced and more contested. The engagement, public tensions over Chinese investment and Kyrgyzstan's integration into the Eurasian Economic Union have made its relationship with China and the potential for Chinese investment much more difficult. After all, all differences in actors and discourse, except for China's investment practices, have not changed since Xi announced the "One Belt, One Road" initiative. The Chinese continue to differ through direct inter-state contacts, they can be sure that their economic expansion will continue unabated until another appropriate source of financing is available (Wolters, 2017: 41).

The problem of the development of the OBOR initiative and its impact on both the economic and environmental situation was considered in the study of Marek Yocek and Jenny Genfound. The authors write about the case study in Kazakhstan and Kyrgyzstan, in which they interviewed about 300 respondents from the young, educated elite of the two countries. The consensus of this educated class about Chinese foreign investment is rather liberal. They almost unanimously agreed that foreign investment was beneficial to their country (96 percent fully agreed). The most dangerous negative impact is the influx of Chinese immigrants: About 80 percent of respondents tend to agree that this poses a risk. Pollution and environmental damage (70 percent) followed by Chinese management methods (65 percent in Kazakhstan and 52 percent in Kyrgyzstan) (Yocek, JenishKyzy, 2017: 60). By contrast, only 25 percent of respondents believe that Chinese investments can upset Russia, and 30-40% believe that China's geopolitical balance of power could be disrupted. Some 59 percent of Kazakh respondents and 44 percent of respondents in Kyrgyzstan tend to agree that Chinese investments pose a threat to their country's independence; only 6 percent would allow Chinese workers to be physically present in their country. Kyrgyzstan seems to be more open to closer cooperation with China. Between 65 and 75 percent

of people support a form of the customs union, free movement of goods and free movement of capital with China (in Kazakhstan support for such measures is 35–50 percent). About 43 percent of respondents in Kyrgyzstan would also support the free movement of people, compared to 23 percent in Kazakhstan (Johec, JenishKyzy, 2017: 61).

Conclusions

The study showed that the initiative of the OBOR current began its development, which will grow current without having similar projects. Moreover, it can be said that the Chinese authorities are trying to improve the perception of their country by expanding contacts and exchanges with Central Asia. The OBOR, whose goal is to strengthen economic cooperation between China and the Central Asian region, ultimately build confidence and improve the perception of Kazakhstanis and other residents of Central Asian countries of China, has great potential, but it seems that at the moment its impact on identity issues in Central Asia was limited and even caused some cultural resistance.

However, for all its magnitude and perspective, the OBOR project also faces a number of problems that were previously described. It is particularly important to highlight that China's participation in Central Asia was not smooth. Not everyone is delighted with China's growing presence in the region. The population of Central Asia is suspicious of the Chinese, fearing that much more significant Chinese will take over the Central Asian region. Kynophobia is manifested throughout the region, and nowhere more than in Kazakhstan, which led to protests in many places across the country against the proposed law, rumored to allow foreigners to own Kazakh land. Of course, the OBOR initiative is the largest and most profitable project not only for China but also for the countries of Central Asia. However, the One Belt, One Road initiative also strengthens the anti-Chinese mood in the country. The development in the economy that the OBOR initiative gives us has its effect on social perception and changes in society, which should be given special attention.

Reference:

1. Burkhanov A., Yu-Wen C. Kazakh Perspective on China, the Chinese, and Chinese Migration // *Ethnic and Racial Studies*. - 2016. - Vol. 39. - no 12. - P. 2129-2137.
2. Clarke M. *Kazakh Responses to the Rise of China: Between Elite Bandwagoning and Societal Ambivalence?* – London: Palgrave Macmillan Press, 2014. - 143 p.
3. Dave B. *Silk Road Economic Belt: Effects of China’s Soft Power Diplomacy in Kazakhstan*. - Washington, D.C.: Central Asia Press, 2017. - 97 p.
4. Duarte P. *China’s Momentum: The “One Belt One Road” Triple’s Securitisation*. - Washington D.C: George Washington University Central Asia Press, 2018. - P. 143-165.
5. Garibov A. *Contemporary Chinese Labor Migration and Its Public Perception in Kazakhstan and Kyrgyzstan* in Marlene Laruelle (ed) *China’s Belt and Road Initiative and Its Impact in Central Asia*. - Washington D.C: George Washington University Central Asia Press, 2018. – P. 143-153.
6. Jaborov S. *Chinese Loans in Central Asia: Development Assistance or 'Predatory Lending' in China's Belt and Road Initiative and its Impact in Central Asia*. - Washington D.C: George Washington University Central Asia Press, 2017. - P. 34-40.
7. Jochev M., Jenish Kyzy J. *China’s BRI Investments, Risks, and Opportunities in Kazakhstan and Kyrgyzstan*. - Washington D.C: George Washington University Central Asia Press, 2017. - 60 p.
8. Lain S., Pantucci R., *Silk Road Security China’s Eurasian Pivot: The Silk Road Economic Belt* // *Journal Whitehall Papers*. – 2016. – Vol. 88, № 5. – P. 64-69.
9. Marlene Laruelle *The US Silk Road: geopolitical imaginary or the repackaging of strategic interests?* // *Eurasian Geography and Economics*. - 2015. - Vol.4. - No 56. - P. 360-375.
10. Shambaugh D. *China Goes Global. The Partial Power*. New-York: Oxford University Press, 2013. - 169 p.
11. Wolters A. *Hegemonic or Multilateral? Chinese Investments and the BRI Initiative in Tajikistan and Kyrgyzstan*». - Washington D.C: George Washington University Central Asia Press, 2017. - 256 p.

UDC 159.92

Шмідзен Ірина Юріївна

Асистент кафедри психології

ДВНЗ «Ужгородський національний університет», Україна

Юхименко Інна Василівна

Асистент кафедри психології

ДВНЗ «Ужгородський національний університет», Україна

ТЕОРЕТИЧНИЙ АНАЛІЗ ПСИХОЛОГІЧНИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ ПОДОЛАННЯ СТРЕСУ

Проблема виникнення стресу набуває все більшого значення у зв'язку з постійними змінами в екологічній, соціальній, політичній, технологічній та інших сферах життєдіяльності особистості. Сучасний розвиток суспільства вимагає високої ефективності людини у досягненні високих результатів у різних видах діяльності. Відчуваючи на собі цей тиск, людині важко орієнтуватись у навколишній дійсності, у результаті чого виникають стресові ситуації.

Стрес являється феноменом, який може бути пов'язаний з будь-якою діяльністю людини та суттєво впливати на її ефективність, у багатьох випадках негативно.

Актуальною є проблема вивчення способів подолання стресу, зокрема визначення ефективних шляхів виходу зі стресових ситуацій.

Стрес – це стан психічного напруження, що виникає у людини в процесі діяльності як у повсякденному житті, так і в особливо складних ситуаціях [1].

Основоположником вчення про стрес є канадський вчений Ганс Сельє. У 1936 році узагальнення результатів досліджень дозволило Г. Сельє обґрунтувати гіпотезу про існування загального адаптаційного синдрому. Загальний адаптаційний синдром – це зусилля організму, спрямовані на пристосування до

умов, що змінилися за рахунок включення вироблених у процесі еволюції спеціальних механізмів захисту [2].

Стрес це термін, використаний для позначення широкого кола станів людини, виникаючих у відповідь на різноманітні екстремальні впливи. Першочергово поняття «стрес» виникло в фізіології для позначення неспецифічної реакції організму у відповідь на будь-які несприятливі впливи. Пізніше став використовуватись для опису станів індивіда в екстремальних умовах на фізіологічному, психологічному і поведінковому рівнях [3].

Витоки сучасних досліджень подолання стресу можна виявити в роботах, опублікованих у кінці XIX сторіччя представниками психоаналітичного напрямку, і насамперед у працях самого З. Фрейда. Більша частина робіт Фрейда сфокусована на способах, за допомогою яких ми справляємося з неприємними відчуттями і емоціями, або пригнічуючи їх (таким чином, що перестаємо їх усвідомлювати), або використовуючи інші захисні механізми. Механізми психологічного захисту включають: раціоналізацію, сублімацію (за допомогою якої неприйнятні спонукання можуть бути спрямовані на соціально схвалювані цілі) і проекцію (наприклад, приписування агресивних імпульсів іншій людині) [4, с. 180].

Поняття копінг-поведінка використовується для характеристики способів поведінки людини в різних ситуаціях [5, с. 219].

Р. Лазарус розглядає психологічний захист як пасивну копінг-поведінку. Автор виділив параметри диференціації між захисними механізмами і механізмами подолання:

1. Тимчасова спрямованість. Захист, як правило, намагається вирішити ситуацію «зараз», не зв'язуючи цю актуальну ситуацію з майбутніми ситуаціями. У цьому сенсі психологічний захист обслуговує актуальний психологічний комфорт.

2. Інструментальна спрямованість. Захист «думає» тільки про себе, якщо він і враховує інтереси оточення, то тільки для того, щоб вони, у свою чергу, обслужили його інтереси.

3. Функціонально-цільова значимість. Чи мають механізми регуляції функцію відновлення порушених відносин між оточенням і особистістю (механізми подолання) або скоріше функцію тільки регуляції емоційних станів (захисні механізми).

4. Модальність регуляції. Чи мають місце пошук інформації, безпосередні дії, рефлексія (характерна скоріше для подолання) чи придушення, догляд і так далі [6].

Стратегії подолання розробляються на етапі вторинної оцінки стресора, у результаті чого формується один з трьох можливих способів боротьби зі стресом: безпосередні активні вчинки індивіда з метою зменшення або усунення небезпеки (напад або втеча, захоплення або насолода); непряма або розумова форма без прямого впливу, неможливого через внутрішнє або зовнішнє гальмування, такі як витіснення («це мене не стосується»), переоцінка («це не так вже і небезпечно»), придушення, перемикання на іншу форму активності, перенаправлення емоції з метою її нейтралізації і т. д.; подолання без емоцій, коли загроза особистості не оцінюється як реальна (зіткнення із засобами транспорту, побутовою технікою, повсякденними небезпеками, яких ми успішно уникаємо) [7, с. 240].

Л. І. Анциферова запропонувала наступну класифікацію стратегій подолання.

1. Перетворюючі стратегії подолання: це ухвалення рішення про можливість позитивної зміни у складній ситуації і формування її як проблеми: визначення кінцевої і проміжної мети, людина намічає план рішення, визначає способи досягнення мети. Людина намагається також сформувати нову систему психічної саморегуляції.

2. Прийоми пристосування: зміна власних характеристик і ставлення до ситуації: зміна ставлення до ситуації, надання їй нейтрального сенсу. Сюди відноситься також спеціальний прийом – «Позитивне тлумачення», який, на думку багатьох дослідників, дозволяє більш успішно пережити травмуючу подію.

3. Допоміжні прийоми самозбереження в ситуаціях труднощів і нещастя: «техніки» боротьби з емоційними порушеннями, викликаними неусувними, з точки зору суб'єкта, негативними подіями. Це відхід або втеча з важкої ситуації, які можуть здійснюватися не тільки у практичній, а й у суто психологічній формі – шляхом внутрішнього відчуження від ситуації або придушення думок про неї. Такі ситуації часто виникають у сфері здоров'я [5].

Залежно від інтерпретації ситуації або як неминучої, або як подоланою допомогою активності та боротьби з нею, Р. Лазарус розрізняє два види поведінки подолання. Цілеспрямована поведінка на усунення чи уникнення загрози, призначена для зміни стресового зв'язку з фізичним або соціальним середовищем, розглядається як активна копінг-поведінка. Пасивна копінг-поведінка є інтропсихічною формою подолання стресу, що є захисними механізмами, призначеними для зниження емоційного збудження раніше, ніж зміниться ситуація [6].

Подолання стресу – це багатовимірний конструкт, що включає в себе широке коло поведінкових і когнітивних стратегій, які можуть бути спрямовані на зміну, переоцінку або уникнення стресових обставин або пом'якшення їх негативних впливів [7].

Висновки. У результаті теоретичного аналізу проблеми психологічних особливостей подолання стресу визначено, що копінг-поведінка проявляється у стратегії дій, що вживаються людиною у ситуаціях психологічної загрози фізичному, особистісному і соціальному благополуччю, які спрямовані на адаптацію.

Узагальнюючи особливості поведінки особистості у стресових ситуаціях можна виокремити наступні способи подолання стресу, які для кожного будуть мати індивідуальний характер: безпосередні активні вчинки індивіда з метою зменшення або усунення небезпеки; дії спрямовані на уникнення або витіснення небезпечних ситуацій; дії спрямовані на контроль та регуляцію своїх вчинків у стресових ситуаціях; дії спрямовані на пошук підтримки оточення.

Проблема дослідження психологічних особливостей подолання стресу повністю не вичерпується розглянутими питаннями. Перспективними напрямками подальших наукових досліджень може бути емпіричне вивчення детермінант ефективного подолання стресу.

Список джерел:

1. Скрипченко О. В. Загальна психологія / [О. В. Скрипченко, Л. В. Долинська, З.В. Огороднійчук, та ін.]. – К. : Либідь, 2005. – 464 с.
2. Кузнецова Е. В. Психология стресса и эмоционального выгорания / Е. В. Кузнецова, В.Г. Петровская, С.А. Рязанцева. – Куйбышев : Куйбышевского фил. Новосибирского гос. пед. ун-та, 2012. – 96 с.
3. Краткий психологический словарь / [ред.-составитель Л.А.Карпенко]. – М. : Политиздат, 1985. – 431с.
4. Брайт Д. Стресс. Теории, исследования, мифы / Д. Брайт, Ф. Джонс. – СПб. :ПРАЙМ-ЕВРОЗНАК, 2003. – 352 с.
5. Водопьянова Н. Е. Психодиагностика стресса / Н. Е. Водопьянова – СПб. : Питер, 2009. – 336 с.
6. Набиуллина Р. Р. Механизмы психологической защиты и совладания со стрессом (определение, структура, функции, виды, психотерапевтическая коррекция) / Р. Р. Набиуллина, И. В. Тухтарова. – Казань : Казанская государственная медицинская академия, 2003 – 99 с.
7. Топчий М. В Стресс как объект научной рефлексии / М.В. Топчий, Т.М. Чурилова. – Ставрополь : НОУ ВПО СКСИ, 2009. – 312 с.
8. Бодров В. А. Информационный стресс / В. А. Бодров. – М. : ПЕР СЭ, 2000. – 352 с.

Михайлишин Уляна Богданівна

Доктор психологічних наук, професор, зав. кафедри психології
ДВНЗ «Ужгородський національний університет», Україна

ТЕОРЕТИЧНИЙ АНАЛІЗ ВЗАЄМОЗВ'ЯЗКУ СТРЕСОСТІЙКОСТІ ТА КОНФОРМІЗМУ

На поведінку особистості у групі може впливати безліч внутрішніх та зовнішніх факторів. Однією із маловивчених форм соціальної поведінки виступає схильність до конформізму. Проблема конформізму вивчалась такими дослідниками як К. Левін, С. Аш, М.Шериф, У. Беррі, Г.Келмен та ін. Однак єдиної точки зору щодо виникнення конформізму та взаємозв'язку даного феномена з іншими характеристиками на сьогодні не існує.

Одним із факторів, який може буди взаємопов'язаний із конформною поведінкою, може виступати стресостійкість особистості.

Проблема стресу та стресостійкості викликає дедалі більший інтерес у житті сучасного суспільства. В умовах економічної, соціальної, політичної та ін. нестабільності, людина зіштовхується зі значним психічним навантаженням. У результаті даних впливів у людини може виникати стресова реакція, яка надалі може призвести до негативних наслідків.

Проблема взаємозв'язку конформізму та стресостійкості особистості на сьогоднішній час повністю не вивчена, що робить актуальними дослідження у даному напрямку.

Стрес визначається як емоційний стан індивіда, який виникає у ситуаціях, що порушують усталений перебіг його життя. Цей стан полягає у неспецифічній реакції організму на вимоги, які до нього висуваються [1, с. 371].

Ганс Сельє визначив стрес як «універсальну реакцію організму на різні за своїм характером подразники». Це означає, що хороші події, до яких ми повинні

приспосовуватися, і погані, до чого ми теж повинні приспосовуватися, фізіологічно виражаються абсолютно однаково [2, с. 20].

Термін «стрес» Ч. Д. Спілбергер пропонує використовувати для позначення ступеня поширення або величини об'єктивної небезпеки, пов'язаної з властивостями подразника у даній ситуації. Інакше кажучи, термін «стрес» повинен використовуватися виключно для позначення умов навколишнього середовища, які характеризуються певним ступенем фізичної або психологічної небезпеки [3, с. 6].

Під «стресостійкістю» ми розуміємо інтегративну властивість людини, яка, по-перше, характеризує ступінь її адаптації до впливу екстремальних факторів зовнішнього та внутрішнього середовища і діяльності. По-друге, вона визначається рівнем функціональної надійності суб'єкта діяльності і розвитку психічних, фізіологічних і соціальних механізмів регуляції поточного функціонального стану і поведінки у даних умовах. І, по-третє, ця властивість проявляється в активації функціональних ресурсів організму і психіки, а також у зміні працездатності та поведінки людини, спрямованих на попередження функціональних розладів, негативних емоційних переживань і порушень ефективності та надійності діяльності [3].

О. Кочарян, В. Мозговий запропонували структурний підхід до аналізу феномену стресостійкості. Вони розглядали стресостійкість як особистісний симптомокомплекс, що має певну структурну організацію, яка розвивається в онтогенезі.

Специфічними ознаками відсутності стійкості до стресів є: низька диференційованість, зниження адаптаційного потенціалу, збереження біполярної структури організації факторів тощо.

Вченими доведено зв'язок саморегуляції діяльності зі стресостійкістю. Однією з характеристик, що відповідає високим показникам саморегуляції діяльності і, як результат, високому рівню стресостійкості є така стійка особистісна характеристика як нонконформізм [4].

Таким чином, з наведених позицій авторів можна висунути припущення, що рівень стресостійкості може бути взаємопов'язаним із конформізмом, який проявляється в усвідомленій соціальній поведінці людини, при якій вона, перебуваючи під психологічним впливом з боку інших людей і маючи власну думку з будь-якого питання, відкрито його не заявить і не відстоює, а з міркувань особистої вигоди приймає думку тих, хто здійснює на неї вплив.

Схильність або не схильність вести себе конформно залежить від індивідуальних, особистісних особливостей людини. Люди з сильною волею менш схильні поводитися конформно, ніж люди зі слабкою волею. Те ж саме можна сказати про людей з високою самооцінкою, розвиненим інтелектом, високорозвиненим мотивом досягнення успіхів, влади: такі люди, швидше за все, будуть менш схильні до конформізму, ніж ті, в яких відповідні властивості є слаборозвиненими. У загальному випадку більш схильними до конформізму є особистості, які більшою мірою піддаються психологічному впливу інших людей [5].

Про наявність взаємозв'язку між стресостійкістю та конформізмом може свідчити те, що механізми регуляції і особливості прояву стресостійкості людини обумовлюються характеристиками його мотивації та цілеспрямованої поведінки, особистісних рис і когнітивних можливостей, емоційно-вольової реактивності [3].

Висновки. У результаті теоретичного аналізу взаємозв'язку стресостійкості та конформізму визначено, що стрес характеризується як стан, що виникає у процесі життєдіяльності людини як неспецифічна реакція організму на подразники, яка може проявлятися у всіх сферах життя індивіда, у будь-яких ситуаціях. Стрес проявляється у кожній людини індивідуально, один і той самий подразник може спричиняти абсолютно різні реакції у кожного окремого індивіда.

З'ясовано, що стресостійкість базується на таких компонентах як мотиваційний, емоційний, вольовий та інтелектуальний, які також впливають на схильність особистості до конформізму.

Колом питань, які розглянуті у даній роботі, проблема взаємозв'язку стресостійкості та конформізму повністю не вичерпана. Перспективними напрямками подальших наукових досліджень є поглиблення теоретичних даних щодо даної проблематики та емпіричне вивчення взаємозв'язку стресостійкості особистості з психологічними особливостями конформної поведінки.

Список джерел:

1. М'ясоїд П. А. Загальна психологія / П. А. М'ясоїд. – 3-тє вид. – К. : Вища шк., 2004. – 487 с.
2. Гринберг Дж. Управление стрессом / Дж. Гринберг. – 7-е изд. – СПб. : Питер, 2002. – 496 с.
3. Бодров В. А. Информационный стресс / В. А. Бодров. – М. : ПЕР СЭ, 2000. – 352 с.
4. Зливков В.Л. Психодіагностика особистості у кризових життєвих ситуаціях / В.Л.Зливков, С.О. Лукомська, О.В. Федан. – К.: Педагогічна думка, 2016. – 219 с.
5. Алтунина, И. Р. Социальная психология : учебник для академического бакалавриата / И. Р. Алтунина ; под ред. Р. С. Немова. – М. : Издательство Юрайт, 2015. – 427 с.

PHILOLOGY AND LINGUISTIC

UDC 811.111

Liudmila Kryvaltsevich

a teacher of English, Gymnasium № 4 Minsk, the Republic of Belarus

WHAT ENGLISH ARE WE GOING TO SPEAK?

Abstract. *The English language influences other languages and is influenced by them it is important to be aware of languages fusion and linguistic "news". The findings of the work trace the changes to the English language, thus they can be helpful to English learners to be aware of the latest trends in English. Besides, the work demonstrates some convincing practical evidence of languages fusion.*

Keywords: lingua franca, languages fusion, Globish.

Nowadays the role of the English language in modern international life cannot be overestimated. This language has become really omnipresent. Wherever you go, wherever you look, whatever you buy, you encounter English words or phrases. Any goods – a computer game, a toy, McDonald's menu, a car – contain some English text. If you are a much-travelled person, you are well aware that it is impossible to book tickets online without knowing English. And if you are an active tourist, you won't do without this language abroad. The spheres of its application are numerous and scattered all over the world. Thanks to many factors English has become a working language of many companies performing on the international arena.

Our life isn't still and neither is English. It is a living thing which undergoes different changes which can be caused by different reasons. Sometimes these changes are minute, but sometimes they are so dramatic that we don't recognize English at all.

Firstly, numerous conquests led to the fact that some words got forgotten or became obsolete. In some countries English became one of the main languages after colonization. Secondly, the English language has spread all over the world and settled in many countries. It can't but influence the native languages and in turn is influenced

by them, too. Such an interaction had unexpected results: on the one hand, English enriched the vocabulary of the host-country; on the other hand, the native people adapted English to themselves. "Aside from the borrowing of vocabulary, there is the phenomenon of switching between languages, called code switching and Code-mixing, direct translations, adapting certain words, and infusing the flavours of each language into each other" [1]. *For example*, many common Indic words such as "pyjamas", "karma", "guru", "yoga" and others were incorporated into English usage. Thirdly, thanks to new advances in technology people enhance vocabulary and use borrowed words in their everyday life such as the Internet, e-mail, to text, website, browser, spam, Google and others.

In recent years, due to an increase in literacy, the interchange of languages has reached new heights, especially due to increasing online immersion. English is the most widely used language on the Internet which enables people of different nationalities and backgrounds to become closer. The Internet being a great communication tool is drawing people closer and closer together. To understand one another better, Internet users turn to English which has become a real lingua franca, that is a tool of international communication.

That's why many people find a good command of English to be an increasingly useful skill. More and more people pick up a book, learn a few words or start a course today and take their first steps towards becoming part of nearly 800 million English speakers in the world. Learning and teaching English as a second language is a challenging task for anyone. Regardless of background or experience level, new challenges are sure to appear. First of all, because every student learns differently and, secondly, their primary language inevitably influences their English. The English language is known to be a rather "tricky" one: easy at first glance, it turns out to be not that easy if you learn it properly. In spite of the fact that it is easy to learn and speak at the initial stage, there are some factors which make non-native English speakers avoid linguistic difficulties simplifying English, thus creating a new version of English. In this way there have come into existence numerous variations of English or

combinations of two languages which are sometimes incomprehensible both to non-native and native English speakers.

It's obvious that native English speakers operate the widest English vocabulary, some non-native English learners have a wide English vocabulary, whereas others have a limited one. This fact can lead to misunderstanding when communicating. So, some scientists and enthusiasts create a new language like Esperanto, Klingon, or Dothraki, the others, for example, Jean-Paul Nerrière went a different way offering to learn a limited version of English. In co-operation with David Hon in 2009 he wrote the book *Globish the World Over* where they presented their idea of a new lingua franca.

With the increasing number of English learners and a growing demand for English in the world there arises the question – English of what kind should we learn and English of what kind should be taught? Classic English with its more than 600,000 words in the Oxford English Dictionary (and possibly up to 750,000 depending on the source)? [2]. Or is it more reasonable to learn those 1500 Globish words within 44 lessons and thus to solve the problem of communication? Or are we heading for a fusion of different languages?

References:

1. Kothari, Rita. *Chutnefying – English*. Penguin Books, 2011. Retrieved from https://www.academia.edu/1144283/Chutnefying_English_The_Phenomenon_of_Hinglish (date of access: 05.11.2019)
2. Oxford English Dictionary <http://www.oed.com> (date of access: 10.09.2019)
3. <https://www.nybooks.com/daily/2011/06/15/english-showing/> (date of access: 01.10.2019)
4. <https://www.thoughtco.com/world-englishes-1692509> (date of access: 25.10.2019)
5. <https://impulse-design.com.ua/kakoj-dolzha-byt-glavnaya-stranitsa-sajta> (date of access: 11.11.2019)
6. https://www.globish.com/?&lang=en_utf8 (date of access: 22.10.2019)
7. https://www.goodreads.com/author/quotes/22191.Samuel_Johnson (date of access: 14.10.2019)

Троян Анастасія Вячеславівна

студентка IV курсу

Донецький національний університет імені Василя Стуса

ОСОБЛИВОСТІ СПАМУ В СУЧАСНОМУ ІНТЕРНЕТ-ДИСКУРСІ

Анотація. У статті розглянуто основні підходи до вивчення дискурсу в сучасній лінгвістиці. Окреслено місце та роль спаму в сучасному інтернет-дискурсі та визначено його особливості. Виділено способи поширення спаму та описано спам-контент.

Ключові слова: дискурс, інтернет-дискурс, спам, спамер.

На сьогодні існує низка поглядів на сутність дискурсу. Погляди науковців помітно різняться, що пов'язано із широким функціонуванням терміна у багатьох сучасних науках (психологія, філософія, соціологія, антропологія, етнологія, юриспруденція, педагогіка, політологія, економіка, семіотика, літературознавство та ін.), зокрема, і в різних напрямках лінгвістики. Ж. Краснобаєва-Чорна зазначає, що проблема визначення ускладнюється тим, що дискурс має комплексний характер і виступає об'єктом міждисциплінарного вивчення» [1: 13].

Під дискурсом сучасна лінгвістика розуміє:

1. Зв'язний текст у сукупності з екстралінгвістичними – прагматичними, історико- та соціокультурними, психологічними та іншими чинниками (це найбільш визнане сучасними мовознавцями тлумачення увів у науковий обіг Т. ван Дейк, таких поглядів дотримуються І. Штерн, В. Петров, Ю. Караулов та ін.).

2. Текст, узятий у подієвому аспекті; дискурс – це подія, у центрі якої словесний компонент; комунікативний акт, узятий не тільки як цілісна структура, але і як повна тяглість, що включає і розмаїття його оцінок

учасниками та спостерігачами, і навіть його наслідки (Н. Арутюнова, Г. Кук, К. Пайк та ін.).

3. Текст, що утворився в процесі дискурсії, коли значення «на виході» стає адекватним авторському задуму. У цьому трактуванні дискурс є ментальним утворенням, що виникає у свідомості читача в процесі такого сприйняття тексту, яке відштовхується від буквального розуміння, й існує стільки, скільки триває процес його сприйняття й розуміння (В. Костомаров, Н. Бурвикова та ін.).

4. Сукупність тематично, культурно або інакше взаємопов'язаних текстів, що допускає доповнення іншими текстами (А. Баранов, Д. Добровольський та ін.).

5. Спілкування, що розглядається як плинна мовленнєва діяльність у тій чи іншій сфері, калейдоскоп висловів, фраз, аналітичних статей та інформаційних повідомлень, публічних виступів, інтерв'ю, коментарів, кулуарних обмінів думками, що характеризує буття у часі (М. Фуко, А.-Ж. Греймас, Ж. Курте та ін.).

На думку К. Серажим, «жодне з цих трактувань дискурсу (кожне породило цілу низку визначень) не охоплює усіх аспектів його природи, не відображає особливостей його породження та функціонування в сучасному комунікативному просторі» [2: 12]. До того ж, розвиток світових технологій має істотний вплив на структуру жанрової системи інтернет-комунікації, люди все частіше переходять із реального світу до віртуального спілкування, що і зумовлює виникнення нового різновиду дискурсу – інтернет-дискурсу.

Інтернет-дискурс – це процес створення тексту в сукупності із прагматичними, соціокультурними, психологічними факторами, цілеспрямована соціальна дія, що включає взаємодію людей і механізми їх свідомості – когнітивні процеси. Із розвитком інтернет-комунікації та глобальним переходом до спілкування онлайн (за допомогою месенджерів та персональної пошти) постає важлива проблема виявлення сутності спаму.

На сьогодні не існує єдиного, універсального визначення спаму. Проблема його виокремлення полягає в тому, що дефініція може потребувати включення

різноманітного набору елементів, пов'язаних із ним (комерційну поведінку, психологію реципієнта, ширший правовий контекст, економічні міркування та технічні проблеми) [3: 7].

У тлумачному словнику з інформатики термін «спам» подається у двох дефініціях: «1. Розсилання якого-небудь повідомлення (найчастіше – рекламного або комерційного змісту) безлічі адресатів, для яких дане повідомлення небажане, або в безліч списків і груп новин, тематика яких не відповідає змісту повідомлення. Справедливо вважається серйозним порушенням етикету та правил застосування комп'ютерних мереж. 2. Безглузде повідомлення, що не має ніякого відношення до обговорюваної теми» [2: 197].

За І. Лютим та О. Солодкою, спам – це «повідомлення, що розсилаються людям, які не очікують на їх отримання» [4: 718]. На їхню думку, термін «спам» належить до електронних листів. Вони також виділяють такі види спаму, як реклама, реклама незаконної продукції, антиреклама та фішинг. Додають також й інші види спаму: листи щастя; поширення політичної пропаганди; масові розсилки від імені іншої особи з метою викликати до неї негативне ставлення; масові розсилки листів, що містять комп'ютерні віруси тощо [4: 718]. «Спам – це один із видів надокучливої реклами, яка розповсюджується за допомогою електронної пошти» [5: 5].

Ф. Брунтон у своїй книзі «Spam: a shadow history of the Internet» зазначає, що спам – це система, безпрецедентна в людській історії (ніби ілюзія із наукової фантастики), яка постійно пише повторювані та дійсно банальні повідомлення.

Наприклад:

«YOU HAVE WON!!!/Congratulations!!!

You have won £250,000.00POUNDS

from Pepsi Company award 2010,

Please provide your Full name, Age, Sex, Country, Occupation».

Отже, за основну обираємо таку дефініцію: спам – це електронні, текстові та/або мультимедійні повідомлення різного змісту, зазвичай рекламного характеру, які без попередньої згоди (замовлення) споживача умисно масово

надсилаються на його адресу електронної пошти або кінцеве обладнання абонента (крім повідомлень оператора чи провайдера щодо надання послуг). Подальше отримання таких повідомлень споживач не може припинити шляхом інформування про це замовника чи відправника. За допомогою спаму часто рекламують продукцію, про яку не можна повідомити іншими способами, наприклад порнографію.

Існує досить поширена думка, що спам виявляє певні загальні характеристики:

1. Спам – електронне повідомлення.

2. Якщо одержувач погодився прийняти повідомлення, це не спам. Однак як і коли дається така згода, може не бути зрозуміло.

3. Спам надсилається масово. Це означає, що відправник поширює велику кількість фактично однакових повідомлень і вибирає одержувачів без розбору [6: 7].

Зміст спам-повідомлень надзвичайно варійований – від реклами товарів чи послуг до порнографічних матеріалів, інформації про незаконні копії програмного забезпечення, шахрайської реклами та/або шахрайських спроб вимагати гроші. Для ілюстрації різного діапазону спам-повідомлень на діаграмі зображено міру розповсюдження даних спаму за певний проміжок часу (рис. 1).

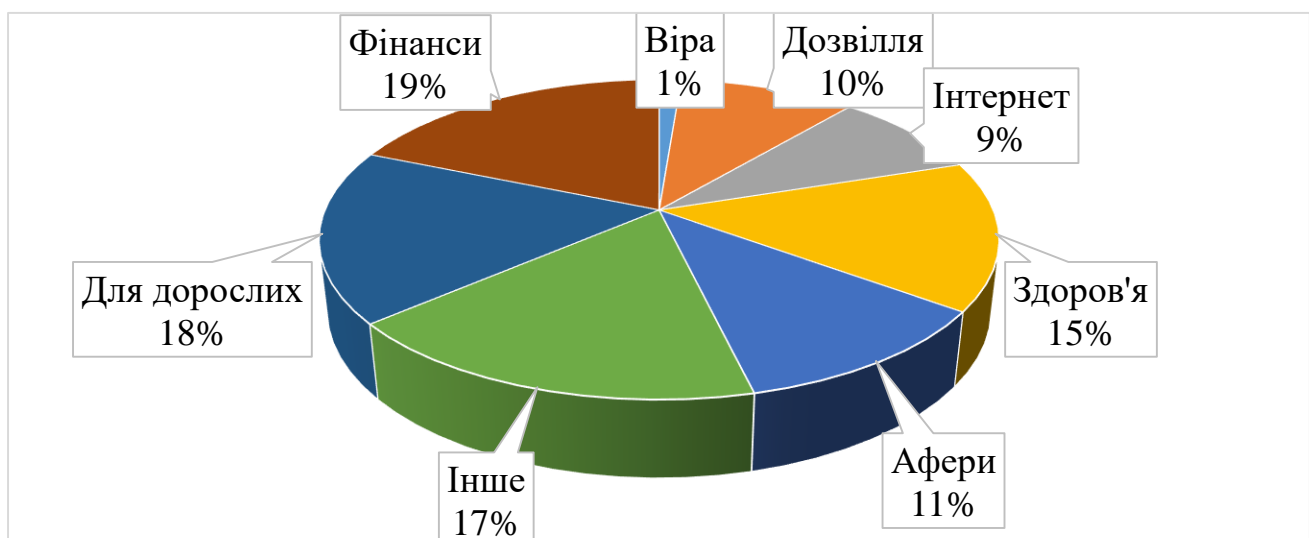

Рисунок 1. Міра розповсюдження спаму

Найчастіше рекламні тексти розсилає спамер, який отримує за розсилку гроші, або робот.

Спамер – людина (або робот), що надсилає спам, зазвичай вони збирають e-mail-адреси за допомогою робота або вручну (рідко), використовуючи веб-сторінки, конференції Usenet, списки надсилань, електронні дошки оголошень, чати і под. Така програма-робот може за годину зібрати тисячі адрес і створити базу даних для подальшого розповсюдження спаму. Ще одним способом отримання адрес є генерування їх випадковим чином (за шаблоном), у майбутньому ця інформація перевіряється спеціальною програмою-валідатором, що визначає відповідність даних вимогам. Деякі компанії самостійно займаються збиранням адрес своїх клієнтів, перевага такої реклами – низька вартість і великий об'єм інформованих. Проте часом потенційних покупців насторожує такий вид розсилок.

Сьогодні існує проблема виокремлення спаму як одного із видів інтернет-дискурсу, його функцій, властивостей, способів поширення та методів впливу на нас.

Список джерел:

1. Краснобаєва-Чорна Ж. Дискурсологія: теоретико-прикладний аспект. Вінниця, 2017. 110 с.
2. Серажим К. Дискурс як соціолінгвальне явище: методологія, архітектоніка, варіативність. К., 2002. 392 с.
3. Schryen G. Anti-Spam Measures: Analysis and Design. Springer, 2007. 217 pp.
4. Лютий І. Банківський маркетинг. К. : Центр учбової літератури, 2010. 776 с.
5. Маринин С. Борьба со спамом и вирусами. М. : НТ Пресс, 2007. 48 с.
6. ITU: 2005b, ITU Survey on Anti-spam Legislation Worldwide. 2. Тлумачний словник з інформатики. Д., Нац. гірнич. ун-т, 2010. 600 с.

LAW AND INTERNATIONAL LAW

UDC 349.6

Cisko Lukáš

JUDr., PhD., Trainee Lawyer

SITÁR & SALOKA, Attorneys at Law Košice

Slovak Republic, European Union

LEGAL INSTRUMENTS OF THE EUROPEAN UNION IN THE FIELD OF ENVIRONMENTAL POLICY – NEW CHALLENGES AND EXPECTATIONS

The aim of this contribution is to present newer (current) perspectives focused on the sphere of environmental policy in the legal environment of the European Union. With new challenges in this field at the supranational level, from the competent public authorities in framework of institutional base of the European Union bodies is expected that through the adopting (approving) of functional and effective legislation, will be the result ensuring higher environmental protection with a foreseen positive impact (not only) within of the European Economic Area.

At the same, it should be noted that environmental protection is, in principle, a phenomenon that can't be seen only through optics of legal-regulatory mechanisms. This is at least the result of mutual interactions between political and socio-economic factors.

If we want at all to talk about legal regulation, and therefore legal protection in the field of the environment, it is necessary to focus on the essential legal documents on which the European Union is based. Those in its essence legitimize the scope and manner of performance their powers in the framework of implementation of its individual policies.

First of all, it is the Treaty on the Functioning of the European Union [1]. Article 11 states that environmental protection requirements must be integrated into the definition and implementation of European Union policies and into activities, principally with regard to supporting sustainable development.

Within the third part of the Treaty on the Functioning of the European Union, focusing on the sphere of internal policy and the individual activities of the European Union, environmental issues are concentrated in Articles from 191 to 193.

On this basis, the European Union's environmental protection policy contributes to the achievement of objectives such as: maintaining, protecting and improving the quality of the environment; protection of human health; prudent and rational use of natural resources; supporting measures at international level to solve regional or worldwide environmental problems, and that mainly to fight against climate change.

It should be noted that the European Union's environmental policy focuses on a high level of environmental protection, taking into account the diversity of situations in the individual regions of the European Union. It is based on the principles of prevention of damages and prevention, on the principle of remediation of environmental damages at source and on the principle that the polluter pays compensation of damage.

In this context, harmonization measures corresponding to environmental protection requirements include, where appropriate, protective clause allowing Member States of the European Union to take preliminary measures for environmental and non-economic reasons, which are subject to the European Union inspection procedure.

In preparing its environmental policy, the European Union shall take into account: available scientific and technical data; environmental conditions in different regions of the European Union; potential benefits and costs related to activity or inaction; the economic and social development of the European Union as a whole and the equitable development of its regions.

The European Union and its Member States shall cooperate with third countries and with the competent international organizations in the field of their competences. The conditions of cooperation of the European Union may be the object of an agreement between the European Union and the third parties concerned [2].

The second essential legal norm, having the same legal force as the founding document of the European Union, is the Treaty on European Union [3]. The legal basis in the extent of environmental protection is Article 3. Under this provision, the European Union strives, inter alia, for the sustainable development of Europe based on

balanced economic growth and price stability, a social market economy with high competitiveness aimed at achieving full employment and social progress, as well as a high level of environmental protection and improvement of its quality. The European Union shall achieve its objectives by appropriate means by range, in which the relevant competences have been conferred upon it by the Treaties.

One of the key progressive activities at the institutional level of the European Union is the proclaimed strategy aimed at achieving the sustainability of the European Union – The European Green Deal. It should be an instrument that should increase the supposed fulfillment objectives [4] in the framework of environmental policy and try to reduce the current (undesirable) situation in the field of the environmental protection.

In essence, it is a new growth strategy to transform the European Union into a fair and prosperous society with a modern, competitive and resource efficient economy, where net greenhouse gas emissions will be zero by 2050 and where economic growth doesn't depend on resource use [5; 6].

Special attention should be deserves legislation in the framework of relevant so-called normative material aimed at environmental protection, such as the secondary law of the European Union. In particular, they are regulations and directives, as well as legislative proposals for these fundamental legal norms in the legislative environment of the European Union.

In this context, it is mainly the proposal for a regulation establishing the framework for achieving climate neutrality. Solving climate change namely constitutes an urgent challenge. The proposal is intended to complement the existing framework of policies, by setting the long-term direction and anchoring the objective of achieving climate neutrality by 2050 in European Union legislation, stepping up adaptation efforts, defining the procedure for establishing and reviewing the trajectory by 2050, setting regular review and process in eventum of insufficient progress or irregularities [7].

The same important legal framework in the active effort to provide justified (fair) support and technical assistance to natural and legal persons including specific regions,

for the purpose of transition to the climate-neutral economy of the European Union by 2050, is the proposal for a regulation establishing the Just Transition Fund [8; 9].

Ensuring the right to a favorable environment for citizens of individual states, means actively and coordinately searching, finding and realizing the necessary solutions in application practice. To achieve these specific objectives the European Union contributes through its institutional base. The primary role of the bodies of the European Union is to promote their own strategies by creating long-term objectives and action plans in the framework of sustainable economic growth and prosperity in accordance with the requirement for a favorable environment. Some suggestions presented in this article are to be understood only in terms of academic opinions and *de lege ferenda* proposals.

References:

1. Consolidated version of the Treaty on the Functioning of the European Union. Official Journal of the European Union. Volume 55. Publications Office of the European Union. Luxembourg. 26. October 2012.
2. At this place, we want to give attention to the high-level environmental dialogue held between the European Union and Japan, organized on 1. April 2020 by videoconference. The aim was to discuss two key environmental problems: biodiversity and circular economy. Discussions were conducted against the background of the COVID-19 pandemic. Both sides accentuated the need to strengthen the resilience of people and the planet and to ensure ecological recovery. The partners expressed their lasting commitment to continuing in the environmental agenda at national and multilateral level, in particular in the context of the UN Biodiversity Summit. In: EU – Japan High Level Dialogue on Environment. European Commission. Directorate-General for Environment. Published: 1. April 2020 in Brussels.
3. Consolidated version of the Treaty on European Union. Volume 55. Publications Office of the European Union. Luxembourg. 26. October 2012.
4. See the Annex to the Communication on The European Green Deal and therefore a plan of key measures including the timeframes, to be implemented in the coming period. *Exempli gratia*: Industrial strategy of the European Union; New strategies of forestry economy of the European Union; Strategy for wind energy at sea etc. In: Annex to the Communication from the Commission to the European Parliament, the European Council, the Council, the European

Economic and Social Committee and the Committee of the Regions. The European Green Deal. COM/2019/640 final. European Commission. Done at Brussels, 11.12.2019.

5. Communication from the Commission to the European Parliament, the European Council, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions. The European Green Deal. COM/2019/640 final. European Commission. Done at Brussels, 11.12.2019.
6. See also: A Union that strives for more. My agenda for Europe. By President of the European Commission: Ursula von der Leyen. Political Guidelines for the Next European Commission 2019-2024.
7. Proposal for a Regulation of the European Parliament and of the Council establishing the framework for achieving climate neutrality and amending Regulation (EU) 2018/1999 (European Climate Law). COM/2020/80 final. 2020/0036(COD). Done at Brussels, 4.3.2020.
8. Proposal for a Regulation of the European Parliament and of the Council establishing the Just Transition Fund. COM/2020/22 final. 2020/0006(COD). Done at Brussels, 14.1.2020.
9. In wider contexts see: LIŠKA, P. – ELEK, Š. – MAREK, K.: Bankovní obchody. Wolters Kluwer, 216 s., 2014, ISBN 978-80-7478-511-5.

UDC 3478.1447:001.8:81'24

Алимов Олжас Толегенулы*Докторант Высшей школы права «Адилет»**Каспийский общественный университет, Республика Казахстан***ПРАВОВОЕ РЕГУЛИРОВАНИЕ ПОДРЯДА В РЕСПУБЛИКЕ
КАЗАХСТАН**

***Аннотация.** В данной работе изложены виды договоров подряда и его касающиеся проблемы. Изученные вопросы разграничения договора подряда от смежных договоров. В предлагаемой работе также отражены: Содержание договора и ответственность сторон, условия исполнения и прекращения.*

***Ключевые слова.** Договор подряда, Договор бытового подряда, Договор строительного подряда, Договор подряда на проектные и изыскательские работы, Договоры на научно-исследовательские, опытно-конструкторские и технологические работы, Заказчик, Подрядчик.*

По предмету договора договоры подразделяются на 4 вида: договоры по передаче имущества в собственность или иное вещное право (предметом данного договора является имущество), договоры по передачи имущества во временное владение и пользование (предметом данного договора является само имущественное право), договоры на оказание услуг (предметом данного договора является услуга – то есть процесс), а также договоры на выполнение работ (в данном случае предметом договора выступает работа- то есть конечный материализованный результат).

Как раз-таки о последней группе договоров и посвящена данная статья. В данной статье рассматриваются основные положения и актуальные теоретические и практические проблемы такой разновидности договоров, как подрядные договоры в условиях современного гражданского оборота. Изучена актуальность поставленных проблем, проведен юридический анализ статей,

регулирующих данную конструкцию, и изучена сложившаяся судебная практика.

Актуальность выбранной нами темы продиктована распространенным практическим использованием договора подряда, а также продиктованной практикой необходимостью осмысления теоретических проблем понимания правовой природы данного договора и его регулирования в отечественном законодательстве.

Целью настоящей статьи является рассмотрение использования договора подряда на практике, систематизация «технических» требований к этому договору и отграничение договора подряда от договоров на оказание услуг.

Разграничение договора подряда от смежных договоров.

Правоотношения, складывающиеся в результате использования договора подряда, относятся к обязательствам по выполнению работ. С помощью подрядных договоров реализуется обмен материализованного результата труда определенных физических или юридических лиц на денежное стоимостное выражение.

По экономическим характеристикам подряд это деятельность, итогом которой является конкретный материализованный овеществленный результат, будь то здание или сооруженное, созданное в результате строительного подряда, будь то информация, полученная в результате договора подряда на проектные и изыскательские работы, то есть создается конкретное имущество.

«Подрядные правоотношения ведут свой отсчет с римского права, где этот вид договорных обязательств рассматривался многоаспектно: как разновидность договора найма вещей, так и разновидность работ и услуг. Поскольку в те времена почти все тяжелые работы и основное удовлетворение в них осуществлялось, как правило, силами рабов, то те работы, которые ими производились, считались договором найма вещей. Однако в том случае, если исполнителем был свободный римский гражданин, то это был уже договор найма услуг или подряда. Исходя из этого, правоведы указывают, что различие между

последними заключалось в том, что по договору подряда всегда достигался определенный экономический результат (opus), которого не было в договоре найма услуг. Именно поэтому со времен римского права договор подряда существует как самостоятельный договор гражданского законодательства. Причем его отличительным признаком, позволяющим отграничить договор подряда от договора найма или оказания услуг, является достижение экономического результата путем затрат труда со стороны подрядчика. Подряд относится к таким обязательствам, в которых должник обязан осуществить выполнение определенной работы. Выполнение работы подрядчиком нацелено на то, чтобы согласно заданию достигнуть определенный результат, например, изготовление вещи, ее ремонт, улучшение или изменение ее потребительских свойств или получение какого-то иного результата, который имеет конкретное вещественное и обособленное от исполнителя выражение. Последнее толкуется тем, что результат работы подрядчик обязан передать заказчику. Так как подряд – это единственный договор, который направлен на введение в гражданский оборот нового или кардинально измененного объекта, от качества и результативности, руководствуясь результатом договора, зависит дальнейшее распоряжение объектом, который является предметом договора» [1, с.9].

Предмет договора подряда является признаком, позволяющим отделить эту группу договоров от договоров возмездного оказания услуг. Эти две разные группы договоров иногда смешивают. Хотя на деле договоры абсолютно разные и имеют свои характерные для него признаки.

По договору подряда, подрядчик обязуется выполнить по заданию заказчика определенную работу и сдать ее результат заказчику в установленный срок, а заказчик обязуется принять результат работы и оплатить его (ст. 616 ГК) [2]. По договору возмездного оказания услуг исполнитель обязуется по заданию заказчика оказать услуги (совершить определенные действия или осуществить определенную деятельность), а заказчик обязуется оплатить эти услуги (ст. 683 ГК).

То есть, разница между этими договорными конструкциями заключается в том, что договор подряда предполагает создание овеществленного материального результата работы и передачу этого результата заказчику. В то время как договор оказания услуг не предполагает создания какого-либо овеществленного, материального результата. Смысл этого договора заключается именно в совершении определенных действий или осуществлении определенной деятельности, не имеющих овеществленного результата, то есть сама деятельность и является целью и предметом этого договора.

Так, 33 глава Гражданского Кодекса РК, а именно статья 687 устанавливает порядок применения общих положений о подряде и о бытовом подряде к договорам возмездного оказания услуг, в части не противоречащей правилам договора возмездного оказания услуг.

Вместе с тем, необходимо понимать, что не все нормы регулирующие договор подряда, могут быть применены к услугам. Это касается тех норм, которые противоречат правовой природе норм, регулирующих договор на оказание услуг, в частности сущности его предмета (то есть совершение определенных действий или деятельности, которые не имеют или по крайней мере не всегда имеют конкретный овеществленный результат), которыми договор оказания услуг отличается от подрядного договора (то есть выполнение работ, имеющих материализованный результат и сдача этого результата заказчику).

В частности, необходимо понимать, что к услугам не применяется статья 630 ГК РК в той части, в которой она устанавливает порядок и последствия приемки результатов договора подряда с разграничением недостатков такого результата работы на явные и скрытые. Такой подход объясняется тем, что в договоре услуг отсутствует тот конечный материализованный результат, который заказчик мог бы осмотреть, проверить и принять, обнаружив в нем недостатки и отступления от договорных условий.

Подход изложенный выше на сегодняшний день является устоявшимся в казахстанской научной и учебной литературе и подтверждается, в частности,

одним из основоположников казахстанской цивилистической мысли М.К. Сулейменовым, который, комментируя нормы ГК о договоре возмездного оказания услуг, пришел к выводу, что: «Субсидиарное применение норм о подряде позволяет устранить возможные пробелы и использовать стандартные положения договора подряда, которые имеют сходство с услугами. В то же время не все нормы о подряде могут быть применены к услугам. Это положения, которые противоречат, во-первых, нормам главы 33 ГК; во-вторых, особенностям предмета договора возмездного оказания услуг. То есть не применяются те положения договора подряда, которые противоречат сущности договора услуг, тем особенностям предмета (совершение действий, не имеющих вещественного результата), которыми договор услуг отличается от договора подряда (выполнение и сдача заказчику работ). В частности, в этих случаях вряд ли возможно применение ст. 630 (приемка выполненных работ заказчиком)...» [3, с.250].

Общая характеристика договора подряда

По договору подряда одна сторона (подрядчик) обязуется выполнить по заданию другой стороны (заказчика) определенную работу и сдать ее результат заказчику в установленный срок, а заказчик обязуется принять результат работы и оплатить его (уплатить цену работы) (п.1 ст.616 ГК РК)

То есть в договоре подряда участвует 2 стороны: подрядчик – лицо обязанное выполнить работу и сдать ее результат другой стороне- заказчику, который обязан принять результат работы и оплатить его. При чем сторонами договора подряда могут быть как физические, так и юридические лица.

При выполнении работ подрядчик вправе привлекать других лиц для выполнения работ. В этом случае подрядчик становится генеральным подрядчиком, а нанятое им лицо — субподрядчиком (ст. 619 ГК РК). Для привлечения субподрядчиков не требуется согласие заказчика. Объясняется это тем, что риск выполнения всех работ несет сам генеральный подрядчик. Привлечение субподрядчиков не требует даже договорного или законодательного закрепления. Вместе с тем не во всех разновидностях договора

подряда допускается привлечение субподрядчика. Так, например, статья 674 пункт 1 устанавливает, что подрядчик (исполнитель) обязан произвести научные исследования лично. Если иное не предусмотрено договором, он вправе привлекать к исполнению договора на научно-исследовательские работы третьих лиц только с согласия заказчика.

То есть, в договоре подряда на научно-исследовательские работы подрядчик по общему правилу должен выполнить работы лично. Но с согласия заказчика вправе привлечь субподрядчиков.

Исходя из определения, данного в Гражданском Кодексе договор подряда, можно охарактеризовать как консенсуальный, возмездный и взаимный.

Гражданский кодекс в пункте 3 статьи 616 разграничивает такие разновидности договора подряда как: бытовой подряд, строительный подряд, договор подряда на проектные и изыскательские работы, договор подряда на научно-исследовательские, опытно-конструкторские и технологические работы.

Что касается формы договора, то раздел Гражданского Кодекса, регулирующий подрядные отношения, не устанавливает конкретных правил, что означает применение к договору подряда общих правил о форме договора.

Сроки в договоре подряда принято различать на начальные и конечные сроки, а также промежуточные сроки. Но согласно статье 620 Гражданского Кодекса в договоре подряда обязательно должны быть установлены начальный и конечные сроки.

Другим важным аспектом договора подряда является цена договора. Ценой в договоре подряда является денежная сумма, которую заказчик «обязуется уплатить подрядчику за выполнение работы». Цена определяется соглашением сторон путем указания в договоре конкретной суммы либо способа ее определения. Если ни то, ни другое договором подряда не предусмотрено, цена устанавливается судом, исходя из обычно применяемых за аналогичные работы цен с учетом необходимых расходов, понесенных сторонами в соответствии с п. 1 ст. 621 ГК РК. В качестве цены в договоре подряда может выступать не только

денежная сумма, но и иное встречное предоставление в натуральной либо иной форме.

Популярным способом установления цены в договоре подряда является установление цены путем составления сметы. Причем смета должна утверждаться заказчиком. Гражданский кодекс устанавливает, что смета бывает твердой от которой невозможны отступления и приблизительной, от которой возможны отступления. Причем в ГК установлена презумпция твердой сметы, означающая, что в случае, если в договоре отсутствует указание на вид сметы, то смета считается твердой.

ГК РК также устанавливает механизм изменения приблизительной сметы. Пункт 3 статьи 621 устанавливает: «Если возникла необходимость в проведении дополнительных работ и по этой причине - в существенном превышении определенной приблизительно цены работы (приблизительной сметы), подрядчик обязан своевременно предупредить об этом заказчика и приостановить работу. Заказчик, не согласившийся на превышение цены работы (сметы), вправе отказаться от договора. В этом случае подрядчик может требовать от заказчика уплаты ему цены за выполненную часть работы».

Исходя из этой нормы можно сделать вывод, что приблизительную смету можно изменить в случае, если возникла необходимость в существенном превышении сметы при проведении дополнительных работ. Но при этом подрядчик обязан предупредить заказчика. Если заказчик не согласен с превышением сметы, то он вправе отказаться от договора уплатив подрядчику цену за выполненные работы. Твердую смету по общему правилу нельзя изменить. Но в случае, если стоимость материалов или услуг третьих лиц возросли, то подрядчик имеет право требовать увеличения сметы. Если заказчик отказывается, то подрядчик вправе требовать расторжения договора (пункт 5 статья 621 ГК РК).

Содержание договора и ответственность сторон

По договору подряда основной обязанностью подрядчика является выполнение по заданию заказчика определенной работы и сдача ему результата выполненной работы.

«Риск, т. е. бремя имущественных потерь, возлагаемых на определенное лицо, возникших случайно (при отсутствии противоправности в действиях сторон договора, а в соответствующих случаях при отсутствии их вины в наступлении неблагоприятных имущественных последствий), относится:

- во-первых, к имуществу, необходимому для осуществления предусмотренных договором подряда работ;
- во-вторых, к предмету подряда» [4, с.17].

По общему правилу, если иное не предусмотрено договором или законодательными актами риск случайной гибели или случайного повреждения материалов, до наступления сроков сдачи подрядчиком, обусловленной договором работы, несет сторона, предоставившая материалы.

В соответствии с ст. 626 ГК РК на подрядчике лежит ответственность за несохранность предоставленных заказчиком материалов или оборудования в связи с исполнением договора подряда. С учетом того факта, что работа по общему правилу выполняется иждивением подрядчика, то есть из его материалов, его силами и средствами (ст. 617 ГК РК), именно подрядчик в большинстве случаев подвержен риску случайной гибели или случайного повреждения имущества, необходимого для осуществления предусмотренных договором подряда работ.

Но даже в случае, если заказчик предоставляет материалы указанный риск их случайной гибели или порчи будет нести подрядчик.

Но важно отметить, что распределение рисков в договоре подряда является диспозитивной нормой и стороны самостоятельно могут установить подходящие правила распределения тех самых рисков. А правила, указанные в ГК, будут действовать, если иное не будет предусмотрено договором.

Что касается рисков просрочки, как просрочки сдачи результатов работы, так и рисков приемки результатов работы, то в соответствии со статьёй 630 ГК РК, эти риски несет сторона, допустившая такую просрочку.

Качество работы имеет также важное значение в договоре подряда. По общему правилу выполнение работ осуществляется иждивением подрядчика, поэтому подрядчик и будет нести ответственность за ненадлежащее качество предоставленных материалов, оборудования, а также за материалы, обременённые правами третьих лиц. (п. 2 ст. 617 ГК РК).

Согласно п. 5 ст. 635 ГК РК подрядчик, предоставивший материал для выполнения работы, отвечает за его качество по правилам об ответственности продавца за товары ненадлежащего качества. Следовательно, заказчик вправе воспользоваться любой из возможностей, предоставленных покупателю ст. 428 ГК РК. Если же подрядчик выполняет предусмотренные договором подряда работы с использованием материала заказчика, то согласно ст. 625 ГК РК он обязан использовать предоставленный заказчиком материал экономно и расчетливо. После окончания работы подрядчик должен представить заказчику отчет об израсходовании материала, а также вернуть его остаток либо с согласия заказчика уменьшить цену работы с учетом стоимости остающегося у подрядчика неиспользованного материала.

Согласно ст. 628 ГК РК подрядчик обязан немедленно предупредить заказчика и до получения от него указаний приостановить работу, если им будут обнаружены:

- либо непригодность или недоброкачество предоставленных заказчиком материала, оборудования, технической документами или переданной для переработки (обработки) вещи;
- либо возможные неблагоприятные для заказчика последствия выполнения его указаний о способе исполнения работы;
- либо иные, не зависящие от подрядчика обстоятельства, которые грозят годности или прочности результатов выполняемой работы либо создают невозможность ее завершения в срок.

Подрядчик, не предупредивший заказчика об этих обстоятельствах или продолживший работу, не дожидаясь истечения указанного в договоре срока, а при его отсутствии — разумного срока для ответа на предупреждение либо несмотря на своевременное указание заказчика о прекращении работы, не вправе при предъявлении к нему или им к заказчику соответствующих требований ссылаться на указанные обстоятельства.

В свою очередь, если заказчик, несмотря на своевременное и обоснованное предупреждение со стороны подрядчика об указанных обстоятельствах, в разумный срок не заменит непригодные или недоброкачественные материалы, оборудование, техническую документацию или переданную для переработки (обработки) вещь, не изменит указаний о способе выполнения работы или не примет других необходимых мер для устранения обстоятельств, грозящих ее годности, подрядчик вправе отказаться от исполнения договора подряда и потребовать возмещения причиненных его прекращением убытков.

Качество выполненной работы представляет собой важнейшую характеристику предмета договора подряда. В связи с этим в случаях, когда работа выполнена подрядчиком с отступлениями от договора подряда, ухудшившими результат работы, или с иными недостатками, которые делают его непригодным для предусмотренного в договоре использования, либо при отсутствии в договоре соответствующего условия непригодности для обычного использования, заказчику предоставляется ряд возможностей, обеспечивающих надлежащее качество выполненных работ. Согласно ст. 635 ГК РК в этих случаях заказчик вправе, если иное не установлено законом или договором, по своему выбору потребовать от подрядчика:

- либо безвозмездного устранения недостатков в разумный срок;
- либо соразмерного уменьшения установленной за работу цены;
- либо возмещения своих расходов на устранение недостатков, когда право заказчика устранять их предусмотрено в договоре подряда.

Подрядчику предоставляется возможность вместо устранения недостатков, за которые он отвечает, безвозмездно выполнить работу заново с

возмещением заказчику причиненных просрочкой исполнения убытков. В этом случае заказчик обязан вернуть ранее переданный ему результат работы подрядчику, если по характеру работы такой возврат возможен.

Если отступления в работе от условий договора подряда или иные недостатки результата работы в установленный заказчиком разумный срок не были устранены либо являются существенными, заказчик вправе отказаться от исполнения договора и потребовать возмещения причиненных убытков.

Таким образом, последствия ненадлежащего качества результата выполненных работ различаются в зависимости от характера обнаруженных недостатков.

В том случае, когда недостатки не являются существенными (простые недостатки), закон предоставляет заказчику право воспользоваться одной из мер оперативного воздействия, перечисленных в п. 1 ст. 635 ГК РК.

Однако, если заказчик обнаруживает существенные недостатки, то ему предоставляется право на возмещение причиненных убытков, т. е. возможность применения к подрядчику мер имущественной ответственности. При этом в соответствии со ст. 639 ГК РК, если заказчик расторгает договор подряда, подрядчик обязан вернуть предоставленные заказчиком материалы, оборудование, переданную для переработки (обработки) вещь и иное имущество либо передать их указанному заказчику лицу, а если это оказалось невозможным — возместить стоимость материалов, оборудования и иного имущества.

Заказчик вправе предъявить требования, связанные с ненадлежащим качеством результата работы, при условии, что оно выявлено в установленные данной нормой сроки, если иное не установлено законом или договором подряда.

Продолжительность сроков для предъявления заказчиком требований, связанных с ненадлежащим качеством результата работы, ставится в зависимость от вида установленных гарантий. В случае, когда на результат работы не установлен гарантийный срок (законная гарантия), предельный срок для извещения подрядчика об обнаруженных заказчиком скрытых недостатков составляет один год, а в отношении работ, связанных с зданиями и

сооружениями, а также не зависимо от вида работ – в отношении недостатков которые были умышленно скрыты подрядчиком, - три года со дня приемки работ.

Основной обязанностью заказчика, как это вытекает из ст. 616 ГК РК, является необходимость принятия результата работы и оплатить его. Вместе с тем заказчик имеет возможность влиять на ход выполнения работ и полученный результат.

Учитывая, что работы должны выполняться в соответствии с заданием заказчика, ему ст. 627 ГК РК предоставляется право во всякое время проверять ход и качество работ, выполняемых подрядчиком, не вмешиваясь, однако, в его деятельность. В связи с этим если подрядчик не приступает своевременно к исполнению договора подряда и (или) выполняет работу настолько медленно, что окончание ее к сроку становится явно невозможным, то заказчик приобретает право отказаться от исполнения договора и потребовать возмещения причиненных ему убытков.

В соответствии со ст. 629 ГК РК, заказчик обязан в случаях, в объеме и в порядке, предусмотренных договором подряда, оказывать подрядчику содействие в выполнении работы. При неисполнении им данной обязанности подрядчик вправе требовать возмещения причиненных убытков, включая дополнительные издержки, вызванные простоем, либо перенесением сроков исполнения работы, либо увеличением указанной в договоре цены работы.

В случаях, когда исполнение работы по договору подряда стало невозможным вследствие действий или упущений заказчика, подрядчик сохраняет право на уплату ему указанной в договоре цены с учетом выполненной части работы. Заказчику законом традиционно предоставляется право на односторонний отказ от исполнения договора подряда. Согласно этому правилу заказчик может в любое время до сдачи ему результата работы отказаться от исполнения договора, уплатив подрядчику часть установленной цены пропорционально части работы, выполненной до получения извещения об его отказе от исполнения договора, если иное не предусмотрено договором подряда.

Однако, если у подрядчика возникли убытки, причиненные прекращением договора подряда, заказчик также обязан возместить их в пределах разницы между ценой, определенной за всю работу, и частью цены, выплаченной за выполненную работу.

Исполнение обязанности заказчика по принятию результата работы, а также исполнение подрядчиком обязанности сдать заказчику данный результат завершается приемкой выполненной работы. Порядок приемки выполненной работы подробно урегулирован ст. 630 ГК РК, поскольку в равной мере важен для обеих сторон договора подряда. Заказчик обязан в сроки и в порядке, предусмотренном договором подряда, с участием подрядчика осмотреть и принять результат выполненной работы. При обнаружении отступлений от договора, ухудшающих результат работы, или иных недостатков в работе он должен немедленно заявить об этом подрядчику. Заказчик, обнаруживший недостатки в работе в момент ее приемки, имеет право ссылаться на них только в тех случаях, когда в акте либо в ином документе, удостоверяющем приемку, были оговорены эти недостатки либо возможность последующего предъявления требования об их устранении. Заказчик, принявший работу без проверки, лишается права ссылаться на недостатки работы, которые могли быть установлены при обычном способе ее приемки (явные недостатки), если иное не предусмотрено договором подряда.

При обнаружении после приемки работы отступлений от договора подряда или иных недостатков, которые не могли быть установлены при обычном способе приемки (скрытые недостатки), в том числе таких, которые были умышленно скрыты подрядчиком, заказчик обязан известить об этом подрядчика в разумный срок после их обнаружения. В случае возникновения между заказчиком и подрядчиком спора по поводу недостатков выполненной работы или их причин по требованию любой из сторон договора должна быть назначена экспертиза.

Следует констатировать отсутствие в законодательстве норм, строго регулирующих порядок правоотношений между заказчиком, подрядчиком и

субподрядчиками, в частности вопросы оплаты труда. На практике, зачастую, оплата выполненных субподрядчиками работ напрямую зависит от оплаты заказчиком подрядчику (генеральному подрядчику).

Таким образом, неисполнение либо ненадлежащее исполнение заказчиком перед подрядчиком своих обязательств по оплате приводит к ущемлению прав субподрядчиков, которые исправно исполняют свои обязательства, предусмотренные договором субподряда. В указанных обстоятельствах подрядчик (генеральный подрядчик) нередко ссылается на то, что договор субподряда заключен на «зеркальной основе» с основным договором строительного подряда и оплата будет произведена после исполнения заказчиком своих обязательств по оплате перед подрядчиком (генеральным подрядчиком). В этом случае субподрядчики оказываются в крайне невыгодном положении, учитывая, что обычно, субподрядчики соглашаются выполнить работы за относительно небольшое вознаграждение. Данные факты, естественно, влияют на качество строящегося объекта. На основании изложенного, предлагаем ввести нормы, устанавливающие более выгодные условия для субподрядчиков, запрет подрядчикам устанавливать кабальные условия, а также нормы, направленные на защиту прав и законных интересов субподрядчика. К примеру, право субподрядчика приостановить работы в случае несвоевременной оплаты выполненных работ. Полагаем, аналогичная норма будет нелишней и для подрядчика (генерального подрядчика).

Таким образом, после длительного анализа действующего законодательства в части регулирования договора подряда, я пришел к выводу, что договор подряда является недостаточно урегулированным. Нормы казахстанского законодательства, регулирующие отношения, складывающиеся в договоре подряда отличаются системностью, последовательность и высоким качеством, и не всегда отвечают экономическим и практическим нуждам.

Список источников:

1. Совершенствование договоров подряда в хозяйственных отношениях в Республике Казахстан (А.А. Мукашева),С.-9.
2. Гражданский кодекс Республики Казахстан (Особенная часть) от 1 июля 1999 года № 409-І.
3. Гражданское право. Том2. Учебник для ВУЗов (академический курс). Отв.ред: М. К. Сулейменов, Ю.Г. Басин, Алматы, 2002. С-250
4. Совершенствование договоров подряда в хозяйственных отношениях в Республике Казахстан (А.А. Мукашева),С.-17

Возняковська Крістіна Анатоліївна

<https://orcid.org/0000-0002-0351-7107>

доктор юрид. наук, доцент кафедри цивільно-правових дисциплін

Чернівецький юридичний інститут

Національного університету «Одеська юридична академія», *Україна*

ДО ПИТАННЯ ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВЕДЕННЯ БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ

В зв'язку із тим, що господарюючі суб'єкти згідно українського законодавства, змушені здійснювати фактично всі розрахунки у безготівковій формі, також зберігати кошти в банківських установах, на сьогодні необхідним є законодавче забезпечення стабільної та платоспроможної роботи банків як інфраструктурних елементів ведення бізнесу. Звертає на себе увагу, що у силу договору банківського рахунку, який є основою для зберігання коштів суб'єктів господарювання у банках, юридична природа відносин банку та клієнту обумовлює передачу клієнтом своїх коштів банку фактично у іррегулярне зберігання. Банк несе зобов'язання перед суб'єктом господарювання — клієнтом за договором банківського рахунку виконати розпорядження клієнта щодо переведення за його дорученням коштів чи видачу коштів у готівковій формі.

У юридичній літературі висловлена думка про те, що відповідні відносини не мають речового характеру, як і при будь-яких інших передачах коштів від однієї особи до іншої [3]. Банк зобов'язується повернути клієнту не ті самі гроші, а кошти того самого грошового знаку та суми. Це підтверджується практичним застосуванням до підприємства, яке передало кошти до збанкрутілого згодом банку на поточні рахунки, положень щодо черговості задоволення вимог такого підприємства у провадженні щодо ліквідації неплатоспроможного банку.

Отже, з метою запобігання перекладення на добросовісних суб'єктів господарювання ризиків неплатоспроможної роботи банківських установ, мають бути вжиті науково-обґрунтовані законодавчі та інтерпретаційні заходи.

Отже, звертаючись до наукової доктрини, вирішення цієї ситуації можливе у інтерпретаційний спосіб шляхом тлумачення заборони банкам користуватися коштами клієнтів на банківських рахунках, а також запровадженням поділу різних видів банківських операцій: «У перспективі функція реєстратора безготівкових розрахунків і прав власності на безготівкові гроші має бути відокремлена від діяльності із залучення депозитів і надання кредитів. Цим не може займатися одна особа з огляду на очевидний конфлікт інтересів» [2].

Однак, створення таких банків не може бути нав'язано державою, адже в Конституції України встановлюється свобода підприємницької діяльності. Створення ж спеціального державного розрахункового банку не може, як видається тут вирішити ситуації, оскільки функцією держави не є створення інфраструктурного забезпечення господарської діяльності. Крім того, низька довіра до державних інституцій та відомі складності із примусовим виконанням судових рішень стосовно державних установ та організацій доводять, що позитив від створення державного «розрахункового банку» не вартує високих очікувань. Хочеться сподіватися, що ринкові умови господарювання в Україні самі обумовлять потребу в таких банках. Але сьогодні правовим засобами вирішити це питання неможливо, як неможливо примусити суб'єктів господарювання зберігати свої цінності у гривні, як примусити здійснювати певні види господарської діяльності тощо.

Саме тому, із метою подолання негативного стану протиставлення майнових активів юридичних осіб та фізичних осіб - засновників, необхідним є не лише поширення на усі кошти, які знаходяться на поточних рахунках, забезпечувальних зобов'язань ФГВФО, але поширення відповідного гарантування на юридичних осіб - суб'єктів підприємництва [1]. Лише за таких умов несприятливі наслідки банкрутства банку, які виникають значною мірою - як було зазначено вище — у результаті порушення державою умов контролю за платоспроможною роботою банківських установ, може бути відновлений баланс у забезпечення платоспроможної роботи господарюючих суб'єктів загалом, а інвестиційні процеси в Україні отримують потужний сигнал для нових капіталовкладень.

Список джерел:

1. Возняковська К.А. Право неспроможності банків: проблеми теорії та практики: монографія / К.А. Возняковська. – Чернівці: Друк Арт, 2018. – 360 с.
2. Олексіюк М., Прокоп'єв І. Кому належать гроші на вашому поточному рахунку? *Юридична Газета.* - 21 березня 2017 р., №13 (563). - С. 14-15.
3. Подцерковний О.П., Рябко Л.Г. Правова природа договору банківського рахунку. *Право України.*-1999. - №7. - С. 46-49

Далматов Канатай Жорабекович

Магистр юридических наук, Phd докторант

Центрально –Азиатский университет г. Алматы, Республика Казахстан

НАПРАВЛЕНИЯ И ПРАКТИКА ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ОРГАНОВ ПРОКУРАТУРЫ ПО ПРОТИВОДЕЙСТВИЮ С ТЕРРОРИЗМОМ

Сокращенные слова:

МЧС – Министерство Чрезвычайных Ситуации

ДП – Департамент Полиции

КНБ – Комитет Национальной Безопасности

УО- Управления Образования

УПОБ – Управление По Борьбе С Организованной Преступностью

МВД – Министерство Внутренних Дел

Аннотация: В данной статье оцениваются изменения преступности в Казахстане посредством участия органов прокуратуры, наиболее связанные с террористическими преступлениями; анализируются направленность организованной преступности, преступности террористического и экстремистского характера. Освещаются ряд дел, связанных с этим криминологических и правовых проблем оптимизации борьбы и противодействию с преступностью, в том числе вытекающих из принятия Закона «О Прокуратуре РК». Наблюдается заслуживающий внимания опыт деятельности органов прокуратуры по предупреждению преступлений террористического характера и иному реагированию на них.

Ключевые слова: прокуратура, терроризм, преступление, прокурорский надзор, законность.

Важной составной частью правовой базы борьбы с терроризмом являются международные договоры Республики Казахстан, общепризнанные принципы и нормы международного права [1].

Деятельность органов прокуратуры по противодействию терроризму регламентирована как общепринятым законодательством, так и внутриведомственными, а также межведомственными подзаконными правовыми актами.

Терроризм, как особый вид насилия, в современных условиях тесно связан с деятельностью организованных преступных формирований; его сфера влияния распространяется на разные общественные отношения и государственные институты, охраняемые законом интересы и правоотношения, которые, безусловно, требуют своей защиты.

Таким образом, предмет и объект прокурорского надзора в этой сфере деятельности органов прокуратуры достаточно широки. На это следует обращать внимание при осуществлении прокурорского надзора.

Координация деятельности правоохранительных и иных государственных органов по обеспечению законности, правопорядка и борьбы с преступностью осуществляется органами прокуратуры в целях обеспечения взаимодействия этих органов, взаимного обмена информацией и согласованности их действий при реализации общих задач. Указанная деятельность осуществляется органами прокуратуры в рамках постоянно действующих координационных советов, которые создаются при Генеральной прокуратуре, прокуратурах областей и приравненных к ним прокуратурах. (ст. 4 закона Республики Казахстан «О прокуратуре»), рассмотрения и разрешения жалоб, заявлений, сообщений [2].

При осуществлении обще надзорной деятельности особое внимание прокурорами уделяется исполнению таких Законов и подзаконных актов, как «О противодействии терроризму», «О противодействии экстремизму», «О противодействии легализации (отмыванию) доходов, полученных преступным путем, и финансированию терроризма», «Об общественных объединениях», «О политических партиях» и других. А также постановления Правительства Республики Казахстан от 22 декабря 2010 года № 1404 «О мерах по противодействию терроризму».

Прокуроры в своей деятельности по противодействию терроризму руководствуются указанием об утверждении статистического отчета формы № 8 «О работе прокурора по рассмотрению обращений, право разъяснительной работе и надзору за применением законодательства о порядке рассмотрения обращений», электронных информационных учетных документов «Об усилении прокурорского надзора за исполнением законов о противодействии с терроризмом», приказом Генерального прокурора от 13.12.2016 г [3].

Прокуроры реагируют на нарушения действующего законодательства о противодействии терроризму, прежде всего, в целях его предупреждения при осуществлении надзора за исполнением законов республиканскими министерствами, комитетом национальной безопасности, службами и иными органами исполнительной власти, представительными (законодательными) и исполнительными органами субъектов Республики Казахстан, органами местного самоуправления, органами военного управления, органами контроля, их должностными лицами, органами управления и руководителями коммерческих и некоммерческих организаций, а также за соответствием законам издаваемых ими правовых актов.

Необходимо отметить, что важным элементом правовой базы надзора и прокурорского реагирования ранее служила статья 9 закона РК «О противодействии с терроризмом» («Содействие органам, осуществляющим борьбу с терроризмом»). В новом законе «О противодействии терроризму» аналогичной нормы нет, что способно существенно ограничить предупредительную деятельность прокуратуры.

Надзор за соблюдением прав и свобод человека и гражданина вышеуказанными органами и должностными лицами включает надзор за соблюдением прав и законных интересов потерпевших, участников контртеррористической деятельности, а также участников террористической деятельности. Все это на практике осуществляется в рамках надзора за исполнением законов субъектами оперативно – розыскной деятельности, а также лицами, осуществляющими дознание и предварительное следствие; в ходе

уголовного преследования; надзора за исполнением законов в местах лишения свободы и содержания, задержанных и арестованных по подозрению в совершении преступлений; надзора за исполнением законов судебными приставами; при рассмотрении, разрешении в органах прокуратуры заявлений, жалоб и иных обращений.

Анализ показал, что в своей основе деятельность органов прокуратуры Казахстана по противодействию терроризму в разных регионах достаточно сходна по направлениям работы и приоритетам. Такая деятельность наиболее активна, как правило, в тех субъектах Республики Казахстан, в которых имели место факты терроризма, наблюдается террористическая активность. Это, прежде всего, прокуратуры города Алматы, города Актобе, города Тараз, за последние десять лет.

В данных прокуратурах указанная деятельность носит систематический и целенаправленный характер. Проверки исполнения названного законодательства в органах внутренних дел, исполнительной власти и местного самоуправления планируются на постоянной основе и проводятся на высоком профессиональном уровне. В вопросах борьбы с терроризмом во всех обозначенных регионах большое практическое значение придается проблемам взаимодействия с иными правоохранительными органами, с органами государственной власти и институтами гражданского общества, со средствами массовой информации, а также координации деятельности правоохранительных органов по борьбе с преступностью.

Общий надзор. В приказах прокуроров о распределении служебных обязанностей это направление надзора выделяется отдельно, что указывает на особое место общего надзора в деятельности органов прокуратуры. В прокуратурах имеются перечни объектов повышенного риска, особо важных объектов жизнедеятельности и жизнеобеспечения. Списки таких объектов доводятся до сведения органов местного самоуправления и исполнительной власти, при необходимости обсуждаются и корректируются. Применительно к

указанным объектам прокурорами на постоянной основе проводятся проверки. Такие проверки планируются практически ежеквартально.

Цель надзора – соблюдение требований закона, обеспечивающих антитеррористическую устойчивость и защищенность данных объектов. На республиканском уровне, в том числе по инициативе прокуроров, принимаются решения представительных и исполнительных органов власти по вопросам систематического планирования и проведения полномасштабных учений с участием всех субъектов антитеррористической деятельности, о вопросах их взаимодействия, усилении финансирования органов местного самоуправления для осуществления мероприятий по предотвращению и пресечению террористических акций.

Так, например, в РК прокуратурой данная деятельность осуществляется по следующим направлениям:

- надзор за исполнением органами исполнительной власти и местного самоуправления, внутренних дел требований Закона «О противодействии с терроризмом» [4].
- анализ работы о результатах расследования преступлений террористической направленности, практики прокурорского надзора и оперативно-розыскной деятельности, состояние работы правоохранительных органов по выявлению и пресечению источников финансирования экстремистских и террористических организаций.
- проверка законности образования и деятельности общественных и религиозных объединений, политических организаций террористического, экстремистского и радикального толка.
- проверка законности деятельности правоохранительных органов по исполнению закона «Об оперативно-розыскной деятельности» и Закон «О противодействии экстремистской деятельности» [5].

В результате правотворческой инициативы прокуроров, на местном уровне были приняты следующие нормативно-правовые акты по борьбе с терроризмом:

Постановление правительства от 19.05.2015 г. №125 «Об обеспечении защиты объектов особой важности, с массовым пребыванием людей, культурно-бытового и жилищного назначения от террористических проявлений», регламентирующее вопросы передачи под охрану подъездов жилых домов, оборудования их средствами тревожной сигнализации, домофонами, кодовыми замками с финансированием этих мероприятий из средств местных бюджетов;

- Об утверждении Правил приема, учета, хранения и обеспечения сохранности в органах внутренних дел изъятого, добровольно сданного, найденного оружия, боеприпасов, взрывчатых материалов Приказом Министра внутренних дел Республики Казахстан от 24 февраля 2015 года № 150. Зарегистрирован в Министерстве юстиции Республики Казахстан 27 марта 2015 года № 10565, проживающими на территории Республики, и иными лицами незаконно хранящегося огнестрельного оружия, боеприпасов, взрывчатых веществ и материалов», этим постановлением на министерство финансов республики возложена обязанность обеспечения выплат денежных компенсаций лицам, добровольно сдавшим перечисленные предметы и оружие [6];

-постановление Министра внутренних дел РК «Об утверждении инструкции об организации патрульно-постовой службы органов внутренних дел республики Казахстан по обеспечению охраны общественного порядка и безопасности [7].

Важное значение придается предотвращению террористических актов в жилом секторе, учебных заведениях, больницах и на объектах жизнедеятельности, в помещениях органов государственной власти и местного самоуправления. В органах прокуратуры планируются проверки исполнения антитеррористического законодательства на перечисленных объектах.

Президентом и Правительством с непосредственным участием прокуратуры республики был принят ряд нормативно – правовых актов, направленных на повышение эффективности обеспечения правопорядка и безопасности граждан, предотвращение террористических актов.

Во исполнение указанных постановлений Правительства республики, требований нормативных актов практически во всех областях и районах республики при органах местного самоуправления были созданы оперативные штабы, возглавляемые главами администраций местного самоуправления и акимами городов и районов. В состав этих штабов входят руководители правоохранительных органов, представители МЧС, ДП, руководители предприятий, организаций.

Разработаны и утверждены планы работы оперативных штабов, которые регулярно рассматривают вопросы и предложения, касающиеся обеспечения безопасности местного населения, а также объектов жизнеобеспечения и транспорта, уязвимых в диверсионном отношении. В многие школы и вузы оснащены тревожной сигнализацией.

Помимо этого, в целях максимального обеспечения безопасности в местах массового скопления людей, работниками администраций местного самоуправления совместно с сотрудниками органов внутренних дел и прокуратуры проводилась работа по ликвидации стихийных рынков, автостоянок, незаконного нахождения и функционирования торговых точек и ликвидации низкокачественной пиротехнической продукции. В частности, ликвидирована стихийная стоянка большегрузных автомобилей на въезде в г. Алматы со стороны Ташкентского тракта, там же ликвидирована стоянка автотранспорта вблизи рынка «Алтын Орда». При решении задачи предупреждения терроризма в некоторых районах республики органами местного самоуправления совместно с правоохранительными структурами широко используются средства массовой информации.

Осуществляются также мероприятия по техническому укреплению мест общественного значения (подвалов, чердаков, подъездов), установке кодовых замков и т.д. Участковыми уполномоченными совместно с работниками миграционных служб на постоянной основе проводятся проверки правил регистрации учета граждан по месту их пребывания и жительства. Все нарушители привлечены к административной ответственности, незаконные

мигранты – иностранные граждане и лица без гражданства выдворены с территории Казахстана. Значительную роль в борьбе с терроризмом выполняют оперативные подразделения МВД и УБОП республики, законность оперативно–розыскной деятельности, которых находится под постоянным надзором органов прокуратуры. Прокурором Алматинской области органы исполнительной и законодательной власти информируются о состоянии законности в сфере противодействия с терроризмом в целях устранения нарушений законов.

На нарушения положений статьи 9 «Содействие органам, осуществляющим борьбу с терроризмом» закона Республики Казахстан «О противодействии терроризму» органы прокуратуры, неоднократно реагировали путем обращения с заявлениями в суды общей юрисдикции. Позиция прокуроров в защиту неопределенного круга лиц судами края признана законной и обоснованной. В 2015 году прокурором Западноказахстанской области были приняты меры прокурорского реагирования на нарушения законности в деятельности охранных структур портов, охране портовых средств, при обеспечении безопасности на водохранилищах, на объектах воздушного, железнодорожного транспорта. По результатам проверок наряду с многочисленными актами прокурорского реагирования внесено представление министру транспорта и коммуникации РК, текст которого приводится в настоящей главе. Прокуратура Западноказахстанской области проводит значительную работу по надзору за исполнением законодательства о чрезвычайных ситуациях, жилищного законодательства, в сфере профилактики террористической деятельности. Широко практикуется привлечение должностных лиц к административной ответственности по ст. 237 КоАП РК [8]. По результатам проверок опасных производственных объектов направлялось разным адресатам значительное число актов прокурорского реагирования. Прокуратура Западноказахстанской области проводит большую работу по обращению в суд с заявлениями в защиту неопределенного круга лиц, о признании незаконным бездействие должностных лиц – в обеспечение охраны объектов от преступных посягательств и, в частности, от возможных актов

терроризма. Прокуратура Алматинской области совместно с ДП и УО, а также другими заинтересованными ведомствами на постоянной основе планирует и проводит проверки законодательства об антитеррористической защищенности учебных и дошкольных учреждений, других жизненно важных объектов. Прокурорами в целях профилактики терроризма и экстремизма практикуется проведение встреч с представителями и лидерами этнических диаспор, религиозными деятелями.

На местном уровне в каждом коммунальном учреждении области по инициативе прокуроров приняты соответствующие акты и меры, направленные на борьбу с терроризмом. Так, Акимом области утверждена программа по борьбе с терроризмом на 2018-2022 г.г., действует пилотный проект областной антитеррористического совета. Правоохранительными органами разработаны и выполняются планы комплексного применения сил и средств по защите наиболее важных объектов. В г. Алматы реализуется «Городская программа комплексных мер противодействия террористическим проявлениям на территории города.». К работе по противодействию терроризма в рамках общенадзорной деятельности прокуратуры широко привлекаются органы власти и управления, контролирующие органы. В реализации указанных задач широко используются помощь контролирующих органов (ДП, МЧС и др.), а также возможности региональных и межведомственных антитеррористических комиссий по проверке состояния защищенности перечисленных объектов. Прокурорами Алматинской области осуществляется надлежащий надзор за деятельностью религиозных общественных объединений. На постоянной основе практикуется получение сведений из региональных духовных организаций о мечетях, в которых проповедуются нетрадиционные религиозные течения, идеи которых, как свидетельствуют материалы уголовных дел, связаны с террористической деятельностью. Только на территории Алматинской области действуют 14 религиозные организации, которые в полном объеме охвачены прокурорскими проверками. В результате совместной деятельности с другими правоохранительными органами обезврежены ряды из них. У них были изъяты

оружие, боеприпасы, взрывные устройства, видеозаписи и литература экстремистского характера. Д. – лидер одной из мусульманских общин, существовавшей вне состава Исламского духовного управления мусульман, совместно с Н., одним из руководителей таких организации прибывшим из Мангистайуской области для создания общины ваххабитов, осуществляли на территории области религиозно - экстремистскую и террористическую деятельность. Установлено, что И. занимался агитационно-пропагандистской работой среди населения по вовлечению в деятельность сирийский религиозно экстремистской организации «ДАИШ» и др. [9]. В прокуратурах имеется полный перечень потенциально опасных объектов, состояние законности на которых систематически, не реже 1 раза в месяц, проверяется, как правило, совместно с органами внутренних дел, КНБ и МЧС. В течение года проверками бывают охвачены практически все такие предприятия. Только за 9 месяцев 2018 года городскими районными прокурорами было внесено более 100 представление об устранении нарушений закона РК «О противодействии терроризму» «О промышленной безопасности опасных производственных объектов», «О безопасности гидротехнических сооружений» и др. Прокуратурой так же было рекомендовано межведомственным антитеррористическим рабочим группам практиковать встречи с трудовыми коллективами, общественностью, регулярно выступать в средствах массовой информации, принимать эффективные меры по раскрытию совершенных преступлений данной категории, ежемесячно подводить итоги проделанной работы. Во исполнение Закона Республики Казахстан от 13 июля 1999 года № 416-І «О противодействии терроризму» (с изменениями и дополнениями по состоянию на 12.07.2018 г.)» и в целях реализации неотложных мер по усилению общественной безопасности, защите населения от терроризма, обеспечению надежной охраны объектов особой важности, расположенных в населенных пунктах, городскими, районными сотрудниками прокуратуры были проведены проверки состояния законности. По их результатам установлены факты непринятия главами населенных пунктов необходимых мер по созданию пятиметровой зоны безопасности вдоль улиц

соответствующих населенных пунктов. Указанные нарушения устранены. Правительством республики при участии прокуратуры разработана программа по выполнению мероприятий о защите населения, снижении опасности последствий террористических проявлений. Большое значение придается вопросам взаимодействия прокуратуры с другими государственными органами. В органы исполнительной власти и органы местного самоуправления направляются информационные письма прокуроров с результатами анализа активности участников незаконных вооруженных формирований и их легализации; о причинах и условиях, способствующих совершению террористических актов; о нарушениях указанного законодательства в деятельности глав местных администраций и др. Это служит одним из механизмов выработки адекватных мер по противодействию и борьбе с терроризмом. Генеральной прокуратурой страны совместно с правоохранительными органами и с непосредственным участием органов исполнительной власти, духовенства удалось с использованием предусмотренных законодательством мер пресечь деятельность ряда исламских «благотворительных организаций» и фондов, осуществляющих на территории республики незаконную пропагандистскую и разведывательно диверсионную деятельность.

Список источников:

1. Конституция Республики Казахстан (принята на республиканском референдуме 30 августа 1995 года) (с изменениями и дополнениями по состоянию на 23.03.2019 г.). Электронный ресурс: https://online.zakon.kz/Document/?doc_id=1005029.
2. Закон Республики Казахстан от 30 июня 2017 года № 81-VI «О прокуратуре» (с изменениями по состоянию на 21.01.2019 г.). Электронный ресурс: https://online.zakon.kz/Document/?doc_id=31690116.
3. В статье использованные в основу взятые статистические данные были получены с официального интернет ресурса прокуратуры г.Алматы и Алматинской области. <http://almaty.prokuror.gov.kz/rus>.
4. Закон Республики Казахстан от 13 июля 1999 года № 416-I «О противодействии терроризму» (с изменениями и дополнениями по состоянию на 12.07.2018 г.). Электронный ресурс: https://online.zakon.kz/Document/?doc_id=1013957.

5. Закон Республики Казахстан от 18 февраля 2005 года № 31-III «О противодействии экстремизму» (с изменениями и дополнениями по состоянию на 28.12.2016 г.). Электронный ресурс: https://online.zakon.kz/Document/?doc_id=30004865.
6. Приказ Министра внутренних дел Республики Казахстан от 24 февраля 2015 года № 150. Зарегистрирован в Министерстве юстиции Республики Казахстан 27 марта 2015 года № 10565. Электронный ресурс: <http://adilet.zan.kz/rus/docs/V1500010565/compare>.
7. Приказ Министра внутренних дел Республики Казахстан от 5 июля 2002 года № 475 «Об утверждении инструкции об организации патрульно-постовой службы органов внутренних дел республики Казахстан по обеспечению охраны общественного порядка и безопасности». Электронный ресурс: https://online.zakon.kz/document/?doc_id=1032508#pos=0;0.
8. Кодекс Республики Казахстан об административных правонарушениях от 5 июля 2014 года № 235-V (с изменениями и дополнениями по состоянию на 16.01.2020 г.). Электронный ресурс: https://online.zakon.kz/document/?doc_id=31577399.
9. Материалы уголовного дела, которые испытывались в статье были взяты из официального источника <https://tengrinews.kz/tag>.

Шанкереев Бауыржан Асетулы

магистрант Академии правосудия при Верховном Суде

Республика Казахстан

**ПРОЦЕССУАЛЬНЫЕ ОСОБЕННОСТИ РАССМОТРЕНИЯ ДЕЛ ПО
ОБЖАЛОВАНИЮ ДЕЙСТВИЙ (БЕЗДЕЙСТВИЯ) И РЕШЕНИЙ ОРГАНА
(ДОЛЖНОСТНОГО ЛИЦА), ОСУЩЕСТВЛЯЮЩЕГО ПРОИЗВОДСТВО
ПО ДЕЛУ ОБ АДМИНИСТРАТИВНОМ ПРАВОНАРУШЕНИИ**

Аннотация. Кодекс об административных правонарушениях вступил в действие с 01.01. 2015 года. В Кодексе предусмотрена самостоятельная глава 44 по обжалованию действий (бездействия) органа (должностного лица), осуществляющего производство по делу об административном правонарушении.

Ключевые слова: суд, административное правонарушение, действие, бездействие, должностное лицо, обжалование.

Глава 44 Кодекса Республики Казахстан «Об административных правонарушениях» (далее по тексту – КоАП РК) «Обжалование действий (бездействия) и решений органа (должностного лица), осуществляющего производство по делу об административном правонарушении» [1] устанавливает единые правила рассмотрения жалоб по делам об административных правонарушениях.

Необходимо отметить, что основным правилом рассмотрения дел указанной категории является тот факт, что обжалованию подлежат действия (бездействия) и решения органа (должностного лица), осуществляющего производство по делу об административном правонарушении.

В силу требований ч.4 ст. 802 КоАП РК, дело об административном правонарушении считается возбужденным с момента составления первого протокола о применении мер обеспечения производства по делу об административном правонарушении, предусмотренном статьей 785 настоящего

Кодекса, составления протокола об административном правонарушении или вынесения прокурором постановления о возбуждении дела об административном правонарушении, а также объявления судьей (судом) об установлении факта проявления неуважения к суду со стороны присутствующего в процессе лица в ходе судебного разбирательства.

Соответственно, не подлежат обжалованию в порядке указанной главы КоАП РК конкретные акты органа (должностного лица), уполномоченного рассматривать дела об административных правонарушениях (как то: протоколы по делам об административных правонарушениях, решения суда, органа (должностного лица).

Так, в ст. 23 КоАП РК законодателем прямо предусмотрено положение о том, что действия органа (должностного лица), уполномоченного составлять протоколы по делам об административных правонарушениях, могут быть обжалованы, а решения суда, органа (должностного лица), уполномоченного рассматривать дела об административных правонарушениях, могут быть оспорены в порядке, установленном настоящим Кодексом.

Пункт 1 ст. 827 КоАП РК устанавливает исчерпывающий круг лиц, которым принадлежит право на обращение в вышестоящий орган или суд с жалобой на постановление по делу об административном правонарушении. К нему относятся: лицо, чьи права и свободы непосредственно затрагиваются действием (бездействием) и (или) решением органа (должностного лица), осуществляющего производство по делу об административном правонарушении.

Так, по положению п.1 Нормативного постановления Верховного Суда Республики Казахстан от 06 октября 2017 года № 7 «О некоторых вопросах применения судами норм Особенной части Кодекса Республики Казахстан об административных правонарушениях» (с изменениями и дополнениями от 31.05.2019 г.), в соответствии с частью первой статьи 64 Кодекса Республики Казахстан об административных правонарушениях дела об административных правонарушениях, предусмотренных статьей 73 КоАП,

возбуждаются не иначе, как по заявлению потерпевших лиц, перечисленных в Примечании к данной статье.

Таковыми лицами являются физические или юридические лица, в отношении которых ведется производство по делу об административном правонарушении. В числе физических лиц могут быть несовершеннолетние, достигшие возраста 16-ти лет, граждане Казахстана, иностранцы, лица без гражданства [2].

В соответствии с пп. 13) ст. 1 Закона «О порядке рассмотрения обращений физических и юридических лиц» под жалобой понимается требование лица о восстановлении или защите нарушенных прав, свобод или законных интересов его или других лиц, об отмене незаконных решений должностных лиц государственных органов, органов местного самоуправления [3].

Согласно п. 1 ст. 827 КоАП РК лицо, чьи права и свободы непосредственно затрагиваются действием (бездействием) и (или) решением органа (должностного лица), осуществляющего производство по делу об административном правонарушении, вправе обратиться с жалобой в вышестоящий орган (должностному лицу) и (или) в суд.

При этом законодатель указал, что предварительное обращение в вышестоящий орган (должностному лицу) не является обязательным условием для предъявления жалобы в суд и ее принятия судом к рассмотрению и разрешению по существу.

Как следует из содержания вышеуказанной нормы закона, заявитель вправе, в том числе, обратиться одновременно с соответствующей жалобой и в вышестоящий уполномоченный орган, и в суд.

Вместе с тем законодателем не урегулирован вопрос о способах и формах информирования суда и вышестоящего органа о поступившей одновременно в оба органа аналогичной жалобе. Полагаем, что в этой части имеет место пробел в действующем законодательстве об административных правонарушениях, который требует законодательного разрешения.

По правилам ч.2 с. 827 КоАП РК, жалобы подаются в орган (должностному лицу), суд, чьи действия (бездействие) и решения обжалуются, который обязан в

течение трех суток со дня поступления жалобы направить их в вышестоящий орган (должностному лицу), соответствующий суд.

Помимо изложенного, законодательно закреплено право заявителя - лица, чьи права и свободы непосредственно затрагиваются действием (бездействием) и (или) решением органа (должностного лица), осуществляющего производство по делу об административном правонарушении, на подачу жалобы непосредственно в вышестоящий орган (должностному лицу), суд, уполномоченный ее рассматривать.

При этом возникает вопрос о том, каковы действия вышестоящего органа (должностного лица), суда, уполномоченного рассматривать жалобу, в случае ее подачи непосредственно в данные органы. Законодатель не определил, как следует поступать вышеуказанным уполномоченным органам с жалобой: – направлять ее в суд, органу (должностному лицу), вынесшему постановление об административном правонарушении, с целью последующего направления (возвращения) жалобы со всеми материалами дела в суд, или истребовать материалы дела об административном правонарушении у органа (должностного лица), вынесшего данное постановление.

В этой связи полагаем, что наиболее правильным и соответствующим задачам производства по делам об административных правонарушениях, установленных ст. 737 КоАП РК, представляется - истребование вышестоящим органом (должностным лицом), судом, уполномоченным рассматривать жалобу, из органа (должностного лица), суда, чьи действия (бездействие) и решения обжалуются, дел об административных правонарушениях, без направления им поступившей жалобы.

Злоупотребления со стороны государственной власти – это, как правило, наиболее часто встречающееся нарушение фундаментальных прав и интересов граждан. Оно может выразиться как в бездействии (например, не рассмотрение заявления), так и в действии (принятие противоправного административного акта) [4, с. 23].

Должностные лица, решения, действия (бездействие) которых могут быть оспорены по правилам главы 44 КоАП РК - это лица, постоянно, временно или по специальному полномочию осуществляющие или осуществлявшие на момент совершения административного правонарушения функции представителя власти либо выполняющие или выполнявшие на момент совершения административного правонарушения организационно-распорядительные или административно-хозяйственные функции в государственных учреждениях, субъектах квазигосударственного сектора, органах местного самоуправления.

Решения, которые могут быть обжалованы в суд, - это акты органов государственной власти, органов местного самоуправления, их должностных лиц, осуществляющих производство по делу об административном правонарушении, принятые единолично или коллегиально, содержащие властное волеизъявление, порождающее правовые последствия для конкретных граждан и организаций.

Действия органов (должностных лиц), осуществляющих производство по делу об административном правонарушении - это властное волеизъявление названных органов и лиц, которое не облечено в форму решения, но повлекло нарушение прав и свобод граждан и организаций или создало препятствия к их осуществлению.

К бездействию относится неисполнение органом (должностным лицом), осуществляющих производство по делу об административном правонарушении обязанности, возложенной на них нормативными правовыми и иными актами, определяющими полномочия этих лиц (должностными инструкциями, положениями, регламентами, приказами).

Жалоба об обжаловании действий (бездействия) и решений органа (должностного лица), осуществляющего производство по делу об административном правонарушении, должна отвечать определённым требованиям: в ней должно быть указано, какие решения, действия

(бездействие), по мнению заявителя, являются незаконными, какие права и свободы нарушены (осуществлению каких прав и свобод созданы препятствия).

К заявлению необходимо приобщать копию заявления, доверенность или иной документ, удостоверяющий полномочия представителя заявителя, сведения, подтверждающие факт принятия обжалуемых решений, совершение обжалуемых действий или бездействия.

В качестве заинтересованных лиц в заявлении указываются соответствующий орган (его структурное подразделение) или лицо, принявшие обжалуемое решение либо совершившие обжалуемое действие (бездействие). В необходимых случаях суд вправе по своей инициативе привлечь к участию в деле в качестве заинтересованных лиц.

Так, например, при рассмотрении жалобы гражданки Т. по обжалованию действий должностного лица, осуществляющего производство по делу об административном правонарушении, специализированный межрайонный административный суд города Астаны (далее - суд) привлек к участию в деле участкового инспектора ювенальной полиции УВД района Сарыарқа ДВД г. Астана - Г.

В ходе рассмотрения дела суд установил, что при осуществлении производства по делу, предусмотренного по ст. 434 ч. 1 КоАП в отношении несовершеннолетнего Маратулы А., инспектором ювенальной полиции УВД района Сарыарқа ДВД г. Астана - Г. были допущены процессуальные нарушения. По данному факту судом вынесено частное постановление, направленное в адрес руководителя Местной полицейской службы УВД района «Сарыарқа» ДВД г. Астаны для рассмотрения и принятия соответствующих мер по исключению в дальнейшем аналогичных фактов нарушения законности.

Таким образом, должностное лицо, осуществляющее производство по делу об административном правонарушении, чьи решения, действия или бездействия обжалуются, является полноправным участником административного судопроизводства.

Вместе с тем, в качестве сравнительного анализа, следует отметить, что действующим законодательством об административной ответственности Российской Федерации предусмотрено, что такие должностные лица не являются полноценными участниками данной категории дел: они могут быть привлечены лишь для дачи пояснений в качестве свидетелей (абз. 1 п. 10 Постановления Пленума Верховного Суда РФ от 24.03.2005 № 5 «О некоторых вопросах, возникающих у судов при применении Кодекса Российской Федерации об административных правонарушениях» (далее по тексту – КоАП РФ)). Соответственно, указанные лица должны быть удалены из зала суда до начала судебного заседания, не имеют процессуального права на возражение на жалобу, какие-либо документы и материалы от них судом не принимаются, а принятые считаются недопустимыми доказательствами (других форм участия свидетелей в производстве, кроме изложенных, КоАП РФ не предусмотрено). Вышеизложенное предусмотрено положениями ст.ст. 25,6 26.2, 26.4, 26.11 КоАП РФ, п. 18 Постановления Пленума Верховного Суда РФ от 24.03.2005 № 5 «О некоторых вопросах, возникающих у судов при применении Кодекса Российской Федерации об административных правонарушениях»).

Что касается процессуальных сроков рассмотрения жалобы, то в указанной части законодатель установил краткие сроки – десять суток со дня поступления жалобы. При этом срок рассмотрения жалобы может быть продлен при необходимости до десяти суток.

В целях правильного рассмотрения и разрешения дела, суд вправе истребовать доказательства по своей инициативе. За неисполнение требований суда о предоставлении доказательств должностные лица могут быть подвергнуты штрафу.

Неявка в судебное заседание кого-либо из указанных лиц, надлежащим образом извещенных о времени и месте судебного заседания, не является препятствием к рассмотрению заявления.

Необходимо обратить особое внимание, что для обращения в суд с заявлением в порядке главы 44 КоАП РК установлен двухмесячный срок. Срок

для обращения в суд начинается течь с даты, следующей за днем, когда заявителю стало известно о нарушении его прав и свобод и законных интересов. Заявитель обязан доказать это обстоятельство. При этом пропуск срока подачи жалобы не является основанием отказа в принятии жалобы (п. 2 ст. 828 КоАП РК).

По делам данной категории суд не вправе утвердить мировое соглашение между заявителем и заинтересованным лицом, поскольку в этом случае судом проверяется законность обжалуемых решений, совершенных действий (бездействия) и (или) решений органа (должностного лица), осуществляющего производство по делу об административном правонарушении и на решение этого вопроса не могут повлиять те или иные договоренности между заявителем и заинтересованным лицом.

Суд удовлетворяет жалобу об обжаловании действия (бездействия) и (или) решения органа (должностного лица), осуществляющего производство по делу об административном правонарушении, если установит, что обжалуемое решение, действие (бездействие) нарушает права и свободы заявителя, а также не соответствует закону или иному нормативному правовому акту.

Постановление об отказе в удовлетворении жалобы подлежит обжалованию в течение десяти суток с момента получения копии постановления органа (должностного лица) в специализированном районном и приравненном к нему административном суде, решение которого может быть обжаловано в вышестоящий суд, а постановление суда – в вышестоящий суд, решения которых обжалованию, опротестованию не подлежат.

Постановление об удовлетворении жалобы подлежит опротестованию в специализированный районный и приравненный к нему административный суд, решение которого может быть опротестовано в вышестоящий суд, а постановление суда – в вышестоящий суд.

Постановление незамедлительно вручается физическому лицу или представителю юридического лица, а в случае отсутствия этих лиц высылается им в течение трех суток со дня вынесения постановления.

Орган (должностное лицо) или судья, рассматривающие жалобу, обязаны в пределах своих полномочий немедленно принять меры к восстановлению нарушенных прав и законных интересов участников производства по делу об административном правонарушении, а также иных лиц.

Анализ судебной практики дел данной категории, в частности, рассмотренных специализированным межрайонным судом по Административным делам г. Нур-Султан (далее по тексту – СМАС г. Нур-Султан) за период 2017, 2018, 2019 года показывает, что в большинстве случаев суды отказывают в удовлетворении жалоб на действия (бездействия) и (или) решения органа (должностного лица), осуществляющего производство по делу об административном правонарушении.

Так, за 2017 год в СМАС г. Нур-Султан всего поступило 259 жалоб; из них: отозвано 13 жалоб; возвращена 51 жалоба; судом удовлетворены 9 жалоб, в удовлетворении 181 жалобы – отказано; количество неоконченных дел -5. Вынесено 23 частных постановления.

За период 2018 год: всего поступило 321 жалоба; при этом: отозвано 47 жалоб; возвращены 56 жалоб; судом удовлетворены 12 жалоб, в удовлетворении 201 жалобы – отказано; количество неоконченных дел -5. Вынесено 13 частных постановлений. За 2019 год: всего поступило 409 жалоб; при этом: отозвано 33 жалоб; возвращены 48 жалоб; судом удовлетворены 22 жалобы, в удовлетворении 301 жалобы – отказано; количество неоконченных дел -5. Вынесено 30 частных постановлений.

Изученная судебная практика показывает, что судами республики рассматриваются в основном жалобы на действия сотрудников дорожно-патрульной полиции, участковых инспекторов, ведущих специалистов Управления Государственных доходов, и других уполномоченных лиц, имеющих право составлять протоколы об административном правонарушении. Кроме того, не малую часть обжалований занимают жалобы по оспариванию предписаний об уплате штрафов по административным правонарушениям,

зафиксированных сертифицированными специальными приборами учета, работающими в автоматическом режиме.

Анализ практики по указанной категории дел за представленный период позволяет сделать выводы о том, что абсолютное большинство рассмотренных судами жалоб связано с оспариванием физическими лицами действий полицейских дорожной полиции за нарушения Правил дорожного движения, предписаний по уплате штрафов, зафиксированных сертифицированными приборами, а также физическими (в том числе должностными лицами и индивидуальными предпринимателями) и юридическими лицами протоколов налоговых органов о привлечении их к административной ответственности за нарушения норм налогового законодательства.

В ходе изучения судебной практики по делам данной категории установлено, что основаниями отказа судами в удовлетворении жалоб на действия (бездействия) и (или) решения органа (должностного лица), осуществляющего производство по делу об административном правонарушении, в большинстве случаев – является необоснованность и не мотивированность доводов поданных жалоб, а также установлением судом отсутствия в действиях (бездействиях) и (или) решениях органа (должностного лица), осуществляющего производство по делу об административном правонарушении, нарушений требований действующего административного законодательства.

Приведенные показатели говорят о большой значимости закрепления в законе возможности обжалования действий (бездействия) и решений органа (должностного лица), осуществляющего производство по делу об административном правонарушении и установления эффективного порядка рассмотрения соответствующих дел.

Вместе с тем анализ судебной практики позволил выявить несовершенство правового регулирования процедуры рассмотрения судами дел по обжалованию действий (бездействия) и решений органа (должностного лица), осуществляющего производство по делу об административном правонарушении

– коллизии правовых норм законодательных актов, устанавливающих порядок рассмотрения таких дел, а также отсутствие правил разрешения коллизий.

На основе анализа действующего законодательства, правоприменительной практики по делам об административных правонарушениях, достижений правовой науки полагаем, что требуется разработка теоретических положений и практических рекомендаций по совершенствованию законодательства об административных правонарушениях.

Список источников:

1. Кодекс Республики Казахстан «Об административных правонарушениях» от 5 июля 2014 года № 235-V ЗРК // "Казахстанская правда" от 12.07.2014 г. № 135 (27756); "Егемен Қазақстан" 12.07.2014 ж. № 135 (28359); Ведомости Парламента РК 2014 г., № 18-II, ст. 92.
2. Мамонтов Н.И. Оспаривание не вступивших в законную силу постановлений по делам об административных деиктах. Пособие // <https://online.zakon.kz>.
3. Закон Республики Казахстан «О порядке рассмотрения обращений физических и юридических лиц» от 12 января 2007 года N 221.// Ведомости Парламента Республики Казахстан, 2007 г., N 2, ст. 17; "Казахстанская правда" от 30 января 2007 года N (25261).
4. Шишимбаева С.С. С чего начинается административная юстиция? // Вестник Института законодательства Республики Казахстан. - № 2 (34) 2014. - С. 22-25.

UDC 347.91/.95

Соловьева Татьяна Владимировна

доктор юридических наук, профессор кафедры Гражданского процесса
Федерального Государственного Бюджетного Образовательного Учреждения Высшего
Образования "Саратовская государственная юридическая академия", Саратов

Тютюнькина Алина Владимировна

магистрант второго курса
Федеральное Государственное Бюджетное Образовательное Учреждение Высшего
Образования "Саратовская государственная юридическая академия", Саратов

НЕКОТОРЫЕ ПРОБЛЕМЫ ПРИМЕНЕНИЯ МЕДИАЦИИ В ГРАЖДАНСКОМ ПРОЦЕССЕ

В настоящее время всё большую значимость приобретают механизмы саморегулирования, поскольку субъектам общественных отношений предоставляется возможность самостоятельного установления правил поведения и контроля над их соблюдением.

К одному из таких механизмов можно отнести разрешение споров с участием посредника – медиацию. Это мирный, добровольный и конфиденциальный процесс, в котором третья нейтральная сторона – медиатор, содействует сторонам в проведении переговоров в целях заключения взаимоприемлемого соглашения.

Медиация является очень старым инструментом международного права. Тем не менее, в современном виде она появилась только во второй половине XX века. Сначала она обосновалась в США, Англии и Австралии, уже позднее появилась в Европе.

Благодаря международному опыту можно определить, что медиация представляется эффективным способом урегулирования конфликтов, поскольку позволяет оптимально решить проблемы сторон спора и значительно снизить нагрузку на судей и судебную систему в целом.

Кроме того, в медиации условия прекращения спора и само решение принимается самими сторонами, что наделяет участников большей уверенностью в получении наиболее приемлемого результата.

Также важными преимуществами медиации перед судебным разбирательством можно считать меньшие материальные затраты, меньшие временные издержки и больший психологический комфорт участников.

Однако, при наличии достаточного количества положительных характеристик, процедура медиации практически не применяется на территории Российской Федерации. Связано это, прежде всего, с отсутствием доверия граждан к данному институту.

Недоверие к медиации, на наш взгляд, может быть вызвано следующими факторами:

- непонимание в целом смысла медиации, порядка ее проведения и результатов, к которым она приведет;
- отношение к медиации как к бытовому разговору, который не может разрешить возникший конфликт;
- недоверие к медиатору;
- отношение к решению суда как к более правильному с правовой точки зрения окончанию конфликта;
- опасение неисполнения медиативного соглашения противоположной стороной спора;
- низкая информированность о возможности разрешения спора с помощью применения медиации.

Поскольку распространение применения медиации может позитивным образом повлиять на сложившуюся практику по разрешению споров различных областей права, необходимо усилить существующие меры по ее внедрению в российское общество.

На данный момент в некоторых судах общей юрисдикции, а также в Арбитражных судах, создаются специальные комнаты примирения, где стороны могут провести беседу, в том числе, и с участием медиатора.

Создание данных комнат носит исключительно добровольный характер. На наш взгляд, наиболее эффективным является закрепление в законодательстве нормы об обязательном существовании в каждом суде комнаты примирения. Это позволит гражданам убедиться в том, что примирение, по мнению суда, является не менее эффективным способом разрешения конфликта.

Следующая необходимая мера – размещение в помещении судов стендов с информацией о процедурах примирения с целью увеличения информированности граждан о медиации. Также на стендах и буклетах могут быть размещены образцы ходатайств об утверждении медиативного соглашения в качестве мирового соглашения и прекращении производства по делу, образцы заключенных медиативных соглашений. Это поможет стороне спора наглядно увидеть результат примирительной процедуры.

Реализация перечисленных простых в исполнении мер позволит сторонам активнее обращаться к услугам медиаторов при возникновении споров. И, как следствие, решит проблему недоверия граждан к медиации и позволит снизить нагрузку на судебную систему.

Список источников:

1. Багаев, С.В. К вопросу о понятии и особенностях медиации / С.В. Багаев // Интеллектуальный потенциал XXI века: ступени познания. 2015. №27. С. 254-260.
2. Цекарев, А.Е. К вопросу о понятии медиации в российском праве / А.Е. Цекарев // Ростовский научный журнал. 2017. №6. С. 174-178.
3. Олейник, В.В. Принципы медиации при разрешении корпоративных конфликтов / В. В. Олейник // Вестник научных конференций. 2016. №1-3(5). С. 65-73.
4. Худойкина, Т.В. Применение посредничества как примирительной процедуры при разрешении правовых споров и конфликтов в России / Т.В. Худойкина // Социально-политические науки. 2012. №4. С. 67-70.

GEOGRAPHY AND LOCAL HISTORY

UDC 911.5/9

Глухота Віталій Олександрович

вчитель географії

Полтавський обласний науковий ліцей-інтернат
імені А. С. Макаренка Полтавської обласної ради, Україна**Демченко Ростислав Іванович**

учень 10 класу

Полтавський обласний науковий ліцей-інтернат
імені А. С. Макаренка Полтавської обласної ради, Україна**ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ФУНКЦІОНУВАННЯ
ФОНОСФЕРИ ЯК ЗВУКОВОЇ ОБЛОНКИ ЗЕМЛІ**

Анотація. В статті розкрито основні відомості про фоносферу, як одну з географічних оболонок Землі. Виділено структурні компоненти фоносфери та особливості їх функціонування.

Ключові слова: фоносфера, джерело звуку, звуковий ефект, звукове явище, звуковий ландшафт, ехо

Навколишнє середовище завжди існувало серед різноманітних звукових явищ. Людська діяльність спричинила появу ще більшої їх кількості, які стали важливими компонентами як природного так і антропогенного середовища.

Завдяки існуванню великої кількості звукових явищ можна з упевненістю говорити про існування нової географічної оболонки – фоносфери або звукосфери. Саме вони і сформували новий вид ландшафтів, які стали провідними у техногенному середовищі та невід'ємною частиною вже природного середовища – звукові ландшафти.

Концепцію фоносфери у своїх наукових працях обґрунтував М. Є. Тараканов [1], але з точки зору музики та її впливу. Також вченим не висвітлено самого поняття «фоносфера» як однієї з геосфер Землі.

Як відомо, географічна оболонка – верхня комплексна оболонка Землі, що утворилася внаслідок взаємопроникнення і складної взаємодії окремих геосфер – літосфери, гідросфери, атмосфери і біосфери. З розвитком наукових знань про природу до цього переліку також стали додавати кріосферу, магнітосферу, педосферу та інші, що, в свою чергу, ускладнило чітке розмежування географічної оболонки. За приблизними даними, верхня межа її проходить на висоті 25-30 км. над поверхнею Землі, нижня – під океанами, на глибині 5-10 км. Потужність географічної оболонки сягає 60-70 км [2].

З розвитком людської діяльності та людини відбувається ускладнення і самої географічної оболонки. Завдяки вченню В. І. Вернадського в науковому просторі з'явилося поняття «ноосфера», яке з часом трансформувалося в поняття «техносфера», «антропосфера», «соціосфера». В сучасному розумінні ноосфера – це вищий ступінь розвитку біосфери, пов'язаний з виникненням людини, яка пізнала закони природи і своєю діяльністю змінює навколишнє середовище, яке по масштабам можна порівняти з планетарними геологічними змінами [2].

Теорія ноосфери стала досить актуальною у зв'язку з погіршенням екологічного стану навколишнього середовища і необхідністю виховання екологічного мислення. Вона була однією з духовних і філософських передумов виникнення концепції фоносфери. Але були і матеріально-технічні передумови виникнення: розвиток різних видів транспорту (автомобілі, залізниці, літаки), радіо і телебачення, створення супутникових технологій. Фактично людина стала усвідомлювати, що вона живе в середовищі, де звуки відіграють провідну роль в її життєдіяльності [3].

Вперше концепцію фоносфери було запропоновано М. Є. Таракановим (1928-1996) в середині 1980-х років. Але науковець, говорячи про фоносферу, мав на увазі перш за все музику, але музику в аспекті тотального поширення та впливу на людину в цілому [1].

Ми розглядали поняття «фоносфера» як сукупність джерел звуків планетарного масштабу. Фактично звук є одним із компонентів формування природно-територіальних комплексів (ландшафтів) різного рівня і доповнює їх, або є окремим і головним компонентом, де формує відповідні звукові ландшафти.

Межі функціонування фоносфери є досить умовними. Нижня межа може сягати декілька сотень метрів і більше завдяки спеціальним приладами, які за допомогою звуку

вивчають внутрішню будову Землі. Верхня досягає приблизно 15 км., але завдяки запуску ракет, супутників ця межа може збільшуватися до 100-200 км. В цьому і проявляється унікальність самої фоносфери: її межі не постійні, із розвитком технологій людства її кордони будуть постійно змінюватися

Рис.1 Місце фоносфери серед інших оболонок Землі

У структурі фоносфери ми виділили відповідні одиниці: джерело звуку, звуковий ефект, ехо, звукове явище

Джерело звуку – умовний центр формування звукового ефекту. Фактично джерела звуків і складають фоносферу. Це можуть бути будь-які об'єкти як антропогенного, так і природного середовища (людина, автомобіль, птах). Особливістю функціонування поняття «джерело звуку» є його постійні зміни, неритмічність, мінливість, але в межах фоносфери.

Звуковий ефект – це короточасне порушення фоносфери одним або декількома джерелами звуків. Всі джерела звуків у фоносфері можуть доповнювати один одного і підсилювати, що і формує звуковий ефект. Завдяки звуковому ефекту фоносфера може змінювати свої межі, наприклад, при запуску космічного корабля.

Ехо – це уособлене відлуння звукового ефекту, яке не покидає меж фоносфери, і з часом може стати новим джерелом звуку за певних умов.

Звукове явище – тривале і постійне порушення звукового простору одним або декількома джерелами звуків. Звукові явища при взаємодії з іншими природними компоненти формують відповідні ландшафти або ж можуть бути головною умовою формування звукових ландшафтів.

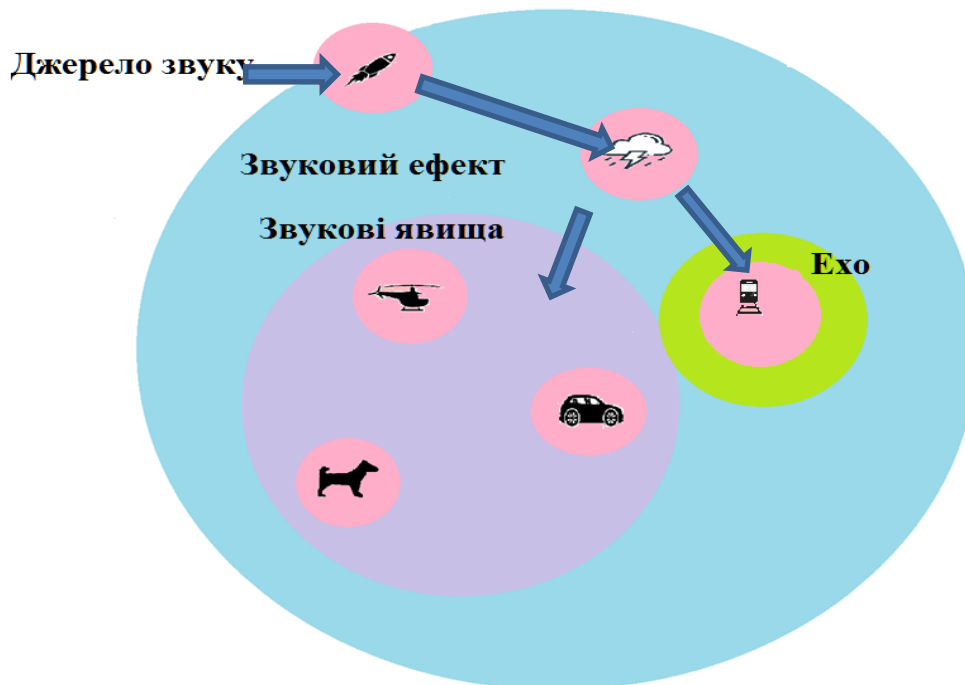

Рис.2 Структура фоносфери

Отже, географічна оболонка – верхня оболонка Землі, яка утворилася внаслідок взаємопроникнення і складної взаємодії окремих геосфер – літосфери, гідросфери, атмосфери та біосфери.

Вперше поняття «фоносфера» вжив радянський вчений М. Є. Тараканов в середині 80-х років ХХ ст. Межі фоносфери є умовними, нижня межа – декілька сотень метрів і більше, верхня – приблизно 15 км., але може збільшуватися до 100-200 км.

Виділено наступні структурні компоненти фоносфери: джерело звуку, звуковий ефект звукове явище, ехо та звуковий ландшафт

Список джерел:

1. Тараканов М. Е. Музыкальное пространство и звуковая среда обитания. *Звуковая среда современности*: сб. ст. памяти М. Е. Тараканова. Москва: 2012. С. 32-37
2. Мильков Ф. Н. Ландшафтная сфера Земли. Москва: Мысль, 1970. 207 с.
3. Звуковая среда современности. *Сборник статей памяти М. Е. Тараканова (1928-1996)* / отв. ред.-сост. Е. М. Тараканова Москва: ГИИ, 2012. 520 с

ARTS, CULTURAL STUDIES AND ETHNOGRAPHY

UDC 317:502

Абидова Зайнаб Кадирберггановна

*Доктор исторических наук (PhD) Заведующая кафедры «Общественных наук»
Ургенчский филиал Ташкентской медицинской академии
г. Ургенч, Узбекистан*

**«ОБРЯДИ СВЯЗАННЫ С ПОЧИТАНИЕМ КОЛОДЦЕВ
КУЛЬТОВОЙ ПРАКТИКИ У НАРОДОВ ХОРЕЗМСКОГО ОАЗИСА»**

Аннотация. Статья посвящена изучению почитание колодцев в культовой практике у народов Хорезмского оазиса. Изучены пережитки древних религии и анализированы, обряды, связанные с колодцами и водой прослеживаемые в Хорезмском оазисе. Показаны их роли в жизни жителей Хорезмского оазиса, которые являются важной ступенью на пути возрождения духовной и культурной жизни узбекского народа.

Ключевые слова: вода, культ, колодцы, гробница, легенда, обряд, хауз (бассейн).

Введение. Согласно древним представлениям, основу мироздания составляли четыре священных элемента – земля, вода, воздух и огонь. Вода почиталась как один из источников и основа жизни. В Авесте есть божество водных стихий и рек Ардвисура – Анахита, которой посвящён специальный гимн [Авеста 1990: 45]. Географические и культурно-хозяйственные условия Хорезмского оазиса, который находится между пустынями, способствовало тому, что центральное место в религиозных верованиях, начиная с древнейших времен, занимал культ водной стихии. Народы Хорезма считали воду священным и старались, вод рек, каналов и колодцев сохранять чистоте. При исламе прежний культ воды, во многом потеряв своё первоначальное значение, приобрёл характер суеверия.

Основная часть. Как и во всей Средней Азии и в Хорезме встречаются «священные» колодцы и хаузы, обычно расположенные около **мазаров**

(гробницы). Святые источники, колодцы и озера являются воплощением чистоты и добродетельности, поэтому посетители должны приходить сюда с добрыми намерениями, чтобы после поклонения найти в себе силы для преодоления вражды и обид. Питье воды из колодцев, привязывание лоскутов ткани к веткам окружающих деревьев (Алам бойламок) в знак уважения к мазару и во исполнение своих желаний составляют важную часть обряда паломничества к святым местам. По многими проводимы нами полевыми исследованиями, можно сказать, что очень многие мазары, святилища возникали около источников воды [ПМА-1].

В Хорезме очень многих местах, обычно около мазаров, имелись почитаемые колодцы привлекавшие, прежде всего бездетных женщин. Например, около гробницы Шахимардан в Хивинском районе есть колодец. По словам информаторов, бездетные женщины делали паломничество к гробнице, «наклонялись над отверстием колодца и смотря по тому, что в воде его видели — луну или звезды, — судили о том, кто у них должен родиться — мальчик или девочка» [ПМА-2]. Гадание, как в этом мы убедились на ряде примеров, — это уже позднейшая трансформация обряда с точки зрения примитивной психологии вполне реального, в котором, на наш взгляд, связь сакральных качеств небесных светил и деторождения, несомненно, и служит лишним подтверждением тому, что почитание небесных светил занимало в культе плодородия важное место [Снесарев 1983: 55].

Мавзолей Пахлаван Махмуд (Палван-ата) находится в городе Хиве, в центральной части Ичан-калы. Гробница святого привлекала паломников со всех концов Республики. К мавзолею шли женщины и мужчины всех возрастов: старики приобщались святости этого места, женщины несли больных детей или шли с целью «вымолить» ребенка, невесты накануне свадьбы припадали к порогу усыпальницы, испрашивая благословения на брак. У мавзолея Пахлавон Махмуда есть колодец, которого считают священным, каждый проходящий к святому обязательно пьет воду из колодца, увозят с собой в бутылках, считая его целебным. Особенно к мавзолею приходят молодожены, перед свадьбой и

просят Палван-ата благословения на брак, и чтобы у них был много детей. Есть такая примета, читая молитву, жених должен бросать ведро в колодец, когда оно поднимается, по воде на ведре они гадают, кто у них родиться первым, мальчик или девочка. По примете, если ведро будет полной, это означает мальчик, а если неполна девочка [ПМА-3].

Хауз (Бассейн). Одним из наиболее почитаемых мест древнего Хорезма гробница Увайса Караний (Султон Ваис-бобо), находящийся у подножия гор Султан-Уиз Даг в Бирунийском районе Каракалпакстана. Султан Ваис-бобо, популярен среди народа как целитель и покровитель поводырей верблюдов. В гробницах Султон Увайс есть большой по размерам священный бассейн — хауз, окруженный паломниками. Вода в нем считалась «святой». Ее пили, ею мыли лицо, а очень многие совершали полное омовение. «Святую воду» увозили с собой в бидонах, бутылках. Чудодейственный бассейн все же постарались увязать со святым, и была создана легенда о том, что пресная родниковая вода вытекает из ног погребенного святого [Снесарев 1969: 294. ПМА-4]. С хаузом священного мазара связан и ритуал, совершаемый паломниками, в основном бездетными. Они идут от бассейна босиком по камням и колючкам вдоль сухого русла – сая, по которому только весной стекает из хауза избыток воды. По дороге они повязывают на кусты или скальные выступы обетные тряпочки. Берега сая испещрены промоинами и щелями между скалами, паломницы их не обходят, а протискиваются через них. В конце пути они строят из нескольких камней «арвох уйи» – домики предков, миниатюрные имитации жилых сооружений, символический знак магической связи со святилищем. Считается, что этот ритуал помогает избавиться от бесплодия и других женских заболеваний [ПМА-4].

В священном бассейне живут священные рыбы. Они живут в прозрачной воде. Кормить рыб и даже смотреть на них считалось делом богоугодным и целебным. Эти рыбы конкурировали в популярности с самим Султан-бобо. Местные говорили о страшных наказаниях болезнью или даже мгновенной смертью тех, кто покушался на жизнь священных рыб [ПМА-4]. Эти поведения

показывают культ рыбы в системе зоолатрии в Хорезме. Булак (родник) действует; он идет от могиле Султан Вайса, пробиваясь через землю. Булак крепко закрыт, иначе пойдет слишком много воды. Из хауза вода течет вниз по ущелью» [Юсупов. Святые места...]. Еще такой священной хауз находится в около гробнице Юсуф Хамадоний селе Бешмерган Шаватском районе.

В заключение можно еще раз повторить почитание природных мест и святых, у которых просят помощи и заступничества, легенды, связанные с загадочными местами их упокоения - это неотделимая часть традиционной культуры Хорезмского народа. Это также и нить, соединяющая прошлое и настоящее.

Список литературы:

1. Авеста. Избранные гимны / Перевод с авестийского и комментарии проф. И. М. Стеблин-Каменского. — Душанбе: “Адиб”, 1990. - С. 45.
2. Снесарев Г.П. Хорезмские легенды как источник по истории религиозных культов Средней Азии. — М.: Наука. 1983. — С .55.
3. Снесарев Г.П. Реликты домусульманских верований и обрядов у узбеков Хорезма. — М.: Наука, 1969. — 336 с
4. Юсупов А. Святые места Хорезма и Каракалпакстана. <http://www.centrasia.ru>. (дата обращения: 18.01.17)
5. Полевые материалы автора – 1. Хорезмский обл., Хивинский, Хазараспский, Ханкинские районы 2015-2016 года.
6. ПМА-2. Хивинский район, Село Бадирхан. Сентябрь 2016 г, информатор Ю. Рахмонова 1978 г.р.
7. ПМА-3. Город Хива, Ичан-кальа. Мавзолей Пахлаван Махмуд. Сентябрь 2016 г. Информатор А.Абдурасулов 1942 г.р.
8. ПМА-4. Республика Каракалпакстан Бируниский район, гробница Султон Увайс 2016 год май.

UDC 025.5(477.82)

Oleksandr Demianiuk

Doctor of History, Professor,

Pro-Rector in scientifically-pedagogical work and monitoring of education quality

Volyn Institute of Post-Graduate Pedagogical Education, Ukraine

Nadia Konon

Senior Lecturer

Lutsk Institute of Human Development of the University "Ukraine", Ukraine

BIBLIOGRAPHICAL POTENTIAL OF THE LIBRARY IN THE CONTEXT OF INFORMATION SPACE

***Annotation.** In the article, the authors cover the activity of the Department of information-bibliographic and advisory work of the Volyn Regional Youth Library relating to the reference-bibliographic and remote user service that is rendered with using creative and innovative forms of work.*

***Keywords:** virtual reference, digest, e-presentation.*

Волинська обласна бібліотека для юнацтва (ВОБЮ) – публічний спеціалізований заклад у сфері бібліотечно-інформаційного обслуговування молоді; консультаційний центр щодо забезпечення організації діяльності бібліотек області з питань роботи з юнацтвом; координаційний центр з питань освіти та виховання молоді для бібліотек різних систем та відомств; центр формування, обробки, зберігання документально-інформаційних ресурсів творів друку та матеріалів на електронних носіях, задоволення на їх основі потреб користувачів в інформації [3, с. 66].

Головне завдання відділу інформаційно-бібліографічної та консультативної роботи – допомога користувачам бібліотеки у пошуку інформації. У відділі можна отримати довідку про наявність у бібліотеці потрібних книг, періодичних видань та інших документів.

Відділ надає читачам послуги: добір літератури за темою; уточнення бібліографічних даних потрібного видання, довідка про наявність його у фонді бібліотеки; індивідуальне інформування абонентів про нову літературу, публікації у періодичних виданнях з певної теми; складання та редагування бібліографічних списків до рефератів, курсових, дипломних, наукових робіт, дисертацій; довідково-бібліографічне обслуговування (ДБО) користувачів; дистанційне бібліографічне обслуговування з використанням баз даних бібліотеки в режимі on-line; формування інформаційної культури відвідувачів; консультації з бібліографічного оформлення наукових робіт; видання методико-бібліографічних посібників; методична допомога працівникам підрозділів бібліотеки, централізованих бібліотечних систем, бібліотек інших відомств, спеціалістам видавництв тощо; проведення Днів інформації, презентацій бібліографічних баз даних бібліотеки.

Основним завданням є вдосконалення традиційних і запровадження нових форм і методів роботи, спрямованих на поліпшення якості потреб усіх категорій користувачів в мережі Інтернет через доступ до Wi-Fi [9, с. 179].

Читачі ВОБЮ звертаються із запитамі через електронну мережу. Дистанційною послугою користуються вчителі, вихователі, студенти, учні, яким для написання методичних, практичних і наукових робіт необхідно сформувати список джерел і літератури. У відділі створена електронна бібліографічна база даних, що поповнюється описом книг, аналітичним розписом статей, які систематично надходять до закладу, пошуком та описом електронних ресурсів, це розширює інформаційний простір книгозбірні. Важлива ділянка – укладання бібліографічних видань у серіях, коли читачам пропонується список друкованої літератури з фондів бібліотеки, Інтернет-ресурси за темою.

Серія «За сторінками підручника ХХ століття» започаткувала напрям, що розширює коло читання учнів та студентів за навчальними програмами і спрощує пошук документів для науково-дослідницьких робіт. У серію ввійшли: «Віртуальні навігатори мовного всесвіту», «Неурядові організації світу», «Етнічні традиції зарубіжних країн у діловому спілкуванні»; посібники до

організації Дня Європи – «Життя у французькому стилі», «Німеччина: презентуємо країну», «Інформаційна подорож Великою Британією», «Панорама Polska» [5, с. 51–52].

Завдяки формуванню баз електронних ресурсів, розширенню он-лайн мережі у ВОБЮ діє сервіс «Дистанційне бібліографічне обслуговування», що дає можливість доступу до бібліографічної інформації віддаленим користувачам, яка здійснюється через електронну пошту бібліотеки (voub@ukr.net). На відміну від сервісу «віртуальна довідка», яка функціонує у багатьох бібліотеках, дистанційне бібліографічне забезпечення передбачає обслуговування не абстрактного, а конкретного віддаленого користувача, діалогу з ним, з метою уточнення теми, мети запиту, в подальшому – електронної доставки документів (ЕДД), а також дає можливість користувачам ВОБЮ замовляти електронну копію друкованих документів: статей із журналів, збірників; фрагментів монографій обсягом до 40 сторінок, власних електронних ресурсів. Терміни виконання довідок становлять від одного до п'яти днів, у порядку їх надходження.

Вперше на Волині працівники відділу запровадили у практику роботи віртуальну довідку (ВД), використання бібліографічних дайджестів. ВД – це інтерактивна, безкоштовна on-line послуга, спрямована на оперативне виконання разових індивідуальних та колективних запитів віддалених користувачів, які пов'язані з пошуком інформації, за допомогою спеціального програмного забезпечення [4, с. 96].

Основними принципами роботи з ВД є:

- загальнодоступність, відкритість і безоплатність для всіх користувачів;
- універсальність тематики та оперативність виконання запитів;
- диференційований підхід до відбору джерел інформації в залежності від характеру потреб, ресурсних можливостей та віку користувачів;
- обов'язковість виконання прийнятих до роботи запитів та надання відповідей навіть у разі відсутності за темою необхідної інформації;

– дотримання конфіденційності щодо персональної інформації, що надається користувачами;

– коректність взаємного спілкування [12, с. 205].

Здійснений аналіз надання послуги ВД у бібліотеці, дає підстави стверджувати, що цей вид інформаційних послуг належить до найперспективніших. ВД розширює зону обслуговування за рахунок віддалених користувачів, дозволяє за допомогою консультанта значно скоротити час самостійного пошуку документів користувачем, одержати кваліфіковану відповідь провідних спеціалістів бібліотеки. Крім того, виконання широкого спектру запитів, дозволяє бібліографам удосконалювати навички пошуку інформації з використанням електронних ресурсів багатьох бібліотек, що підвищує їх фаховий світогляд та популяризує бібліотеку. Організація даної послуги і якість ДБО відповідає зразкам світової практики, але потребує поступового удосконалення, що можливе не тільки при постійному аналізі досягнутих результатів, але й увазі та підтримці адміністрації, зокрема в технічному та матеріальному ракурсах.

Завдання бібліотечного працівника полягає у збереженні основних принципів обслуговування: кваліфікований пошук інформації, повнота, якість, достовірність, своєчасність тощо. Інформаційні технології дозволяють перенести багато видів професійної діяльності в мережеве середовище, необов'язково в точній їх проекції. Отримавши Інтернет-втілення, ДБО виграє в оперативності, масштабі обслуговування користувацької аудиторії, наданні не тільки бібліографічної, але і повнотекстової інформації, у забезпеченні доступності послуг для абонентів, які в традиційному середовищі ними не користувалися.

Бібліографічний дайджест – бібліографічний посібник, який містить бібліографічний опис документа, добірку фрагментів з його тексту, згруповані таким чином, щоб дати про нього загальне уявлення, чи матеріалів за певною темою, зібраних з багатьох видань.

Структурно дайджест складається з титульного аркуша, змісту, передмови від упорядника, основного тексту, списку використаних джерел, додатків, глосарія основних термінів. Кожен витяг з документу має супроводжуватися посиланнями на першоджерела [6, с. 10–12].

ВОБЮ підготувала бібліографічні дайджести: «Партнерська взаємодія у створенні превентивного виховного простору», «Формування громадянських цінностей учнівської молоді у системі загальної середньої освіти», «Сучасні підлітки. Які вони?..», «Як я розумію свої права», «Мій моральний вибір», «Оптика: використання на благо людства», «Генетика: благо чи зло людства?», «Капілярні явища в природі і техніці», «Хімія навколо нас», «Сучасний зв'язок: нові технології», «Біоніка: вчимося у природи», «Ера нанотехнологій», «Українські імена в космонавтиці», «Альтернативна енергетика – вимога часу», «Таємничий світ кристалів» та інші [5, с. 49–53].

Заслуговує уваги інформаційний методико-бібліографічний дайджест «Бібліотека Нової української школи» із серії «Інформаційний простір освіти», який розкриває у текстовому та бібліографічному форматах питання організації діяльності шкільної бібліотеки в умовах Нової української школи (НУШ). Матеріал згруповано у трьох розділах. В розділі «Офіційно...» представлено документи щодо організаційних питань діяльності бібліотеки як структурного підрозділу закладу загальної середньої освіти. Проблеми створення і розвитку освітнього середовища НУШ, які мають безпосередній чи опосередкований вплив на діяльність шкільних бібліотек та враховуються в організації їхньої діяльності, розкриває література другого розділу посібника «НУШ: трансформація освітнього простору». Третій розділ «Шкільна бібліотека в умовах НУШ» сформований з документів, які допоможуть в орієнтації у можливих варіантах змін в організації та змісті діяльності книгозбірень. Для зручності та підвищення інформаційного наповнення посібника третя частина викладена у формі реферату [1, с. 2].

Широкий спектр методико-бібліографічних матеріалів, які представлені виданнями: «Філософія добра Василя Сухомлинського» [13], «Шанувати

традиції – бути сучасним» [14], «Квітник всіх напрямів і стилів» [7], «Молодь діє. Молодь допомагає» [10], «Морально-етичне виховання молодших школярів на групі продовженого дня» [2] тощо.

У ВОБЮ в системі інформаційно-бібліографічного обслуговування відбулася реорганізація, яка враховує диференціацію. Цьому сприяє автоматизована бібліотечно-інформаційна система (АБІС) «УФД/Бібліотека» – одна з найпотужніших комп'ютерних бібліотечних систем в Україні, яка має україномовний інтерфейс, використовується освітніми закладами (на Волині бібліотеки: Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки та Волинської Православної Богословської академії ПЦУ). АБІС «УФД/Бібліотека» – це розробка київської компанії «Український Фондовий Дім», характеризується на практиці функціональністю, гнучкістю, зручним графічним інтерфейсом, охоплює всі ділянки роботи бібліотеки: комплектування, обробка, каталогізація, обслуговування читачів, моніторинг статистичних показників [3, с. 69].

Працівники ВОБЮ обізнані із сучасними технологіями, вміють організовувати віртуальні форми, дистанційне консультування, мультимедійні презентації, швидко знаходить інформацію в Інтернеті.

Інноваційний шлях розвитку бібліотеки, оновлення усіх сторін її життєдіяльності забезпечує виконання покладеної на неї місії. «...книгозбірня є інформаційним центром, а бібліотекарі – інформаційними працівниками, які поєднують у роботі традиційні функції консультанта з інформаційного пошуку, мережевого навігатора, інформаційного аналітика та організатора знань» [11, с. 30].

Бібліографи готують електронні інформаційні продукти: добірки бібліографічних, вебліографічних, аналітико-інформаційних видань, електронні презентації, повнотекстові документи. Навчання основам Інтернет-пошуку сприяють нові форми інформаційних заходів – презентації баз даних та веб-сайтів. Користувачі бібліотеки самостійно поповнюють свої електронні бібліографічні архіви, систематично одержують інформацію за певними темами,

проблемами в електронній формі, цьому сприяє групове та індивідуальне інформування.

Бібліографічні посібники ВОБЮ є доступними для вільного використання відвідувачами сайту бібліотеки (<http://vollibr.org.ua/>), різноманітні їх жанри та види. Вибір жанру залежить від мети конкретного видання: інформування про нову літературу, бібліографічний супровід розроблення складної, інноваційної теми (проблеми), навігація в Інтернеті тощо. Веббіографічні посібники мають на меті орієнтацію, навігацію серед інформаційного потоку матеріалів у мережі Інтернет. Бібліографічні описи веб-ресурсів представлені в кожному з бібліографічних видань бібліотеки. [4, с. 95].

У ВОБЮ технологічною базою інновацій є інформаційно-комунікаційні технології, внаслідок яких ідеї та проекти репрезентовані через Інтернет-технології, на сайті бібліотеки, у соціальних мережах, радіо- й телепередачі, пресу, що дозволяє залучати до обговорення та участі співробітників бібліотек різного регіонального рівня та підпорядкування. На досягнення цієї мети спрямовані загальноукраїнські і регіональні конкурси, ярмарки інноваційних ідей, реалізованих проєктів, ініціаторами яких виступають Українська бібліотечна асоціація (УБА), Програма «Бібліоміст» бібліотеки Волині та міста Луцька. За результатами конкурсного відбору УБА у квітні 2020 р. ВОБЮ рекомендовано для участі у міжнародному проєкті «Твори культуру: бібліотечні інноваційні послуги», що підтримує ЄС за програмою Дім Європи. Основна мета проєкту – навчити бібліотекарів з України та Білорусі створювати інноваційні бібліотечні послуги, які розвиватимуть креативні культурні та творчі індустрії цих країн, з використанням спеціальної методології «Дизайн-мислення для бібліотек». Партнерами проєкту є Публічні бібліотеки Данії м. Орхусу та Білоруської бібліотечної асоціації.

Таким чином, на модернізацію відділу інформаційно-бібліографічної та консультативної роботи ВОБЮ вплинуло впровадження у бібліотечні процеси інформаційних технологій, креативні та інноваційні підходи до організації бібліографічної діяльності, що обумовлюють наявність джерел на електронних

носіях та в Інтернеті, розширення каналів зв'язку, належний рівень підготовки соціуму. Проте, в усіх формах бібліографічного обслуговування користувачів слід пам'ятати основну вимогу професійного сервісу – забезпечення високої якості наданих послуг та бібліографічних продуктів, особистісно-орієнтовані принципи обслуговування читачів, індивідуальний підхід. Технологічне забезпечення модернізації бібліографічної діяльності – це лише передумова встановлення тривалих і продуктивних взаємовідносин з індивідуальними і груповими користувачами бібліотеки. Є низка загальних рекомендацій для активізації роботи бібліотек, що зробить її більш привабливими для читачів. Розробити сучасний і дієвий закон про бібліотеки, запровадити нові державні стандарти з нормами навантаження на працівника, тому що сьогодні інший користувач, змінилися його запити та потреби, розширити перелік платних послуг, а для цього також потрібні зміни законодавчої бази [8, с. 67].

Список джерел:

1. Бібліотека Нової української школи: інформ. метод.-бібліогр. дайджест. Луцьк, 2019. 30с.
2. Герук О. В. Морально-етичне виховання молодших школярів на групі подовженого дня. Луцьк, 2019. 42 с.
3. Єфремова А. Волинська обласна бібліотека для юнацтва: етапи становлення та розвитку. Нам бути юними завжди самою долею призначено... : іст. екскурс. Луцьк, 2017. С. 66–82.
4. Ількевич Н. А. Бібліографічне обслуговування користувачів Волинської обласної бібліотеки для юнацтва: традиції та інновації. Минуле і сучасне Волині і Полісся. Луцьк, 2015. Вип. 54. С. 93–96.
5. Ількевич Н. А. Бібліотека & школа: партнерство на шляху до нової якості освіти Шкільний бібліотечно-інформаційний центр. Бібліотечна робота. 2012. № 10. С. 49–53.
6. Ількевич Н. А. Центр інформації для молоді. Духовній скарбниці молоді – 30. Луцьк, 2007. С. 10–12.
7. Квітник всіх напрямів і стилів: метод.-бібліогр. матеріали на допомогу б-кам в презентації творчості письменників Волині. Луцьк, 2017. 46 с.
8. Конон Н. Г. Бібліотека як центр соціокультурної інфраструктури Волині. Проблеми й перспективи розвитку інформаційної, бібліотечної та архівної справи: матеріали V

Міжвузівського наук.-практ. семінару, м. Луцьк, 21 листопада 2017 р. Луцьк, 2017. Вип. 5. С. 63–68.

9. Конон Н. Г. Науковий підхід до традиційних та впровадження інноваційних послуг у бібліотеці. Українське державотворення: проблеми і сучасність. Луцьк, 2015. Вип. 10. С. 178–183.
10. Молодь діє. Молодь допомагає : метод.-бібліогр. матеріали на допомогу б-кам в підтримці волонтер. руху на Волині. Луцьк, 2016. 42 с.
11. Прийма К. А. Сучасна бібліотека: зламаємо стереотипи : інноваційність розвитку сприяла участь у багатьох конкурсах проектів і отримання грантів. Бібліосвіт. 2016. № 3. С. 30–40.
12. Романська С. Й. Віртуальна довідка – як одна з форм обслуговування віддалених користувачів. Сучасні проблеми діяльності бібліотеки в умовах інформаційного суспільства. 2013. С. 204–212.
13. Філософія добра Василя Сухомлинського : метод.-бібліогр. матеріали на допомогу б-кам. Луцьк, 2018. 42 с. URL <http://vollibr.org.ua/images/metod/material/Suhomlyn.doc>.
14. Шанувати традиції – бути сучасним: метод.-бібліогр. матеріали на допомогу б-кам. Луцьк, 2017. 42 с.

HISTORY AND ARCHEOLOGY, ARCHIVAL STUDIES

UDC 381.09

Irina Moroz

Candidate of Historical Sciences, Senior Lecturer of the Department of
theory, history of state and law and humanitarian disciplines

Bryansk branch of the Russian Economic University named after G.V. Plekhanov, Russia

**ATTEMPTS TO CREATE TRADING COMPANIES IN THE USSR IN THE
1950-60S**

***Annotation.** On the basis of archival data and periodical materials, the author formulated the main problems of the process of creating of trading companies. The author showed the reasons for organizing new forms of trade and the principles of their construction. Particular attention is paid to the efficiency of firms.*

***Keywords:** trade, management, company, store, specialization, cost accounting, assortment.*

After the problem of restoring the economy destroyed by the war was solved in the USSR in the first post-war years, the country faced the problem of eliminating the shortage of goods and improving the quality of products sold. The specificity of the situation was that a large number of food and industrial products were not delivered or delivered late to trade establishments due to poor organization of management, storage and delivery conditions [1, p. 550].

By the mid-1950s and 1960s, the question of improving management of enterprises in the light and meat and dairy industries, forestry, and processing of agricultural raw materials, etc. was especially acute. This was due to the fact that it was here that there were a significant number of small enterprises, many of which were weakly mechanized and had backward production process technology. This explained the low labor productivity and high cost of products at such enterprises.

For the most part, sectoral administrations had diverse enterprises subordinate to them, which made it impossible to skillfully manage them. Many enterprises were universal, with numerous services and auxiliary industries.

There were two ways of radical improving the forms of enterprise management: either create new branch administrations in addition to the existing ones, or go along the path of improving the territorial production management system. The first path led to additional costs without the prospect of obtaining tangible results, the second one to the rationalization of forms of production management, which, according to preliminary calculations, should have had a great economic effect.

In October 1961 in the Lvov economic region, a wide economic experiment was set up to create production associations - the first Soviet firms. And two years later, rich material was already accumulated on the activities of a wide variety of production associations in many industries, since there were more than 150 firms operating in the country [2, p. 9].

The foundations of the organization of firms developed during the period under review have shown that their creation can be based on one of five principles.

The essence of the first is firms combining enterprises by industry and subject specialization. Enterprises organize one company, based on the affinity of the products with industry specialization. As an example, the Mayak company in Lvov could be mentioned. It was created on the basis of the sewing factory No. 1. The company included 12 sewing factories as subsidiaries. Both the parent company and the branches of the company were highly specialized. The company produced 109 items of clothing from woolen and cotton fabrics.

As a result of specialization without additional capital work, organization of multi-faceted and multi-assorted flows for the next year, an additional 41,600 units of sewing products were produced. At the same time, there was a further expansion of the assortment, an increase in the number of stitched products and an improvement in their quality.

The essence of the second principle is the formation of firms, including identical enterprises. For example, according to this principle, the Lvov furniture factory

“Karpaty” was organized. Before the organization of this company, numerous small factories were engaged in the manufacture of furniture. Moreover, each of them, and even the smallest, was an enterprise with a closed production cycle. The enlargement of some factories into a furniture factory made it possible to specialize and equip them with modern technological equipment. With the formation of Karpaty, the furniture factory was singled out as its parent company. The company included two furniture factories, a baguette-furniture factory and a glass-mirror factory. The combination of all these industries into one company allowed to increase the production of furniture by 50-60%. Here, subject specialization was carried out, which contributed to the maximum mechanization and automation of production, and reduce production costs. The most important result of the organization of the company was an improvement in the quality of its products.

The third principle of organization of an association provided for the integrated processing of agricultural raw materials. So, back in 1960, forest associations were organized in the Lvov economic region. Their characteristic feature was that they included not only timber growing and logging enterprises, but also wood processing enterprises with full use of raw materials and all production wastes. A year later, there were already 30 such forest associations, and they united more than 120 individual enterprises. After several years, all associations of this type sharply improved their performance, thereby creating favorable conditions for creating a sustainable raw material base for the normal activities of all branches of the forest industry.

Similar associations were also created for the procurement and processing of sugar beets for sugar, alcohol and feed for agricultural needs.

The fourth principle was based on the union of only those enterprises that had the same technology, a closed production cycle and were located close to each other. According to this principle, the “Verkhovyna” company of the dairy industry was organized. The Lvov Dairy Plant, which merged with 22 enterprises, was singled out as the head enterprise. The experience of such companies has shown that, among other advantages, refrigerators were used more rationally.

The fifth principle was that single-industry enterprises located within the same republic were united into one firm. Thus, the ‘Fizpribor’ company for the production of educational and visual aids was organized in the Ukraine, which included enterprises in four regions.

The largest in the country Leningrad shoe company “Skorokhod” occupied a special position. It consisted of eight production facilities and one design technical bureau, which made it possible to increase quickly the technical level of the combined enterprises, as well as the quality of the products.

The charters of some shoe companies for the competent solution of the introduction of a new assortment of shoes provided for the creation of artistic councils from representatives of trading organizations, creative workers and shoe specialists.

Positive in the activities of all firms was the creation of a board of directors with the rights of a collegial consultative and advisory body. Such a council included the chief director of the company, his deputies, chief specialists and directors of branches. The board of directors decided and made recommendations on the most important issues of the operational and economic activities of the company. A large place in the work of these councils was occupied by questions of expanding the range of products and improving their quality [3, p. 79].

The formation of production associations in a new way raised the question of the structure of contractual relations of firms with trade organizations and enterprises and the procedure for settlements for supplied products. If, before the creation of firms, individual factories and plants independently entered into contractual relations with organizations and trade enterprises, then later delivery contracts were concluded only by the firm. This was due to the fact that, during the merger, the enterprises included in the company lost their operational independence. The sales of finished products were handled by specially organized sales departments. In many companies, conjuncture departments were created to study the demand of customers.

However, agreements with organizations and trade enterprises were concluded only by the company. Settlements with trade organizations and enterprises were also conducted by the company, which proceeds from the sold products were credited to the

settlement account. For example, the Moscow company “Yunost” sold finished products through the conjuncture and sales department without importing them to the warehouse of the parent enterprise.

Due to the fact that the enterprises that were part of the company lost their independence, which they had before the merger, the control functions in relation to them by the bank and other institutions changed. Therefore, it was important that company-wide control over their activities was strengthened.

The issue of operational independence at the Leningrad production association “Skorohod” was peculiarly resolved. The large enterprise that was a part of this company had an independent balance. The operational independence of these enterprises was limited mainly by the fact that the bank closed their settlement accounts. However, the enterprises retained the structural units of all services with some reduction.

The Lugansk meat and dairy company was formed on completely different principles. The parent company allocated a meat factory, which was essentially vested with the rights of a higher organization. This company fully preserved the operational independence of the meat and dairy plants, which, under independently concluded agreements, delivered products to the distribution network.

The newly created companies believed that it was advisable to expand their rights in the field of relations with trading organizations. So, it was useful to provide firms with broader regulatory rights in agreement with the trading organizations and enterprises of the planned range of products [4, p.7].

One of the pressing issues was the expansion of the rights of firms to conclude direct contracts directly with retail trade organizations and enterprises. For example, sales of products of the Moscow company “Yunost” were limited to stores in the capital. The main buyer of its products was the Detsky Mir department store. Despite the fact that this department store began to be overstocked with the products of the “Yunost” company, it was not allowed to enter into direct relations with trade organizations and enterprises of other areas. However, the need for the products of the company "Ynost" was great in other cities of the country.

The creation of production associations put on the agenda the need to expand the practice of opening trading organizations selling goods produced by individual firms. Such stores were in Moscow, Lvov, Kiev, Volgograd, Voronezh. But, firstly, there were few of them, and, secondly, these stores traded products not only of individual firms, but also products of other enterprises. In addition, insignificant funds were allocated to these stores for products produced by firms [5, p. 7].

According to the charter of the Lvov shoe company “Progress”, in order to systematically, comprehensively study the consumer demand for new products and quickly respond to customer requirements, the director of the company had the right, in agreement with the Ministry of Trade, to open branded stores in major cities. They were supposed to sell shoes of new types and models.

The experiment on creating industrial-trading companies that were engaged in both the production and sale of their products looked quite promising. The trading enterprises of such firms had to report directly to the firm, which would bear full responsibility for their work. According to the results of the stores, the company could respond in a timely manner to the needs of customers in terms of both the range and quality of products [6, 1.3].

At the same time, the first step was taken towards the organization of original trademark associations: for example, in Moscow - on the basis of large department stores (CDS, Moscow-Leninsky department store). An interesting undertaking was the organization of trading companies in cooperative trading. The essence of these associations was that a wholesale base stood out as the parent company, which united a number of retail enterprises. In general, they constituted a single trade association. So, in June 1963, the Balashov trading company was organized in the Saratov region. The parent company was Balashov mezhraybaza, which combined 19 specialized stores of consumer unions. The retail turnover of this company amounted to 7.4 million rubles, including 1.4 million rubles due to distribution trade. Shops of this company were on the internal cost accounting.

Somewhat differently, the issue of creating a similar trading company in the Volgograd region was resolved. Here, the parent company allocated a universal base,

which united 22 stores located in 6 districts. The retail turnover of this company amounted to 6.9 million rubles. Unlike the Balashov firm, here all the stores were fully self-supporting, which strengthened their operational independence.

Searches for the most rational form of management of production and trade enterprises have been conducted for a long time. However, despite the great demand among buyers, firms were not widely used in the 1950-60s. This was explained by the legal unregulatedness of this form of trade, insufficient saturation of stores with goods, their poor assortment and low quality of products sold. However, even a few attempts to introduce firms into Soviet trade characterized them as advanced and promising, which developed in subsequent periods.

References:

1. On measures to further improve trade. Resolution of the Central Committee of the CPSU and the Council of Ministers of August 8, 1960 // CPSU in resolutions and decisions of congresses, conferences and plenums of the Central Committee. T. 9. M.: Publishing house of political literature, 1986. 574 p.
2. Chernyavsky U. G. The system of organization and planning of Soviet trade. M.: Correspondence Institute of Soviet Trade, 1960. 32 p.
3. Pavlov D.V. Soviet trade in modern conditions. M.: Economics, 1965. 222 s.
4. Partigul S. Some problems of the quality of goods // Soviet trade. 1963. No3. S.7-10.
5. The Russian State Archive of Economics (hereinafter - RGAE). F.195. Op. 1. D.356. Materials of the Office of the Organization of Trade and Exchange of Experience on the development of new forms of trade services for the population, compliance with trade rules, development of the trading network
6. There. D.411. A review of the quality of industrial goods, compiled according to the results of inspections of the State Trade Inspectorate of the RSFSR for 1963.

MEDICINE AND PHARMACY

UDC 614.29

Плетенецька Аліна Олександрівна

Асистент кафедри судової медицини та медичного права, кандидат медичних наук
Національний медичний університет імені О.О. Богомольця

Зарицький Геннадій Аркадійович

асистент кафедри судової медицини та медичного права, кандидат медичних наук
Національний медичний університет імені О.О. Богомольця

Легедза Аріна Васильвна

перший заступник начальника
ДУ «Головне бюро судово-медичної експертизи МОЗ України»

Рюміна Ірина Олександрівна

судово-медичний експерт судово-медичного відділу
ДУ «Головне бюро судово-медичної експертизи МОЗ України»

Полив'яний Вадим Миколайович

судово-медичний експерт судово-медичного відділу
ДУ «Головне бюро судово-медичної експертизи МОЗ України»

**АНАЛІЗ ПОВТОРНИХ СУДОВО-МЕДИЧНИХ ЕКСПЕРТИЗ У
ВИПАДКАХ ЕКСГУМАЦІЙ**

Анотація. Ексгумація трупа (ст. 239 КПК України) - це слідча (розшукова) дія, що полягає у вийманні трупа з відомого місця поховання в землі чи в іншому місці з метою його огляду та судово-медичного дослідження. Як вказують науковці, що вивчали питання ексгумації та подальшої судово-медичної експертизи трупа, незалежно від джерела ініціативи, ексгумації проводилися з таких причин: по скаргам родичів померлих у зв'язку з підозрою на насильницьку смерть або неправильне лікування; в зв'язку з похованням трупів без судово-медичного або патологоанатомічного дослідження або при наявності протоколів патологоанатомічного дослідження; в зв'язку з недостатнім (неповноцінним)

описом особливостей трупа і ушкоджень при первинній судово-медичній експертизі (дослідженні); з метою впізнання трупа; в зв'язку з протиріччями між висновками експертів і матеріалами справи. Не зважаючи на наявність чіткого алгоритму дослідження трупу, при призначенні повторних судово-медичних експертиз ексгумація трупу дозволяє встановити ушкодження, які раніше не були описані експертами при проведенні первинної експертизи. У таких випадках для слідчо-судових органів відкриваються нові можливості щодо розслідування та розкриття злочинів.

Ключові слова: судово-медична експертиза, висновок експерта, ексгумація.

Вступ. Ексгумація трупа (ст. 239 КПК України) - це слідча (розшукова) дія, що полягає у вийманні трупа з відомого місця поховання в землі чи в іншому місці з метою його огляду та судово-медичного дослідження.

Правила огляду трупа вказані у ст. 238 КПК України. Після проведення ексгумації і необхідних досліджень поховання здійснюється в тому самому місці з приведенням могили в попередній стан.

Під час ексгумації судово-медичним експертом можуть бути вилучені зразки тканини і органів або частини трупа, необхідні для проведення експертних досліджень[1].

Ексгумація трупа згідно норм КПК України може проводитися з метою пред'явлення трупа для впізнання чи його огляду.

Як вказують науковці, що вивчали питання ексгумації та подальшої судово-медичної експертизи трупа, незалежно від джерела ініціативи, ексгумації проводилися з таких причин: по скаргам родичів померлих у зв'язку з підозрою на насильницьку смерть або неправильне лікування; в зв'язку з похованням трупів без судово-медичного або патологоанатомічного дослідження або при наявності протоколів патологоанатомічного дослідження; в зв'язку з недостатнім (неповноцінним) описом особливостей трупа і ушкоджень при первинній судово-медичній експертизі (дослідженні); з метою впізнання трупа; в зв'язку з протиріччями між висновками експертів і матеріалами справи [2].

Не зважаючи на наявність чіткого алгоритму дослідження трупу [3], при призначенні повторних судово-медичних експертиз ексгумація трупу дозволяє встановити ушкодження, які раніше не були описані експертами при проведенні первинної експертизи. У таких випадках для слідчо-судових органів відкриваються нові можливості щодо розслідування та розкриття злочинів.

Метою дослідження було виявлення найбільш розповсюджених експертних помилок шляхом аналізу комісійних судово-медичних експертиз, виконаних у «Головному бюро судово-медичної експертизи МОЗ України», у випадках ексгумацій трупів та доцільності проведення ексгумацій.

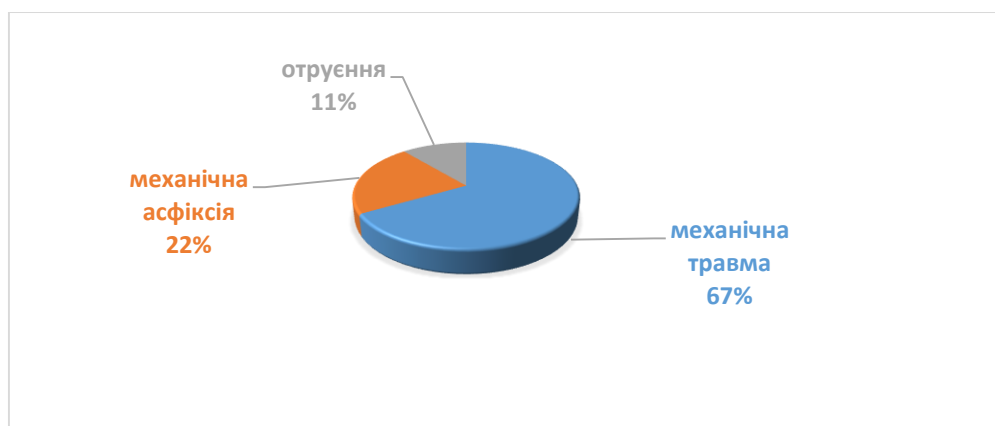
Матеріал та методи. Матеріалом досліджень були судово-медичні експертизи з ексгумаціями трупів, виконані у судово-медичному відділі ДУ «Головного бюро судово-медичної експертизи МОЗ України» за 2019 рр.

Отримані дані підлягали статистичній обробці стандартними методиками описової статистики.

Результати дослідження та їх обговорення.

За результатами аналізу експертиз, виконаних у експертних установах України, було з'ясовано, що за 2019 рік кількість експертиз ексгумованих трупів склала 23, первинне дослідження - 12, повторне дослідження – 4, кількість змінених висновків ексгумації – 3.

Ексгумації трупів призначалися у різних випадках насильницької смерті. При цьому у більшості випадків це склала механічна травма (ушкодження тупими предметами, гострими предметами, вогнепальні ушкодження, транспортна травма, падіння з висоти), на другому місці механічна асфіксія різних видів, на третьому – отруєння (здебільшого алкоголем та його сурогатами). (рис.1)

Рис. 1. Розподіл кількості ексгумацій за причинами смерті за даними ДУ «Головне бюро судово-медичної експертизи МОЗ України» за 2019 рік

При аналізі експертиз судово-медичному відділі ДУ «Головного бюро судово-медичної експертизи МОЗ України» за 2019 р, було встановлено, що кількість змінених висновків склала 13%.

Зауважимо, що у випадках проведення судово - медичних експертиз нерідко постає необхідність вирішення зі слідством питання проведення ексгумації та повторної експертизи ексгумованого трупа. Така потреба виникала тоді, коли для слідства було важливим з'ясування механізму виникнення ушкоджень, а встановити його через неналежний опис ушкоджень було неможливо. В таких випадках проведення ексгумації трупа ініціювало Головне бюро. Інколи ексгумації вимагалися родичами померлого, незадоволеними результатами первинного дослідження трупа, за підтримкою слідства (8 випадків). При цьому в кожному випадку проведення повторної експертизи ексгумованого трупа експертами Головного бюро були знайдені ушкодження, наявність яких при первинному розтині трупа експертом не була відмічена, також з'ясовувалось, що ушкодження, описані в первинному судово-медичному документі, насправді мають іншу локалізацію, кількість, характер, морфологічні особливості тощо, що дає підстави для змінення експертних висновків. Наведемо такий приклад: після проведеної ексгумації та експертизи ексгумованого трупа, а також вивчення криміналістами Головного бюро вилучених кісток було встановлено, що ушкодження у особи не могли виникнути при переїзді колесом

автотранспортного засобу, як вважала комісія обласного бюро, а утворилися при інших обставинах. Зокрема відкрита черепно – мозкова травма з переломом кісток черепа, ранами м'яких тканин голови крововиливами в речовину головного мозку утворилась від не менш ніж 4–х дій тупого предмету з обмеженою округлою поверхнею, також було встановлено наявність множинних переломів кісток тазу, які при первинному дослідженні трупа експертом описані не були.

Після проведеної експертизи ексгумованого трупа з іншої області було встановлено, що переломи ребер при первинному розтині трупа описані експертом незадовільно, кількість їх не відповідає кількості, виявленій при експертизі ексгумованого трупа, крім того були знайдені крововиливи в м'які тканини голови, не описані експертом. З урахуванням результатів гістологічного дослідження висновок комісії обласного бюро в частині встановлення причини смерті був підтверджений, проте, в частині визначення давності виникнення ушкоджень був змінений- було вказано, що ушкодження могли виникнути за 1-у чи декілька годин до настання смерті, а не за 2-4 доби, як вказала комісія обласного бюро.

Висновки

Аналіз матеріалів по повторним судово-медичним експертизам з ексгумаціями трупів, що були проведені в Головному бюро, можна відмітити, що загальний рівень попередньо проведених експертиз у відділах експертизи трупів свідчить про наявність експертних помилок, невиконання всіх вимог чинного законодавства щодо методики проведення експертизи трупу. Аналіз також показав, що проведення ексгумації в більшості випадків є обґрунтованою, навіть через тривалі терміни після поховання можуть бути виявлені різні ушкодження і патологічні зміни органів і тканин, що може допомогти у вирішенні питання щодо механогенезу ушкоджень тощо. Це може значно допомогти слідчо-судовим органам у розслідуванні та розкритті злочинів.

Список літератури

1. Кримінальний процесуальний кодекс України [Електронний ресурс] / Відомості Верховної Ради України (ВВР) – К., 2016, – № 46. – с.2046 – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua>
2. Варшавец Н.П. Гукасян А.Л. Вопросы эксгумации и последующей судебно-медицинской экспертизы трупа/ Варшавец Н.П. Гукасян А.Л. // Мат. VI Всеросс. съезда судебных медиков. — М.-Тюмень, 2005. — С. 57.
3. Наказ МОЗ України № 6 від 17.01.1995 року «Про розвиток і вдосконалення судово-медичної служби України» // «Правила проведення судово-медичної експертизи (досліджень) трупів у бюро судово-медичної експертизи». – С. 35-38.

Sherzod Ibragimov

2-year student of the Faculty of Medicine SamMI

REFLECTIONS AND THOUGHTS OF MEDIEVAL SCIENTISTS ON THE IMPORTANCE OF A HEALTHY LIFESTYLE.

Abstract: *Scholars of the Middle Ages who lived and worked in the Middle Ages are known to have made invaluable contributions in the fields of culture and education, medicine, literature, art and architecture. They are the founders of the Renaissance, great geniuses who have contributed greatly to science. Therefore, much attention is paid to the study of the scientific heritage of Oriental scientists. In recent years, much attention has been paid to folk medicine, and efforts to restore it have become commonplace. Today folk medicine took its place in the health care system of different countries, in the media began to widely promote folk medicine. Great scientists who lived and worked during this period in their works focused on the main issue of human health, human interests.*

Keywords: *health, medicine, Avicenna*

Abu Ali ibn Sina wrote about 450 works, of which only 242 are stored in libraries around the world. The library of the Institute of Oriental Studies of the Academy of Sciences of Uzbekistan has about 60 works. We can cite the following works and scientific heritage dedicated to the promotion of human health and healthy lifestyles. "Daf al-madorr al-kulliyya al-abdan al-insania" Published in Latin as early as 1547. An Uzbek translation of Arabic was published in Cairo in 1837 and in Tashkent in 1978. Uryuza fi-t-tifil-l-fusul al-arbaa (medical uryuza of four seasons) is a normative brochure. Attention should be paid to clothing, nutrition, harmful habits, alcohol use, drug use. Unpublished manuscripts are stored in libraries. "Risola fi-hifz as-sixxa" (Health Booklet) consists of 13 chapters that contain information and rules on personal hygiene, healthy eating, and healthy lifestyles. However, this work has not been published. The scientific heritage of Ibn Sina can be roughly divided into four parts: philosophical, natural, literary and medical, in each of which the scientist left a deep

trace. But if we look at the ratio of the volume of work of Ibn Sina, we will see that the interest and attention of the scientist were more focused on philosophy and medicine. Although it was his medical legacy that made him known in the West as Avicenna, especially the laws of medicine, the name Sheikh-ul-Rais is, above all, a reference to his great philosophy. Abu Reichan Beruni 's scientific heritage is very diverse and rich, including his world-famous works such as "Monuments of Ancient Peoples," India, "Masid 's Law," Geodesy, "Saidan." "Saidan" contains more than 1,000 drugs. The name is written in 30 languages and beautifully and fully covers issues of human health, harmful habits, healthy lifestyle. Beruni took a great interest in natural phenomena, existence and integration with the human body, and in his work "Geodesy" studied and analyzed information such as mineralogy, nature, resources, inorganic substances, and was able to link them to human health.

During the reign of Sultan Masid 's son Maududa, he wrote two of his works: "Mineralogy" and "Pharmacodnosis." Each of them is a unique work in this field and one of the unique masterpieces of world culture. It didn 't reach us. Farobi 's main works include "Information on Human Organs," On the Origin of Scientists, "Foundations of Wisdom," Talent, "Philosophical Questions and Answers," and "On Happiness and Happiness." Ismail Jurjani is a representative of medical science, and one of the most famous works of the scientist "Zahirai Khorezmshahi" consists of ten books, which will later be added to his book on pharmacology. In all parts of this book we are given comprehensive scientific coverage of such issues as human health, relations with nature, factors of healthy lifestyle, various diseases and their prevention. The views of our medieval scholars, including Abu Ali ibn Sina, on the importance of a healthy lifestyle have not lost their significance today.

References:

1. Abu Ali ibn Sino "Laws of Medicine," I-II-III volumes. Tashkent. Abdullah Kadiri Folk Heritage. 1994.
2. The historical heritage of medieval orientalist and thinkers, its role and significance in the development of modern civilization. Materials of the international conference. Tashkent Uzbekistan 2014.
3. Abu Raykhan Beruni. Chosen works. Book. 1974.
4. Weiner E.N. Valeologiya. - Textbook for universities. M. Flint: Science, 2002. - 416 page.

ZOOLOGY AND VETERINARY MEDICINE

UDC 636.082.251

Мухтарова Ольга Михайловна

кандидат сельскохозяйственных наук, ассистент кафедры генетики и разведения
животных имени В.Ф. Красоты

Федеральное государственное бюджетное образовательное учреждение высшего
образования «Московская государственная академия ветеринарной медицины и
биотехнологии – МВА имени К.И. Скрябина», Россия

Бакай Анатолий Владимирович

Доктор сельскохозяйственных наук, профессор кафедры генетики и разведения
животных имени В.Ф. Красоты

Федеральное государственное бюджетное образовательное учреждение высшего
образования «Московская государственная академия ветеринарной медицины и
биотехнологии – МВА имени К.И. Скрябина», Россия

**МОЛОЧНАЯ ПРОДУКТИВНОСТЬ КОРОВ В ЗАВИСИМОСТИ ОТ
ГЕНОТИПА**

Увеличение производства молока – важнейшая задача, стоящая перед работниками, занятыми в молочном скотоводстве [2]. Это объясняется высокой пищевой ценностью этого продукта и большим спросом населения на него. Возможно увеличение производства за счет повышения продуктивности животных, а именно использования продуктивного скота с высоким генетическим потенциалом [1].

В настоящее время для производства молока чаще всего используется скот черно-пестрой породы, улучшенный за счет скрещивания с лучшей мировой молочной породой – голштинской [3]. Именно поэтому мы решили изучить молочную продуктивность коров – дочерей племенных быков голштинской породы за 1 законченную лактацию (табл. 1).

Таблица 1. Молочная продуктивность коров разных генотипов за 1 полную лактацию

Хозяйство	Племенной бык	Число дочерей	Показатели	Удой, кг	Дойные дни, дн.	Массовая доля жира, %	Количество молочного жира, кг	Массовая доля белка, %	Количество молочного белка, кг
ОАО «Вохрянка»	Звездный 1429	31	$X \pm Sx$	8321±279	386±17	4,33±0,06	361±13	3,19±0,03	266±9
			σ	1528±197	94±12	0,31±0,04	74±9	0,14±0,02	51±6
	Лав 7899	19	$Sv, \%$	18,4±2,4	24,2±3,1	7,15±0,92	20,5±2,6	4,53±0,58	19,2±2,4
			$X \pm Sx$	10430±727	500±45	4,49±0,07	466±32	3,31±0,05	347±27
	Неритон 398411	19	σ	3169±514	197±32	0,32±0,05	141±23	0,20±0,03	117±19
			$Sv, \%$	30,4±4,9	39,3±6,4	7,23±1,17	30,4±4,9	6,12±0,99	33,6±5,5
	Сатурн 35201	71	$X \pm Sx$	8671±592	382±28	4,30±0,07	390±29	3,19±0,04	291±24
			σ	2442±419	120±20	0,27±0,05	125±21	0,15±0,03	101±17
	Звездный 1429	34	$Sv, \%$	28,2±4,8	31,5±5,2	6,36±1,09	32,1±5,3	4,64±0,80	34,6±5,8
			$X \pm Sx$	7688±221	359±12	4,24±0,04	378±12	3,23±0,02	292±10
Лав 7899	10	σ	1516±156	83±8	0,30±0,03	101±8	0,14±0,01	83±7	
		$Sv, \%$	19,7±2,0	23,2±2,3	7,11±0,73	26,8±2,2	4,26±0,44	28,3±2,4	
Неритон 398411	30	$X \pm Sx$	7191±345	354±19	4,13±0,04	314±17	3,20±0,03	248±14	
		σ	1920±244	107±14	0,22±0,03	101±12	0,17±0,02	84±10	
Сатурн 35201	20	$Sv, \%$	26,7±3,4	30,4±3,9	5,40±0,69	32,3±3,9	5,41±0,69	33,9±4,1	
		$X \pm Sx$	9291±802	445±60	3,94±0,05	365±32	3,14±0,04	293±28	
Звездный 1429	21	σ	2536±567	189±42	0,17±0,04	102±23	0,12±0,03	87±19	
		$Sv, \%$	27,3±6,1	42,5±9,5	4,31±0,96	27,9±6,2	3,70±0,83	29,8±6,7	
Неритон 398411	15	$X \pm Sx$	8498±462	414±22	4,11±0,02	350±19	3,26±0,03	277±15	
		σ	2528±326	122±15	0,11±0,01	105±13	0,16±0,02	84±11	
Сатурн 35201	9	$Sv, \%$	29,7±3,8	29,4±3,8	2,66±0,34	30,2±3,9	4,95±0,64	30,2±3,9	
		$X \pm Sx$	7873±521	372±25	4,10±0,03	323±22	3,21±0,03	251±16	
Звездный 1429	19	σ	2332±369	111±17	0,15±0,02	97±15	0,14±0,02	71±11	
		$Sv, \%$	29,6±4,7	29,9±4,7	3,70±0,58	30,2±4,8	4,23±0,67	28,2±4,5	
Лав 7899	15	$X \pm Sx$	7353±392	393±22	4,37±0,04	345±28	3,24±0,03	256±22	
		σ	1754±277	101±16	0,12±0,03	83±19	0,10±0,02	67±16	
Неритон 398411	9	$Sv, \%$	23,9±3,8	25,8±3,9	2,73±0,64	24,1±5,7	3,16±0,75	26,1±6,1	
		$X \pm Sx$	8163±491	418±27	4,15±0,09	363±41	3,29±0,07	287±33	
Сатурн 35201	20	σ	1902±347	105±19	0,23±0,06	109±29	0,18±0,05	87±23	
		$Sv, \%$	23,3±4,3	25,2±4,6	5,44±1,45	30,1±8,1	5,55±1,48	30,3±8,1	
Звездный 1429	19	$X \pm Sx$	8321±677	452±45	4,29±0,09	426±33	3,19±0,05	320±28	
		σ	2872±479	195±31	0,27±0,06	105±23	0,14±0,03	90±20	
Лав 7899	19	$Sv, \%$	34,5±5,7	43,1±7,0	6,31±1,41	24,6±5,5	4,53±1,01	28,1±6,3	
		$X \pm Sx$	6857±1183	353±76	4,19±0,09	363±62	3,20±0,05	305±61	
Неритон 398411	9	σ	3347±837	227±53	0,24±0,06	187±44	0,14±0,04	182±43	
		$Sv, \%$	48,8±12,2	64±15	5,64±1,51	51,6±12,2	4,44±1,19	59,8±14,1	

Среди всех исследуемых первотелок наиболее высокий показатель удоя мы отмечаем у дочерей племенного быка Лав 7899 в ОАО «Вохринка» – 10430 кг, что достоверно выше, чем у дочерей быка Звездного 1429 в этом же хозяйстве на 2109 кг.

За первую полную лактацию дочери племенного быка Лав 7899, как в ООО «Матвеевское», так и в ОАО ПЗ «Петровское» имели достоверно высокие показатели. Так в ООО «Матвеевское» у 10 дочерей этого быка по первой лактации удой в среднем составил 9291 кг, а в ОАО ПЗ «Петровское» - 8163 кг.

По массовой доли жира наиболее высокие показатели установлены также у дочерей быка Лав 7899 – 4,49%.

Следует отметить, что коэффициент изменчивости этого признака невысок и составляет чуть более 7 %. Для данной группы животных характерно сочетание рекордной продуктивности с высоким содержанием массовой доли жира и массовой доли белка - 3,31%. Абсолютное лидерство следует отдать дочерям быка Лав 7899 по количеству молочного жира (466 кг) и молочного белка (347 кг) за первую полную лактацию.

Список источников:

1. Гончарова, Л. (2017). Молочная продуктивность и воспроизводительная способность голштинизированных коров черно-пестрой породы в зависимости от линейного происхождения. *Вестник Алтайского Государственного Аграрного Университета*, (4), 91-95.
2. Степанов, Д., Сеин, О., Родина, Н. (2007). Молочная продуктивность голштинизированных черно-пестрых коров разных генотипов. *Вестник ОрелГАУ*, (1), 19-22.
3. Шацких, Е., Бармина, И. (2016). Молочная продуктивность коров голштинской черно-пестрой породы Американской селекции в условиях Среднего Урала. *Главный зоотехник*, (11), 3-8.

Volodymir Velychko

Doctor of Veterinarian science

Hospital Of Veterinary Medicine «WSW clinic» Ukraine, Kyiv

Kristina Agamaliieva

3 year student

National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine

RADIOGRAPHIC DIAGNOSTIC OF ELBOW DYSPLASIA IN DOGS

Elbow joint is one of the most important animal's musculoskeletal element. It's stable and ideal work provides high degree of efficiency.

Elbow dysplasia is a worldwide problem in intermediate and heavyset breeds.. Elbow dysplasia encompasses the clinical and radiographic manifestation of ununited anconeal process, fragmented medial coronoid process, osteochondritis dissecans, erosive cartilage lesions and elbow incongruity. The most truthful diagnose can be only after radiographic diagnostic. For breeding is used animals, which have not this pathology. [Mark Flückiger, 2004]. So that is why research of elbow joint is important and topical issue.

The purpose of work was to research the grade of elbow joint's dysplasia in dogs by radiographic diagnostic.

We have diagnosed 15 dogs older than 12 month and from different breeds. For diagnostic we used the radiographic method with using muscle relaxants. The mediolateral projection is taken with the elbow in flexed position – 45° opening angle, resulting in concentric superimposition of the medial and lateral humeral condyles. The medial coronoid process (MCP) is best identified on a mediolateral 15° oblique view, achieved when the limb is placed in lateral position, extended and 15° supinated. Additional views are: mediolateral view in neutral position (approx. 110° opening angle) and craniocaudal view with 15° limb pronation and 15° beam angulation in proximal direction. Radiographs are marked including the identity of the dog, the date

of the examination, the identity of the owner of the dog and the clinic making the study. [Mark Flückiger, 2004].

On x-ray views had been researched presence of arthrosis, osteophyte formation and/or a primary lesion such as: Malformed or fragmented medial coronoid process (FMCP) , ununited anconeal process (UAP), Osteochondrosis of the medial humeral condyle (OCD). Marked incongruity of the articular surface (step formation, subluxation) Further findings (of unknown etiology and relevance) may be mineralisation of periarticular tissue (flexor tendon or bursa of medial epicondyle).

Elbow Dysplasia Grade were determined by Radiographic Findings:

(normal elbow joint): normal elbow joint, no evidence of incongruency, sclerosis or arthrosis;

I (mild arthrosis): sclerosis of ulnar trochlear notch or, step $\geq$ 2 mm between radius and ulna or, osteophyte formation less than 2 mm high;

II (moderate arthrosis): osteophyte formation 2 to 5 mm high;

III (severe arthrosis ED): osteophyte formation more than 5 mm high ED such as UAP, FMCP, OCD.

We had researched that 10 dogs had diagnose 0 (normal elbow joint), 3 dogs – I (mild arthrosis), 1 dog – II (moderate arthrosis), 1 dog – III (severe arthrosis or primary lesion ED).

References:

1. Mark Flückiger, 2004: Asymmetrical lumbosacral transitional vertebrae in dogs may promote asymmetrical hip joint development.

Volodymir Velychko

Doctor of Veterinarian science

Hospital Of Veterinary Medicine «WSW clinic» Ukraine, Kyiv

Olena Karpenko

3rd year student

National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine

THE OPTIMUM CONDITIONS FOR TREATMENT OF PRIMARY MATERIAL OF THE BONE MARROW CULTURE FOR ADHESIVE FRACTION OF MESENCHYMAL STROMAL CELLS

For the formation and the growth of colonies of mesenchymal stromal cells (MSCs) from the bone marrow needs a certain concentration and ratio of substances and factors which are released into the environment by cells. What is clear from using different methodologies of obtaining these substances is that their concentrations and ratios are different, which, in turn, influences on the fraction, the formation and the growth of MSCs colonies [Yan Li. at all, 2016, Bianco P., 2001, Fridenshtein A., 1974].

The purpose of the work was to to determine the optimal conditions for the processing of primary material and the cultivation MSC cells of mouse`s bone marrow with high proliferative activity.

Materials and methods. We have studied 16 combinations of obtaining cells of mononuclear fraction with high proliferative activity of the bone marrow of a mouse. There have researched four combinations of the method of separating the suspension of bone marrow cells in 4 gradients of ficoll-urografin density (the first 1.074, the second 1.076, the third 1.078, the fourth 1.080) with centrifugal force 300 g and cells cultivation in vitro in cell culture medium DMEM with 20% FBS (fetal bovine serum); 10 µl / cm³ - antibiotic antimycotics. Cell culture was obtained with a density of

250x10³ per cm² in cultural glassware. Cultivation of the cells was carried out in Petri dishes (d = 60 mm) in a CO₂ incubator at a temperature of 37 ° C and 5% CO₂.

Results of research. We have obtained different numbers of mesenchymal stromal cells of the bone marrow at different combinations of the method of separating the suspension of the primary material in 4 gradients of the density of ficoll-urografin. There was found that the centrifugation parameter of 1.076 ficoll density gradient is the most optimal for obtaining a population of cells with the highest proliferative activity. It was formed a continuous monolayer from the resulting population on the 9th day of cultivation. Survey data from cell samples with a density gradient of 1.078 and 1.080 are that cells covered surface of the cultural glassware by 60 and 45%.

Conclusions. In this way, the parameters of centrifuging a suspension of mouse's bone marrow cells in a ficoll 1.076 density gradient with centrifugal force 300 g provide the fraction of cells with the most number of MSCs. Scientists therefore have obtained these cells at indicate parameters as they completely conducive to the adhesive properties and proliferative activity of mouse MSCs.

References:

1. Bianco P. Bone marrow stromal stem cells: nature, biology, and potential applications/ P. Bianco, M. Riminucci, S. Gronthos et.al. // Stem cells. 2001. № 19. P.180 -192.
2. Hart P.H. Mononuclear cell factors, that inhibit fibroblast collagen synthesis. In vitro conditions determinity their production and Expression./ P.H. Hart, L.W. Powell, W.G.E. Cooksley [et al.]/Scand. J. Immunol. 1985. Vol.18. P.51-58.
3. Metzger Z. Suppression of fibroblast proliferation by activated macrophages: Involment of H₂O₂ and a non-prostaglandin E product of the cyclooxygenase pattway / Z. Metzger, J.T. Hoffeld, J.J. Oppenheim // Cell. Immunol. –1986. –Vol.100. – № 2. – P.501–514.
4. Fridenshtein A. Precursors for fibroblasts in different populations of hematopoetic
5. cells as detected by the in vitro colony assay / A. Fridenshtein, N. Kulagina at.al //Exp. Hematology. 1974. №2. P.83-91.

ENERGETICS

UDC 332.87

Агыбаев Мадиган Шингисханович

магистр технических наук, докторант ДВА

УО «Алматы менеджмент Университет» г. Алматы, Республика Казахстан

Рахимбекова Жанар Сапаровна

Кандидат экономических наук, доцент

УО «Алматы менеджмент Университет» г. Алматы, Республика Казахстан

**НОРМАТИВНО-ПРАВОВАЯ БАЗА ЦИФРОВИЗАЦИИ УЧЕТА
ЭНЕРГОРЕСУРСОВ В РЕСПУБЛИКЕ КАЗАХСТАН**

***Аннотация.** Успешная реализация проектов цифровизации учета энергоресурсов не возможна без соответствующих нормативных документов. Они должны регламентировать применяемые в стране технологии измерения и передачи данных, а также определять требования к программному обеспечению. В статье будут рассмотрены действующие в Республике Казахстан государственные программы, стандарты и другие нормативные документы, касательно автоматизации учета энергоресурсов и цифровизации ЖКХ. В статье рассмотрим необходимость унификации протоколов обмена данными приборов учета работающих в составе систем «умного» учета.*

***Ключевые слова:** учет энергоресурсов, нормативные документы, стандарты, цифровизация ЖКХ, умный учет.*

«Умные» счетчики считаются основой при развертывании систем цифровизации учета энергоресурсов – переход к двустороннему обмену информацией между поставщиками энергоресурсов и потребителями. «Умные» счетчики предоставляют точную информацию для коммунальных служб о потребленном объеме энергоресурсов и графике потребления абонентов за

любой момент времени. Основываясь на опыте внедрения «умных» счетчиков по Казахстану, эти возможности приводят к более надежному обслуживанию абонентов, точному выставлению счетов за поставленные энергоресурсы, снижению потерь энергии и расходов. Для потребителей использование «умных» счетчиков предоставляет более расширенную информацию о потреблении, помогает им лучше управлять своими расходами и способствует энергосбережению. Если счетчики учета расхода электричества, газа, тепла и воды используют общие технологии обмена данными, то каждая из энергоснабжающих служб может получить значительные преимущества, используя единую среду для коммуникации, снижая расходы на сбор данных. Однако эти преимущества будут зависеть от надежности, функциональной совместимости, срока службы инфраструктуры связи.

Стандарты очень важны при цифровизации учета энергоресурсов и долгосрочной жизнеспособности. Если «умные» счетчики и оборудование от разных поставщиков не могут работать в тандеме с остальной частью сети или не будут в полной мере взаимодействовать, возможно, эти компоненты придется заменить, что приведет к значительным дополнительным затратам в процессе эксплуатации системы. В современных счетчиках (счетчики электрической энергии, тепла, воды, газа), нередко, используют проприетарные протоколы обмена данными. В результате чего, зачастую системы и счетчики разных производителей становятся несовместимыми, а это не только усложняет обслуживание и модернизацию систем, внедрение инноваций, но и лишает рынок систем учета энергоресурсов «свободной» конкуренции.

Функциональная совместимость между счетчиками, концентраторами данных и верхним уровнем для цифровизации дает возможность поддерживать поток данных и облегчать обмен информацией как в техническом плане, так и в семантической области. При таком подходе энергоснабжающая компания, реализующая цифровизацию, не имеет технических преград для внедрения компонентов от разных производителей. На сегодняшний день существует множество стандартов, которые регламентируют метрологические

характеристики, параметры электромагнитной совместимости, конструкцию счетчиков учета энергоресурсов. Но поскольку «умные» счетчики являются неотъемлемой частью цифровой экосистемы, которая собирает информацию о потреблении энергоресурсов удаленно, стандартов, регламентирующих интерфейсы и протокола обмена информацией утвержденных в Казахстане еще нет. Речь идет как о стандартах на физическую среду передачи данных от счетчика на верхний уровень (PLC - технология передачи по силовой линии, LoRaWAN, проводная связь RS-485, Ethernet, GSM\GPRS, NB IOT) так и на используемые протоколы обмена данными. В настоящее время не все производители счетчиков и оборудования придерживаются каких-либо общепризнанных стандартов в выборе протоколов обмена данными, вследствие чего на рынке наблюдается целый «зоопарк» разнообразных протоколов.

Конкуренция среди производителей счетчиков создает здоровую рыночную конкуренцию, но только тогда, когда действуют общепринятые открытые стандарты обмена данными. Например, без набора стандартов, которым могут следовать все производители, один производитель «умных» счетчиков может установить искусственную монополию с собственным стандартом, принятым большинством коммунальных предприятий. Это осложнит выход на рынок новых поставщиков и технологий, подавляя инновации. Такой случай имел место в Российской Федерации в 2019 году, когда Министерство цифрового развития связи и информационных технологий Российской Федерации рекомендовало Министерству энергетики РФ обязать всех использовать передачу данных с «умных» счетчиков радиотехнологию LPWAN и протокол XNB – разработку компании «Современные радио технологии» (СРТ, работает под брендом «Стриж»). XNB – закрытый протокол: другие производители не могут его использовать, объяснял председатель технического комитета «Кибер-физические системы» при Росстандарте Никита Уткин. СРТ может оказаться монополистом на рынке умных счетчиков и интеллектуальных систем учета электроэнергии, опасался директор Ассоциации интернета вещей Андрей Колесников [1].

В соседней Российской Федерации разговоры об унификации протоколов связи приборов учета энергоресурсов велись давно. Первое серьезное движение в этом направлении было предпринято Публичным Акционерным Обществом «Российские Сети», которое в 2017 утвердило российский протокол передачи данных СПОДЭС (спецификация протокола обмена данными электронных счетчиков) стандартом СТО 34.01-5.1-006-2017. Цель стандарта - объединить в единую систему приборы учета различных производителей и обеспечить стабильный сбор данных не только о количестве потребленной электроэнергии, но и о качестве сети, попытках хищения, авариях на линии. Протокол СПОДЭС разработан на базе протокола IEC 62056 (DLMS/COSEM) и является ограничением стандартов IEC 62056 и устанавливает минимальный набор классов, типов данных и электрических величин, обеспечивающих функционирование устройств. СПОДЭС также устанавливает дополнительные величины и коды событий, отсутствующие в IEC 62056-64. Стандарт описывает основные положения стандартов IEC 62056, а также примеры использования инструментов стандартов для обмена данными. Также стандарт включает рекомендации, касающиеся клиентских сервисов, устройств сбора и хранения данных [2].

Отсутствие стандартов не означает, что коммунальные предприятия должны прекратить цифровизацию учета энергоресурсов, в таких случаях важно, чтобы коммунальные предприятия предприняли правильные шаги для снижения риска. Детальные функциональные спецификации для цифровизации учета предоставляют альтернативу открытым стандартам. Работая с подробными, конкретными функциональными требованиями, коммунальные предприятия могут добиться быстрого внедрения систем цифровизации учета и усилить конкуренцию среди поставщиков, предлагающих различные варианты обмена данными со счетчиками учета энергоресурсов. Компания ПАО «Московская объединенная электросетевая компания» (МОЭСК) обслуживающая около 20 миллионов человек пошла таким путем, предоставив различным поставщикам на своих восьми пилотных площадках возможность продемонстрировать варианты технологий передачи данных. В районных электрических сетях МОЭСК

испытываются технологии передачи данных на базе сети дальнего радиуса действия LPWAN, технологии на базе единого унифицированного протокола обмена данными СПОДЭС между уровнями системы. В планах – пилотный проект по апробации передачи данных на базе стандартов сотовой связи NB-IoT и с использованием приборов учета с применением унифицированных сменных коммуникационных модулей связи (LPWAN/NB-IoT/RF/GSM/PLC). Параллельно компания разрабатывает принципиально новую конструкцию прибора учета, к которой привлекаются не только специалисты компании, но и производители. Цель – разработать в корпусе электросчетчика универсальный разъем, к которому будет соединяться устройство обмена данными. Смысл в том, чтобы получить единый порт связи, к которому можно было бы подключить любой механизм передачи данных. Они ожидают, что, разработка модели прибора учета со стандартным разъемом для устройства обмена данными, способствует повышению конкуренции среди производителей приборов учета и программного обеспечения, что, в свою очередь, приведет к более гибкой ценовой политике [3].

В 2009 году Европейская Комиссия рассмотрела вопрос экономии энергии и выдала мандат (Smart Metering Mandate M/441). Мандат M/441 выдан трем стандартизирующим организациям - CEN, CENELEC и ETSI. Целью этого мандата является создание открытой архитектуры, которая обеспечит функциональную совместимость счетчиков энергоресурсов (вода, газ, электричество, тепло), которые затем могут улучшить инструменты, с помощью которых можно повысить осведомленность потребителей о фактическом потреблении, чтобы обеспечить их адаптацию новым тарифам и т.д. («умный» учет) [4, 9].

Отдельные компании самостоятельно ведут работу в этом направлении. Например, в 2009 году германские компании FIGAWA и KNX издали спецификацию новой системы Open Metering System (OMS), основанной на протоколе M-Bus и ориентированный на выполнение требований Мандата M/441, т.е. на унификацию измерения расходы воды, газа, тепла и электроэнергии [5, 10]. На сегодняшний в сообществе 60 участников, среди

которых такие компании с мировым именем, как Elster GmbH, ITRON GmbH, Landis + Gyr GmbH, ZENNER INT. GmbH & Co. KG, Apator GmbH, Kamstrup A/S.

Как показывает подход Европейских компаний, ПАО «Россети» и ПО «МОЭСК» решающее значение имеет стандартизация применяемых технологий обмена данными, чтобы производители счетчиков фокусировались на технологиях измерения, а не на противоречивых наборах стандартов, для стимулирования инноваций и снижения затрат, которые абсолютно необходимы для успеха цифровизации учета энергоресурсов. При этом важно чтобы стандартизированные протоколы обмена были открытыми и общедоступными.

В Казахстане о цифровизации учета энергоресурсов в сфере жилищно-коммунального хозяйства заговорили относительно недавно. Задачами единой информационной системы жилищно-коммунального хозяйства E-SHANYRAQ определены развитие нормативного правового обеспечения цифровизации, технологической инфраструктуры цифровизации и рынка информационных систем по автоматизации деятельности участников ЖКХ.

На текущий момент существуют несколько нормативных документов, которые в некоторой степени определяют требования к автоматизированным системам учета сферы ЖКХ. Рассмотрим их по отдельности.

СНиП РК 3.02-10-2010 Устройство систем связи, сигнализации и диспетчеризации инженерного оборудования жилых и общественных зданий. Нормы проектирования.

Данные строительные нормы и правила устанавливают требования и рекомендации по различным системам и сетям связи, сигнализации и диспетчеризации инженерного оборудования и гармонизированы с требованиями современных международных, европейских, североамериканских и российских нормативных документов. Мы остановимся на разделе 11 – Автоматизированная система коммерческого учета энергоресурсов. В разделе приводятся общие требования к автоматизированным системам учета, функциям оборудования учета и устройствам сбора данных и передачи данных, каналам связи и программным средствам. Документ детально не указывает

метрологические требования к счетчикам, что считаем правильным. В целом данный раздел считаем требует существенной доработки, т.к. многое из того, что указано уже не актуально или не касаются автоматизированных систем учета. К примеру, автоматизированная система должна обеспечивать дистанционный многотарифный коммерческий учет и достоверный контроль потребления энергоресурсов – в Казахстане многотарифный учет отменен в соответствии с Законом РК «О внесении изменений и дополнений в некоторые законодательные акты РК по вопросам электроэнергетики» от 11 июля 2017 года № 89-VI. Такие требования к автоматизированной системе учета как автоматизированный расчет потребления и возможность выписки электронных счетов абонентам для оплаты потребленных энергоресурсов и информирование потребителей о состоянии оплаты и потребления энергоресурсов касаются биллинговой системы. Есть также невыполнимые требования правил – автоматизированная система должна обеспечивать съем показаний в дискретном режиме, как правило, с интервалом времени от 5 минут и более для получения данных графиков нагрузки (суточных, месячных, годовых) и для определения максимального значения потребляемой мощности в определенный период [6]. Если применительно к счетчикам электроэнергии и узлам учета тепловой энергии с электропитанием от сети 220 Вольт, то организовать передачу данных интервалом времени 5 минут данное требование выполнимо. Но если речь идет о счетчиках воды или газа, где передающие устройства получают электропитание от батарейки, то данное требование не выполнимо ввиду ограниченности емкости батарейки. При такой частоте передачи данных ресурс батарейки быстро исчерпается и возникнут проблемы с учетом расхода воды или газа. Поэтому считаем, что требования к частоте передачи данных необходимо указывать отдельно, в зависимости от вида измеряемой энергии.

Еще один нормативный документ – «Методические рекомендации по разработке и внедрению автоматизированных систем учета коммунальных услуг». Она утверждена Приказом Комитета по делам строительства и жилищно-коммунального хозяйства Министерства национальной экономики

Республики Казахстан от 29 декабря 2014 г. № 155-НҚ. Она разработана для помощи в разработке и внедрении автоматизированного учета коммунальных услуг, в том числе коммерческого учета с дистанционной передачей данных с целью ведения баланса в системах водо-, газо-, электро- и теплоснабжения населенных пунктов. Остановимся на некоторых пунктах данного документа. Документ дает определение Автоматизированной системы учета энергоресурсов (АСУЭ) как автоматизированный (без участия человеческого фактора) сбор данных о качестве и объеме отпущенных ресурсов (электроэнергия, вода, тепло, газ) для коммерческих расчетов с потребителями. Далее дополняется, что речь идет о коммерческом учете. В разделе общих требований одним из основных принципов технических решений при создании АСУЭ указано использование серийных интерфейсов и открытых протоколов. В этом же разделе пунктом 4.1.4.9 приводится перечень технических средств входящих в АСУЭ, где указываются только электронные счетчики электрической энергии. В пункте 4.1.5 Требования к счетчикам электроэнергии, указываются технические параметры счетчиков, которые противоречат с другими действующими стандартами и нормативными документами. Например, требование к классу точности не хуже 1, тогда как согласно «Правилам устройства электроустановок» утвержденных Приказом Министра энергетики Республики Казахстан от 20 марта 2015 года № 230 класс точности измерительных приборов должен быть не более 2,5. В подпункте 4.1.5.4 указывается что, потребляемая мощность цепи напряжения электронного электросчетчика не должна превышать активная - 1 Вт и полная - 3 В·А. Тогда как активная и полная потребляемая мощность согласно действующего ГОСТ 31819.21-2012 в каждой цепи напряжения счетчика при номинальном напряжении, нормальной температуре и номинальной частоте не должны превышать значений 2,0 Вт и 10,0 В·А соответственно [7]. Автоматизированным системам учета энергоресурсов посвящены несколько разделов и существует определенные разногласия между определениями АСУЭ, Автоматизированная система учета тепловой энергии, АСД. После изучения материалов с интернета, мы сделали вывод что данные методические рекомендации частично переняты из

методического документа «Устройство систем учета и регулирования тепловой энергии», разработанного Некоммерческим партнерством «Российское теплоснабжение» [8]. По нашему мнению, документ необходимо переработать путем вынесения на публичное обсуждение, с учетом мнения специалистов отрасли и экспертов.

Из существующих и утвержденных документов можно отметить «Правила выбора, монтажа и эксплуатации приборов учета воды в системах водоснабжения и водоотведения» утвержденная Приказом Министра национальной экономики Республики Казахстан от 28 августа 2015 года № 621. Данный документ наиболее доступным и всесторонним образом описывает общие требования к приборам учета и информационно-измерительным системам коммерческого учета воды. При этом указываются ссылки на другие нормативные документы, в части проектирования, монтажа, метрологических характеристик и передачи данных.

Выводы. Внедрение «умного» учета энергоресурсов по всей цепочке поставки энергоресурсов открывает широкие возможности по анализу состояния всей энергосистемы в целом, ее отдельных частей и отдельных потребителей, и поставщиков энергоресурсов. В рамках цифровизации взаимодействие производителей и потребителей энергоресурсов выходит на новый уровень и позволяет обеспечить оптимальный баланс производства и потребления энергоресурсов. Но, первоначальным шагом должна стать выработка государственных стандартов, нормативов, переход от множества ведомственных документов, противоречащих между собой, к общему пониманию функционала и характеристик «умных» систем учета, к единой стратегии модернизации. Для этого нужно более активное участие со стороны государственных органов и неправительственных отраслевых объединений в части разработки нормативных документов и регулирования процессов обеспечения надежности и безопасности систем «умного» учета.

Список источников:

1. Кодачигов В., Вавина Е., Ястребова С. Минэнерго против монополии Игоря Ротенберга [Электронный ресурс] // Газета «Ведомости». – 2019. – Режим доступа: <https://www.vedomosti.ru/technology/articles/2019/03/26/797347-minenergo-protiv> (дата обращения 15.04.2020).
2. СТО 34.01-5.1-006-2017 Счетчики электрической энергии. Требования к информационной модели обмена данными.
3. МОЭСК строит систему интеллектуального учета [Электронный ресурс] // Газета "Энергетика и промышленность России". – 2019. – Режим доступа: <https://www.eprussia.ru/epr/365/7579106.htm> (дата обращения 15.04.2020).
4. Standardisation mandate to CEN, CENELEC and ETSI in the field of measuring instruments for the development of an open architecture for utility meters involving communication protocols enabling interoperability. European Commission, M/441, 2009.
5. Open Metering System Specification, Vol.1, General Part, Issue 1.4.0 / 2011-01-31. Open Metering System Specification Vol.2 - Primary Communication. Issue 3.0.1 / 2011-01-29
6. СНиП РК 3.02-10-2010 Устройство систем связи, сигнализации и диспетчеризации инженерного оборудования жилых и общественных зданий. Нормы проектирования.
7. ГОСТ 31819.21-2012 (IEC 62053-21:2003) Аппаратура для измерения электрической энергии переменного тока. Частные требования Часть 21 СТАТИЧЕСКИЕ СЧЕТЧИКИ АКТИВНОЙ ЭНЕРГИИ КЛАССОВ ТОЧНОСТИ 1 и 2.
8. Методический документ. Устройство систем учета и регулирования тепловой энергии. Некоммерческое Партнерство «РОССИЙСКОЕ ТЕПЛОСНАБЖЕНИЕ». – 2013 г.
9. Намиот Д.Е., Шнепс-Шнеппе М.А. О международной стандартизации М2М коммуникаций // Т-Comm. – 2014. – №12. – С. 62-67.
10. Волков А.А., Намиот Д.Е., Шнепс-Шнеппе М.А. О задачах создания эффективной инфраструктуры среды обитания // International Journal of Open Information Technologies. – 2013. – №7

LIGHT INDUSTRY AND FOOD INDUSTRY

UDC 633.111.1:631.559.2:575.167(574.2)

Bikkuzhiyeva B.B.

Master

Zhangir Khan West Kazakhstan Agrarian-Technical University, Uralsk, Kazakhstan

Bulekov T.A.

Associate Professor, Candidate of Agricultural Sciences

Zhangir Khan West Kazakhstan Agrarian-Technical University, Uralsk, Kazakhstan

**RHEOLOGICAL PROPERTIES EVALUATION UPON INDEX FIGURES OF
CHOPIN MIXOLAB DEVICE OF COMMON WHEAT MILL GRINDER
"GRAIN PROCESSING PLANT ZHELAYEVSKY"
JSC INTERMEDIATE PRODUCTS.**

***Abstract:** In this article the complex evaluation of rheological properties upon index figures of Chopin Mixolab device of common wheat mill grinder "grain processing plant Zhelayevsky" JSC intermediate products is given. Researches on the Mixolab Profiler device have shown that the intermediate product of common wheat mill - hard dunst, according to EPS index, kneading index, gluten index, starch damage index corresponds to the requirements of macaroni flour.*

***Keywords:** semolina, dunst, Mixolab Profiler, flour, index, starch.*

In the course of research we used A1-BSO sieve purifier from which 4 samples of intermediate products of soft wheat mill were taken. Intermediate products of mill were used as study materials: semolina (II pass), fine semolina (III pass), fine dunst, hard dunst, durum flour was used as standard.

Figure 1 - A1-BSO Sieve purifier

Figure 1 shows A1-BSO high-performance sieve machine, that consists of 3 tiers of sieves, sieve width 440/420/400/380 mm. Metal woven sieve with the possibility of sieve tightening, cleaning of the sieve by brushes [1, 2, 3, 4].

The evaluation of rheological properties was carried out on CHOPIN Mixolab device (France) according to the protocol "Chopin+" assuming 5 intervals of temperatures at which the research is conducted. The measured torque in the analyzed points of the graph characterizes different biochemical processes.

Use the software to select the test mode: Chopin+ for flour. By using software there were set the test conditions for the given flour moisture and the hydration value at 55% (14% original value is set automatically). There have been used the laboratory scales to weigh a certain amount of flour, set by the device. We start the test, where we carry the weighted flour to the dough-kneader. Before placing the nozzle we check the readiness to start the software. When the curve reaches its peak and the "curve down" sign appears, we stop the test and record the resulting value.

If the maximum torque of force reaches the value (1.10 ± 0.05) N-m, the curve is completed within 45 minutes. We remove the nozzle to add water from the removable cover and place it above the water tank. We remove the dough-kneader bowl, kneading blades and clean. Then we again set up dough-kneader and connect to "Mixolab"[3].

Table 1 shows the index scores (Mixolab Profiler) of all investigated flour mill intermediate products.

Table 1.

Mixolab Profiler device indexes of mill intermediate products

Sample Index qualities	Durum flour	Fine dunst	Hard dunst	Semolina	Fine semolina
EPS index	8	3	8	1	1
Mixing index	2	7	5	5	5
Gluten index	5	3	7	5	3
Viscosity index	1	8	4	8	8
Amylases index	1	7	6	5	5
Retrogradation of starch index	3	5	7	6	6

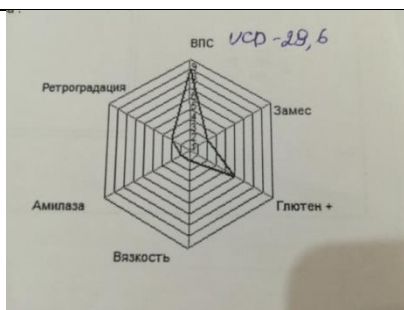

Figure 2.
MIXOLAB PROFILER #1.
Durum flour.
Index 8-25-112

Figure 3.
MIXOLAB PROFILER #2.
Fine dunst. Index 3-73-875

Figure 4.
MIXOLAB PROFILER #3.
Hard dunst. Index 8-57-467

Figure 5.
MIXOLAB PROFILER #4.
Semolina. Index 1-55-856

Figure 6.
MIXOLAB PROFILER #5.
Fine semolina. Index 1-53-856

Figures 2-6 show the index of Mixolab Profiler device with the implication that the hard dust according to EPS index, kneading index, gluten index, as well as the starch index characterized on the device closer to the requirements of macaroni flour.

Hard dust has a high water absorbing capacity and dough formation, a high gluten index characterizes the resistance of the protein to temperature increase (phase between 30 0 C and 60 0 C).

The decrease in dough consistency is mainly due to the hydrogen bonds collapse in protein molecules. There is a direct link between the minimum dough consistency during pasta drying. Starch damage affects the alveo curve as well as rheological properties. Mixolab® analyses carried out on flour show that an increase of damaged starch results in an increase in water absorbing capacity (approximately 0.5% hydration for each additional UCD - Chopin-Dubois units).

RESUME

In the given article the complex evaluation of rheological properties of common wheat mill grinder "grain processing plant Zhelayevsky" JSC intermediate products upon Mixolab mixograms has been studied. The statistics of mixograms and radial diagrams (Mixolab Profiler) have shown available differences in rheological profile and mixolab indexes parameters of investigated samples.

References:

1. *GOST ISO 17718-2015*. Grain and flour of soft wheat. Determination of the rheological properties of the dough depending on the mixing conditions and temperature increase. – M.: Standardinform, 2015. - 31 p.
2. *Butkovskiy, V.A.* Grain production technologies: textbook / V.A. Butkovskiy, A.I. Merko, Y.M.Melnikov. – M.: Intergraph service, 1999. – 472 p.
3. *Yegorov, G.A.* Technology of flour, grain and mixed feed: textbook for higher education / G.A.Yegorov, Y.M.Melnikov, B.M. Maximchuk. – M.: Kolos, 1984._ 376 p.
4. *Bulekov T.A.* Methodological guideline for laboratory work in flour technology.- Bulekov T.A., Baybatyrov T.A., Issimov A.M., Kulishov A.M.

LIGHT INDUSTRY AND FOOD INDUSTRY

UDC 621.777.22.07

Свяцкий Владимир Вячеславович

кандидат технических наук, доцент, доцент кафедры обработки
металлов давлением и спецтехнологий

Центральноукраинский национальный технический университет, Кропивницкий, Украина

Крючков Григорий Николаевич

магистрант

Центральноукраинский национальный технический университет, Кропивницкий, Украина

АНАЛИЗ СИЛОВЫХ ПАРАМЕТРОВ ПРОЦЕССА ПРЯМОЙ ЭКСТРУЗИИ ЧЕРЕЗ РАЗЛИЧНЫЕ ПРОФИЛИ МАТРИЧНЫХ ВОРОНОК

***Аннотация.** На основе анализа поля линий скольжения установившейся стадии прессования через симметричную одноочковую матрицу предложено использовать профиль матричной воронки, выполненный по линии скольжения, разделяющий упругую и пластическую зону. Результаты теоретических исследований, компьютерного моделирования процесса прямого прессования с помощью программного комплекса *Deform 2D/3D*, анализ экспериментов показали, что оптимальные энергосиловые условия достигаются при прессовании через матрицу с профилем, выполненным по линии скольжения.*

***Ключевые слова:** компьютерное моделирование, прессование, инструмент, экструзия, матрица, профиль.*

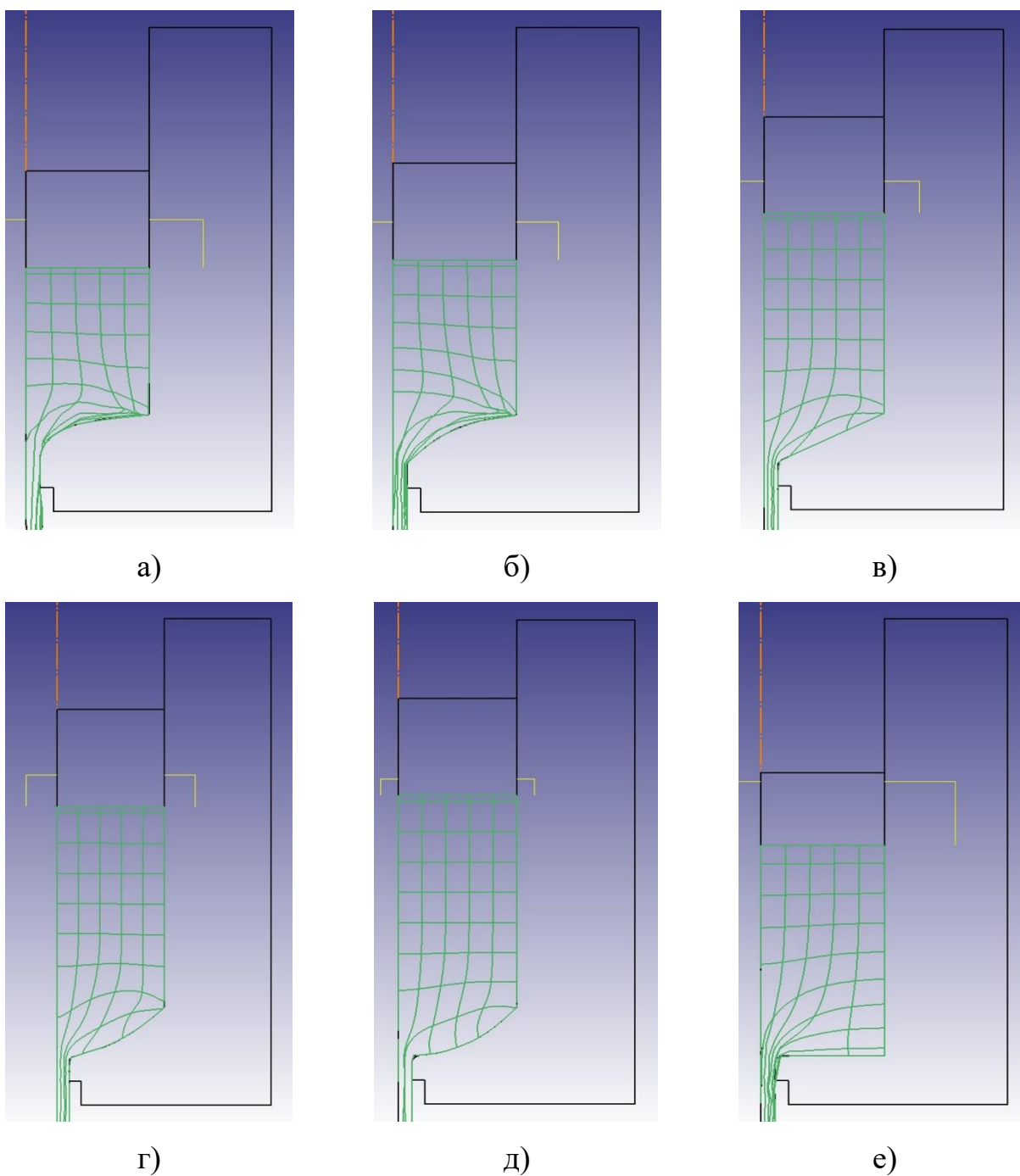
Оптимизация технологических параметров процессов прессования с целью получения изделий с минимальными энергосиловыми параметрами носит большой научный и практический интерес. Напряженное и деформированное состояние металла, а также размеры очага деформации при прессовании

существенно зависят от конструкции инструмента и, в частности, от формы матричной воронки.

Однако, до сих пор не существует единой точки зрения о влиянии геометрии очага деформации на энергосиловые параметры процесса прессования металлов.

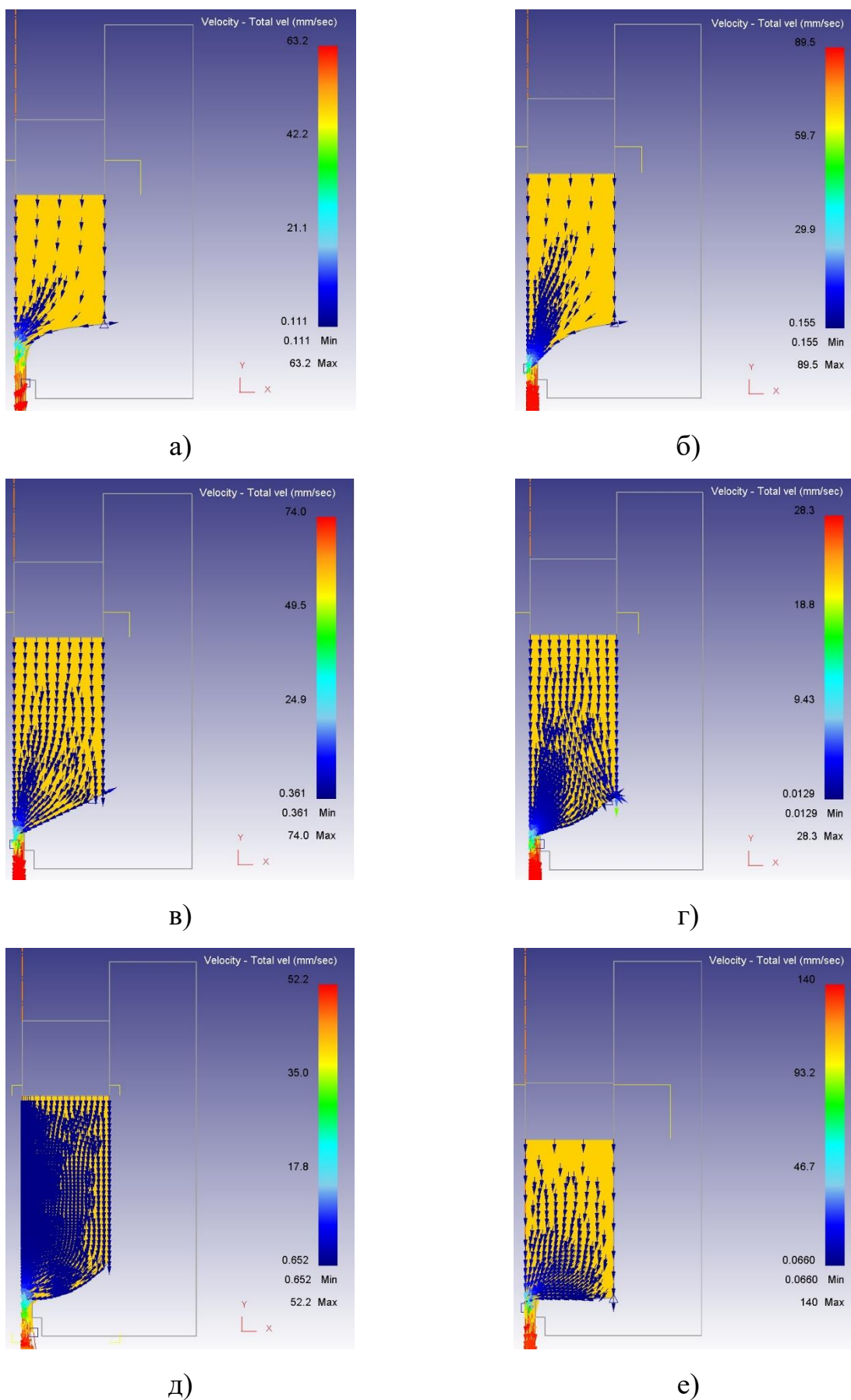
Проведено исследование по определению профиля матричной воронки на основе анализа поля линий скольжения установившейся стадии прессования через симметричную одноканальную матрицу [1]. С помощью компьютерного моделирования прямого прессования сплава AD1 ГОСТ 4784-97 с величиной вытяжки $\mu = 81$ и со скоростью деформации 1 мм/сек исследовались такие типы профилей матричных воронок [2]: матрица, форма которой соответствует усеченному конусу; вогнутый профиль, построенный по циклоиде с радиусом $R_{\text{ц}}$ исходя из условия наибольшей равномерности пластического течения металла в матричной воронке; выпуклый профиль, построенный по экспоненте, аргументированный условием постоянства логарифмической деформации λ_z на единицу высоты матричной воронки; выпуклый профиль, обоснованный условием обеспечения постоянства усредненной скорости деформации по высоте матричной воронки; матрица, профиль которой выполнен по линии скольжения, отделяющей пластическую зону от упругой установившейся стадии прессования.

Анализ компьютерного моделирования с помощью программного комплекса Deform 2D/3D силовых параметров прессования показал существенное преимущество вогнутых профилей матриц относительно других профилей [3, 4]. При прессовании через матрицу, профиль которой выполнен по линии скольжения, отделяющей пластическую зону от упругой, отмечены наименьшие энергосиловые затраты в сравнении с другими профилями матриц (рис. 1 – 3).

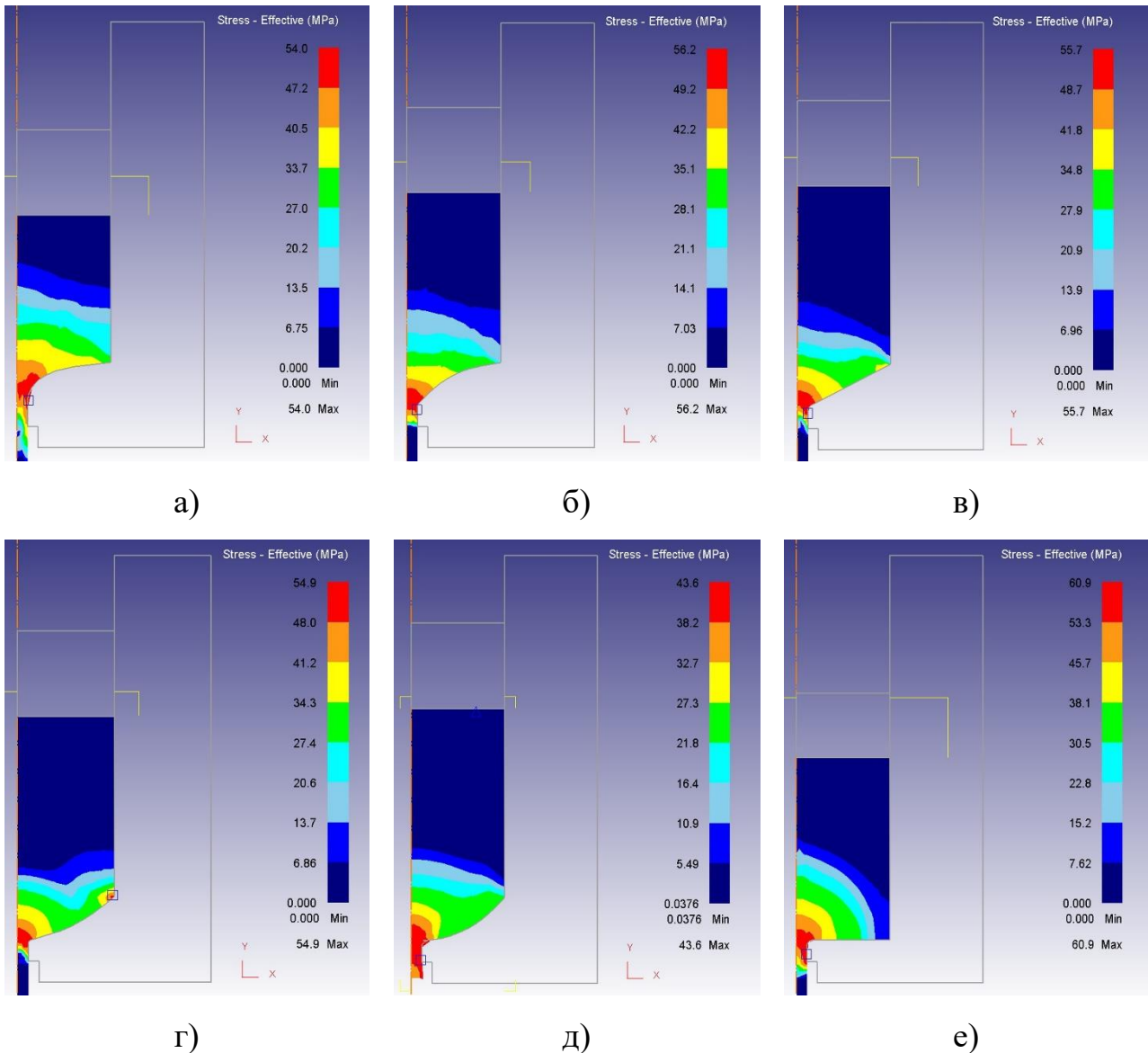
*а – первая выпуклая логарифмическая; б – вторая выпуклая логарифмическая;
в – конусная; г – вогнутая по циклоиде; д – вогнутая по линии скольжения;
е – прямоугольная*

Рис. 1. Искажение координатной сетки для установившейся стадии прессования через разные типы матричных воронок

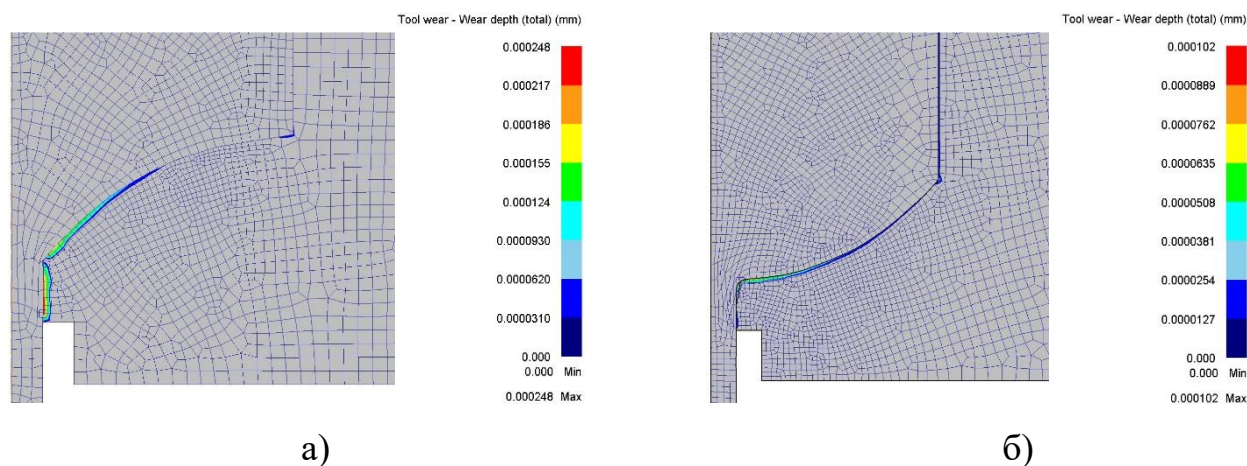
Рис. 2. Векторное поле скоростей для установившейся стадии прессования через различные типы матричных воронок (а-е – см. рис. 1)

Рис. 3. Распределение интенсивностей напряжений для установившейся стадии прессования через разные типы матричных воронок (а-е – см. рис. 1)

Величину износа инструмента оценивали с помощью контактной модели Рейе-Арчарда-Хрущева [5]. Износ контактной поверхности матричной воронки при этом зависит от давления прессования на границе раздела "инструмент – заготовка", скорости скольжения, твердости материала матрицы и времени технологической операции. Показано, что наибольшее значение износа характерно для выпуклых профилей инструмента (рис. 4, а), минимальное – для вогнутой по линии скольжения матричной воронки (рис. 4, б).

Рис. 4. Характер и величины износа матриц с различными профилями воронки

Экспериментальная проверка теоретических положений проводилась нами при прессовании дискретных тел (гранул) [6, 7]. Особенности характера течения гранул, наличие межгранулярного контактного трения дает возможность более убедительно показать распределение результирующих деформаций в очаге деформации. Общий вид пресс-остатков [6] свидетельствует о том, что форма матричной воронки существенно влияет на размеры очага деформации и распределение результирующих деформаций в випрессовке. Анализ деформаций гранул показывает, что для вогнутых воронок характерно искажение вертикальных осей дискретных частиц. Такие искажения уменьшаются к оси симметрии. При выходе из очага деформации наблюдается резкое изменение направлений линий течения дискретных частичек. Отмечено, что для выпуклых воронок площадь очага деформации наибольшая; для конических – течение металла является близким к радиальному в направлении усеченного конуса.

Таким образом, теоретические исследования прессования, компьютерное моделирование процесса прямой экструзии металла с помощью программного комплекса Deform 2D/3D, результаты экспериментальной проверки изложенных материалов показали, что оптимальные энергосиловые условия достигаются при прессовании через матрицу, которая имеет профиль, выполненный по линии скольжения.

Список источников:

1. Шепельский Н.В. Оптимизация профиля матричной воронки для прессования / Н.В. Шепельский, В.В. Свяцкий // Кузнечно-штамповочное производство. Обработка материалов давлением. – 2000. – № 8. – С. 10-12.
2. Шепельский Н.В. Выбор рациональной геометрии матричной воронки для прессования / Н.В. Шепельский, В.В. Свяцкий // Физика и техника высоких давлений. – 2000. – Т. 10, № 4. – С. 57-61.
3. Свяцкий В.В. Інтенсифікація технологічного процесу пресування профільним інструментом / В.В. Свяцкий, О.В. Юшко // Сучасний рух науки: тези доп. VIII міжнар. наук.-практ. інтернет-конф., 3-4 жовтн. 2019 р. – Дніпро: WayScience. – Том 3. – С. 237-242.
4. Свяцкий В.В. Комп'ютерне моделювання процесу прямого пресування через різні профілі матричних лійок / В.В. Свяцкий, О.В. Скрипник, С.В. Конончук // Центральноукраїнський науковий вісник. Технічні науки: зб. наук. пр. – Кропивницький: ЦНТУ, 2020. – Вип. 3(34). – С. 123-130.
5. Kato K. Classification of wear mechanisms/models // Proceedings of the Institution of Mechanical Engineers, Part J: Journal of Engineering Tribology. – 2002. – № 216(6). – P. 349-355.
6. Шепельский Н.В. Влияние геометрии очага деформации на процесс получения разобщенных волокон при прессовании литых гранул / Н.В. Шепельский, В.В. Свяцкий // Удосконалення процесів та обладнання обробки тиском в металургії та машинобудуванні: Збірн. наук. праць ДДМА. – Краматорськ-Слов'янськ, 2000. – С. 242-247.
7. Свяцкий В.В. Дослідження характеру руйнування поверхні контакту дискретних частинок при зсувних деформаціях / В.В. Свяцкий, Л.П. Свяцька // Збірник наукових праць Кіровоградського національного технічного університету. Техніка в сільськогосподарському виробництві, галузеве машинобудування, автоматизація. – Кіровоград: КНТУ, 2007. – Вип. 18. – С. 131-134.

Парсентьев Олег Сергеевич

старший преподаватель кафедры «Электротехнические системы
электропотребления» ГОУ ВПО ЛНР «ЛНУ им. В.ДАЛЯ»

ПОВЫШЕНИЕ КАЧЕСТВА ЛОКАЛЬНОЙ ОЧИСТКИ НЕМАГНИТНЫХ СЫПУЧИХ СРЕД НА НЕПРЕРЫВНОМ ТРАНСПОРТЕ ПРИ ПОМОЩИ ИМПУЛЬСНОГО ЖЕЛЕЗОТДЕЛИТЕЛЯ

***Аннотация:** Анализ мировых тенденций развития подвесных железо-отделителей показывает, что работы по созданию и совершенствованию этих аппаратов направлены на повышение эффективности извлечения, снижение металлоемкости и потребления электрической энергии за счет параметрической оптимизации магнитных систем. Исходные факторы различных производств не позволяют унифицировать применение различных типов железоотделителей, что заставляет производителей создавать обширные типоразмерные ряды сепараторов различных конструкций и заниматься новыми разработками в этой области для минимизации затрат на приобретение этих устройств. Предлагается конструкция импульсного железоотделителя с высокими показателями извлечения ферромагнитных тел из сыпучих немагнитных сред.*

***Ключевые слова:** импульсный железоотделитель, ферромагнитное тело, блоки постоянных магнитов, обмотка, импульсы тока, конвейерный транспорт.*

Введение. В различных отраслях промышленности для транспортировки сыпучих грузов, материалов и пород используются конвейерный (непрерывный) транспорт, который эксплуатируется в различных климатических условиях.

В горно-обогатительной промышленности, предприятиях черной металлургии и производству строительных материалов ленточные конвейеры используются для перемещения грузов более 180 наименований [1,2].

Для очистки перемещаемых на конвейерных лентах сыпучих грузов, и самих конвейеров эксплуатируемых на предприятиях различных отраслей промышленности стран СНГ, используются различные по конструкции очистные устройства.

Низкое качество очистки сыпучих материалов от металлических примесей может привести к поломке и выходу из строя технологического оборудования, а в ленточных конвейерах и транспортерах, приводит к загрязнению подконвейерного пространства, децентрированному движению, повышенному износу последних и т.д.

Для уборки этих просыпей из-под конвейера, очистки роликов холостой ветви и других работ используется ручной труд рабочих, который является травмоопасным занятием.

Кроме этого, непрерывный транспорт существует более 100 лет, однако, специальной литературе и современных, серийно выпускаемых эффективных устройств по очистке конвейерных лент еще не разработано.

Таким образом, повышение качества очистки немагнитных сыпучих смесей и конвейерных лент представляет собой актуальную научно-техническую задачу.

Цель работы – повышение качества локальной очистки немагнитных сыпучих сред на непрерывном транспорте за счет применения устройств обнаружения ферромагнитных тел и импульсного железоотделителя, состоящего из катушки и блока постоянных магнитов, принцип работы которого основан на совмещении магнитных полей, образованных постоянными магнитами и импульсов тока в обмотках.

Для очистки сыпучих грузов от ферромагнитных тел (ФТ) и сростков применяются электрические и магнитные методы очистки [3].

Наибольшее распространение получили магнитные методы очистки сыпучих немагнитных материалов, которые реализуются при помощи подвесных магнитных сепараторов, в основу которых положена работа электромагнитной системы или магнитных плит, которые устанавливаются над транспортером, который перемещает поток немагнитной массы определенного слоя или в месте пересыпа продукта [4,5,6].

Выпускаемые отечественной промышленностью железоотделители

представляют собой электромагниты постоянного тока с П- или Ш-образным сердечником, имеют металлоемкость (до 16 т), работают в продолжительном режиме и потребляют электрическую энергию из питающей электрической сети до 30 кВт×час.

Принцип построения магнитной системы железоотделителя следует из его назначения: извлекать ФТ массой от 0,001 до 50 кг, с расстояния 0,18-0,65 м из-под толстого слоя немагнитного сыпучего продукта.

В рабочем режиме электромагнитная система железоотделителя создает стационарное неоднородное магнитное поле [3], обеспечивая его интенсивность и степень неоднородности в относительно большом объеме, определяемом рабочей глубиной, шириной и длиной извлечения. Под действием магнитного поля ФТ, содержащиеся в сыпучем немагнитном потоке, извлекаются, то есть перемещаются в направлении к полюсам электромагнита, а затем разгружаются в приемник под действием собственного веса.

Для правильного выбора железоотделителя необходимо представлять принцип его работы и основные характеристики, влияющие на эффективность сепарации.

Так, подвесной П-образный железоотделитель серии П [4] выпускается 2 типоразмеров – П 100М и П160М, предназначены для извлечения ФТ из сыпучего немагнитного материала, транспортируемого ленточными конвейерами с шириной ленты от 650 до 1600 мм. Потребляемая мощность составляет 1,8-2,8 кВт. Масса извлекаемых ФТ составляет 0,5-15 кг, скорость движения ленты конвейера не более 2 м/с.

Подвесные Ш-образные железоотделители серии ДЖШ [5] предназначены для извлечения посторонних ФТ из сыпучих немагнитных материалов, транспортируемых ленточными конвейерами шириной от 500 до 2000 мм. Железоотделители данной серии выпускаются 9 типоразмеров и предназначены для работы на глубине извлечения $h=0,15-0,55$ м. В зависимости от типоразмера железоотделители имеют массу 350-8500 кг и потребляют из электрической сети постоянного тока мощность в размере 1,0-29,5 кВт.

Железоотделители снабжены индуктивным датчиком обнаружения ФТ, который из-за высокого порога чувствительности и низкой информационной надежности практически не используется [5, 9].

Приведенные технические данные указывают на то, что производимые в настоящее время железотделители [4,5,7] имеют малую силу извлечения, большую металлоемкость, в том числе и цветных металлов, высокое потребление электрической энергии из питающей электрической сети. Габариты и масса железотделителей создают проблемы при монтаже. То есть, в целом этот класс подвесных железотделителей является экономически невыгодным.

Использование с целью энергосбережения и снижения металлоемкости магнитных систем с постоянными магнитами [6] либо экономически нецелесообразно, вследствие высокой стоимости магнитов на редкоземельной основе, либо принципиально невозможно, так как постоянные магниты (ПМ) на основе феррит-бария не могут обеспечить необходимую для извлечения ФТ пондеромоторную силу.

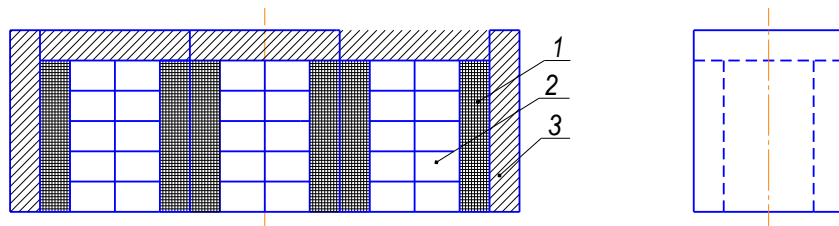
Анализ информации [7,8] показывает, что металлоемкость железотделителей удастся снизить всего лишь на 10-20%, однако извлекающая способность и показатели извлечения остаются низкими.

В данной работе предлагается конструкция импульсного железотделителя (рис.1), которая не содержит сердечника. Магнитная система импульсного железотделителя (ИЖ) выполнена в виде блоков (ПМ) на основе феррит-бария, которые расположены во внутреннем объеме обмоток. Количество блоков и обмоток определяется шириной ленты конвейера.

При подаче сигнала с информационной системы о присутствии в потоке немагнитного сыпучего продукта ФТ, в обмотки электромагнита подаются импульсы тока, магнитное поле которого, накладывается на поле ПМ и ФТ под действием поля пондеромоторных сил извлекаются из этого слоя продукта, устремляясь к поверхности полюсов ПМ. После извлечения ФТ, импульсы тока в обмотки не подаются и ФТ удерживаются на поверхности полюсов ПМ при помощи одних только сил ближнего действия, до момента извлечения.

Для функционирования предложенной конструкции необходима информационная система обнаружения ФТ в потоке немагнитного вещества с низким порогом чувствительности.

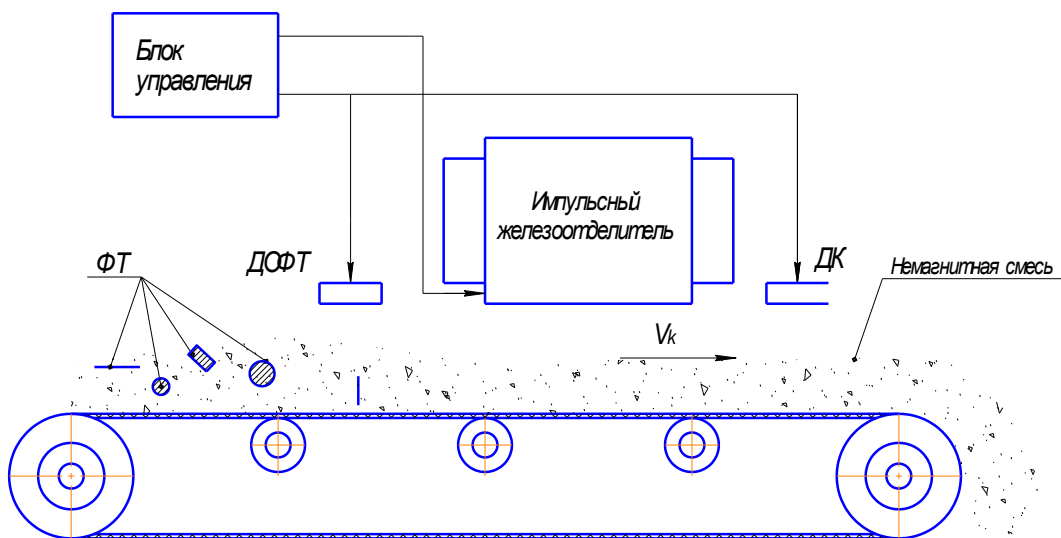

Рис.1. Конструкция ИЖ

1 – обмотка; 2 – постоянные магниты; 3 – арматура.

Требуется теоретические разработки магнитной системы магнитомодуляционных измерительных преобразователей, результаты которых станут основой разработки информационной системы, управляющей железоотделителем рис.2.

Рис.2. Функциональная схема обнаружения ФТ в потоке немагнитного вещества

Система имеет датчик обнаружения ферромагнитных тел (ДОФТ) и датчик контроля (ДК). ДОФТ при обнаружении ФТ дает сигнал в блок управления, который формирует команду включения обмотки электромагнита. В свою очередь, ДК контролирует работу ИЖ, то есть дает сигнал при наличии неизвлеченного из немагнитной среды ФТ.

Как всякая система управления, рассматриваемая система управления железоотделителя требует анализа динамики работы всех ее звеньев и динамики работы всей системы в целом.

Для снижения порога чувствительности первичных измерительных преобразователей необходимо использовать ферромодуляционные элементы.

Цепь питания ИЖ представляет собой контур из последовательно

соединенных обмоток и конденсатора, который осуществляет аperiodический разряд электроэнергии на обмотку.

Численная оценка воздействия пондеромоторной силы в рабочей области ИЖ на ФТ, создавая электромагнитами и блоком ПМ определяется через составляющие напряженности магнитного поля.

Величина пондеромоторной силы создаваемая обмотками ИЖ в рабочей области определяется по [10], Н:

$$\bar{F}_M = \bar{I}_z \sum_{k=1}^N \frac{\mu_0 \chi m}{\rho} \left(H_{xk} \frac{\partial H_{xk}}{\partial z} + H_{yk} \frac{\partial H_{yk}}{\partial z} + H_{zk} \frac{\partial H_{zk}}{\partial z} \right), \quad (1)$$

где $\mu_0 = 4\pi \cdot 10^{-7} \text{ Гн/м}$;

N – количество обмоток;

χ – объемная магнитная восприимчивость ФТ;

m – масса ФТ, кг;

ρ – плотность ФТ, кг/м³;

$H_{xk} \frac{\partial H_{xk}}{\partial z}, H_{yk} \frac{\partial H_{yk}}{\partial z}, H_{zk} \frac{\partial H_{zk}}{\partial z}$ – проекции вектора напряженности на

координатные оси и их производные по координате Oz в рабочей области ИЖ, А²/м³.

Распределение вектора напряженности магнитного поля системы из нескольких блоков ПМ, может быть получено с использованием принципа суперпозиции.

Результирующая величина пондеромоторной силы создаваемая блоками ПМ определяется по [10], Н:

$$\bar{F}_M = \bar{I}_z \sum_{K=1}^N \mu_0 \chi \frac{m}{\rho} \left(H_{xk} \frac{\partial H_{xk}}{\partial z} + H_{yk} \frac{\partial H_{yk}}{\partial z} + H_{zk} \frac{\partial H_{zk}}{\partial z} \right), \quad (2)$$

где N – количество блоков ПМ;

$H_{yk} \frac{\partial H_{yk}}{\partial z}, H_{xk} \frac{\partial H_{xk}}{\partial z}$ – проекции вектора напряженности на координатные оси

и их производные по координате Oz в рабочей области ИЖ, А²/м³.

Для ФТ – шара (Сталь 45, $\rho = 7814 \text{ кг/м}^3$; $\chi = 3$; $d_{\text{ш}} = 0,07 \text{ м}$, $m = 1,40 \text{ кг}$), движущегося в потоке угля, на ленте транспортера со скоростью $V_k = 2,5 \text{ м/с}$, сила сопротивления движению ФТ в вертикальном направлении определяется по формуле [3, с. 22], Н:

$$F_c = m \cdot \left(\frac{\gamma \cdot d \cdot V_k}{L} + g \right), \quad (3)$$

где γ – коэффициент, учитывающий плотность сыпучего материала, с^{-1} . $\gamma = 90 \text{ с}^{-1}$.

d – толщина немагнитной смеси на конвейере, м. $d = 0,2 \text{ м}$;

L – длина области действия железотделителя, м. $L = 0,84 \text{ м}$;

g – ускорение свободного падения, м/с^2 . $g = 9,8 \text{ м/с}^2$.

При решении по формуле (3) получим значение $F_c = 40,0 \text{ Н}$.

По формулам (1)-(2) произведены расчеты пондеромоторных сил F_M , развиваемые при кратковременном действии импульсов тока амплитудой $i = 90 - 105,0 \text{ кА}$ на обмотку с числом витков $w = 1$, а также блоками ПМ, на разных глубинах извлечения h , при извлечении указанного ФТ из потока движущегося слоя.

По результатам расчета построены зависимости $F_M = f(h)$ (рис.3.) для определения извлекающей способности ИЖ.

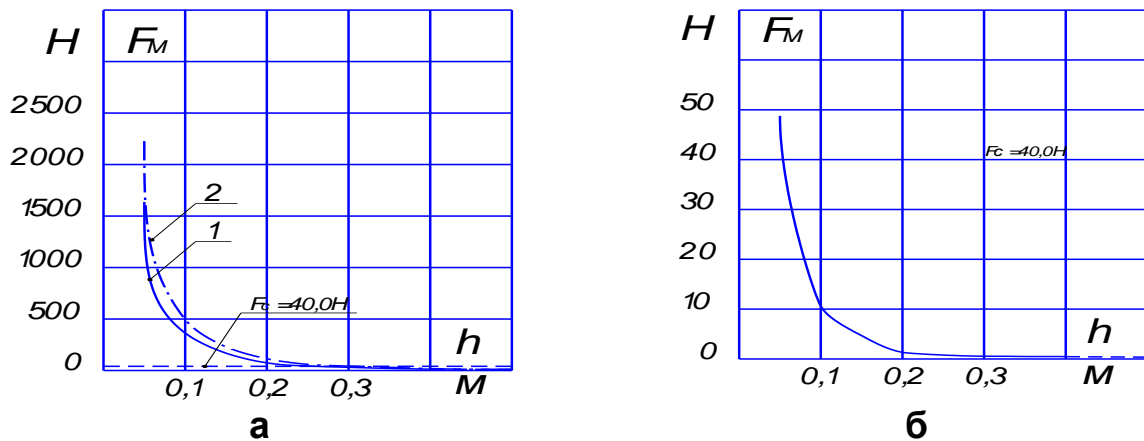

Рис.3. Зависимости $F_M = f(h)$, построенные для ИЖ при работе:

а – обмоток с амплитудой н. с.: 1. $i_w = 90 \text{ кА}$, 2. $i_w = 105 \text{ кА}$;

б – блоков ПМ

Анализ зависимостей представленных на рис.3, позволяет сделать заключение о том, что увеличение импульса н.с. в обмотках ИЖ до значения:

– $i_w = 90$ кА, приводит к возрастанию поля пондеромоторных сил в рабочей области в 34-38 раз;

– $i_w = 105$ кА, приводит к возрастанию поля пондеромоторных сил в рабочей области в 46-51 раз, в сравнении с пондеромоторной силой развиваемой ПМ в этой области.

В ИЖ, при воздействии импульсов н.с. амплитудой:

– $i_w = 90$ кА, можно извлекать ФТ массой до 165 кг в диапазоне глубин $h=0,05-0,20$ м;

– $i_w = 105$ кА, можно извлекать ФТ массой до 220 кг в диапазоне глубин $h=0,05-0,25$ м.

Таким образом, изменением числа витков в обмотке и емкости конденсаторов, можно регулировать амплитуду импульсов намагничивающей силы в обмотках ИЖ.

Выводы:

1. Существующие подвесные железоотделители, работающие в продолжительном режиме имеют значительную массу ферромагнитного и цветного металла, потребляют большое количество электроэнергии.
2. Предложена универсальная конструкция ИЖ, в которой сочетается работа электромагнитной системы с работой ПМ, позволяющая при регулировании импульсов тока в обмотках извлекать ФТ массой до 165-220 кг в диапазоне глубин $h=0,05-0,25$ м, в том числе, из материалов подвергающихся процессу карбонизации.
3. Работу ПМ в ИЖ, без подачи импульсов тока в обмотки, следует рассматривать только для удержания ФТ до момента розгрузки сепаратора от металлических включений.

4. Для обнаружения ФТ в потоке немагнитного вещества необходима информационная система на основе ферромодуляционных элементов, обладающая низким порогом чувствительности и достаточной помехоустойчивостью.

Список источников:

1. Тарасов Ю.Д. Очистка подконвейерного пространства на предприятиях нерудной промышленности/ Ю.Д.Тарасов//–Л. Стройиздат, Ленинградское отделение, 1983.–192 с.
2. Тиц Ю.В. Конвейерный транспорт металлургических заводов /Ю.В. Тиц, В.И. Лившиц, В.Д. Плахнин //.– М.: Металлургия, 1975.– 240 с.
3. Кармазин В.В. Магнитные и электрические методы обогащения: Учебник для вузов/В.В Кармазин, В.И. Кармазин//.–М.: Недра, 1988.–304 с.
4. <http://prome.ru>. (22.08.2018)
5. <http://dimalmag.ru>.(22.08.2018)
6. <http://www.magnetpro.ru> (11.11.2016)
7. Загирняк М.В. Зарубежные конструкции железоотделителей: Обзор /М.В. Загирняк// Горное оборудование.– Сер. 2.–Вып. 4.–М.: ЦНИИЕЭИ Тяжмаш, 1988. – 36 с.
8. Карташян В.О. Подвесной электромагнитный железоотделитель//Описание изобретения к авторскому свидетельству № 944658, 23.07.1982.Бюл. № 27.
9. Калашникова О.Н. Система обнаружения ферромагнитных тел в потоке угля /Вимірювальна та обчислювальна техніка в технологічних процесах: Зб. наук. праць// О.Н. Калашникова, А.Г. Криеренко, В.В. Букреев.–Хмельницкий: 2002.–№9.Т.1.– С.63-68.
10. Яковенко В.В. Расчет необходимой силы извлечения барабанных магнитных сепараторов с боковой подачей сепарируемого материала/ В.В. Яковенко, М.Ю. Бранспиз, В.В. Букреев// Вісник СНУ ім.В.Даля.–2006.–№9 (103).–Ч.1–С.218-221.

INFORMATION AND WEB TECHNOLOGIES

UDC 355.233.1.005

Дуденко Сергій Васильович

кандидат технічних наук, старший науковий співробітник, старший науковий
співробітник наукового центру Повітряних Сил

Харківський національний університет Повітряних Сил імені Івана Кожедуба, Україна

Пічугін Михайло Федорович

Заслужений працівник освіти України, кандидат військових наук, професор
провідний науковий співробітник наукового центру Повітряних Сил

Харківський національний університет Повітряних Сил імені Івана Кожедуба, Україна

Меленті Євген Олександрович

кандидат технічних наук, завідувач кафедри інституту підготовки юридичних кадрів для
Служби безпеки України

Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, Україна

Третяк Дар'я Вячеславівна

курсант 1 курсу інституту підготовки юридичних кадрів для Служби безпеки України

Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, Україна

АНАЛІЗ СТРУКТУРИ ІНФОРМАЦІЙНО-ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА "ДІАЛОГ"

Анотація. Розглянуто структуру інформаційно-освітнього середовища
"ДІАЛОГ" в системі дистанційного навчання.

Ключові слова: дистанційне навчання, інформаційно-освітнє середовище.

Система дистанційного навчання, ґрунтуючись на загальній теорії систем, може інтерпретуватися як відкрита система. Цей факт має прямий вплив на всі проєкції системи. Наприклад, стосовно інформаційно-технологічної проєкції

СДН це буде означати, що система повинна мати можливість самоадаптації до змін зовнішнього середовища.

Системи дистанційного навчання бувають різного ступеня складності і різної орієнтації. Ієрархію СДН можна досить умовно представити у виді піраміди з різними рівнями (рис. 1) [1].

Рис. 1. Класифікація систем дистанційного навчання

На першому рівні піраміди знаходяться засоби розробки курсів, що забезпечують можливість розробки дистанційних навчальних матеріалів на основі спеціалізованих середовищ візуального програмування або з використанням текстових редакторів.

На другому рівні розташовуються системи управління курсами, що дозволяють створювати каталоги графічних, звукових, відео- і текстових файлів. Такі системи являють собою спеціалізовані бази даних разом із механізмами пошуку по ключових словах (метаданим), агрегування навчального контенту, документообігу тощо.

На третьому рівні знаходяться системи управління навчанням, що дозволяють керувати процесом навчання: реєстрацією користувачів і їх прав доступу, призначеннями користувачам курсів, збором і збереженням інформації про дії користувачів (статистика навчання, відвідуваності, використання ресурсів).

На верхньому рівні піраміди розташовуються системи управління

контентом і навчанням, що поєднують у собі систему управління процесом навчання і систему управління навчальним контентом. Такі системи використовуються для швидкого створення, розгортання та управління контентом курсів. Як правило, у сучасних системах під "контентом" розуміють навчальні матеріали у формі "навчальних об'єктів". Об'єктний підхід та ідея "навчального об'єкту" є ключовими для розбудови сучасного світового освітнього простору [2]. За цим підходом навчальний курс поділяється на окремі самостійні модулі, фрагменти, теми й більш дрібні дидактичні одиниці, кожна з яких має нести визначений обсяг інформації і виконувати свою функцію у процесі навчання.

Інформаційно-освітнє середовище (рис. 2) відноситься до систем 4 рівня – систем управління контентом і навчанням.

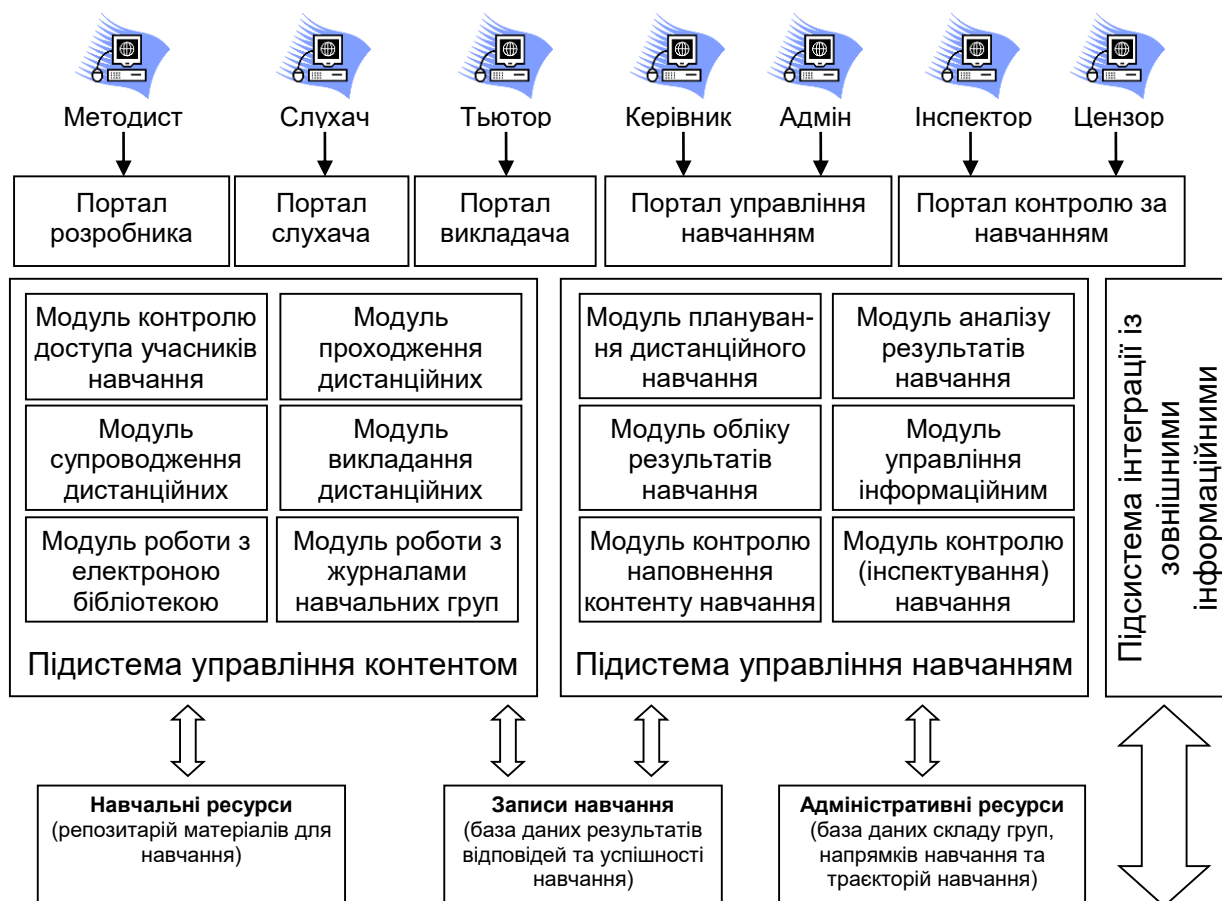

Рис. 2. Основні модулі інформаційно-освітнього середовища

Модуль контролю доступу учасників навчання відповідає за аутентифікації фізичних осіб та визначення доступних їм у середовищі функцій, контролює час доступу, спроби несанкціонованого доступу тощо.

Модуль супроводження дистанційних курсів (рис. 3) дозволяє методистам центрів дистанційного навчання створювати дистанційні курси, наповнюючи їх лекціями, практичними заняттями, тестами. Дистанційні курси, створені на будь-якому рівні системи дистанційної підготовки уніфіковані і можуть бути використані на всіх рівнях дистанційної підготовки.

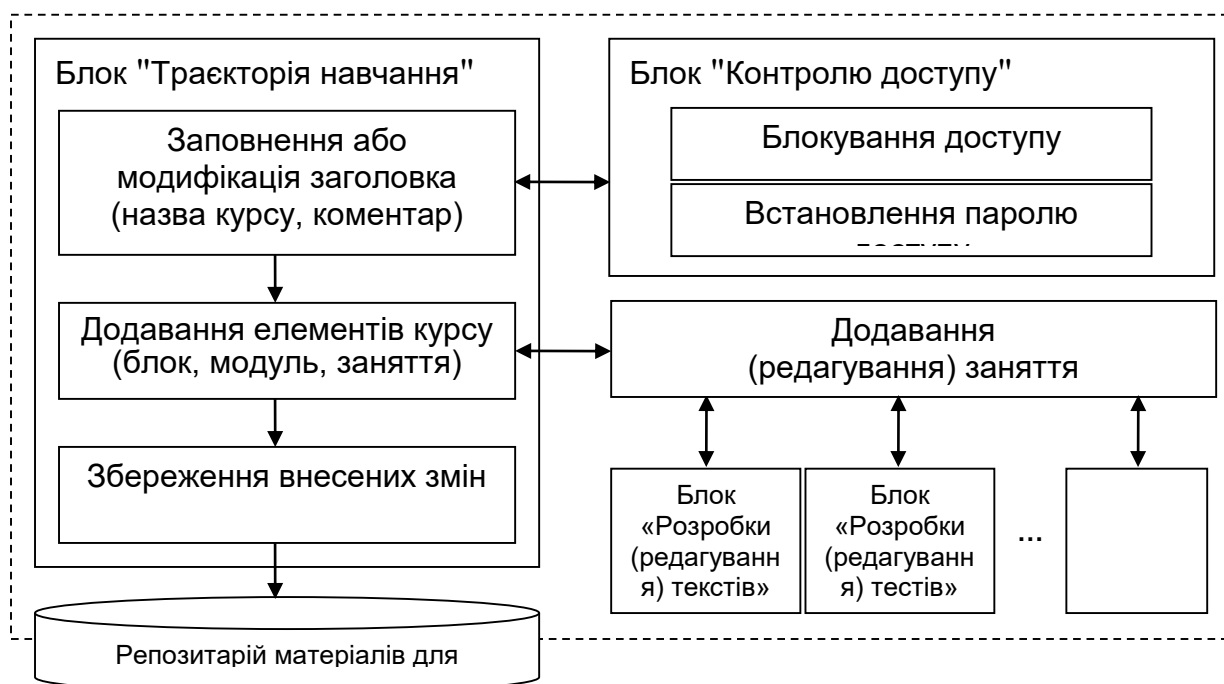

Рис. 3. Блочна структура модуля супроводження ДК

Блок "Розробки текстів" дозволяє створювати довільні гіпертекстові документи з великим набором функцій форматування тексту (рис. 4).

Рис. 4. Функції форматування гіпертекстових документів

Блок "Розробки тестів" є більш складним і дозволяє створювати довільні нові та редагувати існуючі тести для автоматизованого контролю знань. Для створення останніх передбачено шість видів питань та гнучку систему оцінювання. Окрім цього при необхідності для кожного з тестів можна задати

часові обмеження на його проходження. Такі передумови створення тестів дозволяють максимально підвищити надійність останніх.

Модуль роботи з електронною бібліотекою дозволяє викладачам та методистам центру додавати електронні ресурси п'яти типів: книги, керівні документи, довідкові матеріали, конспекти занять та посилання на інші ресурси телекомунікаційної мережі. Ресурси бібліотеки доступні для ознайомлення всім учасникам навчання, а також незареєстрованим користувачам.

Модуль проходження дистанційних курсів (рис. 5) дозволяє слухачам центрів дистанційного навчання проходити дистанційні курси у відповідності до обраної стратегії навчання.

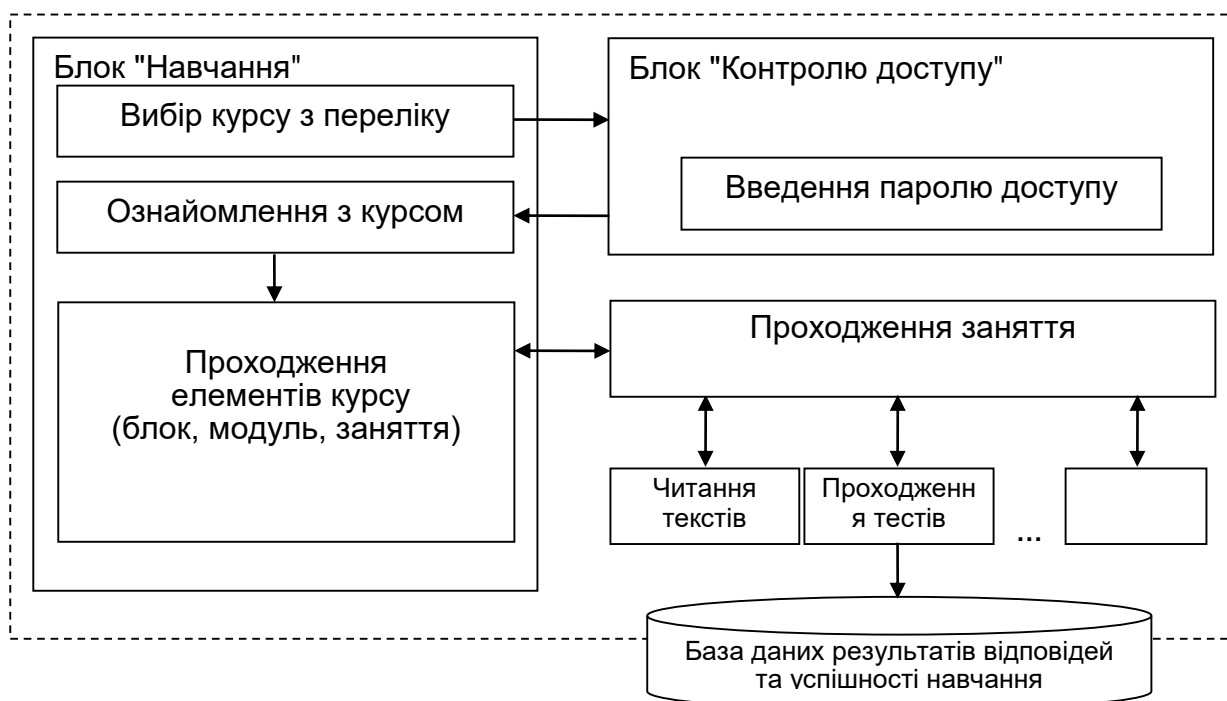

Рис. 5. Блочна структура модуля проходження ДК

Після проходження тестів здійснюється аналіз відповідей тих, хто навчається, проводиться детальний запис всіх відповідей в базу даних. Для проведення аналізу відповідей користувачів можна переглянути дистанційно всі відповіді для визначення їх вірності. Блок проходження тестів фіксує кількість спроб, які використав той, хто навчається. Всі вище перелічені можливості дозволяють стверджувати про наявність в середовищі зворотного зв'язку, який дозволяє оперативно реагувати на нештатні ситуації при вивченні матеріалів.

Модуль викладання дистанційних курсів (рис. 6) дозволяє переглядати інформацію про результати навчання слухачів за курсами, що викладаються.

Функція доступна тільки з порталу викладача. Для викладача формується список груп в яких він викладає та перелік його курсів навчання

Модуль роботи з журналами груп (рис. 7) відповідає за точне відображення результатів навчання за напрямками підготовки. Модуль дозволяє проводити аналіз навчання, виявляти недоліки у створених дистанційних курсах. На основі інформації даного модулю куратори можуть корегувати навчальні плани та зміст вивчаємих дисциплін з метою підвищення ефективності навчання.

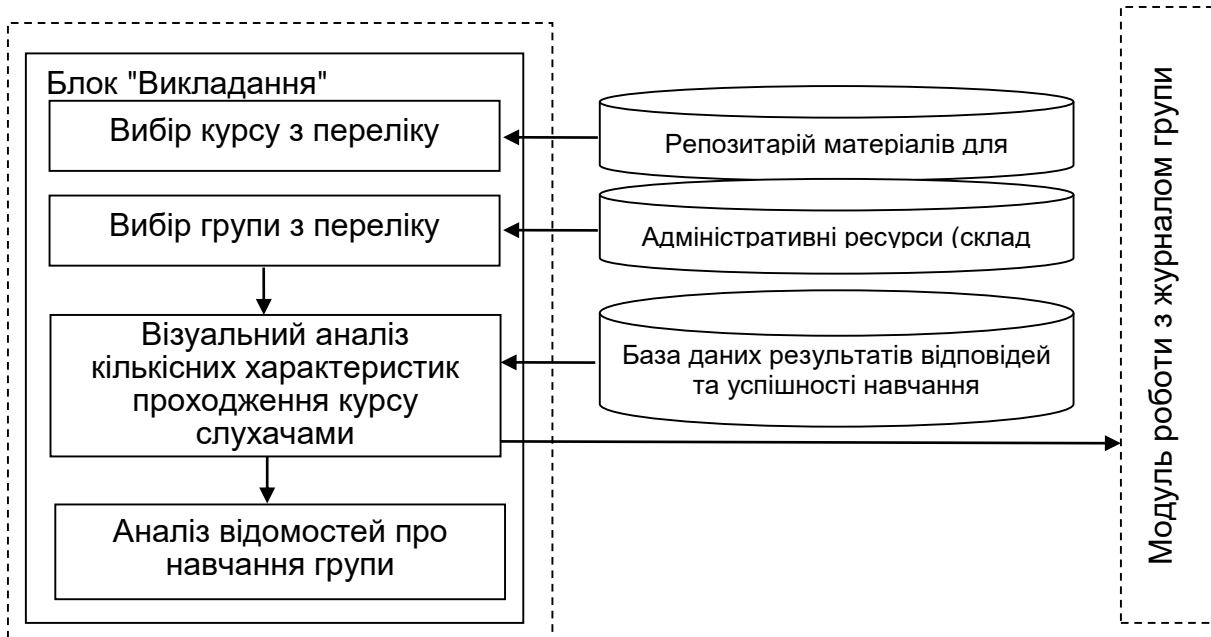

Рис. 6. Блочна структура модуля викладання ДК

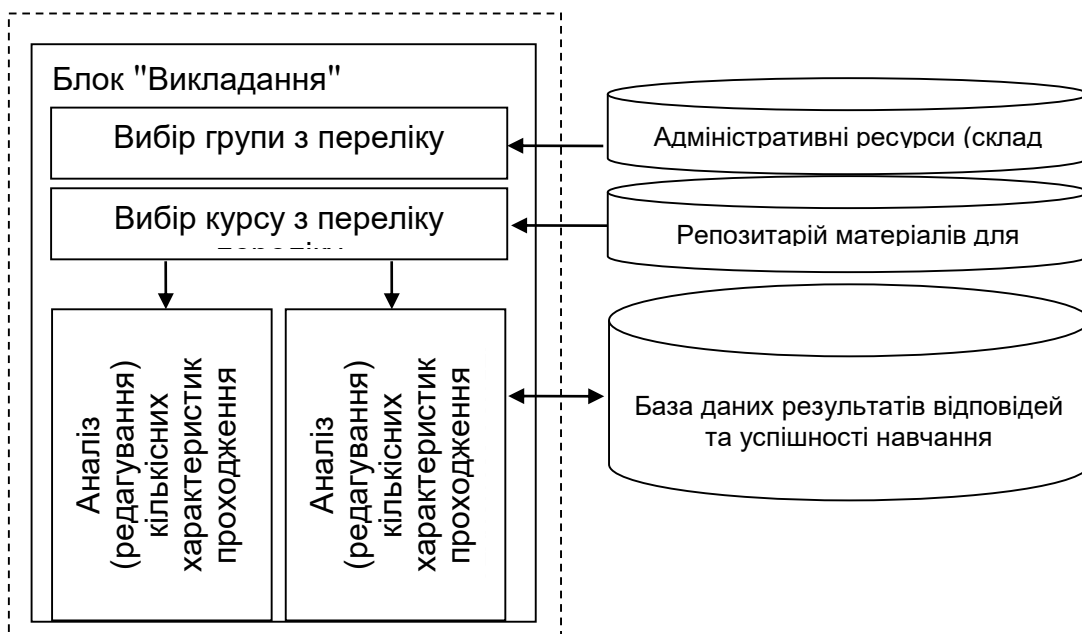

Рис. 7. Блочна структура модуля роботи з журналами груп

Модуль планування дистанційного навчання (рис. 8) поділено на два основних блока: роботи з навчальними групами та з дистанційними курсами. Блок роботи з навчальними групами дозволяє розподілити навчаних по групах, закріпити за ними відповідних кураторів, призначити напрям підготовки.

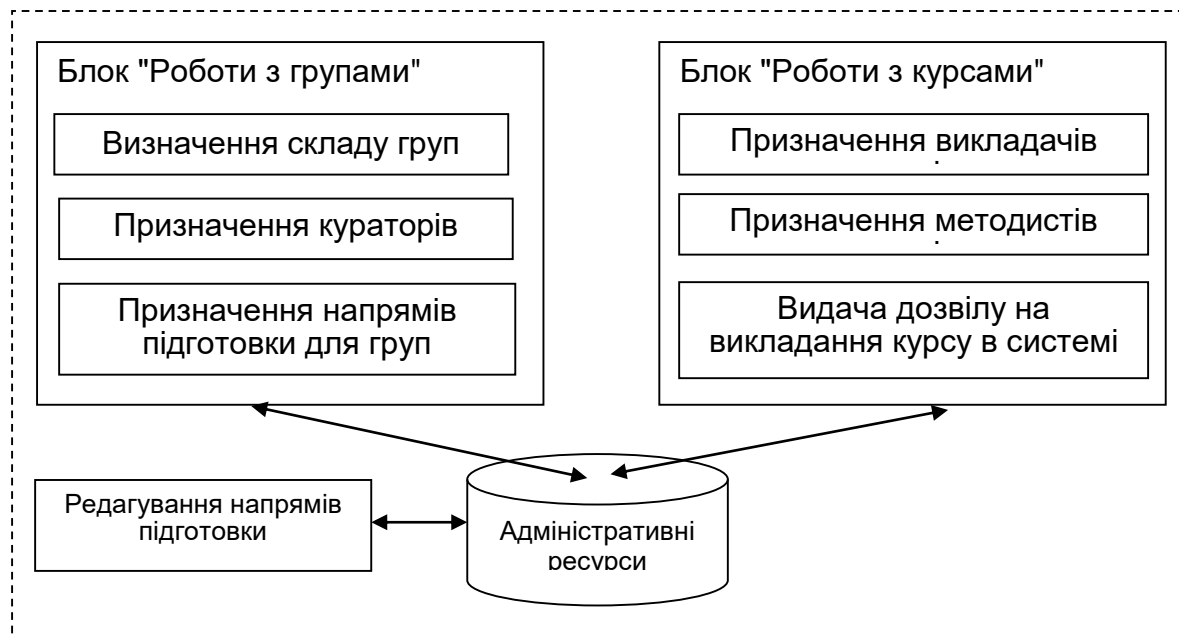

Рис. 8. Блочна структура модуля планування ДН

Також в модулі передбачено отримання різних статистичних даних (кількість викладачів на курс, тощо), які можуть бути необхідними в ході навчального процесу. Блок роботи з курсами дозволяє призначити викладача, що буде викладати курс для конкретної навчальної групи, призначити методиста, що буде відповідати за якість контенту навчання, а також в блоці можливо призупинити цензором викладання курсу на центрі [3].

Модуль аналізу результатів навчання дозволяє:

- аналізувати групи. На одній сторінці подано узагальнену інформацію про групу: напрями підготовки, список курсів, що вивчає група, склад групи та її куратори;
- аналізувати результати навчання груп. На сторінці подано узагальнену інформацію про навчання групи: кількість оцінок по балам для кожного курсу та відповідний середній бал;
- аналізувати результати вивчення курсів. На сторінці подано узагальнену інформацію про вивчення окремого курсу: кількість оцінок по балам для кожної групи та відповідний середній бал.

За допомогою модуля обліку результатів навчання можна ознайомитися з переліком груп, в яких проводиться викладання, та працювати з журналом.

Модуль управління інформаційним середовищем відповідає за сукупну роботу всіх модулів у складі середовища. Модуль здійснює зв'язок з центрами дистанційного навчання, проводить обмін інформацією при наявності такої необхідності. Модуль контролю доступу призначений для розподілу повноважень користувачів при вході в середовище, збереження інформації про паролі, логіни та права усіх користувачів середовища. Також модуль фіксує усі входження користувачів у середовище і дозволяє проводити аналіз таких входжень.

Модуль контролю наповнення контенту навчання закладено в структуру опціонально. В перспективі модуль призначений для контролю з боку цензора за відсутністю закритих відомостей в навчальних матеріалах [4].

Модуль контролю (інспектування) навчання закладено в структуру опціонально. В перспективі модуль призначений для дій інспектора по контролю за навчанням на центрі.

Таким чином, модульна структура спеціалізованого освітнього середовища "ДІАЛОГ" дозволяє чітко керувати навчальним процесом, здійснювати аналіз і при необхідності корегувати дії персоналу центрів ДН.

Принципами розробки інформаційно-освітнього середовища є [5]:

- принцип системного підходу, що базується на проведеній систематизації накопичених знань і досвіду;
- принцип концентрації інформаційних ресурсів для забезпечення максимального захисту даних і їх достовірності;
- принцип незалежності створюваного програмного продукту від розробника на стадії експлуатації;
- принцип відкритості системи для нарощування і модернізації шляхом послідовної розробки, впровадження або заміни окремих модулів.

Принцип системного підходу має на увазі розробку єдиної концепції і архітектури програмного комплексу, що забезпечує інтеграцію розроблених автором моделей і методик в єдиний програмний комплекс.

Під принципом концентрації інформаційних ресурсів в даному контексті розуміється вибір платформи, інтерфейсу і системи управління базами даних

(СУБД) для організації зберігання і доступу до даних.

Принцип незалежності має на увазі створення такого програмного продукту, після впровадження якого для його нормальної роботи не вимагається постійного контакту з розробником з боку користувача.

Під принципом відкритості системи розуміється створення модульної архітектури програмного комплексу, що дозволяє у разі потреби з легкістю додавати або модернізувати його окремі частини, при цьому такі дії не відбиваються на працездатності всієї системи в цілому.

Перераховані принципи гарантують створення ефективного, надійного і перспективного програмного комплексу.

Список джерел:

1. Третяк В.Ф., Ткачов В.В., Рябуха Ю.М., Пічугін М.Ф., Осієвський С.В. Аналіз загроз та захисту системи дистанційного навчання Харківського національного університету Повітряних Сил імені Івана Кожедуба // Тези доповідей першої міжнародної науково-практичної конференції: «Проблеми впровадження дистанційного навчання в освітній процес вищих військових навчальних закладів (військових підрозділів закладів вищої освіти» (м. Київ:), 16 листопада 2018 р., 2018. – с. 169-178
2. Малюга В.Г., Калачева В.В., Третяк В.Ф. Трублін О.А. Дослідження шляхів автоматизації тестування при розробці комплексу програм спеціалізованої автоматизованої системи // Наука і техніка ПС ЗСУ. – Х. ХУПС, 2015. – Вип. 4(21). С. 157-160
3. Тищенко М. Г., Місюра О. М., Калачова В. В., Третяк В.Ф., Трублін О. А. Особливості розробки дизайну інтерфейсу комплексу програм автоматизованої системи конструювання розкладу занять в Харківському національному університеті Повітряних Сил "КАСКАД" // Збірник наукових праць Харківського національного університету Повітряних Сил. - 2018. - № 3. - С. 144-151
4. Романенко І.О. Столбов В.Ф. Рубан І.В. Третяк В.Ф. Розробка тестів з використанням засобів обчислювальної техніки Збірник наукових праць. – Харків: ХУ ПС. – 2007 – Вип. ЗНП-2(14). – С 119 - 125
5. Смеляков С.В., Смеляков К.С., Дуденко С.В., Калачова В.В., Смірнов А.О. Методика стохастичного тестування складних програмних комплексів наборами детермінованих тестів великої потужності // Системи обробки інформації. - 2013. - № 1(108). – С. 216-220.

UDC 621.3

Коломійцев Олексій Володимирович

Заслужений винахідник України,
доктор технічних наук, старший науковий співробітник, професор кафедри
Національний технічний університет "Харківський політехнічний університет", Україна

Рябуха Юрій Миколайович

доктор технічних наук, старший науковий співробітник наукового центру Повітряних Сил
Харківський національний університет Повітряних Сил імені Івана Кожедуба, Україна

Карлов Дмитро Володимирович

доктор технічних наук, старший науковий співробітник, заступник начальника наукового
центру Повітряних Сил з наукової роботи
Харківський національний університет Повітряних Сил імені Івана Кожедуба, Україна

Третяк Вячеслав Федорович

кандидат технічних наук, доцент,
провідний науковий співробітник наукового центру Повітряних Сил
Харківський національний університет Повітряних Сил імені Івана Кожедуба, Україна

**ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ І КЛАСИФІКАЦІЯ СУЧАСНИХ
ТЕХНОЛОГІЙ РЕПЛІКАЦІЇ ДАНИХ**

***Анотація:** особливості організації і класифікація сучасних технологій реплікації даних в сховищах даних корпоративних інформаційних систем.*

***Ключові слова:** база даних, реплікація, ранговий підхід.*

В процесі еволюції програмного забезпечення автоматизованих систем обробки інформації, виникла можливість розробки комплексів програм, що описують необхідні для обробки дані і операції мовою більш високого рівня, ніж мова програмування. Типовим прикладом таких комплексів є розподілена система управління базами даних (РСУБД).

Однак, в розподіленій обчислювальній системі часто виникає проблема узгодження даних, які зберігаються на різних електронних обчислювальних машинах (ЕОМ) і в різних базах даних (БД). Для вирішення цієї проблеми

розробники БД інтегрують в РСУБД спеціальні доповнення для синхронізації різних даних, які називаються механізмами тиражування (реплікації).

В даний час багатьма фірмами-виробниками РСУБД проводяться роботи з налаштування і дослідного використання механізму реплікації даних, як засобу створення і підтримки актуальних копій інформаційних масивів.

При цьому, різні сценарії реплікації даних забезпечують: підтримку розподілених систем БД; реплікацію даних із системи обробки даних у систему прийняття рішень; поліпшений розподіл завантаження мережі за рахунок підтримки на цільових серверах локальної копії даних; консолідацію і розподіл даних вбудованими механізмами, що дозволяють указувати точний час транспортування даних з однієї бази в іншу; архівацію даних у цільові реплікаційні таблиці, звідки, при необхідності, інформація може бути відновлена; контроль змін у базі – відстеження змін у зв'язаних таблицях, для цілей ревізії, для визначення роботи користувача з даними.

На рисунку 1 представлена контекстна діаграма сховища даних, а на рисунку 2 – діаграма декомпозиції контекстної діаграми.

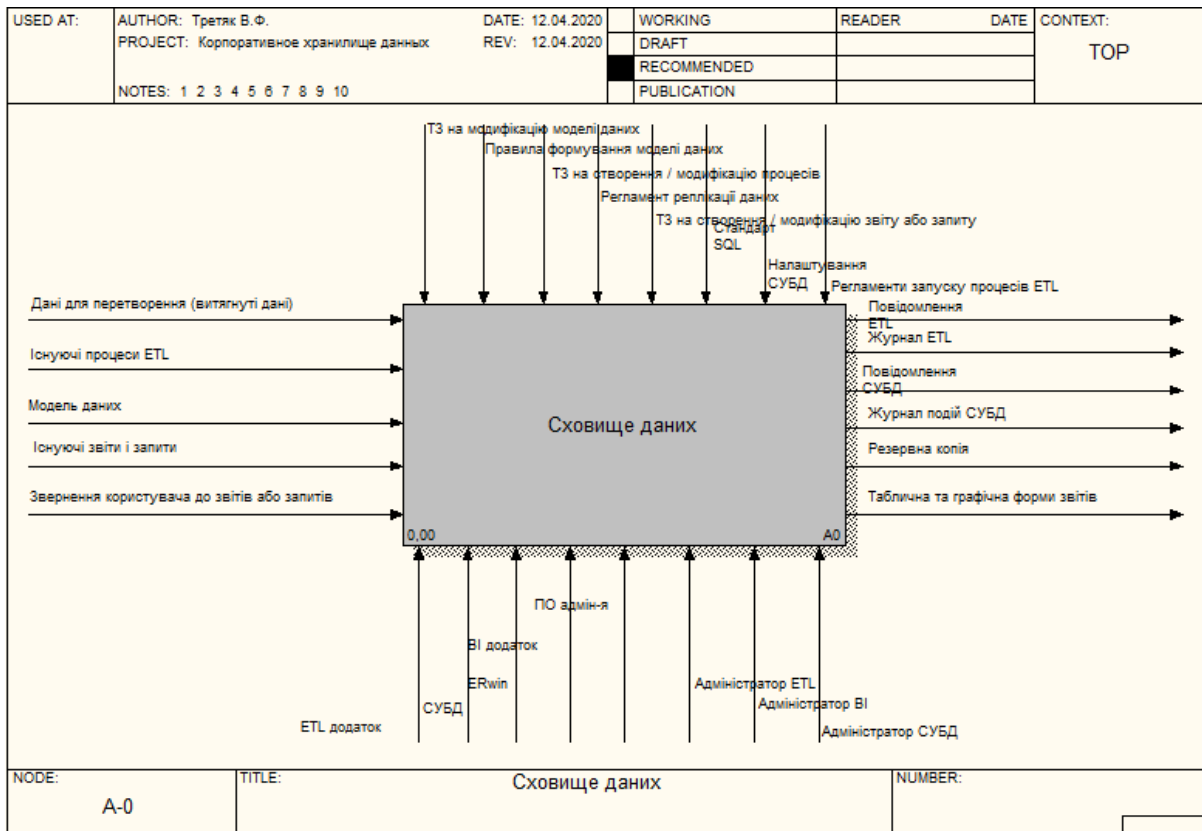

Рис. 1 – Контекстна діаграма

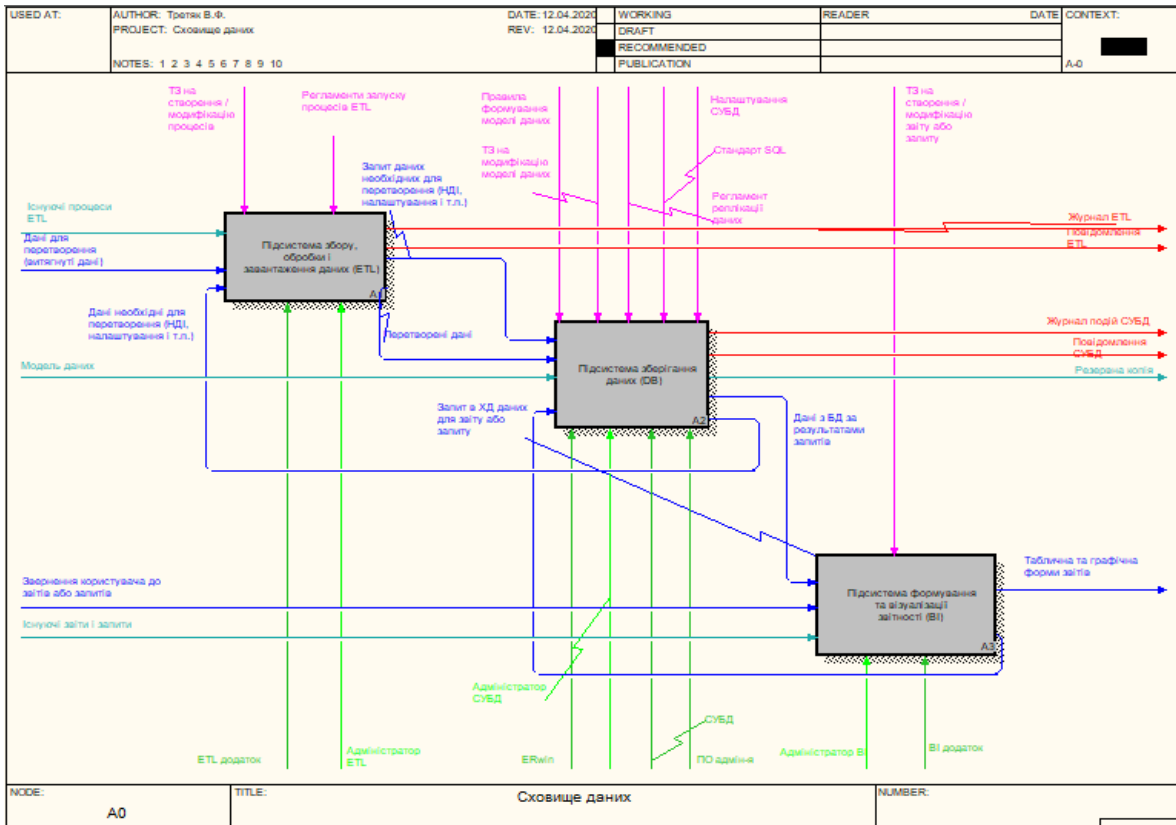

Рис. 2 – Діаграма декомпозиції

Модель інформаційного процесу реплікації цих РСУБД між видаленими вузлами може бути описана шестіркою виду:

$$I = \{S, X, T_{вх.}, T_{вих.}, \Phi_1, \Phi_2\}, \quad (1)$$

S – множина станів процесу реплікації даних;

X – множина властивостей інформаційного процесу;

T_{вх.} – множина вхідних транзакцій;

T_{вих.} – множина вихідних транзакцій;

Φ₁ – функція перетворення вихідних транзакцій у вхідні транзакції:

$$\Phi_1(T_{вих.}) = T_{вх.};$$

Φ₂ – функція перетворення вхідних транзакцій у вихідні транзакції:

$$\Phi_2(T_{вх.}) = T_{вих.}$$

В цьому випадку, інформаційна модель процесу реплікації даних представляє кінцевий автомат, який у будь-який момент часу знаходиться в деякому стані S, причому:

$$S(t) = \{a_1, a_2, a_3\}, \quad (2)$$

a_1 – дані відправляються;

a_2 – дані приймаються;

a_3 – очікування процесу реплікації.

Стан визначається набором значень внутрішніх змінних автомата. Зміна стану відбувається після здійснення зовнішньої дії (дії з боку видаленого вузла).

Множина властивостей інформаційного процесу залежно від станів кінцевого автомата набуває значень:

$$X(S) = \begin{cases} \text{якщо } S(t) = a_1 \Rightarrow C \\ \text{якщо } S(t) = a_2 \Rightarrow B \\ \text{якщо } S(t) = a_3 \Rightarrow \emptyset \end{cases}, \quad (3)$$

C – автомат є відправником;

B – автомат є одержувачем.

При отриманні зовнішнього сигналу (з Твх.) відбувається виклик функції Φ_2 , результатом дії якої є перетворення Твх. в Твих. і зміни стану S і властивості X . Далі Твих. обробляється автоматом і викликає перехід його в деякий новий стан. Воно визначається на підставі зовнішньої дії, що поступила, і попереднього стану. При цьому, генерується сигнал Твих., який після перетворення функцією Φ_1 поступає назад видаленому вузлу.

Слід зазначити, що ідеальна інформаційна система повинна задовольняти наступним вимогам [2, 3]:

1. Мінімізація впливу на вже існуючі програмні комплекси та БД. Система реплікації не повинна вимагати від програміста звернення до сторонніх інтерфейсів і написання спеціальних засобів доступу до БД. Також, недоцільно вимагати зміни існуючих структур БД.

2. Система повинна виявляти будь-які зміни в БД. Вони можуть бути зроблені як деяким програмним забезпеченням сторонніх виробників, так і за допомогою самої системи управління БД.

3. Система повинна бути ефективною, масштабованою і мати прогнозовані

витрати при розширенні. Система не повинна дублювати записи, що зберігаються, частково або повністю. Система не повинна зберігати довгі ланцюжки змін в БД. Вона повинна бути ефективною навіть на дуже великій кількості записів.

4. Система повинна бути достатньо автономна. Неможливо вимагати від підприємств необхідності присутності адміністратора БД на кожному вузлі розподіленої мережі.

5. Система повинна однаково добре функціонувати на абсолютно різних платформах. Вона не повинна покладатися на таких, специфічні для кожної бази речі, як журнал транзакцій і тощо. Відзначимо, що в реальному житті, цієї вимоги досягти достатньо складно, оскільки крім специфіки реалізації внутрішньої структури існує ще специфіка мови доступу до БД. І, хоча теоретично всі SQL – сумісні БД повинні відповідати деякому єдиному стандарту мови, на практиці це далеко не так.

Системи реплікації можна класифікувати по різних ознаках [1]. Однією з таких ознак є – принцип встановлення з'єднання.

Системи з чергою повідомлень накопичують зміни у вигляді повідомлень, які передаються в порядку «перший прийшов, – перший пішов» у момент сеансу реплікації на видалений вузол. Середовищем передачі даних можуть бути як деяка мережа передачі даних, так і email, ftp і тощо. Такий спосіб передачі чимось схожий на взаємодію між комп'ютерами в Інтернеті за допомогою дейтаграмм (UDP). Зміни, які передаються при реплікації, можуть накопичуватися або у вигляді знімків даних, або безпосередньо в журналі транзакцій (тобто для накопичення змін не потрібні ніяких спеціальних засобів формування цього списку). Проаналізуємо переваги і недоліки цього методу.

Переваги: відсутність інтенсивних обчислень у момент передачі повідомлень, процес захоплення змін рівномірно розподілений по всьому часу редагування БД; відсутність необхідності інтенсивного двонаправленого обміну даними і, як наслідок, простота реалізації. Один вузол відправляє повідомлення, а інший проводить їх аналіз.

Недоліки: можливе розростання цієї черги повідомлень, аж до

перевищення нею розміру початкової таблиці. Навіть в тому випадку, якщо в БД зберігаються тільки підсумкові зміни даних між сеансами реплікації, об'єм пам'яті, займаний захопленими змінами, буде, як мінімум, співпадати з об'ємом відстежуваних даних. Якщо ж система посилається на журнал транзакцій то, це не позбавляє від інтенсивного використання ресурсів системи, але також вводить додаткову проблему. Очищення журналу транзакцій є рутинною операцією по поліпшенню продуктивності системи, проте у разі такої дії всі зміни будуть втрачені.

Таким чином, всі люди, що працюють з БД, повинні бути повідомлені про категоричну заборону таких дій; наявність проблеми відновлення видаленої копії після збою. У випадку, якщо зміни були передані на видалений вузол, а потім на цьому вузлі відбувся збій, немає ніякої можливості автоматично відновити ідентичність баз. Щоб це було можливо, необхідно зберігати всі зміни вже після їх відправки з самого початку здійснення реплікації між вузлами. Це, як правило, неможливо з міркувань витрат ресурсів.

Системи зі встановленням з'єднання орієнтовані на тісну взаємодію між вузлами в процесі реплікації. Цей спосіб, по суті, схожий на протокол TCP, що використовується в мережі Інтернет. Тобто, власне до моменту закінчення обміну даними відбувається багатократний обмін різною інформацією. Розглянемо цей спосіб передачі даних докладніше.

Переваги: значне скорочення витрат на зберігання службової інформації. При такому підході не відбувається накопичення даних про зміни, оскільки завжди порівнюються існуючі версії даних. Відзначимо, що ця перевага сходить нанівець, якщо синхронізуються таблиці, для яких однією з вимог є ведення історії змін; не потрібна модифікація існуючої БД, принаймні, не міняються існуючі таблиці; не потрібна постійна присутність адміністратора БД і контроль системи накопичення змін. Якщо проблеми і виникають, то тільки в строго певні моменти, при цьому відновлення системи (приведення системи в синхронний стан) відбувається швидко і без особливих витрат.

Недоліки: виявлення змін відбувається вже протягом сеансу обміну даними, що означає додаткове обчислювальне навантаження.

Більшість методів синхронізації вимагає наявність швидкого фізичного каналу передачі даних між вузлами системи. І, хоча гіпотетично, здійснювати реплікацію з використанням системи встановленням з'єднання можна і за відсутності швидкого фізичного каналу даних, на практиці більшість методів синхронізації не будуть достатньо ефективними.

Розглянемо способи виявлення змін.

Алгоритмічне виявлення змін. Щоб система реплікації працювала коректно, необхідний коректно працюючий алгоритм визначення даних, які необхідно передати між двома вузлами. Цей алгоритм є однією з ключових характеристик систем реплікації. Розглянемо різні алгоритми виявлення (або захоплення) змін. Тут розглядаються алгоритми, які в результаті своєї роботи гарантовано синхронізують дві БД (за умови штатної роботи системи і відсутності змін під час сеансу обміну даними).

Повна передача таблиць є виродженим випадком виявлення змін, коли реально не відбувається ніякого захоплення змін, а таблиця передається цілком вже під час сеансу реплікації. Гіпотетично такий підхід може бути застосовний тільки для випадків, коли вузли зв'язані між собою дуже швидким каналом передачі даних. На практиці він практично не використовується із-за дуже неефективного використання ресурсів. Повна передача всієї таблиці має сенс тільки на початковому етапі взаємодії між вузлами, тобто на етапі створення видаленої копії

Переваги: простота технічної реалізації.

Недоліки: великі витрати ресурсів, які не дозволяють використовувати цей метод в комерційних системах.

Виявлення змін за допомогою подвійного копіювання таблиць полягає у тому, що після кожного сеансу реплікації для кожної таблиці створюється копія (або у тій же БД, або взагалі на іншому носіїві). Ця копія не міняється до наступного сеансу реплікації. Таким чином, всі зміни, внесені до таблиці, можна отримати, порівнявши початкову таблицю і її копію.

Переваги: не вимагається зміни існуючого програмного коду і структури БД; за допомогою такого підходу будуть виявлені всі зміни, незалежно від того,

якими засобами вони були внесені.

Недоліки: для кожної відстежуваної таблиці зберігається її повна копія, що в загальному випадку, подвоює об'єм даних; у разі збою на вузлі-джерелі відновлення повинне відбуватися по не цілком виправданому алгоритму – повна пересилка таблиці з подальшим аналізом даних, які дійсно вимагають оновлення.

Проміжний рівень доступу до БД є додатковим програмним прошарком між рівнем бізнес-логіки і рівнем доступу до БД. Таким чином, разом із записом змін у відстежувану таблицю цей проміжний рівень здійснює запис і в чергу змін.

Переваги: не вимагається внесення змін до існуючої схеми БД, а такі умови часто ставляться перед розробниками.

Недоліки: можуть потрібно значні витрати при впровадженні проміжного рівня доступу до БД, якщо навіть початкове застосування було правильно спроектоване; не відстежуються зміни, вироблювані програмними засобами, що не використовують цей проміжний рівень доступу. Необхідність в цьому виникає, коли, наприклад, довідкова інформація міняється як з основного застосування, так і з множини допоміжних програмних засобів.

Виявлення змін за допомогою журналу транзакцій. Система реплікації відстежує зміни в журналі транзакцій БД і або формує нову чергу змін, або використовує сам журнал транзакцій для формування списку змін.

Переваги: не вимагається внесення змін до існуючої схеми БД. відсутня залежність від програмного засобу, що використовується для внесення змін.

Недоліки: різна архітектура журналу транзакцій. Архітектура цього журналу різна не тільки у РСУБД різних постачальників, але і у РСУБД різних версій від одного постачальника.

Виявлення змін за допомогою подій або тригерів. Система відстежує кожен зміну, що вироблена у БД за допомогою подій, які прив'язані до кожного виду команд (вставити, змінити, видалити).

Переваги: робота з програмами сторонніх розробників. Це означає, що зміна, зроблена в таблиці, що модифікується, будь-яким програмним засобом, буде врахована в протоколі змін.

Недоліки: потрібна підтримка механізму тригерів (подій), що не завжди

реалізоване в РСУБД для персонального використання; потрібна модифікація існуючої структури БД, що особливо складно, якщо механізм тригерів вже був задіяний для інших цілей (доводиться об'єднувати код старих тригерів з новим); не можна проводити автоматичну повну синхронізацію даних (передачу таблиць цілком у випадку, якщо таблиці на вузлі, що синхронізується, порожні); можливе сильне розростання існуючої БД за рахунок зберігання додаткових даних.

Виявлення змін за допомогою контрольних таблиць на перший погляд схоже на метод подвійного копіювання таблиць. Для кожної реплікованої таблиці заводиться додаткова (контрольна) таблиця, в якій для кожного запису в таблиці вказується деяка контрольна інформація, що включає час зміни даних, а також джерело оновлення. Час зміни для кожного запису оновлюється автоматично за допомогою тригерів. Абсолютно необхідним для цієї операції є тригер на оновлення. Тригери на створення і на видалення не є обов'язковими, проте їх наявність дозволить уникнути використання додаткових засобів для очищення контрольних таблиць від інформації про видалені записи, і дасть можливість отримувати точніші дані про час внесення змін. Цей метод, насправді, є поліпшенням методу тригерів або подій. Він володіє практично тими ж перевагами і недоліками, що і метод тригерів. Перевагою цього методу є те, що він не створює черги подій, що необмежено росте.

Список джерел:

1. Третьяк В.Ф., Кужель І.Є, Приходько В.М., Використання технології реплікації у системі управління розподіленими базами даних // Збірник наукових праць Харківського університету Повітряних Сил. – 2010. – № 2(24). – С. 109-114.
2. Третьяк В.Ф., Місюра О.М., Більчук В.М. Метод оптимізації структури розподіленої бази даних у вузлах інфокомунікаційної мережі хмарного середовища // Наука і техніка Повітряних Сил Збройних Сил України. – 2017. – № 1. – С. 92-96.
3. Третьяк В.Ф., Пашнева А.А. Оптимізація структури сховища даних у вузлах інфокомунікаційної мережі хмарного середовища // Системи управління, навігації та зв'язку. – 2017. – №. 4 (44). – С. 122-128.

UDC 378.147

Кралина Анна Сергеевна

преподаватель

Колледж информационных технологий и землеустройства

Национальный авиационный университет, Украина

ОСОБЕННОСТИ РЕАЛИЗАЦИИ СИСТЕМ ЭЛЕКТРОННОГО ОБУЧЕНИЯ

Формирование и развитие образовательной и научной среды высших учебных заведений на основе использования мультимедийных материалов является фактическим направлением модернизации педагогических систем современного высшего образования. Оно связано с распространением более удобных, гибких систем организации доступа к электронным ресурсам и услугам, позволяющим коллективно работать с программными приложениями, устранением географических и временных ограничений, мобильностью всех учебных технологий при использовании облачных технологий и другими факторами. В общем контексте все эти методы относятся к направлению электронного обучения (*e-Learning*). Электронное обучение на сегодняшний момент включает в себя преимущества обеих форм обучения. С одной стороны предлагая единый сервис, независимо от места и времени обучения, с другой – в том числе интерактивные формы взаимодействия слушателя и учителя, а также прогрессивный контроль обучения.

На сегодняшний день проекты электронного обучения широко практикуются в отечественных и зарубежных компаниях, привлекая значительное количество финансовых, технических, кадровых ресурсов. Само по себе *e-Learning* является основой технологии общества, построенной на знаниях. Люди должны изучать эти технологии с помощью новых инструментов, инструментов электронного обучения. Перспективные информационно-коммуникационные технологии постепенно начинают становиться средством,

которое обеспечит равный доступ к обучению в высшем образовании. Для повышения уровня доступности учебных материалов практически все электронные учебные системы переходят на облачные технологии. Именно облачные технологии в наибольшей степени удовлетворяют потребности в решении актуальных социально-экономических и образовательных и культурных проблем современного общества, главными из которых являются повышение уровня доступности и качества образования.

Информационные технологии дистанционного обучения – это технология создания, передачи и сохранения учебных материалов, организации и сопровождения учебного процесса дистанционного обучения с помощью телекоммуникационной связи. Наряду с позитивными моментами информационных технологий *e-Learning* есть ряд актуальных проблем организации и информационно-технической поддержки учебных процессов. Например, решение актуальных методологических и научно-теоретических вопросов внедрения в учебном заведении информационно-технологических платформ облачных технологий; создание модели открытой образовательной и научной среды на основе облачных технологий; повышение роли облачных технологий работы с видеоконтентом в организации образовательных процессов и т.д.

С учетом вышеупомянутых аспектов необходимо отметить в качестве перспективного направления необходимость разработки и внедрения алгоритмов контроля, сохранения, доступа учебных видеоматериалов на уровне существующих технологий обработки текстов.

Список источников:

1. Морзе Н. В. Педагогічні аспекти використання хмарних обчислень / Н. В. Морзе, О. Г. Кузьминська // Інформ. технології в освіті : зб. наук. пр. / Херсон. держ. ун-т. – Херсон, 2011. – Вип. 9. – С. 20-21.
2. Загидуллина Р.Р., Зориктуев В.Ц. Концептуальные вопросы дистанционного образования. – Информационные технологии, № 5, 1997.

PHYSICAL EDUCATION AND SPORTS

UDC 796.8:796.5

Скирта Олег Сергійович

кандидат наук з фізичного виховання та спорту, старший викладач кафедри

«Здоров'я людини та фізична культура»

Кременчуцький національний університет імені Михайла Остроградського, Україна

Лошицька Тамара Іванівна

кандидат наук з фізичного виховання та спорту, доцент кафедри

«Здоров'я людини та фізична культура»

Кременчуцький національний університет імені Михайла Остроградського, Україна

**ДОСЛІДЖЕННЯ СПЕЦІАЛЬНОЇ ВИТРИВАЛОСТІ КІКБОКСЕРІВ
(«ІСКА») У РОЗДІЛІ К-1 НА ЕТАПІ СПЕЦІАЛІЗОВАНОЇ БАЗОВОЇ
ПІДГОТОВКИ.**

***Анотація:** У статті розглянуті питання підвищення рівня спеціальної витривалості за рахунок вдосконалення техніко-тактичної підготовленості кікбоксерів в розділі К-1 на етапі спеціалізованої базової підготовки. У дослідженні експериментально обґрунтована авторська методика, заснована на використанні алгоритмів побудови умовних двобоїв, що дозволило статистично значимо збільшити рівень спеціальної витривалості у кікбоксерів експериментальної групи.*

***Ключові слова:** кікбоксинг «ІСКА», К-1, спеціалізована базова підготовка, спеціальна витривалість, умовний двобій.*

Постановка наукової проблеми. Кікбоксинг є відносно молодим видом спорту, що динамічно розвивається за декількома версіями і розширює свою географію, набуваючи великої популярності в суспільстві, особливо серед дітей підліткового та юнацького віку. Одними із найбільш поширених версій в Україні

є кікбоксинг WPKA та кікбоксинг «ІСКА», який з 2017 року є офіційно визнаними в видом спорту в Україні [1,4,10].

Сучасний стан розвитку єдиноборств в Україні характеризується неузгодженістю між різними школами і стилями, також відсутністю науково-методичного забезпечення та системного державного підходу до даної проблеми [7,11].

Зростання кількості професійних клубів, розвиток федерацій приводить до необхідності вивчення соціальних та суспільних наслідків нових видів та стилів єдиноборств, що стали визнаними видами спорту в Україні [5].

Одним із найбільш видовищних ринг-розділів кікбоксингу є розділ К-1, в якому, згідно правил змагань, дозволяється застосовувати удари руками, ногами і колінами. Причому, за нашими попередніми дослідженнями в розділі орієнтал, удари нижніми кінцівками, мають пріоритет над ударами верхніми кінцівками [8,10].

Результати змагальної діяльності залежать від рівня різних сторін підготовленості спортсмена [9], але особливу увагу на етапі спеціалізованої базової підготовки вчені приділяють розвитку спеціальної витривалості, що є здатністю до тривалого перенесення навантажень, характерних для конкретного виду діяльності [3,6,10].

Нажаль, в науково-методичній літературі, нами не було знайдено інформації, щодо шляхів підвищення і вдосконалення рівня спеціальної витривалості під час змагального двобою кікбоксерів у розділі К-1.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема підвищення рівня спеціальної витривалості спортсменів за останні роки вивчалася досить вузьким колом фахівців у кікбоксингу [2,5,11]. Також слід відзначити, що всі роботи з даного напрямку проводились зі спортсменами в розділі фул-контакт на етапі початкової і попередньої базової підготовки. Даний факт значно звужує

можливість використання даних наукових розробок у розділі орієнтал на етапі спеціалізованої базової підготовки.

В. А. Осколковим, досить широко було розглянуто питання стосовно дослідження шляхів вдосконалення рівня спеціальної витривалості в боксі. Також автором було запропоновано непрямий спосіб вимірювання рівня спеціальної витривалості в змагальних умовах, шляхом розрахунку коефіцієнта витривалості, для визначення якого потрібно визначення коефіцієнтів, що характеризують рівень техніко-тактичної підготовленості, а саме: ефективності атаки, захисту, бойових дій. Так, коефіцієнт витривалості визначається відношенням коефіцієнта бойових дій в 3-му раунді до аналогічного коефіцієнта за весь бій [7].

Таким чином, вдосконалення техніко-тактичної підготовленості кікбоксерів (боксерів) опосередковано впливає на покращення рівня спеціальної витривалості спортсменів.

Ми вважаємо, що проблема підвищення рівня спеціальної витривалості за рахунок вдосконалення техніко-тактичної підготовленості кікбоксерів в розділі К-1 на етапі спеціалізованої базової підготовки вивчена недостатньо, що негативно впливає на ефективність тренувального процесу і досягнення високих спортивних результатів.

Мета дослідження – теоретично та експериментально обґрунтувати методику вдосконалення спеціальної витривалості кікбоксерів у розділі К-1 на етапі спеціалізованої базової підготовки.

Методи дослідження.

1. Аналіз науково-методичної літератури;
2. Педагогічне спостереження;
3. Педагогічний експеримент;
4. Методи математичної статистики.

Організація дослідження. З метою дослідження впливу розробленої автором методики, було проведено педагогічний експеримент на базі СК «Гермес» м. Кременчука, та Полтавської обласної федерації кікбоксінгу «ІСКА», м. Полтава. Тривалість експерименту 3 тижні (вересень 2019 р.).

Комплектація експериментальної і контрольної груп проводилась із спортсменів Полтавської обласної федерації з кікбоксінгу «ІСКА» віком від 17 до 19 років. Під час експерименту кікбоксери знаходились на етапі спеціалізованої базової підготовки. До кожної групи були зараховані по 15 кікбоксерів першого розряду і по 5 кандидатів у майстри спорту загальною кількістю 20 спортсменів у кожній, зі стажем занять 4-6 років, вагою тіла 63,5-75 кг. До експериментальної групи увійшли кікбоксери СК «Гермес» м. Кременчук, до контрольної – кікбоксери КЄ «Шторм» м. Кременчук, КЄ «Дракон» м. Миргород.

Педагогічний експеримент був запланований впродовж передзмагального етапу першого макроциклу (3 тижні), що складався із контрольної-підготовчого мезоциклу, до якого входили (втягуючий, ударний і відновлювальний мікроцикли). Тренування на цьому етапі передбачало цілеспрямовану підготовку, спрямовану подальше підвищення рівня фізичної, техніко-тактичної і психологічної підготовленості.

Планування педагогічного експерименту співпадало за часом з трьох-тижневим навчально-тренувальним збором, що починався одразу після відновлювального мікроциклу, якому передували попередні змагання (Матчева зустріч з кікбоксінгу «Миргород-Кременчук»).

Задачами першого тижня (втягуючий мікроцикл) було підвищення рівня загальної фізичної підготовленості кікбоксерів, збільшення можливостей функціональних систем організму, підготовка до максимальних навантажень спеціального характеру. Ці задачі вирішувались за допомогою наступних фізичних вправ: кросова підготовка, плавання, робота з обтяженням, вправи на

протидію, гра в футбол, баскетбол. Також виконувались різноманітні техніко-тактичні вправи у вигляді умовних двобоїв, спрямовані на розвиток і вдосконалення спеціальної витривалості та сенсомоторної і перцептивної сфер.

З метою збільшення рівня спеціальної витривалості були застосовані розроблені алгоритми умовних двобоїв (№2 і №3), які застосовувались на кожному вечірньому занятті в основній частині впродовж 6 раундів по 2 хвилини кожний. Алгоритм № 2 передбачав побудову умовних двобоїв у послідовному збільшенні кількості дозволених до використання ударних площин з кожним раундом, при чому в кожному раунді один з кікбоксерів одержує невелику перевагу в арсеналі дозволених до використання ударних дій. Алгоритм № 3 передбачав поєднання елементів боротьби у клінчі та ударів колінами. Цей алгоритм був спрямований на вдосконалення ударних дій колінами з дистанції та в клінчі, входження в клінч після атакуючих дій руками і ногами з подальшим нанесенням удару коліном.

Задача другого тижня (ударний мікроцикл) – збільшити рівень фізичної і техніко-тактичної підготовленості спортсменів шляхом використання максимальних навантажень спеціального характеру в умовах вільних двобійів і спарингів, чергуючи такі навантаження зі з активним відпочинком.

У цьому мікроциклі техніко-тактична підготовка вдосконалювалась з акцентом на розвиток спеціальної витривалості і швидко-силових компонентів, проводилась інтеграція індивідуальних навичок майстерності в атакуючих (контратакуючих) і у захисних діях в умовних двобоях, з використанням яких відпрацьовувались комбінації ударів у атаці (контратаці), вдосконалювалось переключення від атакуючих дій до захисних, проводилась робота над ударними і захисними діями колінами у клінчі.

Спеціальна витривалості на даному тижні вдосконалювалась за допомогою алгоритмів умовних двобоїв, переважно за рахунок використання алгоритму № 1 (під час кожного вечірнього заняття впродовж 10 раундів по 2 хвилини),

сутність якого полягала у кількісному визначенні техніко-тактичних дій («1-1», «1-2», «2-1», «2-2» і т.д.) в атаці і контратаці, де тренер під час двобою змінював кількість і види техніко-тактичних дій відповідно до ситуацій змагальної діяльності. Також застосовувався алгоритм № 3 на кожному занятті впродовж 2 раундів по 2 хвилини.

Задача третього тижня (відновлювальний мікроцикл) – відновлення організму кікбоксерів та підвищення їх підготовленості шляхом перемінного чергування вправ з активного відпочинку, та вправ на швидкість, вдосконалення індивідуалізованого кола техніко-тактичних дій. Третій тиждень – є тижнем кумуляції, під час якого відбувається досягнення високих показників рівня інтегральної підготовленості.

Спеціальна витривалість, на заняттях третього тижня вдосконалювалась за допомогою почергового використання алгоритмів №1 і №2 (через заняття впродовж 10 раундів по дві хвилини) і алгоритму №3 кожного заняття (2 раунди по 2 хвилини) на кожному вечірньому занятті в основній частині.

Розробка методики вдосконалення спеціальної витривалості кікбоксерів у розділі орієнтал на етапі спеціалізованої базової підготовки за допомогою підвищення рівня техніко-тактичної підготовленості проводилась відповідно до робочої програми ДЮСШ з кікбоксінгу «ІСКА», на основі загальних теоретичних положень планування та періодизації, наукових підходів, загальних і специфічних принципів спортивного тренування, завдань етапу спеціалізованої базової підготовки та вікових особливостей спортсменів 17- 19 років.

Вправи, спрямовані на вдосконалення спеціальної витривалості кікбоксерів у розділі К-1 були сформовані із використанням розроблених автором трьох алгоритмів побудови умовних двобоїв.

Спільними рисами навчально-тренувального процесу контрольної та експериментальної груп були такі: побудова річного циклу підготовки, кількість, кваліфікація та вік кікбоксерів, сумарна кількість годин запланованих на

загальну та спеціальну фізичну підготовку відповідно до програми ДЮСШ з кікбоксингу, кількість навчально-тренувальних занять на тиждень, тривалість кожного заняття.

Кількість тренувальних занять на тиждень була однаковою як для експериментальної так і для контрольної груп – 11 разів. Вправи з використанням алгоритмів умовних двобоїв застосовувались 5 разів на тиждень у другому (вечірньому) тренуванні в основній частині заняття. Тривалість одного заняття – 2 академічні години в обох групах спортсменів.

Процес фіксації рівня спеціальної витривалості проводився наступним чином: змагальні поєдинки, в яких приймали участь спортсмени з експериментальної і контрольної груп, спостерігались трьома експертами, які вели протоколи двобоїв. Протоколи змагальних двобоїв проходили статистичну обробку і за їх результатами розраховувались наступні коефіцієнти: коефіцієнт ефективності атаки, що визначався як відношенням ударів, які досягли мети, до числа нанесених ударів; коефіцієнт ефективності захисту - відношенням числа парируваних ударів до загальної кількості ударів; коефіцієнт ефективності бойових дій - сума коефіцієнтів атаки і захисту; коефіцієнт витривалості визначався, як відношенням коефіцієнта бойових дій в 3-му раунді до аналогічного коефіцієнта за весь бій. Отримані данні заносились до протоколу дослідження.

Результати дослідження та їх обговорення. Після проведення констатувального експерименту (табл. 1) і визначення вихідного рівня спеціальної витривалості в змагальному двобої, контрольна група тренувалась за учбовим планом, передбаченим програмою для ДЮСШ з кікбоксингу «ІСКА».

В експериментальній групі вдосконалення спеціальної витривалості проводилось шляхом використання розробленої автором методики, що полягала у використанні трьох алгоритмів побудови умовних двобоїв. Констатувальний експеримент дозволив встановити, відсутність статистично-значимих

відмінностей між групами на рівні $p \leq 0,05$ (використовувався розрахунок статистичного критерію Манна-Уїтні, U).

Також було визначено що спортсмени обох груп мають високий рівень спеціальної витривалості (табл. 1). На нашу думку, даний факт детермінований, тим, що в обох групах всі спортсмени почали процес підготовки зразу після локальних змагань і знаходились на «піку» своєї форми.

Згідно аналізу результатів педагогічного експерименту було встановлено, що, на відміну від кікбоксерів контрольної групи, у спортсменів експериментальної групи значимо (на рівні $p \leq 0,05$) зросли показники спеціальної витривалості.

Таблиця 1

Результати педагогічного експерименту

Контрольна група (n=20)		Експериментальна група (n=20)	
до експерименту	після експерименту	до експерименту	після експерименту
коефіцієнт витривалості, ум. од.			
0,99	1	1	1
0,98	1,02	0,98	1
0,9	0,95	0,95	0,95
0,9	0,89	0,9	0,99
1	1	1	1,02
0,8	0,82	0,9	0,82
0,9	0,98	0,95	0,98
0,9	0,9	0,99	0,99
0,9	0,95	0,92	0,95
0,89	0,9	0,9	0,9
0,8	0,9	0,89	0,9
0,9	0,98	0,95	0,98
0,89	0,92	0,9	0,92
1	1	0,89	0,9
0,95	0,98	0,9	0,98
0,9	0,92	0,92	0,92

0,89	0,82	0,9	0,89
1	0,95	0,9	0,95
0,9	0,89	0,98	0,98
0,95	0,9	0,9	0,95
0,99	1	1	1

Досить значний відсоток зростання коефіцієнту витривалості в експериментальній групі спортсменів відносно спортсменів контрольної групи обумовлений перш за все тим, що авторська методика спрямована на формування серійної роботи (руками, ногами і колінами) кікбоксерів як в атаці, так і в контратаці, що суттєво збільшує відсоток ударів які не були припинені захистом впродовж всього поєдинку, і, що особливо важливо для величини коефіцієнта витривалості, в останньому третьому раунді, коли майже вичерпані як фізичні, так і психологічні ресурси спортсменів.

Таблиця 2

Результати аналізу кількісних і якісних показників змагальної діяльності

Коефіцієнт витривалості	Експериментальна група (n=20)			Контрольна група (n=20)		
	до (M±m)	після (M±m)	приріст, %	до (M±m)	після (M±m)	приріст, %
	0,93±0,4	0,95±0,4	2,15*	0,92±0,4	0,93±0,3	1,07

Примітка: * - збільшення показників статистично значущі на рівні $p \leq 0,05$

Щодо результатів педагогічного експерименту в контрольній групі, то статистично-значимий зріст рівня спеціальної витривалості не спостерігався.

Таким чином, було встановлено, що авторська методика вдосконалення спеціальної витривалості має пріоритет над загальноприйнятою методикою.

Висновки.

1. Завдяки використанню в авторській методиці вдосконалення спеціальної витривалості з'являється можливість, значимо покращити рівень даної фізичної якості.

2. Результати аналізу педагогічного експерименту дозволяють рекомендувати дану методику до використання в ДЮСШ і спортивних клубах.

Список джерел:

1. Белых С. И. Усовершенствование тренировочного процесса в ходе підготовки кикбоксеров / С.И. Белых, В.В. Еременко, А.В. Марабян. - Слобожанський науково-спортивний вісник. – 2007. – № 11. – С. 119–122.
2. Белых С. И. Эффективные методы подготовки кикбоксеров / С. И. Белых. - Слобожанський науково-спортивний вісник. – 2009. – № 3. – С. 332–335.
3. Горбенко В. П. Особливості техніко-тактичних дій у розділах кикбоксінгу /В.П. Горбенко, О. С. Скирта. - Слобожанський науково-спортивний вісник : наук. - теорет. журн. – Харків : ХДАФК, 2012. – № 2. – С. 90-93
4. Дворецкий Е.Г. Правила змагань з кикбоксінгу (версія WPKA) /Е.Г. Дворецкий, Б.Б. Шаповалов. – Київ, 2006. – 32с.
5. Кладов Э.В. Развитие специальной выносливости у кикбоксёров юношей в подготовительном периоде с учётом стиля ведения боя: автореф. дис. на получение науч. степени канд. пед. наук: спец. 13.00.04 «Теория и методика физического воспитания спортивной тренировки, оздоровительной и адаптивной физической культуры» / Эдуард Владимирович Кладов. – Омск: СГУФКиС, 2011. – 24с.
6. Національна федерація кикбоксінгу України «WAKO». Правила змагань. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.nkfu-wako.org.ua/pravila/>
7. Осколков В.А. Бокс: обучение и тренировка: Учебное пособие / В.А. Осколков – Волгоград: ВГАФК, 2003.- 116 с
8. Скирта О.С. Вдосконалення техніко-тактичної підготовленості кикбоксерів на етапі спеціалізованої базової підготовки : автореф. дис ... канд. наук з фіз. виховання та спорту / О. С. Скирта . – Дніпропетровськ, 2015 . –20 с.
9. Скирта О.С. Аналіз ударної техніки кикбоксерів (WPKA) в розділі орієнтал із використанням новітніх технологій / О.С. Скирта, О.В. Хацаюк // Актуальні проблеми розвитку традиційних і східних єдиноборств: Ел. зб. тез VIII міжн. наук. – метод. конф. Вип.8: – Х.: Академія ВВ МВС України, 2014. – С. 45-49
10. Федерація кикбоксінгу України «ISKA». Правила змагань. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://iska.com.ua/federation/rules>
11. Яремко М.О. Вдосконалення швидкісно-силових якостей в ударних прийомах кикбоксерів на етапі попередньої базової підготовки : дис. ... канд.наук з фіз. виховання і спорту: спец.: 24.00.01 «Олімпійський професійний спорт» / Марина Олександрівна Яремко. – Львів: ЛДІФКиС, 2001. – 226 с.

SCIENTIFIC EDITION

BN 978-4-272009-22

9 784272 009220

**Proceedings of the 3rd International Scientific and
Practical Conference**

**SCIENTIFIC HORIZON IN THE CONTEXT OF SOCIAL
CRISES**

**TOKYO, JAPAN
16-18.04.2020**

InterConf

Scientific Publishing Center